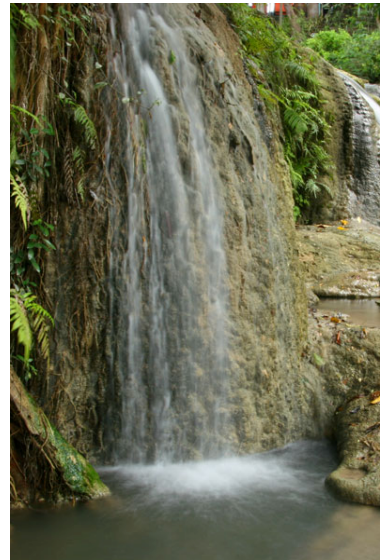
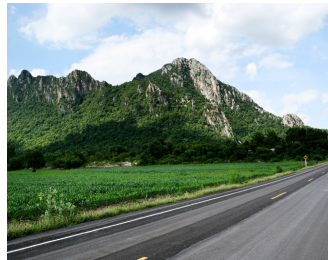

รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

เสนอต่อ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

โดย

โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มิถุนายน 2559

คณะผู้ทำการศึกษา

ที่ปรึกษาโครงการ

รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา แจ่มสุวรรณ

หัวหน้าโครงการวิจัย

ดร. สยามล

เทพทา

คณะผู้ศึกษา

อาจารย์วิลาศ

เทพทา

อาจารย์ยุลดา

ทรัพย์สมบูรณ์

อาจารย์หงสกุล

เมสนกุล

คำนำ

รายงานผลการศึกษาเบื้องต้น โครงการการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเสนอผลการศึกษาต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

สาระสำคัญที่ปรากฏในรายงานฉบับนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ส่วน คือ (1) สถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ (2) สถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้าน การจัดการท่องเที่ยว (3) การประเมินด้านสภาพแวดล้อมกายภาพตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (4) การวิเคราะห์แบบสอบถามนักท่องเที่ยว และผลการสำรวจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (5) แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ (6) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลของการศึกษาที่มานำเสนอในรายงานฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ได้จากการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การได้เรียนรู้และประสบการณ์จริงจากพื้นที่ รวมทั้งการจัดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกฝ่าย เมื่อนำมาผนวกเข้ากับหลักวิชาแล้ว คณะผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอเป็นแผนงานเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยว

คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ คุณอรพิน จิระพันธุ์วานิช นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ที่เห็นถึงความสำคัญของโครงการ และได้มอบหมายให้คณะผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา รวมทั้งขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จได้เป็นอย่างดี

คณะผู้ศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มิถุนายน 2559

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการดำเนินงาน	3
พื้นที่ศึกษา	3
กรอบแนวคิดในการศึกษา	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
รายงานที่ต้องส่งมอบ	5
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดลพบุรี	6
ความนำ	6
ข้อมูลพื้นที่ทางกายภาพ	6
ป่าจำปาสรินธร	6
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	22
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์	36
สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง	52
บทที่ 3 การทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่	59
ศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่โครงการ	59
การศึกษาทบทวนแผน/โครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ	68
บทที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	76
ภูมิทัศน์เมือง	76
การออกแบบวางผังบริเวณ	78

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
สำนักในถิ่นที่	82
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	85
บทที่ 5 ผลการศึกษา	99
สถานการณ์ปัญหา ศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ และด้านการจัดการท่องเที่ยว	99
ผลประเมินสถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านการจัดการท่องเที่ยว	113
ผลการประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	118
ผลการสำรวจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	135
บทที่ 6 แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	147
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การรักษาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติ	153
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพ	159
บทที่ 7 แผนงานและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	168
ความนำ	168
กลยุทธ์ที่ 1 การเร่งรัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย	168
กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	174
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	182
กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	186
แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	192
บรรณานุกรม	199

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	แสดงรายชื่อพรรณไม้ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าจำปีสิรินธร 18
2.2	แสดงเค้าโครงการสื่อความหมายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าจำปีสิรินธร 21
3.1	แสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของแต่ละจังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนบน 2 68
3.2	แสดงข้อมูลพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555 ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 71
3.3	โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของสำนักงานจังหวัดลพบุรีในพื้นที่ที่ศึกษา 70
4.1	ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) 120 บริเวณป่าจำปีสิรินธร
4.2	ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) 123 บริเวณสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง
4.3	ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) 126 บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
4.4	ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) 129 บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
4.5	สรุปการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติตามแบบประเมินศักยภาพ 130 แหล่งท่องเที่ยว
4.6	แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าจำปีสิรินธร 131
4.7	แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง 132
4.8	แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ 133
4.9	แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา 134
4.10	แสดงสรุปการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 แห่ง 135
4.11	แสดงข้อมูลสถานภาพทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 136
4.12	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 139 ของผู้ตอบแบบสอบถาม
4.13	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว 142 แห่งนี้และสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการ
4.14	ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว 143 เชิงนิเวศด้านแหล่งท่องเที่ยว

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.15	ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ	143
4.16	ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว	144
4.17	ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	145

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 พื้นที่ดำเนินการศึกษา	3
2 ตำแหน่งของพื้นที่ป่าประจำปีสิรินธร	6
3 สภาพแวดล้อมในป่าประจำปีสิรินธร	7
4 ลักษณะพื้นดินที่เกิดจากการทับถมของใบไม้ในป่าประจำปีสิรินธร	8
5 แนวการวางตัวของพื้นที่ในป่าประจำปีสิรินธร	8
6 ลักษณะเรือนยอดที่มีการซ้อนทับทั้งแนวตั้งและแนวนอน	10
7 ลักษณะของพืชพรรณที่ขึ้นเป็นกลุ่มพื้นที่ในภาพกลุ่มต้นกรวย	10
8 ลักษณะของแสงที่ส่องลงพื้นป่าในระดับผิวดิน	10
9 ลักษณะเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าประจำปีสิรินธร	11
10 ลักษณะการใช้ที่ดินและการจัดวางกลุ่มพื้นที่ใช้สอย	12
11 สภาพโดยรอบป่าประจำปีสิรินธร	13
12 สันฐานภูมิประเทศแสดงแหล่งต้นน้ำของป่าประจำปีสิรินธร	14
13 แอ่งน้ำภายในป่าประจำปีสิรินธร	15
14 คูน้ำคันดินของเมืองโบราณชัยจำปากับห้วยชัยกลาง	16
15 ภาพตัดขวางแสดงลักษณะของแนวคูน้ำคันดิน	16
16 ทศนียภาพตามข้อสันนิษฐานลักษณะของฝายน้ำล้น	17
17 จำปีสิรินธร	20
18 กรวย	20
19 มะเดื่อขาว	20
20 ขะย้อมหลวง	20
21 รือก	20
22 ปอกระสา	20
23 ศาลาเรียนรู้ จำนวน 4 หลัง ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าประจำปีสิรินธร	21
24 สภาพทางเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าประจำปีสิรินธร	22
25 แสดงแผนที่และที่ตั้งของหน่วยงานในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	23
26 แสดงทัศนียภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่ อยู่ระหว่างแนวเทือกเขาพังเหยและเทือกเขารวก	24
27 สภาพภูมิประเทศทั่วไปของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	24
28 แสดงการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์ป่า	26

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
29	ทิศทางการวางตัวตามแนวลาดชันโดยรวมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	27
30	เส้นทางศึกษาธรรมชาติห้วยพริก น้ำตกผาผึ้งและเขาจันทน์ผา	30
31	จุดสื่อความหมายตามเส้นทางห้วยพริก น้ำตกผาผึ้งและเขาจันทน์ผา	31
32	ลำธารและระบบนิเวศโดยรอบระหว่างทางขึ้นสู่น้ำตกผาผึ้ง	32
33	จุดสื่อความหมายตามเส้นทางสายห้วยประดู่และถ้ำพระนอก	33
34	บ้านพักในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	34
35	ห้องน้ำภายในที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	35
36	สภาพภายในของร้านอาหารสวัสดิการ	35
37	แสดงขอบเขตและที่ตั้งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์	37
38	สภาพภูมิประเทศโดยรวมของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์	39
39	ฟอสซิลที่พบในพื้นที่ป่าเขาสมโภชน์	42
40	ถ้ำในพื้นที่ป่าเขาสมโภชน์	43
41	สภาพลานหินผุดที่พบในพื้นที่ป่าเขาสมโภชน์	43
42	วัดเขาสมโภชน์	44
43	โบราณวัตถุที่เก็บรักษาไว้ในวัดถ้ำพรหมโลก	45
44	รายละเอียดของเส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นยอดเขาจันทน์ผาและอาศรม	48
45	รายละเอียดของเส้นทางศึกษาธรรมชาติเลียบชายเขา	51
46	เส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นยอดเขาจันทน์ผาและอาศรม (เส้นสีแดง) และเส้นทางเดินเลียบชายเขา (สีม่วง) ส่วนสีเหลืองเป็นเส้นขอบเขตเขาสมโภชน์	52
47	ผังบริเวณโดยสังเขปสวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลือง	54
48	สภาพแวดล้อมโดยรอบสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง	55
49	ลักษณะการไหลของน้ำบริเวณน้ำตกวังก้านเหลือง	55
50	ตำแหน่งตาน้ำผุดหรือน้ำพุที่ผุดขึ้นในลำห้วยที่เป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกวังก้านเหลือง	56
51	สภาพเส้นทางศึกษาธรรมชาติสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง	
52	สภาพแวดล้อมภายในสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง	58
53	เสาชิงช้าสำหรับประกอบพิธีโล้ชิงช้าในศาสนาพราหมณ์	77
54	แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบของสถานที่	84

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
55	ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว	100
56	ภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่ป่าจำปาสรินธรและทุ่งเป้ง	101
57	ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว	105
58	ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว	108
59	ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว	111
60	เส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าจำปาสรินธรที่ปราศจากป้ายเตือนภัยต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงวัย ผู้พิการและทุพพลภาพ	114
61	เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าจำปาสรินธร	115
62	รูปแบบของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ	161
63	รูปแบบป้ายสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศที่ตอบสนองนักท่องเที่ยว ในแต่ละกลุ่มเพศ วัย สมรรถนะทางร่างกายและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการมองเห็น การได้ยิน และการเดิน	162
64	รูปแบบการติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจรหลักด้วยระบบพลังงานแสงอาทิตย์	164
65	รูปแบบศาลาพักผ่อนตามเส้นทางสัญจรและป้ายสื่อความหมาย	164
66	รูปแบบของห้องน้ำที่ได้รับการออกแบบให้มีการใช้งานถูกต้องตามหลักการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design)	165
67	เส้นทางสัญจรที่มีความลาดชันต่างระดับและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุติดตั้งให้มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกช่วยการสัญจรและจับยึด	165
68	อุปกรณ์ส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	166
69	ถนนและเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีอยู่เดิมปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพพร้อมใช้งาน	166
70	อาคารศูนย์กลางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่	167

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

4

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1.1 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์เป้าประสงค์เป้าหมาย พันธกิจ และยุทธศาสตร์	58

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากพรรณพืชของโลกมีปัญหาเกี่ยวกับการเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์จากสาเหตุต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น การรบกวนจากไฟป่า ภัยแล้ง น้ำท่วม รวมทั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าโดยมนุษย์ ก่อให้เกิดการสูญพันธุ์ของพืชไปเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันหลายประเทศให้ความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยเฉพาะชนิดที่เป็นพืชถิ่นเดียว พืชหายากหรือใกล้จะสูญพันธุ์ พบว่าจังหวัดลพบุรีบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ 4 แห่ง ได้แก่ (1) ป่าจำปาสรินธร ซึ่งเป็นป่าพุ่มแหล่งเดียวของประเทศที่มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งกำเนิดและกระจายพันธุ์ของต้นจำปาสรินธร ป่าจำปาสรินธียังเป็นพื้นที่ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นของประเทศไทยที่หายากและใกล้จะสูญพันธุ์ รวมทั้งเป็นจำปาสรินธรเพียงชนิดเดียวของโลกที่พบในจังหวัดลพบุรี (2) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำลำสนธิและแหล่งอาหารของสัตว์ป่า ปัจจุบันยังมีเสียงผาซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนอาศัยอยู่ (3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ พบเสียงผาซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนซึ่งหาได้ยากยิ่งในประเทศไทย รวมทั้งยังมีแหล่งน้ำซับกระจายอยู่บนเขาสมโภชน์มีน้ำไหลซึมตลอดปี และน้ำได้ไหลลงสู่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ผืนป่าแห่งนี้มีความสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศของป่าน้ำซับและป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อลำน้ำป่าสักและชุมชนโดยรอบพื้นที่อย่างยิ่ง รวมทั้งพบถ้ำที่มีหินงอกหินย้อยซึ่งมีความสวยงาม นอกจากนี้ยังมีการขุดพบร่องรอยอารยธรรมมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์จำนวนมาก และ (4) สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เป็นน้ำตกที่เกิดจากน้ำผุด น้ำที่ไหลเอ่อมาจากต้นน้ำก็จะทิ้งตัวลงไปปะทะกับหินปูน ทำให้เกิดเป็นน้ำตกกว้างกว่า 20 เมตร น้ำจะไหลเป็นทางยาวกว่า 3 กิโลเมตร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) เป็นต้น

ในปัจจุบันแหล่งมรดกทางธรรมชาติเหล่านี้ต่างถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้จังหวัดลพบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดลพบุรี “ฐานการผลิตอาหารปลอดภัย ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เมืองน่าอยู่มุ่งสู่ประชาคมอาเซียน” จากสถิตินักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมเข้ามาท่องเที่ยวได้มีอัตราเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2554 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยถึง 1,477,598 คน สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 1,252.34 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2557) เป็นผลให้จังหวัดลพบุรีเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของภาคกลาง ด้วยเหตุดังกล่าวแหล่งท่องเที่ยวจึงถูกใช้เป็นตัวต้นทุนในการจัดการ

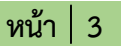
ท่องเที่ยว โดยตลอดระยะเวลา 4 - 5 ปีที่ผ่านมาแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลพบุรีนั้นประสบปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพและการจัดการท่องเที่ยว เช่น การขาดระบบการสื่อความหมายให้ข้อมูลข่าวสารในแหล่งท่องเที่ยวต่อผู้เยี่ยมชมแต่ละประเภท สภาพแวดล้อมกายภาพอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในระดับสากล อีกทั้งบุคลากรทางการท่องเที่ยวยังขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาความรู้ และทักษะในการให้บริการที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว จึงส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลพบุรีไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของนักท่องเที่ยว และมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

ดังนั้นโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยวช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดให้มีมูลค่าและคุณค่าที่สูงยิ่งขึ้น จึงควรเร่งการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดให้มีศักยภาพในการสื่อความหมายภายในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการบริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพให้มีอัตลักษณ์ รวมถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สามารถแข่งขันได้ โดยผลผลิตที่จะได้รับการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี และนำไปปฏิบัติงานจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สอดคล้องกับภาวะข้อเท็จจริงและปัญหาในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งภายใต้แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรีจะเป็นการยกระดับและการเพิ่มศักยภาพให้จังหวัดลพบุรี กลายเป็นเมืองจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยว ผลประโยชน์โดยตรงที่ประชาชนในจังหวัดลพบุรีจะได้รับคือ การสร้างงาน สร้างรายได้แก่ธุรกิจต่าง ๆ ในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ทางท่องเที่ยว รวมถึงการกระจายรายได้แก่ประชาชนที่สามารถขายสินค้าและบริการจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เจริญเติบโตยิ่งขึ้น อีกทั้งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยวจะได้รับการสืบสาน คุ้มครองและทำนุบำรุงรักษาให้เป็นมรดกของชาติที่ทรงคุณค่า ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจให้ประชาชนเกิดประโยชน์สุขอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัญหาด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสักในด้านสภาพแวดล้อมกายภาพและการจัดการท่องเที่ยว
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสัก เพื่อยกระดับให้จังหวัดลพบุรีเป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวของภูมิภาค

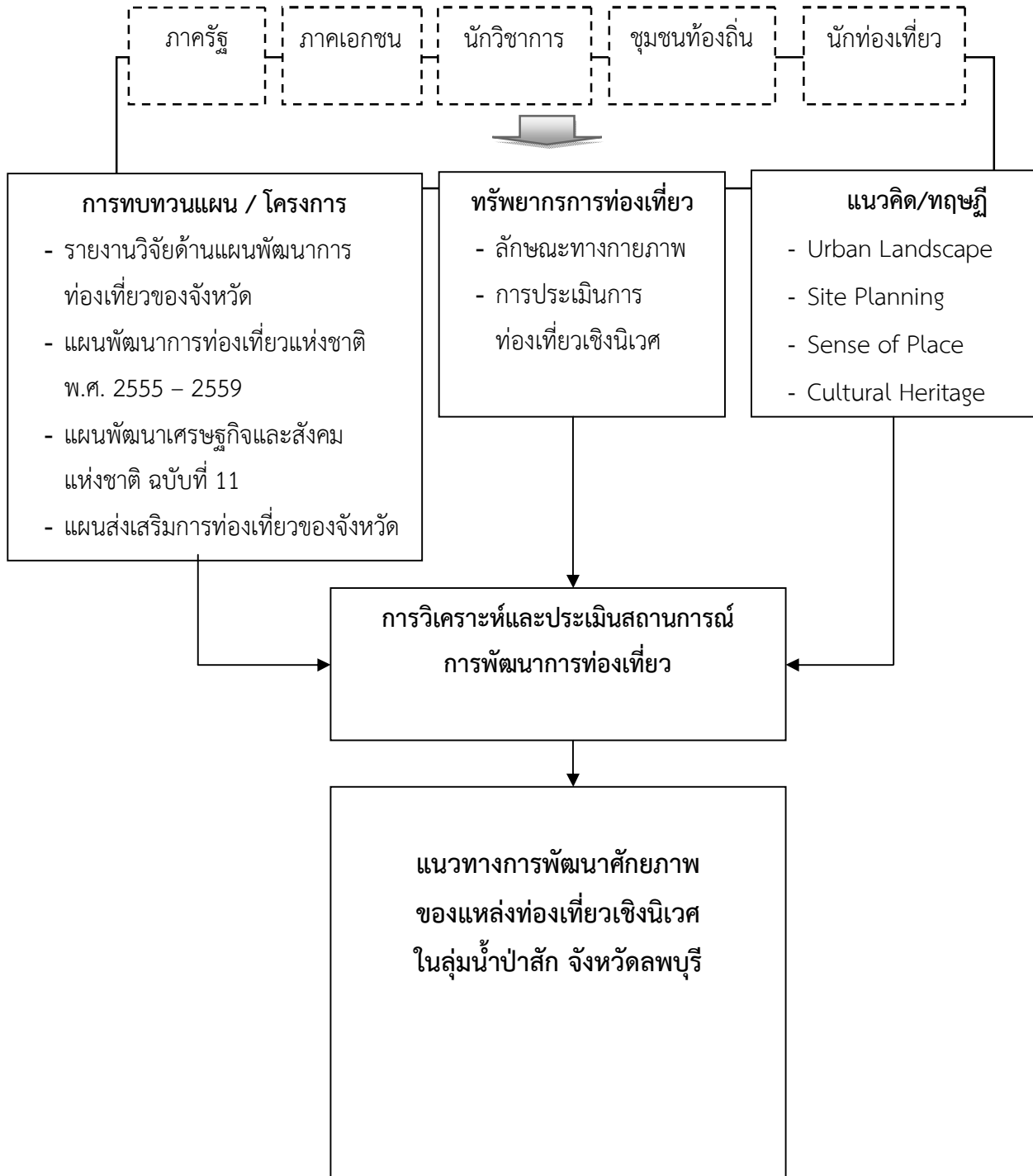

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ของงานตามข้อกำหนดโครงการ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังแผนภูมิที่ 1.1

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี โดยการนำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวไปใช้ เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวผ่านแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
2. พัฒนาเศรษฐกิจภายในจังหวัดลพบุรี เพิ่มรายได้การท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรีและบริเวณโดยรอบ ทำให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกรณีศึกษา ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างสมดุล

รายงานที่ต้องส่งมอบ

งวดงาน	รายละเอียด	ระยะเวลา
1	รายงานการศึกษาวิจัย ที่ครอบคลุมถึง บทนำ การทบทวน เอกสารเชิงทฤษฎี ข้อมูลบริบทพื้นที่ศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 4 แห่ง การทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิด และนิยามที่จำเป็นสำหรับการศึกษา	ภายในระยะเวลา 2 เดือน
2	รายงานผลการศึกษาในบทที่ 5 มีสาระสำคัญครอบคลุมถึง สถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อม กายภาพ เช่น การใช้ประโยชน์พื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก กฎมิตินและเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ผลการประเมิน ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ และผลการวิเคราะห์แบบสอบถามนักท่องเที่ยว และผลการสำรวจ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	ภายในระยะเวลา 4 เดือน
3	รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ์ (Final Report) ครอบคลุมถึง แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง โดยจัดทำเป็นรูปเล่ม จำนวน 10 เล่ม และแผ่นบันทึกข้อมูล (CD)	ภายในระยะเวลา 8 เดือน

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี

ความนำ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี ซึ่งประกอบด้วย ป่าจำปีสิรินธร เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมายังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนนักท่องเที่ยวยังขาดความรู้ และความเข้าใจถึงคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ หากทำการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยว และสร้างการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ต่อไป

ข้อมูลพื้นที่ทางกายภาพ (Site Inventory) ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำป่าสัก ลพบุรี

2.1 ป่าจำปีสิรินธร

ที่ตั้งของป่าจำปีสิรินธร

ป่าจำปีสิรินธรตั้งอยู่บนที่ราบเนินเขาแบบลอนลูกคลื่น มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 183 เมตร ตั้งอยู่ห่างจากแม่น้ำป่าสักทางทิศตะวันออกประมาณ 15 กิโลเมตร ในพื้นที่ หมู่ 7 ตำบลซับจำปา อำเภอลำหลวย จังหวัดลพบุรี หรืออยู่ในระหว่างเส้นรุ้ง 15 องศา 03 ลิปดา 08 พิลิปดา และเส้นแวง 101 องศา 14 ลิปดา 38 พิลิปดาตะวันออก ตามแผนที่ทหารอำเภอลำหลวยขนาด 5239 III ชุดที่ L7018 พิมพ์ครั้งที่ 3 RTSD พิกัดที่ 47PQS412650 มาตราส่วน 1:50,000

ภาพที่ 2 ตำแหน่งของพื้นที่ป่าจำปีสิรินธร

ที่มา: กรมแผนที่ทหาร, 2558

สภาพภูมิอากาศ

บริเวณพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มีอุณหภูมิสูง ฤดูร้อนจะเริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม โดยเดือนเมษายนอุณหภูมิอากาศจะร้อนที่สุดประมาณ 39 - 40 องศา

เซลเซียส ส่วนฤดูฝนอากาศจะเย็นสบายจะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนพฤศจิกายน โดยเฉพาะเดือนสิงหาคมถึงกันยายนฝนจะตกมากที่สุด ซึ่งปริมาณน้ำที่ไหลเข้าป่าทาง ผิวดินและใต้ดินจะมีปริมาณมากที่สุดในรอบปี จากนั้นช่วงกลางเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์จะเป็นฤดูหนาวอากาศจะแห้งและมีลมพัดแรง

สภาพภูมิประเทศ

ป่าจำปีสิรินธร ลักษณะพื้นที่ที่มีความลาดชันจากทิศตะวันออกที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 186 เมตรไปทางทิศตะวันตกที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 166 เมตร (กรมแผนที่ทหาร, 2558) ซึ่งความต่างระดับของพื้นที่ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้น้ำมีการไหลเข้าและออกจากป่าตลอดเวลา การที่สภาพภูมิประเทศมีความลาดชันเป็นเนินดินสลับกับแอ่งน้ำกระจายอยู่ทั่วไปจึงทำให้ทิศทางและระยะเวลาการไหลของน้ำในป่ามีการกระจายตัวไปตามลำธารและแอ่งน้ำส่งผลให้น้ำมีอัตราการไหลช้า การที่น้ำมีอัตราการไหลช้าแสดงว่าน้ำจะมีระยะเวลาเดินทางอยู่ในป่าได้ยาวนานขึ้นก่อนที่น้ำจะไหลออกไปภายนอกป่า ซึ่งพรรณไม้และสิ่งมีชีวิตต่างๆ จึงได้อาศัยจังหวะที่น้ำต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางช้านี้ดูดซับและนำน้ำไปใช้ในประโยชน์ต่างๆ นอกจากอัตราการไหลของน้ำที่ไหลช้าลงจะให้ประโยชน์กับพรรณไม้และสิ่งมีชีวิตในป่าแล้ว การที่น้ำมีระยะเวลาการไหลอยู่ในป่าที่ยาวนานขึ้นกับสภาพของเนื้อดินในป่าที่มีความหนาแน่นต่ำคล้ายกับฟองน้ำ เนื้อดินจึงมีความสามารถในการดูดซับน้ำทั้งผิวดินและใต้ดินได้มาก เป็นการสำรองน้ำตามธรรมชาติที่น่าสนใจและเป็นลักษณะเด่นของสภาพภูมิประเทศในป่าจำปีสิรินธร

ภาพที่ 3 สภาพแวดล้อมในป่าจำปีสิรินธร

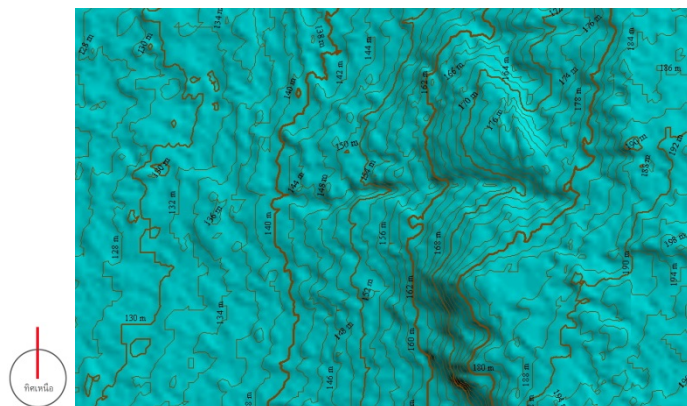

ภาพที่ 4 ลักษณะพื้นดินที่เกิดจากการทับถมของใบไม้ในป่าจำปีสิรินธร

ทิศทางการวางตัวของแนวลาดชัน

แนวลาดชันของพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรจะมีความลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก ซึ่งความลาดเอียงของภูมิประเทศดังกล่าวทำให้การวางตัวของแนวลาดชันในป่าจำปีสิรินธรทางทิศตะวันตกและทิศใต้มีความลาดเอียงรับแสงอาทิตย์เป็นพื้นที่ที่มีระดับอุณหภูมิสูงกว่าพื้นที่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออก อีกทั้งการวางตัวของแนวลาดชันดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้น้ำในป่าจำปีสิรินธรมีทิศทางการไหลจากด้านทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก

ภาพที่ 5 แนวการวางตัวของพื้นที่ในป่าจำปีสิรินธร
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, 2558

ระบบนิเวศวิทยาในพื้นที่ (Ecology)

โดยธรรมชาติป่าจำปีสิรินธรเป็นป่าที่ต้องการความชุ่มน้ำทั้งในระดับผิวดินและใต้ดิน ซึ่งโดยปกติดินจะต้องมีความชื้นแฉะและมีน้ำท่วมขังตลอดเวลา การเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิดมักจะขึ้นกันเป็นกลุ่มในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน พืชส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นจำพวกไม้ชื้นล่าง เช่น เฟิร์น ต้นไม้จำพวกปาล์ม เป็นต้น สำหรับไม้เด่นที่พบจะเป็นจำพวกไม้ยืนต้น เช่น ต้นจำปีสิรินธร มะเดื่อขาวและลำพูป่า ไม้ยืนต้นดังกล่าวจะมีความสูง

ไม่น้อยกว่า 18 เมตร ลำต้นโปร่ง เรือนยอดในแนวตั้งและแนวนอนมีความต่อเนื่อง ซ้อนทับและแผ่ออกเพื่อรับแสงแดดอย่างเต็มที่ โดยมีโคนรากแบบพูพอน (Buttresses) และแบบค้ำจุน (Stilt-Roots) คอยยึดและประคองลำต้นไม่ให้ล้มในเนื้อดินที่มีความหนาแน่นต่ำ

นอกจากนี้พื้นที่ในป่าจำปีสิรินธรที่ระดับผิวดินไม่ค่อยได้รับแสงแดดส่องโดยตรง ส่วนใหญ่จะได้รับแสงจากการส่องผ่านและสะท้อนจากต้นไม้ที่มีความหนาแน่นและมีลักษณะทรงพุ่มที่แผ่กว้างลงมา ส่งผลให้กล้าไม้โดยเฉพาะต้นจำปีสิรินธรเจริญเติบโตได้ยากและมีอัตราการอยู่รอดต่ำเนื่องจากไม่ได้รับแสงในการสังเคราะห์อาหารที่เพียงพอ แต่จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยพื้นที่ป่าทางทิศเหนือและทิศใต้มักจะได้รับแสงแดดโดยตรงและความหนาแน่นของพรรณไม้มีน้อยกว่าทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ในการนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าหากการดำรงอยู่ของต้นจำปีสิรินธรในแหล่งกำเนิดจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลักด้านสภาพแวดล้อมคือ แสงอาทิตย์ ความหนาแน่นของพรรณไม้อื่นที่ไม่รบกวน หรือบดบังการสังเคราะห์แสงของต้นจำปีสิรินธร น้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน โดยแหล่งน้ำสำคัญที่คอยหล่อเลี้ยงป่ามาจากทุ่งเป้ง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำต้นทุนสำคัญที่ไหลผ่านระบบโครงข่ายของลำน้ำและชั้นหิน-ดินอุ้มน้ำ ทางทิศตะวันออกของป่าห่างออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร

โครงสร้างระดับชั้นเรือนยอด (พงศ์ศรีณย์ จันทร์ขุม, 2550)

1) เรือนยอดชั้นบน (ระดับความสูงมากกว่า 18 เมตรขึ้นไป) พบว่าพรรณไม้ที่มีความเด่นอยู่ในระดับชั้นเรือนยอดนี้จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ กรวย จำปีสิรินธร ที่ค่อนข้างขึ้นกระจายไปทั่วพื้นที่ พรรณไม้เด่นรองลงมาในระดับชั้นเรือนยอดนี้ ได้แก่ ลำพูป่า ซึ่งมีอยู่บ้างประปรายในเรือนยอดชั้นบนนี้

2) เรือนยอดชั้นกลาง (ระดับความสูงระหว่าง 12-18 เมตร) พบว่ามีพรรณไม้ที่มีความเด่นอยู่ในระดับชั้นเรือนยอดนี้มากกว่าเรือนยอดชั้นบน กล่าวคือมีจำนวน 14 ชนิด ทั้งนี้มีพรรณไม้ที่สำคัญ ได้แก่ กรวย ส่วนชนิดอื่นที่มีความเด่นรองลงมา ได้แก่ จำปีสิรินธร เต็ม ปอกระสา เต่าร้างแดง นอกจากนี้แล้วยังพบพรรณไม้จำพวก มะเดื่อขาว กระถิน สัตบรรณ จ้าม่วง เฉียงพรา้งนางแอ ทิ้งถ่อน ยางนา ยมหอม มะเดื่ออุทุมพร เป็นไม้เด่นในบางพื้นที่อีกด้วย

3) เรือนยอดชั้นล่าง (ระดับความสูงต่ำกว่า 12 เมตรลงมา) ในระดับชั้นเรือนยอดนี้มีพรรณไม้มากกว่าในชั้นเรือนยอดอื่นๆ กล่าวคือ มีอยู่จำนวน 21 ชนิด โดยมี กรวย มีความเด่นมากที่สุด รองลงมาคือ ปอกระสา นอกจากนี้ยังมีพรรณไม้ที่มีความเด่นในทั้ง 3 ระดับชั้นเรือนยอดอีกจำนวน 2 ชนิด ได้แก่ กรวย และจำปีสิรินธร พรรณไม้หลายชนิดพบที่มีความเด่นในบางระดับชั้นเรือนยอด เช่น มะเดื่อขาว สำหรับจำนวนต้นไม้ที่ปรากฏอยู่ในแต่ละระดับชั้นเรือนยอดของสังคมพืชแห่งนี้มีอัตราส่วนที่แตกต่างกัน และเป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวนต้นไม้ในระดับเรือนยอดชั้นกลางมีมากกว่าในระดับเรือนยอดชั้นล่าง และในระดับเรือนยอดชั้นบนอีกด้วย

ภาพที่ 6 ลักษณะเรือนยอดที่มีการซ้อนทับทั้งแนวตั้งและแนวนอน

ภาพที่ 7 ลักษณะของพืชพรรณที่ขึ้นเป็นกลุ่มพื้นที่
ในภาพกลุ่มต้นกรวย

ภาพที่ 8 ลักษณะของแสงที่ส่องลงพื้นป่าในระดับ
ผิวดิน

ระบบสาธารณูปโภค

ในปี พ.ศ. 2547 หน่วยอนุรักษ์พันธุ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพระราชมงคล ได้เข้ามาสร้างและพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธร โดยสร้างเส้นทางแทรกตัวผ่านไปในพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนพื้นที่ป่าทั้งหมด โดยเส้นทางเก่าเป็นทางเดินสูงจากพื้น 1 เมตร โครงสร้างเป็นไม้เนื้อแข็ง ต่อมาภายหลังได้รื้อลงและเปลี่ยนเส้นทางเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก สูงจากพื้น 1 - 1.50 เมตร ระหว่างเส้นทางมีศาลาการเรียนรู้เป็นระยะๆ จำนวน 5 แห่ง ซึ่งจุดเริ่มต้นของเส้นทางศึกษาธรรมชาติจะเริ่มจากบริเวณอ่างน้ำซับด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือป่าพุไปทางทิศตะวันออกประมาณ 300 เมตร ตรงตำแหน่งของศาลาหลังที่ 2 เลี้ยวขวาไปทางทิศใต้ราว 250 เมตร ตรงตำแหน่งของศาลาหลังที่ 4 เลี้ยวขวาไปทางทิศตะวันตกประมาณ 450 เมตร จนถึงทางออกบริเวณหลังที่ทำการ หน่วยอนุรักษ์พันธุ์ธรรมชาติ รวมระยะทาง 1,000 เมตร ในการนี้ระบบสาธารณูปโภคในป่าจำปีสิรินธรยังขาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อความหมาย การรักษาความปลอดภัยและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 9 ลักษณะเส้นทางศึกษารมชาติในป่าจำปีสิรินธร

ลักษณะการใช้ที่ดินภายในป่าจำปาสรินธร

ป่าจำปาสรินธรได้ถูกกำหนดให้มีลักษณะการใช้ที่ดินแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1. พื้นที่ในเชิงอนุรักษ์ที่ครอบคลุมบริเวณทั่วทั้งป่า
2. พื้นที่เพื่อการศึกษาธรรมชาติ โดยมีขอบเขตอยู่บนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และศาลาการเรียนรู้

การจัดวางกลุ่มพื้นที่ใช้สอย

ปัจจุบันกลุ่มพื้นที่ใช้สอยในป่าจำปาสรินธรและบริเวณโดยรอบมีลักษณะการใช้สอย กำหนดให้เป็นพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชและเพื่อการศึกษาธรรมชาติและโบราณคดี ซึ่งพื้นที่ต่างๆ มีอยู่ด้วยกัน 8 กลุ่มพื้นที่ดังนี้

- พื้นที่ป่าจำปาสรินธรเป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชและระบบนิเวศ
- ถนนทางเข้าป่าเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างป่ากับถนนทางเข้าเมืองโบราณซำจำปา ซึ่งถนนทางเข้าป่าจำปาสรินธรเป็นถนนแอสฟัลต์กบอัดแน่นมีความกว้าง 4 เมตร สองข้างทางมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมคล้ายอุโมงค์ต้นไม้ มีความเหมาะสมสามารถพัฒนาพื้นที่ให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงามเป็นพื้นที่นำสายตา (Approach) ก่อนเข้าสู่ป่าจำปาสรินธร

- ถนนหน้าป่าจำปาสรินธรเป็นถนนแอสฟัลต์กบอัดแน่น กว้าง 4 เมตร มีระยะทางยาวประมาณ 500 เมตร จรดเมืองโบราณซำจำปาทางทิศใต้ พื้นที่ส่วนนี้ตั้งอยู่ระหว่างป่าจำปาสรินธรและเมืองโบราณซำจำปา ซึ่งมีศักยภาพสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่เชื่อมต่อ (Linkage) ระหว่างป่าจำปาสรินธรและเมืองโบราณซำจำปาเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคต

- กลุ่มพื้นที่อาคารพิพิธภัณฑ์และบริเวณโดยรอบได้ถูกจัดสร้างแล้วเสร็จในปี 2558 ปัจจุบันเป็นพื้นที่ทางเข้าหลักของป่าจำปาสรินธร เป็นพื้นที่ที่ถูกออกแบบมาให้รองรับกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ซึ่งอาคารสำคัญในพื้นที่กลุ่มนี้ได้ถูกกำหนดให้ใช้เป็นอาคารเพื่อการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเมืองโบราณซำจำปาและป่าจำปาสรินธร ปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลซำจำปา

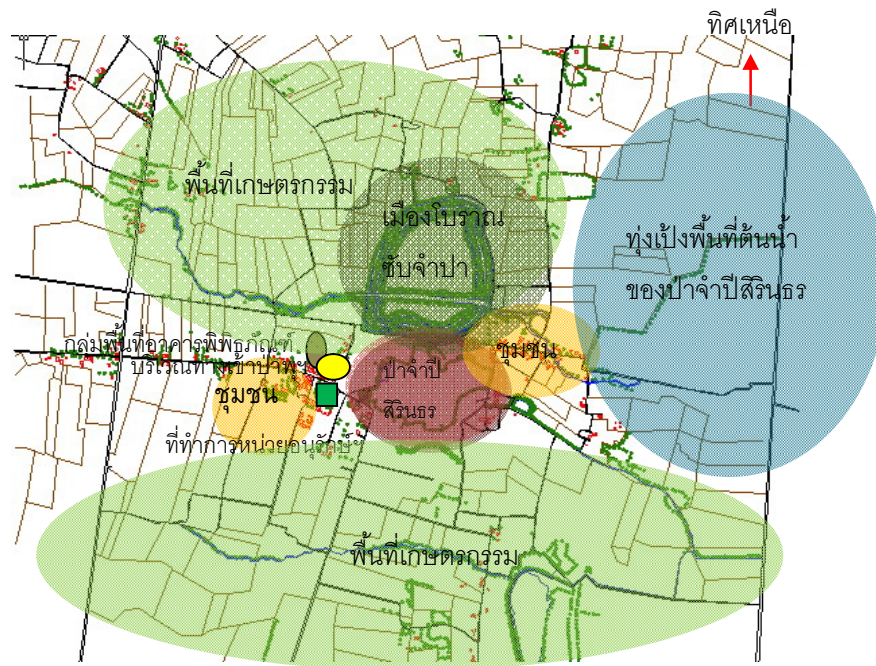
- กลุ่มพื้นที่อาคารสำนักงานของหน่วยอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ ประกอบด้วยอาคารสำนักงาน ที่จอดรถ แปลงปลูกต้นจำปาสรินธร แปลงเพาะชำและอนุบาลกล้าไม้ ซึ่งพื้นที่ในบริเวณดังกล่าว หากวิเคราะห์ลำดับการเข้าถึงจะเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีตำแหน่งเหมาะสมแก่การให้บริการข้อมูลข่าวสาร รักษาความปลอดภัย และดูแลรักษาป่าเนื่องจากตั้งอยู่ในจุดที่ควบคุมการเข้าและออกของนักท่องเที่ยวหรือบุคคลภายนอกที่จะเข้าสู่ป่าจำปาสรินธร

- แนวถนนรอบป่าจำปาสรินธรเป็นพื้นที่ที่ทางชุมชนและหน่วยอนุรักษ์ฯ ได้ร่วมกันกำหนดพื้นที่ไว้ว่าโดยรอบป่าเป็นแนวป้องกันไฟ กว้าง 3 - 4 เมตร ปัจจุบันชุมชนได้อาศัยพื้นที่ดังกล่าวเป็นเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้าน

- พื้นที่เมืองโบราณซำจำปาเป็นเขตโบราณสถาน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ในกำกับดูแลของสำนักงานศิลปากรที่ 4 จังหวัดลพบุรี

- พื้นที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่ตั้งค่อนานไปกับเส้นทางสัญจรหลักของหมู่บ้านจำนวน 2 กลุ่มด้วยกันคือ หมู่บ้านชัยบดินตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของป่าจำปีสิรินธรเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ โรงเรียนและวัดชัยจำปาและหมู่บ้านชัยล่างตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของป่าจำปีสิรินธรส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนและที่พักอาศัยสลับพื้นที่เกษตรกรรม
- พื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่ทำการปลูกพืชไร่เช่น อ้อยและมันสำปะหลังเป็นหลัก สลับกับพื้นที่เลี้ยงโคนมและทุ่งหญ้า พื้นที่เกษตรกรรมมีอาณาบริเวณโดยรอบป่าจำปีสิรินธรและเมืองโบราณชัยจำปา
- พื้นที่ชุ่มน้ำหรือเรียกว่าทุ่งเป้งเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำของป่าจำปีสิรินธร กลุ่มพื้นที่ดังกล่าวปัจจุบันมีการทำเกษตรกรรมโดยรอบ โดยเฉพาะการปลูกพืชไร่

ภาพที่ 10 ลักษณะการใช้ที่ดินและการจัดวางกลุ่มพื้นที่ใช้สอย

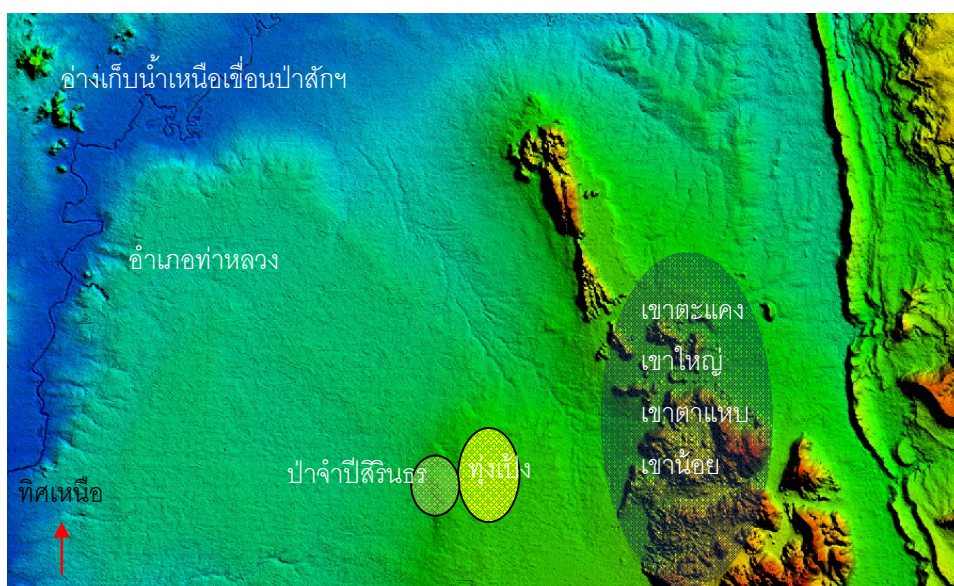

ภาพที่ 11 สภาพโดยรอบป่าจำปีสิรินธร

แหล่งน้ำและโครงข่ายการส่งน้ำ

1) แหล่งต้นน้ำของป่าจำปีสิรินธร

ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของป่าจำปีสิรินธรและบริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเป็นแหล่งรวมของตาน้ำและลำธารสาขาสายเล็กๆ หลายสายไหลมารวมกันและมีน้ำซับผุดขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ ปัจจุบันพื้นที่โดยรอบป่าจำปีสิรินธรถูกพัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมจึงทำให้บริเวณส่วนใหญ่ จากที่เคยชุ่มน้ำ มีน้ำท่วมขังและมีน้ำซับผุดขึ้นกลับแห้งลง แต่ป่าจำปีสิรินธรยังได้รับน้ำจากแหล่งต้นน้ำสำคัญที่เหลืออยู่คือ ห่อเลี้ยงผืนป่าไว้ ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกราว 3 กิโลเมตร เรียกบริเวณดังกล่าวว่า ห่อเป้ง สาเหตุที่ห่อเป้งมีน้ำสามารถหล่อเลี้ยงป่าจำปีสิรินธรได้เนื่องจาก ห่อเป้งเป็นพื้นที่เติมน้ำทางธรรมชาติ (Aquifer Recharge Area) โดยได้รับน้ำท่า น้ำจากลำน้ำ น้ำบาดาลจากกลุ่มเทือกเขาทางทิศตะวันออก ได้แก่ เขาตะแบก เขาใหญ่ เขาตาแหบ เขาน้อย

ภาพที่ 12 สัณฐานภูมิประเทศแสดงแหล่งต้นน้ำของป่าจำปีสิรินธร

2) โครงข่ายระบบส่งน้ำในป่าจำปีสิรินธร

ภายในป่าจำปีสิรินธรหลังจากที่ได้น้ำจากผิวดินและใต้ดินจากห่อเป้งและเทือกเขาต่างๆทางทิศตะวันออกแล้ว ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่มีระดับความลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก โดยมีระดับความสูงแตกต่างกันประมาณ 20 เมตร ผนวกกับการที่พื้นผิวของป่าจำปีสิรินธรไม่ราบเรียบเป็นแอ่งน้ำ สลับเนินดินจึงทำให้ภายในป่ามีระบบส่งน้ำตามธรรมชาติด้วยแรงโน้มถ่วง โดยน้ำจะไหลไปตามลำธารขนาดเล็กหลายสายที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายคอยส่งและกระจายน้ำไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งมีแอ่งน้ำเป็นพื้นที่คอยพักน้ำ หนองน้ำ ชะลอน้ำและช่วยกระจายน้ำไปยังพื้นที่ส่วนอื่นๆ ต่อไป ซึ่งส่วนหนึ่งของระบบส่งน้ำในป่าจำปีสิรินธรที่สำคัญคือ แอ่งน้ำที่ทำหน้าที่คอยเก็บกัก ชะลอการไหลของน้ำและกระจายน้ำสร้างความชุ่มชื้นแก่ผืนป่าแบบให้น้ำท่วมเอ่อล้นแล้วไหลไปเองตามธรรมชาติ

นอกจากนี้บริเวณทางเข้าด้านหน้าป่าจำปีสิรินธรยังมีอ่างเก็บน้ำขนาดพื้นที่ 4-5 ไร่ ความลึก 2.5 เมตร ที่เป็นแหล่งพักและสำรองน้ำเพื่อเก็บกักน้ำและป้องกันน้ำที่ไหลออกจากป่าพุไปท่วมพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ทั้งนี้ในกรณีที่ทรัพยากรน้ำในป่าจำปีสิรินธรเกิดขาดแคลนยังสามารถสูบกักเก็บน้ำในอ่างเก็บน้ำดังกล่าวเข้าสู่ภายในป่าเพื่อบรรเทาภัยแล้งได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 13 อ่างน้ำภายในป่าจำปีสิรินธร

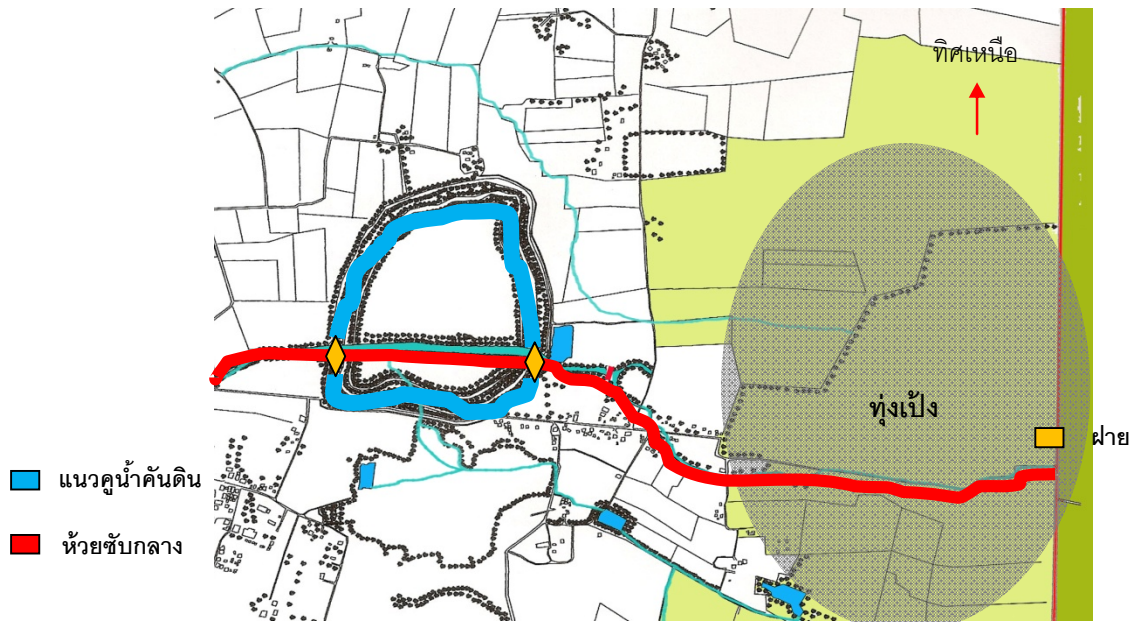
3) โครงข่ายส่งน้ำและเก็บกักน้ำบริเวณโดยรอบป่าจำปีสิรินธร

โครงข่ายการส่งน้ำและเก็บกักน้ำของเมืองโบราณชัยจำปา สันนิษฐานว่าเป็นแนวคิดดั้งเดิมที่มีการใช้ประโยชน์และลงมือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 11 – 13 โดยอาศัยการชลประทานแบบแรงโน้มถ่วงผานการสรรค์สร้าง ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและประยุกต์ลักษณะเด่นทางภูมิประเทศให้เกิดประโยชน์ในการจัดการน้ำ ที่มีรายละเอียด ดังนี้

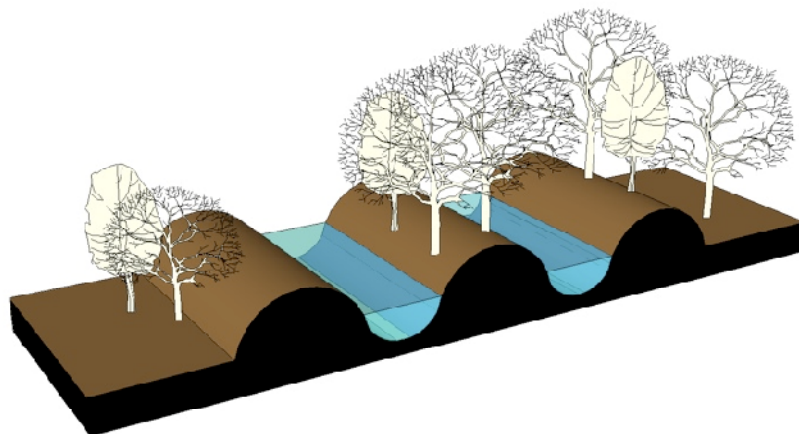
3.1) คูน้ำคันดินของเมืองโบราณชัยจำปากับห้วยชัยกลาง ตามข้อสันนิษฐานและการวิเคราะห์สภาพพื้นที่พบว่า แหล่งต้นน้ำสำคัญของเมืองโบราณชัยจำปาคือทุ่งเป้ง น้ำจากทุ่งเป้งจะมีลำธารสาขาสายหนึ่งไหลผ่านกลางเมืองโบราณเรียกว่า ห้วยชัยกลาง ฉะนั้นชาวเมืองสมัยก่อนจึงได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศเป็นแนวคูน้ำคันดินให้ขวางกั้นทางน้ำดังกล่าว เพื่อต้องการนำน้ำมาใช้อุปโภคและบริโภคในเมืองและใช้ในวัตถุประสงค์ต่างๆ ซึ่งแนวคูน้ำคันดินที่ถูกสร้างขึ้นนี้จะมีฝายคอยควบคุมระดับน้ำในคูเมืองทางทิศตะวันออกและตก จากนั้นจึงใช้การปรับปรุงสภาพภูมิประเทศให้มีลักษณะที่เรียกว่า หั้วรอ ซึ่งหั้วรอจะสามารถช่วยลดแรงปะทะของน้ำที่ไหลมากระทบกับคูน้ำคันดินและยังช่วยเบี่ยงเบนน้ำให้กระจายออก 2 ข้าง ทางทิศเหนือและทิศใต้ของเมืองเพื่อเติมน้ำให้เต็มตามแนวคูเมือง

ส่วนการเก็บกักน้ำและการรักษาระดับน้ำในคูเมืองให้เต็มตลอดเวลาได้มีการสร้างฝายขวางแนวการไหลของน้ำในห้วยชัยกลางทางทิศตะวันออกและตกของเมือง ฉะนั้นเมื่อฝายทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของเมืองได้ทำงานประสานร่วมกันจึงทำให้ตามแนวคูน้ำคันดินของเมืองโบราณชัยจำปา สามารถปิดกั้นทางน้ำของห้วยชัยกลางที่ไหลเข้าและผ่านออกนอกเมืองโบราณได้โดยสมบูรณ์จึงทำให้เมืองโบราณชัยจำปา

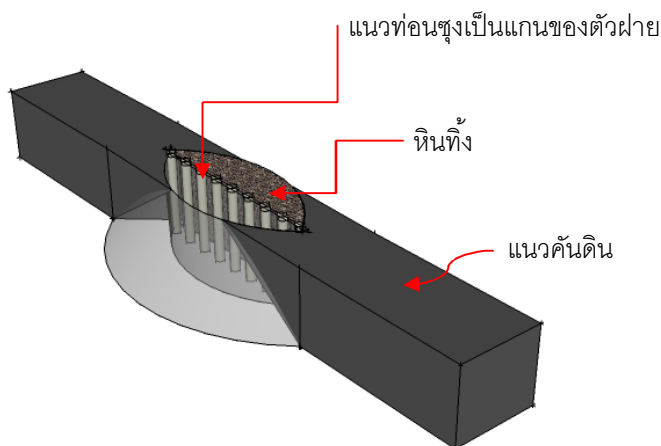
เกิดการเก็บกักน้ำจนกลายเป็นแหล่งน้ำสำรองที่สำคัญของเมือง ในการนี้บางกรณีที่ห้วยซับกลางมีน้ำปริมาณมาก แนวคูน้ำคันดินไม่สามารถรองรับการเก็บกักน้ำได้ทั้งหมด ระบบฝายที่คอยกั้นทางน้ำยังสามารถช่วยระบายน้ำออกจากแนวคูเมืองได้ด้วยการปล่อยให้น้ำท่วมคันไหลออกจากฝายหรืออาจจะปล่อยให้น้ำระบายผ่านตัวฝายออกไป

ภาพที่ 14 คูน้ำคันดินของเมืองโบราณซับจำปากับห้วยซับกลาง

ภาพที่ 15 ภาพตัดขวางแสดงลักษณะของแนวคูน้ำคันดิน

ภาพที่ 16 ทศนิยมภาพตามข้อสันนิษฐานลักษณะของฝายน้ำล้น

3.2) โครงข่ายระบบส่งน้ำบริเวณโดยรอบป่าจำปีสิรินธร

จากการสำรวจพื้นที่วิเคราะห์สภาพพื้นที่และประชุมร่วมระหว่างคณะผู้วิจัยชุมชน ชับจำปาและภาคีที่เกี่ยวข้อง สรุปว่าแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของบริเวณโดยรอบป่าจำปีสิรินธร คือ หุบเป้ง น้ำผิวดิน จากหุบเป้งจะไหลผ่านลำธารระยะทางยาว 2.2 กิโลเมตร ไหลเข้าสู่ป่าจำปีสิรินธรทางทิศตะวันออก ซึ่งบน ลำธารสาขาเส้นนี้มีฝายและอ่างเก็บน้ำจำนวน 2 แห่งด้วยกัน แห่งแรกเป็นฝายและอ่างเก็บน้ำของสภาตำบล ชับจำปา ขนาดพื้นที่ 40 ไร่ ปัจจุบันระดับพื้นผิวด้านล่างของลำธารมีความลาดเอียงอยู่สูงกว่าระดับของ ประตูน้ำ อีกทั้งพนังดินด้านข้างของลำธารพังทลายลงมาทำให้ลำธารมีความตื้นเขินจนน้ำไม่สามารถไหลผ่าน เข้าสู่ฝายและอ่างเก็บน้ำได้ ส่วนฝายและอ่างเก็บน้ำแห่งที่ 2 เรียกว่าฝายสหกรณ์ ขนาดพื้นที่ 20 ไร่ ปัจจุบัน ระดับพื้นผิวด้านล่างของลำธารไม่มีความลาดเอียงพอที่จะทำให้ น้ำไหลผ่านได้ นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงกับ ป่าจำปีสิรินธรทางทิศใต้ยังมีแหล่งน้ำและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เนื้อที่ 80 ไร่ เรียกว่า อ่างเก็บน้ำห้วยซับใต้ โดย ภายในอ่างเก็บน้ำห้วยซับใต้จะมีน้ำซับผุดขึ้นในอ่างเก็บน้ำ แต่น้ำในอ่างดังกล่าวไม่สามารถไหลออกจากอ่างเข้าสู่ ลำธารสาขาที่เชื่อมต่อกับฝายและอ่างเก็บน้ำห้วยซับใต้ได้เนื่องจากไม่มีประตูน้ำ อีกทั้งลำธารสาขาที่เชื่อมต่อกับ ฝายและอ่างเก็บน้ำยังมีลักษณะตื้นเขินและมีความลาดเอียงไม่พอที่น้ำจะไหลผ่านได้

สรุปผลองค์ประกอบทางกายภาพป่าจำปีสิรินธร

จากการสำรวจพื้นที่ร่วมกันระหว่างภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนในพื้นที่เพื่อการทำแผนที่ องค์ประกอบทางกายภาพของป่าจำปีสิรินธร พบว่า ป่าจำปีสิรินธรเป็นป่าที่ต้องการน้ำท่วมขังและความชุ่มชื้นสูง ลักษณะเนื้อดินมีความหนาแน่นต่ำ ผืนดินเปรียบเสมือนฟองน้ำคอยดูดซับน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินเอาไว้ แต่ ขณะเดียวกันผืนดินก็สามารถสูญเสียน้ำได้โดยง่ายเช่นกัน ปัจจุบันสภาพแวดล้อมโดยรอบป่าได้ถูกพัฒนาให้เป็น พื้นที่เกษตรกรรมจึงส่งผลให้ปริมาณน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินในป่าลดลงจนอยู่ในภาวะการขาดแคลนน้ำถึงขั้น แห้งแล้งและเกิดไฟป่าขึ้นขึ้นตามมา พรรณไม้เด่นคือ ต้นจำปีสิรินธรต่างได้รับผลกระทบโดยตรงต่อทำให้การ เจริญเติบโตของกล้าไม้ที่กำลังเกิดขึ้นทดแทนต้นพ่อแม่กลับไม่สามารถเติบโตอยู่รอดได้นานเกิน 3 ปี ส่งผลให้

จำนวนต้นจำปีสิรินธรไม่สามารถเพิ่มจำนวนขึ้นได้โดยธรรมชาติในแหล่งกำเนิด นับวันจะยังมีจำนวนลดลงจนตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ปัญหาลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัยจากสภาพแวดล้อมโดยรอบป่าจำปีสิรินธรเข้ามาช่วยแก้ไขและฟื้นฟูให้ระบบนิเวศภายในป่าจำปีสิรินธรมีความชุ่มชื้นเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ และมีพื้นที่ว่างเพียงพอ โดยปราศจากพรรณไม้อื่นมาบดบังแสงอาทิตย์เพื่อเปิดโอกาสให้ต้นกล้าจำปีสิรินธรสามารถเติบโตขึ้นได้โดยสมบูรณ์อีกครั้ง

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของป่าจำปีสิรินธร

พรรณไม้ในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ที่เป็นพรรณไม้เด่นและสภาพพื้นที่ที่มีลักษณะเด่น พบว่า ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าจำปีสิรินธรมีพรรณไม้เด่นจำนวน 42 ชนิด ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อพรรณไม้ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าจำปีสิรินธร

ลำดับที่	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์
1	จำปีสิรินธร	<i>Magnolia sirindhorniae</i> Noot.& Chalermglin
2	กรวย	<i>Horsfieldia irya</i> (Gaertn.) Warb.
3	หูกวาง	<i>Terminalia catappa</i> L.
4	มะเดื่อกวาว	<i>Ficus callosa</i> Willd.
5	ชะย่อมหลวง	<i>Rauvolfia cambodiana</i> Pierre ex Pit.
6	ชุมแสงแดง	<i>Homalium grandiflorum</i> Benth.
7	มะยมป่า	<i>Ailanthus triphysa</i> (Dennst.) Alston
8	คลุ้ม	<i>Donax grandis</i> Ridl.
9	เต่าร้าง	<i>Caryota mitis</i> Lour.
10	มะเฟืองช้าง	<i>Lepisanthes tetraphylla</i> (Vahl) Radlk.
11	ร็อก	<i>Livistona saribus</i> (Lour.) Merr. ex Chev.
12	เสี้ยวพอม	<i>Bauhinia viridescens</i> Desv.
13	พวงจระริกา	<i>Gouania leptostachya</i> DC.
14	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i> Roxb.
15	ถลกบาตร	<i>Tetrastigma campylocarpum</i> Planch.
16	กระทุงหมาบ้า	<i>Dregea volubilis</i> (L.f.) Hook.f.
17	ผักกูดป่า	<i>Thelypteris dentate</i> (Forssk.) St.John
18	ปอกระสา	<i>Broussonetia papyrifera</i> (L.) Vent.
19	แกแล	<i>Maclura cochinchinensis</i> (Lour.) Corner
20	เดียม	<i>Bischufia javensis</i> Blume
21	ลำพูป่า	<i>Duabanga grandiflora</i> (Roxb. ex DC.) Walp.

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) แสดงรายชื่อพรรณไม้ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าจำปาสรีนธร

ลำดับที่	ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์
22	การเวก	<i>Artabotrys siamensis</i> Miq.
23	ลำป้าง	<i>Pterospermum diversifolium</i> Blume
24	นมสวรรค์	<i>Clerodendrum paniculatum</i> L.
25	กรู๋บาดาล	<i>Cyclea barbata</i> Miers
26	ยมหอม	<i>Toona ciliata</i> M.Roem.
27	มะม่วง	<i>Mangifera</i> sp.
28	ยางนา	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb. Ex G.Don
29	ตาเสือ	<i>Aphanamixis polystachya</i> (Wall.) R.Parker
30	เถียงพรว้านางแอ	<i>Carallia brachiata</i> (Lour.) Merr.
31	มะลิเสี้ยวผี	<i>Jasminum scandens</i> (Retz.) Vahl
32	เฟิร์นก้างปลา	<i>Nephrolepis biserrata</i> (Sw.) Schott var. <i>biserrata</i>
33	สัตบรรณ	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R.Br.
34	หว่าพรุ	<i>Syzygium</i> sp.
35	ยางนา	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb. Ex G.Don
36	กะไต้ลิง	<i>Bauhinia scandens</i> L. var. <i>horsfieldii</i> (Miq.) K. & K. Larsen
37	นมแมวซ้อน	<i>Anomianthus dulcis</i> (Dunn) J. Sinclair
38	กำลังช้างสาร	<i>Beaumontia murtonii</i> Craib
39	หมีเหม็น	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.
40	มะปวน	<i>Mitrephora tomentoasa</i> Hook. f. & Thomson
41	มะเดื่ออุทุมพร	<i>Ficus racemosa</i> L.
42	เลี่ยน	<i>Melia azedarach</i> L.

ภาพที่ 17 จำปีสิรินธร

Magnolia sirindhorniae Noot.& Chalermglin

ภาพที่ 18 กรวย

Horsfieldia irya (Gaertn.) Warb.

ภาพที่ 19 มะเดื่อกลาง

Ficus callosa Willd.

ภาพที่ 20 ขะย้อมหลวง

Rauvolfia cambodiana Pierre ex Pit.

ภาพที่ 21 ร้อยก

Livistona saribus (Lour.) Merr. ex Chev.

ภาพที่ 22 ปอกระสา

Broussonetia papyrifera (L.) Vent

ตารางที่ 2.2 แสดงเค้าโครงการสื่อความหมายในเส้นทางศึกษารัชมชาติป่าจำปีสิรินธร

หัวข้อเรื่องย่อย (Sub-Topic)	เค้าโครงเรื่อง (Theme)	เค้าโครงเรื่องย่อย (Sub-Theme)
จำปีสิรินธร	จำปีเฉลิมพระเกียรติ	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์
		นามจำปีสิรินธร
		จำปีสิรินธร จำปีของแผ่นดิน
ป่าพื้งน้ำจืดของ ภาคกลาง	นิเวศวิทยาป่าพื้ง	วงชีวิตของจำปีสิรินธร
		กำเนิดป่าพื้ง บ้านของจำปีสิรินธร
		เอ็กซ์เรย์ป่าพื้ง
สำนึกอนุรักษ์ จำปีสิรินธร	รักษ์ป่าพื้งจำปี สิรินธร	ร่องรอยอดีตป่าพื้ง
		เห็ดความสมบูรณ์ของป่า
		ศัตรูร้ายทำลายป่าพื้ง
ชัยจำปา	สมบัติของ ชัยจำปา	เอกลักษณ์ต้นไม้ในป่าพื้ง
		คนรักษ์ป่า สำนึกแห่งการอนุรักษ์
		เมืองโบราณชัยจำปา

ภาพที่ 23 ศาลาเรียนรู้ จำนวน 4 หลัง ในเส้นทางศึกษารัชมชาติป่าจำปีสิรินธร

ภาพที่ 24 สภาพทางเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าจำปีสิรินธร

ป่าจำปีสิรินธรเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนซับจำปา รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว การสื่อความหมายในป่าจำปีสิรินธรจะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทั้งต่อนักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้ที่ต้องการจะหยั่งรากลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญ ในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผืนป่าแห่งนี้

2.2 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

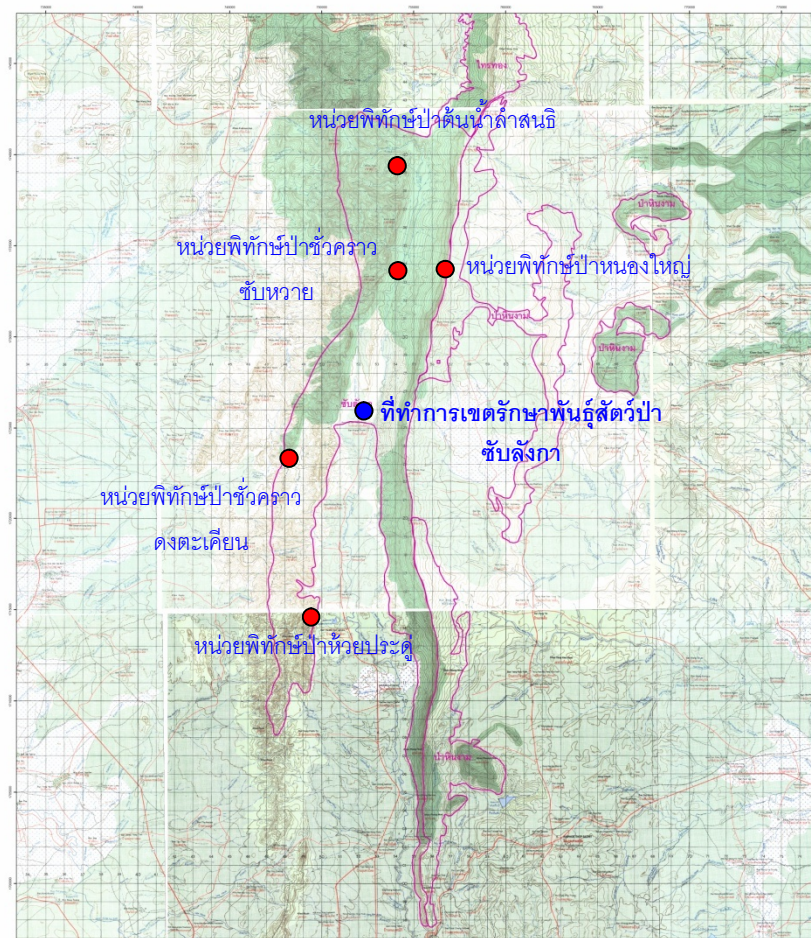
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ จรดเขตท้องที่อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ขอบเขตพื้นที่เป็นแนวสันเขาเชื่อมต่อระหว่างเทือกเขาพังเหยและเทือกเขารวก ระยะทาง 15 กิโลเมตร

ทิศใต้ จรดเขตหมู่บ้านป่าไม้ซับลังกา ตำบลกุดตาเพชร อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรีขอบเขตพื้นที่เป็นที่ราบ ระยะทาง 50 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก จรดเขตท้องที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ขอบเขตพื้นที่เป็นแนวสันเขาเทือกเขาพังเหย ระยะทาง 45 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก จรดเขตท้องที่อำเภอวิเชียรบุรีและอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ขอบเขตพื้นที่เป็นแนวสันเขาของเทือกเขารวก ระยะทาง 35 กิโลเมตร

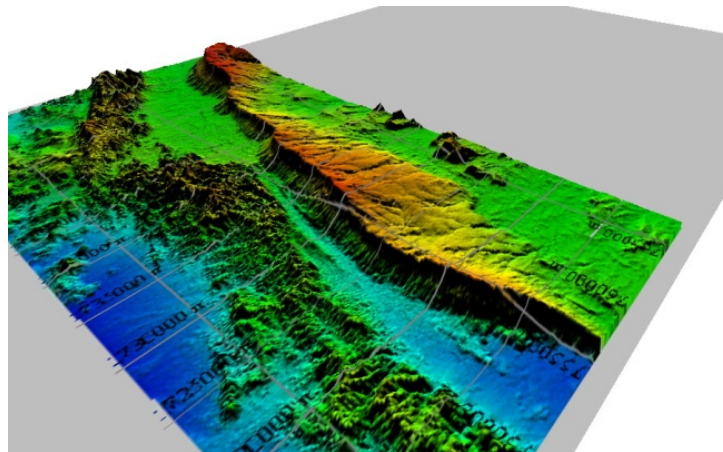
ภาพที่ 25 แสดงแผนที่และที่ตั้งของหน่วยงานในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2552

สภาพแวดล้อมทั่วไป (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา, 2552)

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่ป่าที่มีทั้งป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น ป่าต้นน้ำ ป่าทุ่งหญ้าและป่าเบญจพรรณเป็นต้น โดยพืชพรรณและสัตว์ป่ามีความหลากหลายทางชีวภาพสูงและเป็นผืนป่าเพียงแห่งเดียวที่มีความอุดมสมบูรณ์มากในเขตพื้นที่ภาคกลาง พื้นที่ป่า มีอาณาบริเวณอยู่ในพื้นที่ราบ พื้นที่ภูเขาสูงสลับซับซ้อนและเทือกเขาที่มีหน้าผาสูงชันอันเกิดจากการยกตัวของแผ่นดิน ซึ่งเกิดจากการมุดตัวของแผ่นดินภาคกลางส่งผลให้แผ่นดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดการยกตัวสูงขึ้น

ภาพที่ 26 แสดงทัศนียภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่
อยู่ระหว่างแนวเทือกเขาพังเหยและเทือกเขารวก

ภาพที่ 27 สภาพภูมิประเทศทั่วไปของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, 2558

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ แบ่งเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

ฤดูร้อน ระหว่างเดือน มีนาคม - พฤษภาคม

ฤดูฝน ระหว่างเดือน มิถุนายน - ตุลาคม

ฤดูหนาว ระหว่างเดือน พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์

อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 18 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 38 องศาเซลเซียส

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีประมาณ 1,000 มิลลิเมตรและในช่วงฤดูหนาวจะมีลมหุบเขาพัดแรง

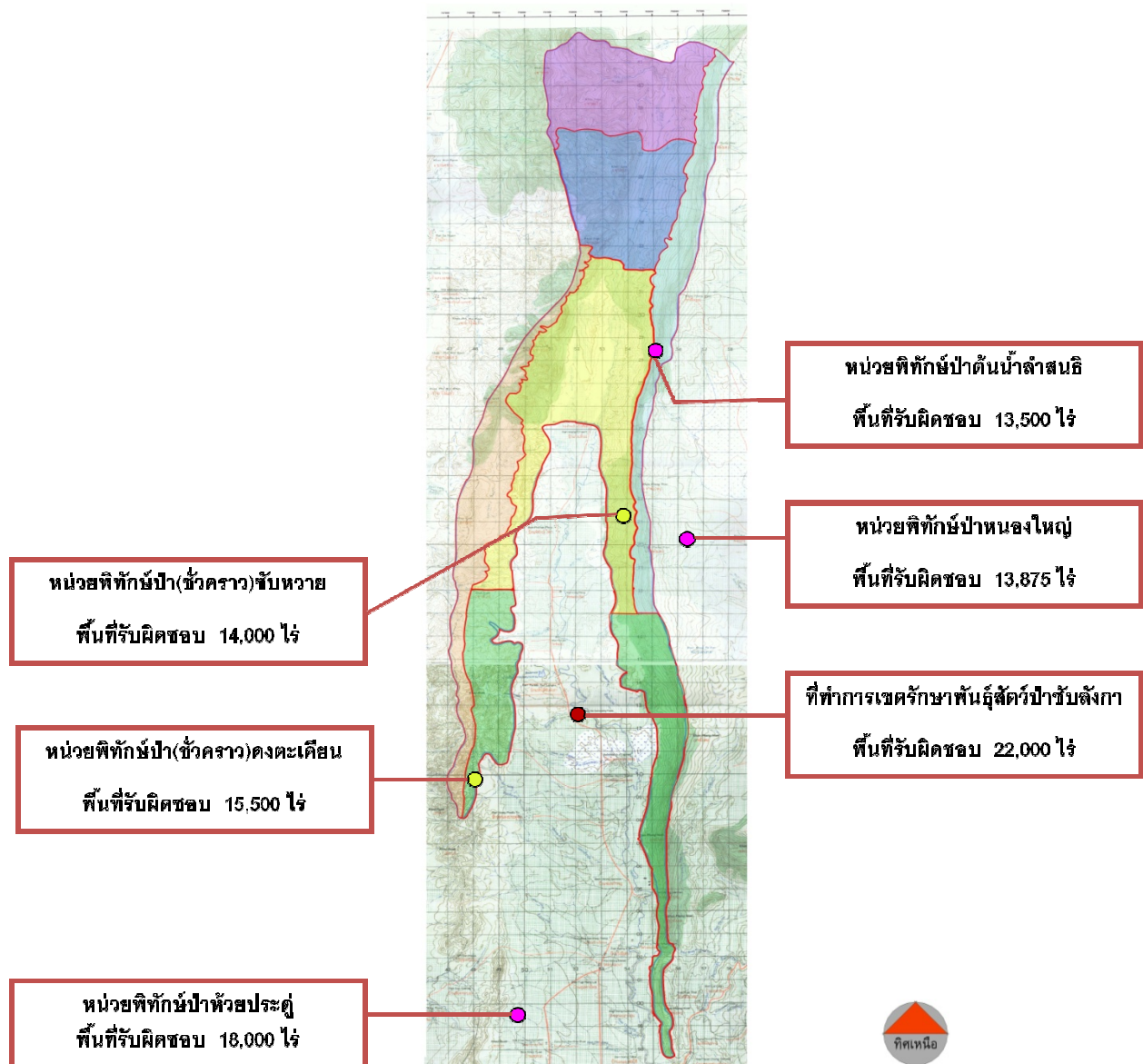
การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปัจจุบันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพและมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หนาแน่นหลายชนิด นอกจากความหลากหลายทางชีวภาพและการมีสัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกายังมีภูมิทัศน์ทางธรรมชาติเป็นภูเขาหินปูนมีความสูงชันสลับซับซ้อน หน้าผาและโพรงถ้ำหลายแห่ง ภายในถ้ำต่างๆ มีหินงอกหินย้อย อีกทั้งยังมีแหล่งน้ำซับและน้ำซังอยู่ทั่วไป ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งภายในและภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจึงได้ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้สอยเปลี่ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) การใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คอยปกป้องพืชพันธุ์และสัตว์ป่าให้สามารถคงความหลากหลายและมีสภาพความสมบูรณ์ทางชีวภาพ ซึ่งอยู่ในส่วนพื้นที่รับผิดชอบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ปัจจุบันนอกจากการใช้พื้นที่เป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ยังถูกใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งศึกษาธรรมชาติควบคู่กัน นับได้ว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้พยายามผสมผสาน การใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ทางสังคมเพิ่มมากขึ้นจากฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ซึ่งการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติได้แก่เส้นทางห้วยพริก น้ำตกผาผึ้งและ เขาจันทร์ผา เส้นทางห้วยประดู่ ถ้ำพระนอก ถ้ำสมุยกุย และเส้นทางห้วยซับหวาย ป่าทุ่งกระเจียวใหญ่ (บัวชัน)

ในการนี้ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้กำหนดพื้นที่การดูแลรักษาป่าและตรวจการณ์แบ่งเป็นหน่วยต่างๆ ประกอบด้วย หน่วยพิทักษ์ป่าต้นน้ำลำสนธิ หนองใหญ่ ห้วยประดู่ ดงตะเคียน และซับหวาย โดยมีพื้นที่ของสำนักงานเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการกิจกรรมภายในพื้นที่เขตฯ สำหรับพื้นที่ใช้สอยบริเวณที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ประกอบด้วย ที่พักค้างแรม ลานกางเต็นท์ อาคารอบรมสัมมนา ศูนย์ข้อมูล หน่วยประสานงาน แหล่งศึกษาพืชสมุนไพร และศูนย์กลางเครือข่ายเส้นทางเดินป่า

ภาพที่ 28 แสดงการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์ป่า
ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2552

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นแนวกันชน หากพิจารณาพื้นที่โดยรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเห็นได้ชัดว่า พื้นที่ทางทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศตะวันออกจะเป็นแนวเทือกเขาที่ตั้งขนานกับพื้นที่เขตฯ โดยแนวเทือกเขาดังกล่าวปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกันเพียงแต่แบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบไปเป็นส่วนของจังหวัดเพชรบูรณ์และชัยภูมิ

3) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำเกษตรกรรม ด้วยลักษณะสัณฐานภูมิประเทศของชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขามีระบบเครือข่ายทางน้ำธรรมชาติพาดผ่านกระจายทั่วพื้นที่ อีกทั้งแร่ธาตุจากตะกอนดินที่น้ำพัดพาจากภูเขาเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการทำเกษตรกรรม

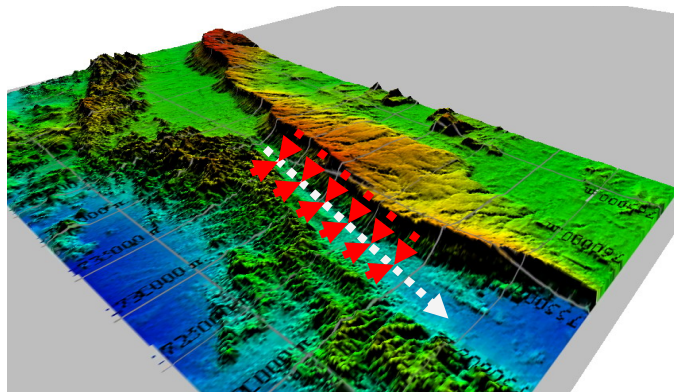
ในที่ราบหุบเขาที่มีประสิทธิผล จึงทำให้ชุมชนโดยรอบนิยมทำการเพาะปลูกข้าว ไร่มันสำปะหลัง อ้อยและปลูกหญ้าเลี้ยงโคนม

สภาพภูมิสัณฐาน

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาตั้งอยู่บนพื้นที่ภูเขาสูงชันและสลับซับซ้อนขนานสองข้าง โดยมีพื้นที่ราบแทรกอยู่ระหว่างกลางของพื้นที่ โดยทิศตะวันออกเป็นเทือกเขาพังเหยมีลักษณะเป็นหน้าผาลาดชัน ทิศตะวันตกเป็นเทือกเขารวกมีความสูงต่ำสลับซับซ้อน พื้นที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 140 – 846 เมตร ยอดเขาสูงที่สุด คือ ยอดเขาพังเหย สูงจากระดับน้ำทะเล 846 เมตร รวมพื้นที่ทั้งหมด 96,875 ไร่

ทิศทางการวางตัวตามแนวลาดชัน

การวางตัวตามแนวลาดชันของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาในภาพรวมพบว่า แนวสันเขาทางทิศตะวันออกมีการวางตัวตามแนวลาดชันลงมาทางทิศตะวันตกสู่พื้นที่ราบคือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ส่วนแนวเทือกเขาด้านทิศตะวันตกมีการวางตัวตามแนวลาดชันลงมาทางทิศตะวันออกสู่พื้นที่ราบเช่นกัน สำหรับพื้นที่ตามแนวเหนือ-ใต้ พื้นที่ทางทิศเหนือซึ่งเป็นแนวเทือกเขาของแหล่งต้นน้ำมีการวางตัวลาดชันลงมาทางทิศใต้ ด้วยลักษณะภูมิสัณฐานดังกล่าวจึงทำให้เขตมีสภาพพื้นที่โดยรอบทางทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกโอบล้อมพื้นที่ 3 ด้านโดยมีระดับความสูงแตกต่างกัน อันเป็นลักษณะทางธรรมชาติที่จะส่งผลให้พื้นที่ราบระหว่างเทือกเขากลายเป็นพื้นที่รับน้ำและเต็มไปด้วยเครือข่ายเส้นทางน้ำ

รูปที่ 29 ทิศทางการวางตัวตามแนวลาดชันโดยรวมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร, 2558

ลักษณะธรณีวิทยา (Geology)

ลักษณะทางธรณีวิทยาในพื้นที่โดยทั่วไปเป็นหินตะกอนชนิดหินปูน หินทราย หินดินดานและหินกรวด ซึ่งพบได้ทั้งฝั่งเทือกเขารวกและเทือกเขาพังเหย และตอนกลางจากเหนือจรดใต้ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บางพื้นที่ที่เป็นต้นน้ำลำธารจะพบหินอัคนี ลักษณะดิน โดยทั่วไปตามพื้นที่ราบจะเป็นดินร่วน ตามริมลำห้วยจะพบดินร่วนปนทราย ส่วนในพื้นที่ที่มีความลาดชัน ลักษณะดินจะเป็นดินร่วนปนดินเหนียว

แหล่งน้ำและเครือข่ายส่งน้ำ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่ราบอยู่ระหว่างแนวเทือกเขา 2 ลูก สภาพพื้นผิวของเทือกเขามีความสูงต่ำสลับไปมา อีกทั้งยังเกิดการกัดกร่อนเป็นร่องลึกทำให้เกิดทางน้ำตามธรรมชาติหลายสายรวมทั้งแหล่งน้ำใต้ดิน ทั้งนี้แหล่งต้นน้ำสำคัญมีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือในเขตรับผิดชอบของหน่วยพิทักษ์ต้นน้ำลำสนธิ บริเวณดังกล่าวเรียกว่า ปางกระเจา น้ำจากปางกระเจาจะไหลไปตามร่องน้ำและซอกเขาเป็นลำน้ำสายสำคัญคือ ลำสนธิ ระหว่างเส้นทางของลำน้ำจะมีลำธารสาขาย่อยตามธรรมชาติไหลเป็นโครงข่ายจากเทือกเขาพังเหยและเทือกเขารวกมาสมทบรวมกับลำสนธิตลอดสาย จึงทำให้ภายในเขตฯ เป็นเสมือนพื้นที่ชลประทานตามธรรมชาติที่ประกอบกิจกรรมการกักเก็บน้ำ ทดน้ำ ชะลอน้ำ หน่วงน้ำ ส่งน้ำและกระจายน้ำไปในทิศทางต่างๆ นอกจากแหล่งน้ำและเครือข่ายลำน้ำตามธรรมชาติแล้วในเขตฯ ยังมีแหล่งเก็บน้ำที่สำคัญหลายแห่งได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยประดู่ อ่างเก็บน้ำห้วยสีดา อ่างเก็บน้ำหนองปล้อง และอ่างเก็บน้ำบ้านวังเชื่อม ซึ่งอ่างเก็บน้ำดังกล่าวต่างมีศักยภาพเป็นแหล่งนันทนาการที่สำคัญ ในการนี้นอกจากแหล่งน้ำผิวดินและโครงข่ายเส้นทางน้ำในเขตฯ เมื่อฝนตกลงมาน้ำฝนจะไหลแทรกซึมไปตามร่องน้ำ โปรงถ้ำและรอยแยกของชั้นหินปูนต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเก็บกักน้ำไว้ใต้ดินทำให้เกิดแหล่งน้ำซับกระจายผุดขึ้นมากมายกระจายอยู่ทั่วพื้นที่

ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources)

ทรัพยากรป่าไม้ (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2552)

ป่าไม้ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ประกอบด้วยป่าหลักๆ 4 ชนิด ดังนี้

- **ป่าเต็งรัง** เป็นป่าที่พบมากในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา บางครั้งเรียกว่าป่าแดง ป่าโคกหรือป่าแพะ สภาพป่าเป็นป่าโปร่งขึ้นอยู่ทั้งที่ราบและบนภูเขาที่มีความสูง 50 – 800 เมตรเหนือระดับ น้ำทะเล สภาพดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นดินทรายและดินลูกรัง ประกอบด้วย ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พลวง ไม้เหียง ไม้รักฟ้า ไม้รักเขา ไม้เต็งหนาม ไม้มะขามป้อม ไม้สลักป่า ไม้สมอไทย ไม้ซี่เหล็กป่า ไม้มะค่าแต้ ไม้ยอป่า ไม้ติ้ว ไม้แต้ว ไม้ตุ่มกว้าว ไม้ฮ้อยช้าง ไม้กาหลง ไม้แคหีน ไม้แคฝอย ไม้พยอ ไม้มะม่วงหัวแมงวัน ไม้อินทนิลเขา ผักหวาน ฯลฯ

- **ป่าเบญจพรรณ** บางครั้งก็เรียกว่าป่าผสมผลัดใบ ลักษณะของป่าเบญจพรรณในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นป่าที่ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด และส่วนมากจะทิ้งใบในฤดูแล้งจนเหลือแต่กิ่งก้านเพื่อลดการคายน้ำของต้นไม้ ป่าเบญจพรรณโดยทั่วไปจะเป็นป่าโปร่ง พื้นป่าไม่รกทึบ ประกอบด้วย ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้มะค่าโมง ไม้ยมหิน ไม้ชิงชัน ไม้เสลาใบใหญ่ ไม้กระพี้พัง ไม้สาธร ไม้ตะคร้อ ไม้ตีนนก ไม้กระพี้จั่น ไม้ฉนวน ไม้โมกมัน ไม้สะแก ไม้เสลาใบเล็ก ไม้เนา ไม้ตะแบกเลือด ไม้กำจัด ไม้กระแจะ ไม้มะหาด ไม้ลำไยป่า ไม้มะม่วงป่า ไม้มะเฟืองป่า ไม้ตะแบกเปลือกบาง ไม้ขนุน ไม้มะหาด ไม้ถ่อน ไม้จั่วป่า ไม้ไก่อ้อย ไม้ตะแบกนา ไม้พฤษภูมิ ไม้มะกอก ไม้แฉลบแดง ไม้สมอพิเภก ไม้กระโดน ไม้คาง ไม้ปอเลียงมัน ไม้ปอเลียงฝ้าย ไม้ปอกระสา ไม้ปอตูบ ไม้หว้า ไม้ส้านหึ่ง ไม้ปอยาบ ไม้กว้าว ไม้ไทร ไม้มะกั้ม ไม้หางหัวหมู ไม้มะเดื่อ ไม้มะเกลือ ไม้ตะโก ไม้ปู้เจ้า ไม้แคหางค่าง ไม้แคทราย ไม้ตะเคียนหิน ไม้ปิ่นแฉ ไม้ชี้หนอน ไม้กระเจา ไม้สะเดา ไม้แสลงใจ ไม้ไข่นา ไม้ตะขบป่า ไม้ป่าเสี้ยน ไม้อุโลก ไม้มะกล่ำต้น ไม้เปกล้า ไม้เลี่ยน ไม้ผีเสื้อหลวง ไม้คางคาคือด ไม้ขงโค ไม้

เฉียงพร้านางแอ ไม้ทองกลาง ไม้โมกใหญ่ ไม้ลำตวน ไม้ซ้อ ไม้ปับ ไม้ปู้ ไม้แหน ไม้พุง ไม้คูน ไม้มะดุก ฯลฯ

■ ป่าดิบแล้ง (Seasonal rain forest) ป่าดิบแล้งส่วนใหญ่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นป่าดิบแล้งที่มีพันธุ์ไม้ประเภทที่ผลัดใบผสมอยู่ค่อนข้างมาก มีกระจายอยู่ทั่วไปอย่างกว้างขวางตามลำห้วย และหุบเขา ประกอบด้วย ไม้ยาง ไม้ตะกุก ไม้มะนาวโห่ ไม้ตะเคียนทอง ไม้ช่อย ไม้ตีนเป็ด ไม้ยมหอม ไม้มะแฟน ไม้สมพง ไม้กระบาก ไม้เต็ง ไม้พะว้า ไม้รักใหญ่ ไม้แสลงใจ ไม้ตะไคร้ตัน ไม้กระเบา ไม้ยวนผึ้ง ไม้กระลั่น ไม้ลำโรง ไม้ไค้กน้ำ ไม้กะปรง ไม้พระเจ้าห้าพระองค์ ไม้จำปาป่า ไม้ตาตุ่ม ไม้เทียน ไม้ขนาง ไม้ปอชี้แตก ไม้ นางดำ ไม้ผืนดง ฯลฯ ป่าดงดิบเขา ประกอบด้วย ไม้ก่อ ไม้กะบก ไม้กระบาก ไม้มกเม้า ไม้โศกเขา ไม้ตีนเป็ด ไม้บง ไม้แก้ว ไม้ตะเคียนทอง ไม้แดงดง ไม้กะเจียว ไม้ช่อยหิน ไม้ยาง ฯลฯ ไม้ไผ่ ประกอบด้วย ไม้ไผ่รวก ไผ่ผาก ไผ่นวล ไผ่หก ไผ่จืด ไผ่หนาม ไผ่เปาะ ไผ่ข้าวหลาม ไผ่ไร่ ของป่า ประกอบด้วย จันทน์แดงหรือจันทน์ผา ผักหนาม ผักหวาน อีหนู ปลงเขา หวาย บอน ตาว เต่าร้าง กลอย กระชาย กระเจียว กระเทียม มันเสา มันนก ผักกาดน้ำ ผักข้าวเร่ว ฯลฯ

■ ป่าทุ่งหญ้า หรือป่าหญ้า เป็นป่าที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ป่าธรรมชาติอื่นๆได้ถูกทำลายไปหมด ดินมีสภาพเสื่อมโทรม ต้นไม้ไม่อาจขึ้นหรือเจริญเติบโตต่อไปได้ จะพบอยู่ทั่วไปบริเวณที่เป็นป่าร้างและไร่ร้าง ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา หญ้าที่ขึ้นส่วนใหญ่เป็น หญ้าคา ผักหอม สาบเสือ หญ้าพง ฯลฯ อาจมี ต้นไม้ขึ้นอยู่ห่างๆ กันบ้าง

พืชพื้นล่าง ประกอบด้วย จันทน์ผา จันทน์แดง ผักหนาม ผักหวาน อีหนู ปลง บอน หวาย ตาว เต่าร้าง กลอย กระชาย กระเจียว กระเทียม ว่านขึ้นหมาก ฯลฯ

สัตว์ป่า

สัตว์ป่าในอดีต ประกอบด้วย ช้าง กระทิง เสือโคร่ง เสือดาว กวาง เก้ง หมูป่า วัวแดง ลิง ชะนี ค่าง ใก่ฟ้า นกคู้หว้า นกแขกเต้า นกยูง ฯลฯ หลายชนิดได้สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่แห่งนี้แล้ว เนื่องจากการบุกรุกทำลาย สัตว์มายาวนาน ก่อนการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

สัตว์ป่าในปัจจุบัน ประกอบด้วย

1) สัตว์ป่าพวกเลี้ยงลูกด้วยนม มี เสือปลา แมวดาว หมูป่า กระต่าย หมาจิ้งจอก นม ชะมด เสียงผา หมี่ ลิงลม อีเห็น เก้ง เม่นค่างควา กระรอก ตุ่น พญากระรอก หู กระจง กระแต พังพอน ฯลฯ

2) สัตว์ป่าจำพวกนก มี นกเหยี่ยวรุ้ง นกคุ่ม นกกระเจิบ นกกระปูดใหญ่ นกกระปูดเล็ก นกกระวังไพร นกกระยาง นกแก้ว นกปรอด นกปรอดหัวโขน นกเขาใหญ่ นกเขาชวา นกเขาไฟ นกเขาเขียว นกเด้าดิน นกแก้ง นกกระรางหัวขวาน นกกางเขนดง นกกางเขนบ้าน นกกระทาดง นกกระทาท่ง นกเขียวคราม นกเอี้ยง นกขุนแผน นกบั้งรอก นกแซงแซว นกขุนทอง นกหัวขวาน นกกระตีด นกกระเต็น นกเป็ดน้ำ นกขมิ้น นกโพระดก นกกระจาบ นกตะขาบทุ่ง นกกิ้งโครง นกกิ้ง นกมูม นกกินปลี นกอีแพรด นกคู้หว้า นกกระแตแต้แว๊ด นกกระเด้าลม นกแขกเต้า นกตบยุง นกกินแมลง นกเขียวก้านทอง ไก่ฟ้าพญาลอ ไก่ป่า ฯลฯ

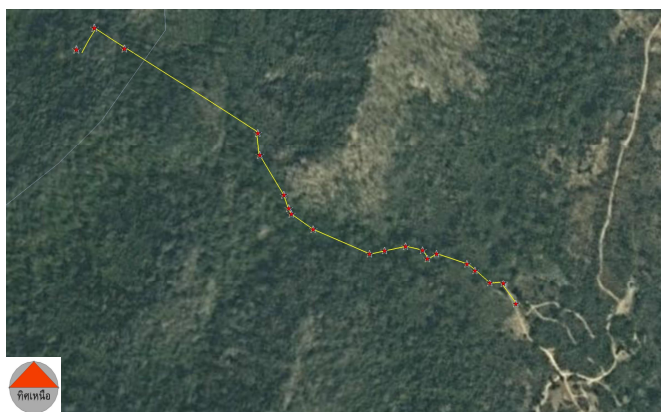

- 3) สัตว์ป่าจำพวกเลื้อยคลาน มีเต่าเหลือง เต่าหวาย ตะพาบน้ำ อึ่ง ตะกวด แอ้ กิ้งก่า เขียด งูเหลือม งูเห่า งูจงอาง งูสิง งูเขียว ฯลฯ
- 4) สัตว์ป่าจำพวกปลา มีปลาดุก ปลาช่อน ปลาก้าง ปลาอ้าว ปลาหมอ ปลาสามมุก ปลาแขยง ปลาไหล ปลาซิว ปลากล้วย ปลาตะเพียน ปลากด ปลากระทิง ปลาชะโอน ปลาดุกหิน ปลาสร้อย ฯลฯ
- 5) สัตว์ป่าจำพวกไม่มีกระดูกสันหลัง มี บั้ง ตะขาบ ปูหิน หอยขม หอยโข่ง หอยทาก ฯลฯ
- 6) สัตว์ป่าจำพวกแมลง มีผึ้ง ตัวมด ผีเสื้อ แมงกิ้งก่า แมงกว้าง ฯลฯ
- 7) สัตว์ป่าจำพวกสะเทินน้ำสะเทินบก มีกบ เขียด คางคก กบนา ฯลฯ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

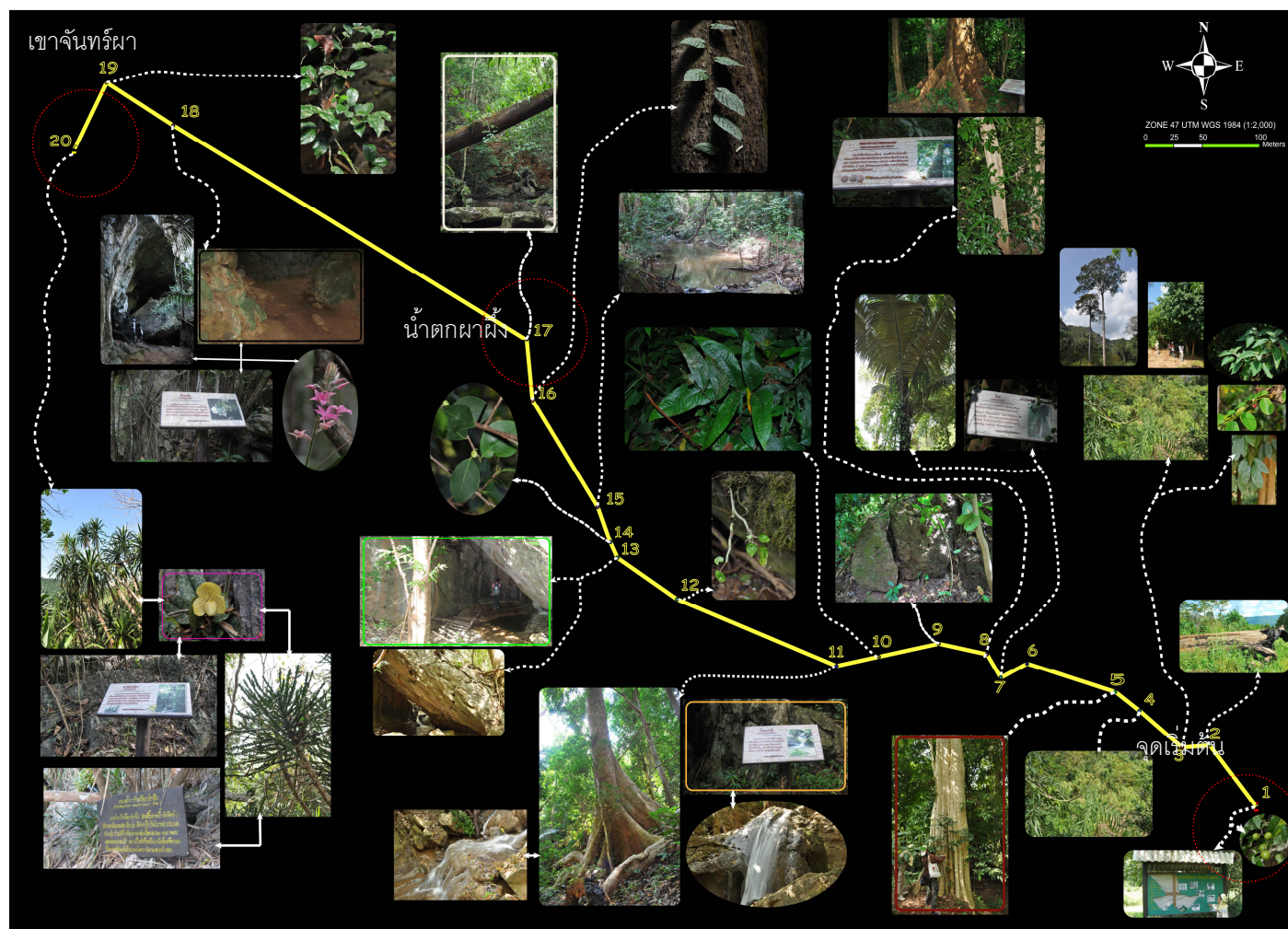
1) **เส้นทางศึกษาธรรมชาติ** จากการศึกษาและสำรวจพบว่า เส้นทางดังกล่าวคือเส้นทางเดินป่าสำหรับเจ้าหน้าที่ในการเดินลาดตระเวนสำรวจป่า ลักษณะเส้นทางมีความลาดชันมีหลายระดับตั้งแต่ 0 - 90 องศา สภาพพื้นผิวมีความขรุขระและมีระดับสูงต่ำตามแนวสันเขาหรือตามสภาพพื้นที่ที่เป็นร่องน้ำ ทั้งนี้เส้นทางเดินป่า สายหลัก ประกอบด้วย เส้นทางสายห้วยพริก น้ำตกผาผึ้ง และเขาจันทน์ผา และเส้นทางสายห้วยประดู่ - ถ้ำพระนอก แต่ละเส้นทางมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1.1) **เส้นทางศึกษาธรรมชาติห้วยพริก น้ำตกผาผึ้งและเขาจันทน์ผา** เป็นเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระยะทางไปและกลับ 3.2 กิโลเมตรตลอดเส้นทางเป็นการเดิน ลัดเลาะขึ้นไปตามสายน้ำผ่านภูมิประเทศสูงชันเลียบริมลำธารชายเขาขึ้นไปบริเวณน้ำตก ระหว่างทางมีหินกรวดและต้นไม้ใหญ่ริมลำธาร และพืชพรรณขึ้นเป็นระยะๆ จากชั้นล่างของบริเวณน้ำตกจะต้องปีนหน้าผาและโขดหินขึ้นไปในแต่ละชั้นจนถึงยอดน้ำตกจะพบพืชน้ำ พืชชายน้ำและเฟิร์นหลากหลายสายพันธุ์ อีกทั้งบริเวณใกล้เคียงจะพบกล้วยไม้หลากหลายชนิดขึ้นเกาะกันเป็นกลุ่มกระจายทั่วบริเวณ และจุดสูงสุดของเส้นทางคือยอดเขาจันทน์ผาเป็นจุดที่พบต้นจันทน์ผาขึ้นบนพื้นหินปูนกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ดังนั้นการเดินทางศึกษาธรรมชาติเส้นทางนี้ จะได้รับประสบการณ์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านภูมิประเทศและระบบนิเวศที่หลากหลายอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของพื้นที่ในการเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ

ภาพที่ 30 เส้นทางศึกษาธรรมชาติห้วยพริก น้ำตกผาผึ้งและเขาจันทน์ผา

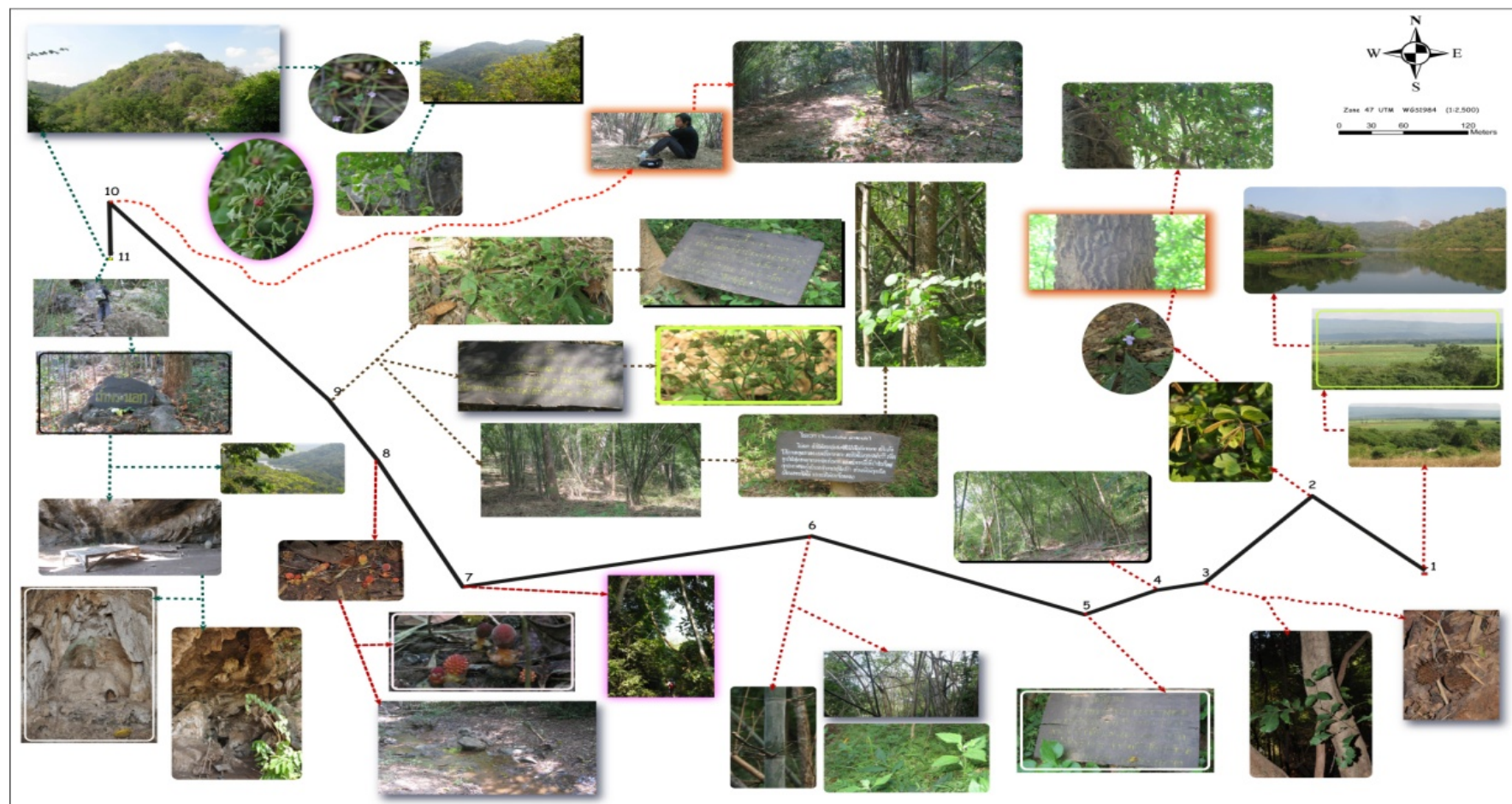
ภาพที่ 31 จุดสื่อความหมายตามเส้นทางห้วยพริก น้ำตกผาผึ้งและเขาจันทร์ผา

ภาพที่ 32 ลำธารและระบบนิเวศโดยรอบระหว่างทางขึ้นสู่น้ำตกผาผึ้ง
ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2552

1.2) เส้นทางศึกษาธรรมชาติห้วยประดู่ไปถ้ำพระนอก เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระยะทางไปและกลับ 1.8 กิโลเมตร การเดินทางในช่วงแรกเป็นการเดินลัดเลาะไปตามชายเขาและร่องน้ำระหว่างหุบเขาอ้อมอ่างเก็บน้ำห้วยประดู่เป็นระยะทาง 800 เมตร จากนั้นจึงเป็นการเดินขึ้นเขาไปยังถ้ำพระนอกและเขาสมุยกุยผ่านภูมิประเทศสูงชัน บริเวณถ้ำพระนอกเป็นที่พักอาศัยและหลบภัยของฝูงค้างคาวจำนวนมาก อีกทั้งเป็นจุดชมทิวทัศน์ของเทือกเขารวกทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออกเป็นอ่างเก็บน้ำห้วยประดู่และที่ราบหุบเขา

ภาพที่ 33 จุดสื่อความหมายตามเส้นทางสายห้วยประตูและถ้ำพระนอก

การบริหารจัดการของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา มีหน่วยงานที่ต้องควบคุมบริหารจัดการ ประกอบด้วย

- 1) หน่วยพิทักษ์ป่าถาวร ได้แก่ หน่วยพิทักษ์ป่าต้นน้ำลำสนธิ หน่วยพิทักษ์ป่าหนองใหญ่และหน่วยพิทักษ์ป่าห้วยประดู่
- 2) หน่วยพิทักษ์ป่าชั่วคราว ได้แก่ หน่วยพิทักษ์ป่าชั่วคราวซับห้วย และหน่วยพิทักษ์ป่าชั่วคราวดงตะเคียน

หน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ดังนี้

- 1) งานบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่ในด้านสารบรรณ ธุรการ งานการบัญชี และพัสดุ งานการเจ้าหน้าที่ การบริหารงานบุคคล ฯลฯ
- 2) งานป้องกันและปราบปราม มีหน้าที่ในด้านการป้องกัน ปราบปราม การหาข่าว การจัดทำสารบบคดี จัดทำทะเบียนไม้ของกลาง ฯลฯ
- 3) งานวิชาการ มีหน้าที่ในด้านค้นคว้า วิจัย สำรวจ จัดเก็บข้อมูล

ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก

1) บ้านพัก

ที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

■ บ้านบึงบัว	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 10 คน
■ บ้านดูเด่น	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 20 คน
■ บ้านทรงแปลก	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 5 คน
■ อาคารศูนย์บริการทัศนศึกษา	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 60 - 100 คน

ภาพที่ 34 บ้านพักในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

หน่วยพิทักษ์ป่าห้วยประดู่

■ บ้านเพลินธารา	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 15 คน
■ บ้านเพลินวิ	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 20 คน
■ เติ้นท์	จำนวน 30 หลัง	พักได้ 80 คน
■ อาคารทัศนศึกษา 50 ปี สยามกลการ	จำนวน 1 หลัง	พักได้ 30 - 50 คน

2) ห้องน้ำ จำนวน 3 หลัง

ภาพที่ 35 ห้องน้ำภายในที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

3) สวัสดิการ ร้านอาหาร 1 ร้าน

ภาพที่ 36 สภาพภายในของร้านอาหารสวัสดิการ

สรุปผลองค์ประกอบทางกายภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

จากการศึกษาพื้นที่ทางกายภาพและประเมินศักยภาพการใช้พื้นที่เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการพัฒนาทางกายภาพของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกานั้น พบว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีคุณค่า เป็นพื้นที่ทางอุทกวิทยาด้านน้ำทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินที่คอยหล่อเลี้ยงพืชพรรณและสัตว์ป่า นอกจากนี้ในพื้นที่ยังมีภูมิสังฐานที่มีเอกลักษณ์ กล่าวคือเป็นพื้นที่ราบระหว่างเทือกเขาที่เกิดจากการมุดตัวของเปลือกโลกจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก อีกทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาทางโบราณคดีและวัฒนธรรมที่รอการค้นพบ ฉะนั้นหากจะพัฒนาทางกายภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ควรจะทำความเข้าใจต่อองค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทางนามธรรม ความสัมพันธ์ของระบบนิเวศและคุณค่าความสำคัญของพื้นที่เพื่อการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพโดยไม่รบกวนหรือทำลายคุณค่า ความหลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของระบบนิเวศลง

2.3 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ที่ตั้งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

เขาสมโภชน์มีลักษณะทางธรณีวิทยาเป็นภูเขาหินปูน 2 ลูก (สมเจตน์ จันทวัฒน์, 2540) วางตัวต่อเนื่องเป็นเทือกเขาเดียวกัน ตั้งอยู่ห่างทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยตัวเขาสมโภชน์วางตัวในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ – ตะวันออกเฉียงใต้ มีความยาวประมาณ 9 กิโลเมตร และกว้างประมาณ 2 กิโลเมตร มีความสูง 220 – 700 เมตร จากระดับน้ำทะเลอยู่ในเขตพื้นที่ปกครองของ 4 ตำบล คือ ตำบลบัวชุม (หมู่ที่ 4 บ้านซับเค้ามัว หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน และหมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก) ตำบลซับตะเคียน (หมู่ที่ 1 บ้านซับงูเหลือม หมู่ที่ 4 บ้านซับกระโดน) ตำบลนาโสม (หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหลือม) และตำบลหนองยายโตะ (หมู่ที่ 6 บ้านท่ารอก) ห่างจากตัวอำเภอชัยบาดาลประมาณ 20 กิโลเมตร มีความยาวตามลักษณะการทอดตัวในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ - ทิศตะวันออกเฉียงใต้ รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 13.40 ตารางกิโลเมตรหรือ 8,440 ไร่ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณโดยรอบ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบริเวณประทานบัตรเหมืองแร่ห้วยหินส่วนจำกัดศิลานิยมชัย วัดวังนกวรรณารามและวัดถ้ำพรหมโลก (เพ็ญใจ เจียรวิชัยกุล, 2551)

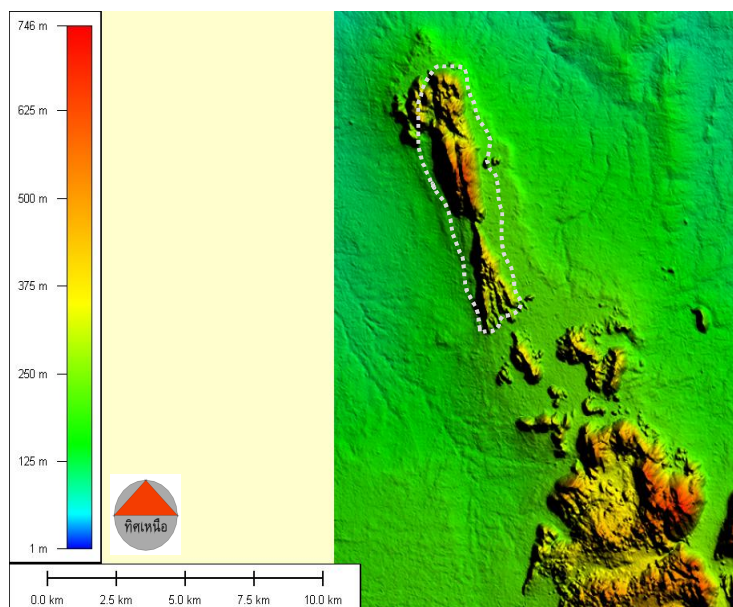
ทิศใต้ ติดต่อกับทางหลวงสาย 2258 พื้นที่เกษตรกรรมหมู่บ้านบ้านลำพญาไม้ วังอ่าง บ้านศรีประเสริฐ และวัดซับกระทิงวราราม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับทางหลวงสาย 3019 พื้นที่เกษตรกรรมหมู่บ้านบ้านซับงูเหลือม ซับศาลาและซับกระโดน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับพื้นที่เกษตรกรรมหมู่บ้านเขาสมโภชน์ ซับสะแก ซับเค้ามัวและวัดเขาสมโภชน์

ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นเทือกเขาหินปูนที่มีความลาดชันสลับซับซ้อนประกอบด้วยที่ราบ หุบเขา หน้าผา โขงถ้ำและแหล่งน้ำซับเป็นต้น พื้นที่บริเวณเชิงเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์โดยรอบเป็นป่าเบญจพรรณ ส่วนพื้นที่ป่าด้านในเทือกเขาเป็นป่าดิบแล้ง

ภาพที่ 37 แสดงขอบเขตและที่ตั้งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, 2558

ขอบเขตการใช้พื้นที่

เนื่องจากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นป่าเสื่อมโทรมมาก่อน เพิ่งได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าฯ ในราชกิจจานุเบกษา ปี พ.ศ. 2539 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ผืนป่าจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่และถูกกำหนดขอบเขตเพื่อเร่งฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชพันธุ์และสัตว์ป่าโดยเร็ว ดังนั้นพื้นที่ของเขตฯในช่วงแรกหลังจากที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา จึงเป็นป่าปิดไม่มีการใช้สอยพื้นที่ใด ๆ และไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไปนอกจากพื้นที่ส่วนสำนักงานสำหรับติดต่อประสานงานและควบคุมดูแลผืนป่าเท่านั้น ปัจจุบันเมื่อความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าเริ่มที่จะฟื้นตัว ทางเขตห้ามล่าฯ จึงได้เริ่มเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งศึกษาธรรมชาติ แต่ยังคงกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่ในวงจำกัดอย่างเข้มงวด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งศึกษาธรรมชาติกำหนดให้อยู่ตามเส้นทางเดินป่าระหว่างที่ทำการเขตห้ามล่าฯ กับพื้นที่ทางทิศเหนือเท่านั้น

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หนาแน่นหลายชนิด นอกจากความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ยังมีภูมิทัศน์ทางธรรมชาติเป็นภูเขาหินปูนมีความสูงชัน สลับไปมาเป็นหุบเขา หน้าผา และโพรงถ้ำหลายแห่ง ซึ่งภายในถ้ำต่าง ๆ มีหินงอกหินย้อยและแหล่งน้ำซับและน้ำขังอยู่ทั่วไป

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งภายในและภายนอกเขตห้ามล่าฯ จึงปรับตัวและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้สอยไปจากรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) การใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในพื้นที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ทั้งหมด ปัจจุบันนอกจากการใช้พื้นที่เป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว พื้นที่ยังถูกใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งศึกษาธรรมชาติ ดังนั้นปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์จึงได้พยายามผสมผสานการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ทางสังคมเพิ่มมากขึ้นจากฐานทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นต้นทุนเดิม ซึ่งการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติดำเนินการบริเวณ 0.25 ตารางกิโลเมตร

นอกจากนี้ทางเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ได้กำหนดให้พื้นที่ของสำนักงานเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมด โดยเป็นที่พักค้างแรม พื้นที่ประกอบกิจกรรมสาธารณะ แหล่งนันทนาการ ศูนย์ข้อมูลหน่วยประสานงาน แหล่งศึกษาพืชสมุนไพร ศูนย์กลางการสัญจรเส้นทางเดินป่าทั้งหมด แต่สำหรับพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งศึกษาธรรมชาติ กำหนดให้เส้นทางเดินป่าสายสั้นบริเวณชายเขา ระยะทาง 1.5 – 2 กิโลเมตรเป็นการใช้พื้นที่เพื่อศึกษาและท่องเที่ยวในด้านพืชสมุนไพรและระบบนิเวศของป่าเบญจพรรณ ส่วนเส้นทางเดินป่าสายยาวที่ขึ้นสู่ยอดเขาจันทร์ผา ระยะทาง 5 – 6 กิโลเมตรเป็นการใช้พื้นที่เพื่อศึกษาและท่องเที่ยวในด้านนิเวศวิทยาป่าดิบแล้ง ความสัมพันธ์ของภูมิวัฒนธรรม ธรณีวิทยา โบราณคดี การเกิดน้ำซับ พืชพรรณและชมทิวทัศน์

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินทางพุทธศาสนาเป็นแนวกันชน หากพิจารณาพื้นที่โดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เห็นได้ชัดว่าพื้นที่ทางทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออกจะเป็นที่ตั้งของวัดต่างๆ ซึ่งวัดนอกจากจะเป็นพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการประกอบกิจของสงฆ์ อาณาบริเวณโดยรอบยังเป็นพื้นที่กันชนสำคัญคอยป้องกันไม่ให้พื้นที่เกษตรกรรมบุกรุกหรือลูก้าเข้ามาซิดขายขอบของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อีกทั้งพื้นที่วัดยังถูกใช้เป็นแนวอ้างอิงการสร้างแนวกันไฟโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

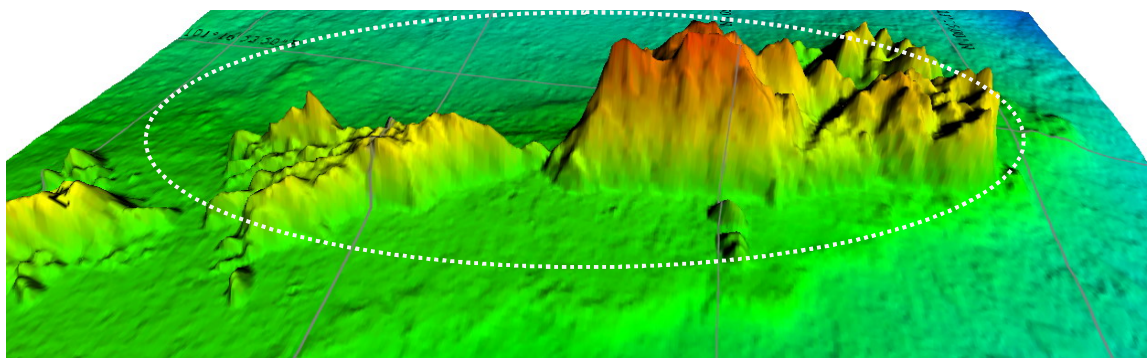
3) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำเกษตรกรรม ด้วยลักษณะสัณฐานโดยรวมของเขาสมโภชน์เป็นแนวเทือกเขาหินปูนตั้งตระหง่านสูงท่ามกลางพื้นที่ราบเชิงเขา ทำให้น้ำผิวดินและน้ำใต้ดินมักไหลจากที่สูงไปยังที่ต่ำ จึงทำพื้นที่ราบเชิงเขาโดยรอบกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมพืชไร่ชนิดต่างๆ เนื่องจากมีปริมาณน้ำสำรองไหลตลอดปี

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการโก่งตัวและยุบตัวของผิวโลก ทำให้มีระดับความสูงต่ำแตกต่างกันมากประมาณ 200 – 700 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และมีความลาดเทมากกว่า 16 เปอร์เซ็นต์ การวางตัวของแนวเทือกเขาตามยาววางตามแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ – ทิศตะวันออกเฉียงใต้ โดยยอดเขาที่สูงที่สุดที่สุด มีความสูง 695 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สำหรับพื้นที่บริเวณโดยรอบเขาสมโภชน์นั้นเคยเป็นภูเขามาก่อน แต่เนื่องจากได้เกิดกระบวนการชะล้างพังทลาย (Erosion process) มาเป็นเวลานาน จึงทำให้บริเวณพื้นผิวที่เหลือค้ำจากการชะล้างพังทลาย (Dissected erosion surface) ซึ่งเคยมีสภาพเป็นภูเขาได้เปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดลอนชัน หรือเนินเขาเตี้ย ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเป็นลูกคลื่นที่มีความลาดเทอยู่ในช่วงประมาณ 2 – 16 เปอร์เซ็นต์ ยอดเขาที่มี

ลักษณะตะปุ่มตะป่ำหรือขรุขระแบบฟันเลื่อย สำหรับพื้นที่ราบโดยรอบเขาสมโภชน์มีความสูงอยู่ที่ระดับ 80 - 125 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ภาพที่ 38 สภาพภูมิประเทศโดยรวมของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, 2558

ลักษณะภูมิอากาศ (Climate)

บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มีอุณหภูมิสูง ฤดูร้อนเริ่มประมาณ กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม โดยเดือนเมษายนอุณหภูมิอากาศร้อนที่สุดประมาณ 39 - 40 องศาเซลเซียส ส่วนฤดูฝนอากาศจะเย็นสบายเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนตุลาคม โดยเฉพาะ เดือนสิงหาคมถึงกันยายนฝนจะตกมากที่สุด ซึ่งช่วงดังกล่าวทำให้เขตห้ามล่าฯกลายเป็นแหล่งน้ำที่สามารถเก็บกักน้ำ ชะลอน้ำ ทดน้ำและส่งน้ำผ่านเส้นทางน้ำผิวดินและเส้นทางน้ำใต้ดินได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากที่สุด ในรอบปี จากนั้นช่วงกลางเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นฤดูหนาวอากาศแห้งและมีลมพัดแรง

ลักษณะธรณีวิทยา (Geology) (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3, 2540 อ้างจาก ขนิษฐา สมร่างและคณะ, 2551)

ลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของเทือกเขาสมโภชน์ประกอบด้วยหินปูนหลายชนิดซึ่งจัดอยู่ในหมวดหินตากฟ้า (Tak - Fa formation) ที่เป็นหมวดย่อยของกลุ่มหินราชบุรี (RATBURI GROUP) ซึ่งเป็นหินที่เกิดขึ้นในยุคเพอร์เมียน (Permian) มีสัญลักษณ์ที่แสดงไว้ในแผนที่ธรณีวิทยาคือ Ptf โครงสร้างทางธรณีวิทยาที่อยู่ในหมวดหินตากฟ้านี้ ประกอบด้วยหินปูนที่มีสีเทาอ่อนและเทาอมฟ้า นอกจากนี้ยังมีหินทราย (Sand Stone) และหินดินดาน (Shale) ลักษณะตอนบนมักมีเนื้อสมานแน่น (Massive) และแบ่งออกเป็นชั้น ๆ

หินชุดราชบุรี ยุคเพอร์เมียน หรือมีอายุประมาณ 230 - 280 ล้านปี หินชุดราชบุรีแบ่งออกได้เป็น 2 พวกคือ พวกหินชั้นราชบุรี และหินปูนราชบุรี หินชั้นราชบุรีประกอบด้วย หินดินดาน และหินดินดานเนื้อแกร่ง (Slay Shale) สีนํตาลถึงนํตาลเข้มสลับด้วยหินปูนตกผลึกชั้นหนา นอกจากนี้ยังมีชั้นของหินปูนและหินทรายแทรกอยู่ด้วยในหินชั้นราชบุรีนี้พบซากดึกดำบรรพ์บ้าง ซากที่พบเป็นซากปะการังที่ไม่สมบูรณ์ หินชั้นราชบุรีนี้ไม่มีใครพบเป็นหินโผล่ได้ชัดเจน เนื่องจากมีความทนทานต่อการผุพังทำลายน้อยมาก จึงมักพบเป็นดิน

หรือดินเหนียว ซึ่งเป็นผลขั้นสุดท้ายของการผุพังทำลาย สำหรับลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของพื้นที่บริเวณรอบ ๆ เทือกเขาสมโภชน์ เกิดจากการทับถมของตะกอนลำนํ้าในยุคไพลสโตซีน (Pleistocene) ที่มีการกระจายของอนุภาคขนาดต่างๆ กัน ได้แก่ ทราย ซิลต์ (ทรายแป้ง - silt) และเคลย์ โดยตะกอนเหล่านั้นถูกทับถมตามลานตะพักนํ้าของแม่นํ้า (River Terrace) นอกจากนี้ยังมีชั้นส่วนของหินปูนปะปนอยู่ด้วย มีสัญลักษณ์ในแผนที่ธรณีวิทยาคือ Q₁ ลักษณะเด่นประการหนึ่งของเทือกเขาหินปูน คือ มีการผุพังสลายตัวทางเคมี (Chemical Weathering) ซึ่งหินปูนจะถูกชะละลายโดยการกระทำของนํ้าฝน ทำให้ภูเขาหินปูนมักปรากฏยอดที่มีลักษณะตะปุ่มตะป่ำ ปรากฏถ้ำ หินงอก หินย้อย หลุมยุบ (Sinkhole : ซึ่งเกิดจากการยุบตัวของเพดานถ้ำ) ลำธารใต้ดิน นํ้าพุ (หรือที่ประชาชนในพื้นที่นิยมเรียก นํ้าซับ) และอื่น ๆ ทั้งนี้การผุพังทางเคมีดังกล่าวยังส่งผลทำให้บริเวณเชิงเขาด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเทือกเขาพบ “หินโผล่” (Cut Crop) ซึ่งมีลักษณะเป็นหินปูนก้อนขนาดและรูปร่างต่าง ๆ กันโผล่ขึ้นมาเหนือระดับพื้นดิน โดยนํ้าฝนซึ่งมีสมบัติทางเคมีเป็นกรดอ่อนจะชะละลายหินปูน ซึ่งเป็นหินโผล่เหล่านั้นจนมีขนาดและรูปร่างต่าง ๆ กัน พื้นที่ที่มี “หินโผล่” ดังกล่าวนี้นี้แผ่กระจายครอบคลุมเนื้อที่กว้างขวาง

แหล่งนํ้าและเครือข่ายส่งนํ้า

เขาสมโภชน์มีลักษณะเป็นเทือกเขาหินปูน พื้นผิวเกิดการกัดกร่อนเป็นร่องลึกจึงทำให้เกิดทางนํ้า และโพรงนํ้าตามธรรมชาติมากมาย เมื่อฝนตกลงมานํ้าฝนจะไหลและซึมแทรกเข้าไปตามร่องนํ้าและโพรงนํ้าตามรอยแยกของชั้นหินกลายเป็นนํ้าซับใต้ดินชั้นกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งจุดที่พบนํ้าซับผุดขึ้นมาจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างพืชพันธุ์ และสัตว์ป่าโดยตรง เช่น การเกิดขึ้นของพันธุ์ไม้จำพวกเฟิร์นที่มักขึ้นตามตานํ้าและบริเวณโดยรอบตานํ้าซับมักจะมีสัตว์เลื้อยคลาน แมลงและสัตว์ขนาดเล็กอาศัยอยู่ นอกจากนี้บริเวณโดยรอบตานํ้าซับยังสามารถพบเห็นเส้นทางเดินของหนูป่าและสัตว์ป่าขนาดกลางชนิดอื่น ๆ

ปัจจุบันยังไม่ทราบเป็นที่แน่ชัดว่าแหล่งนํ้าซับที่อยู่ในเขาสมโภชน์มีปริมาณเท่าใดและกระจายอยู่ในบริเวณใดบ้าง แต่ลักษณะเด่นของพื้นที่คือ พื้นที่เติมนํ้าทางธรรมชาติ (Aquifer Recharge Area) ที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งนํ้าต้นทุนให้กับพื้นที่โดยรอบ โดยเฉพาะลํ้านํ้าสาขาของกลุ่มนํ้าป่าสัก อย่างไรก็ตามจากการสำรวจสามารถพบเห็นจุดที่นํ้าซับไหลขึ้นตามชั้นหินได้ โดยอยู่ในบริเวณที่ทำการเขตห้ามล่าฯ 2 แห่งและบริเวณเชิงเขาหลังที่ทำการอีก 1 แห่ง อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ชุมชนทำให้ทราบว่า บริเวณเชิงเขาโดยรอบเขตห้ามล่าสามารถพบ นํ้าซับผุดขึ้นได้โดยทั่วไปและหากทำการเจาะบ่อนํ้าบาดาลไม่ว่าบริเวณใดจะพบนํ้าบาดาลได้โดยง่าย

แหล่งนํ้าผิวดินนับว่าเป็นแหล่งนํ้าอีกประเภทที่มีความสำคัญต่อเขตห้ามล่าฯ ที่คอยหล่อเลี้ยงพืชพรรณและสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ จากการสำรวจแหล่งนํ้าผิวดินและเครือข่ายทางนํ้าพบว่า สันฐานภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นแอ่งและเป็นร่องตามแนวระนาบสันเขาในแต่ละระดับความสูงเป็นพื้นที่รองรับนํ้า เก็บกักนํ้า ชะลอนํ้าและส่งนํ้าไปตามพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งไหลลงตามรอยแตกของชั้นหินไปเป็นนํ้าซับโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ นํ้าผิวดินจะมีการไหลที่เร็วและแรงจึงไม่สามารถกักเก็บนํ้าได้เป็นเวลานานเพราะพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง อีกทั้งสภาพพื้นที่ที่เป็นหินปูนมีร่องแตกและโพรงนํ้าอยู่มากเป็นปัจจัยที่ทำให้การเก็บนํ้ามีการรั่วซึม

สังคมพืชป่าเบญจพรรณ

1) ความหลากหลายของพืชพรรณ

จากการศึกษาและสำรวจความหลากหลายของพรรณพืช (วงศ์ศรีนัย จันทร์ชุ่มและคณะ, 2551) ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์พบพรรณไม้จำนวนทั้งสิ้น 98 ชนิด โดยอยู่ในป่าเบญจพรรณ 78 ชนิด และอยู่ในป่าดิบแล้ง 37 ชนิด นอกจากนี้ในการศึกษาชนิด และความหนาแน่นของพรรณไม้ ค่าพรรณนิ ความสำคัญของป่า ลักษณะโครงสร้างของป่า ความหลากหลายของพรรณพืชพบว่า สังคมพืชป่าเบญจพรรณมี ชนิดและความหนาแน่นของพรรณไม้ ดังนี้

1.1) พรรณไม้นี้ยืนต้นมีจำนวน 58 ชนิด โดยมีพรรณไม้ที่พบจำนวนต้นมากที่สุดได้แก่ ต้นตะแบก 7.133 ต้น/แปลง สมอถืด มีจำนวน 6.667 ต้น/แปลง จีว 6 ต้น/แปลง ประดู่ป่า 5.733 ต้น/แปลง มะกัก 5.133 ต้น/แปลง ตะคร้ำ 4.133 ต้น/แปลง ช้างนอน 4.067 ต้น/แปลง ส่วนพรรณไม้ที่เหลืออีกจำนวน 51 ชนิดมีจำนวนต้นไม่มาก นอกจากนี้พรรณไม้นี้ยืนต้นทั้ง 58 ชนิดกระจายอยู่ใน 23 วงศ์ (Family) ได้แก่ วงศ์ Leguminosae วงศ์ Ebenaceae วงศ์ Rubiaceae วงศ์ Moraceae วงศ์ Lythraceae วงศ์ Anacardiaceae วงศ์ Sapindaceae วงศ์ Euphorbiaceae วงศ์ Combretaceae วงศ์ Flacourtiaceae วงศ์ Labiatae วงศ์ Capparaceae และวงศ์ Sterculiaceae ส่วน 10 วงศ์ที่เหลือ ต่างมีพรรณไม้เพียงชนิดเดียวได้แก่ วงศ์ Bombaceae วงศ์ Tiliaceae วงศ์ Berseraceae วงศ์ Apocynaceae วงศ์ Gramineae วงศ์ Simaroubaceae วงศ์ Lauraceae วงศ์ Celastraceae วงศ์ Bignoniaceae และวงศ์ Alangiaceae

1.2) พรรณไม้นี้มีอยู่จำนวน 46 ชนิด โดยพรรณไม้นี้ที่พบว่ามีมากที่สุดได้แก่ หุ่นให้ จำนวน 14.933 ต้น/แปลง กระดุกแตก มีจำนวน 5.333 ต้น/แปลง จันทน์ปามีจำนวน 2.867 ต้น/แปลง พญามือเหล็กมี จำนวน 2.733 ต้น/แปลง ข่อยมีจำนวน 2.333 ต้น/แปลง เสี้ยวปามีจำนวน 1.867 ต้น/แปลง เสี้ยวใหญ่มี จำนวน 1.733 ต้น/แปลง ปอลายและชะเง้อมีจำนวน 1.6 ต้น/แปลง นอกจากนี้พรรณไม้นี้ 46 ชนิด กระจายอยู่ใน 24 วงศ์ที่สำคัญได้แก่ วงศ์ Leguminosae วงศ์ Ebenaceae วงศ์ Moraceae วงศ์ Rubiaceae วงศ์ Lythraceae วงศ์ Labiatae ส่วนอีก 17 วงศ์ที่เหลือมีพรรณไม้เพียงชนิดเดียวได้แก่ วงศ์ Apocynaceae วงศ์ Simaroubaceae วงศ์ Bombaceae วงศ์ Anacardiaceae วงศ์ Combretaceae วงศ์ Capparaceae วงศ์ Tiliaceae วงศ์ Berseraceae วงศ์ Sapindaceae วงศ์ Celastraceae วงศ์ Alangiaceae วงศ์ Sterculiaceae วงศ์ Strychnaceae วงศ์ Olacaceae วงศ์ Rhamnaceae วงศ์ Annonaceae และวงศ์ Opiliaceae

1.3) กล้าไม้พรรณพืชพื้นล่าง มีความหนาแน่น 18.333 ต้น/แปลง ทั้งนี้พบว่ามีกล้าไม้จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ ปอขี้แตก ข่อย เสี้ยวป่า พญามือเหล็ก โมกมัน มะกา ช้างนอน กางขี้มอด เสี้ยวใหญ่ กระพี้จั่น ปอลาย คงคาเดือดและมะเกลือ

พรรณพืชพื้นล่าง พบว่า มีจำนวน 9 ชนิด ซึ่งกระจายอยู่ใน 8 วงศ์ พรรณพืชพื้นล่างเหล่านี้มี ลักษณะรูปร่างที่แตกต่างกันไป ได้แก่ จำพวกพรรณไม้เถา เช่น เถาย่านาง อรพิม จำพวกไม้พุ่มขนาดเล็ก ได้แก่ ก้างปลา คนทา ผักหวานเขมร อย่างไรก็ตามพรรณพืชพื้นล่างของสังคม พืชนี้มีความสำคัญเพราะพบว่ามีขึ้นอยู่ จำนวนมาก ได้แก่ ผักหวานเขมร เครือตานขโมย หุ่นให้ มลิวัลย์

นอกจากนี้ในด้านความหลากหลายของพรรณพืชเมื่อศึกษาและวิเคราะห์ความหลากหลายพรรณไม้ของไม้ยืนต้น ไม้รุ่ม ก้ามไม้ และพรรณพืชพื้นล่างโดยอาศัย Shannon-Wiener Index พบว่า สังคมพืชเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ซึ่งประกอบไปด้วยไม้ยืนต้น ไม้รุ่ม และก้ามไม้ จำนวน 62 ชนิด และพืชพื้นล่างอีกจำนวน 21 ชนิด มีค่าความหลากหลายของพรรณพืชเท่ากับ 3.63 ซึ่งเป็นค่าที่ค่อนข้างมากแสดงให้เห็นว่า สังคมพืชนี้มีความแปรผันในเรื่องของพรรณพืชมากมีความเป็นเนื้อเดียวกันของพรรณพืชในสังคมค่อนข้างน้อย

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นพื้นที่ซึ่งอุดมไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของป่าไม้เบญจพรรณและป่าดิบแล้งในสภาพภูมิประเทศที่มีสัณฐานสลับซับซ้อนและมีเอกลักษณ์ทางธรณีวิทยา ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวส่งผลให้เขตห้ามล่าฯมีทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติในสภาพดั้งเดิมปราศจากการตัดแปลง ดังนี้

ซากฟอสซิล เขาสมโภชน์ อำเภอยะบะดาล จังหวัดลพบุรี มีลักษณะเป็นภูเขาต่อเนื่องกันสองลูกวางตัวในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ยาวประมาณ 9 กิโลเมตร ประกอบไปด้วยหินปูนหลายชนิด ทั้งที่เป็นหินปูนเนื้อโดโลไมท์ที่วางตัวอยู่ด้านล่าง และหินปูนเนื้อแน่นที่อยู่ด้านบน โดยรอยต่อระหว่างหินปูนสองชนิดนี้มักพบก้อนหินเชิร์ตแทรกอยู่มากมาย

ภาพที่ 39 ฟอสซิลที่พบในพื้นที่ป่าเขาสมโภชน์

ถ้า เขาสมโภชน์มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูน มียอดเขาสลับซับซ้อน จึงทำให้พบถ้ำหลายแห่งในพื้นที่ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงาม เช่น ถ้ำสิงห์โต ถ้ำเขาทะลุ ถ้ำหมี ถ้ำหนุมาน ถ้ำมรกต ถ้ำใหญ่ ถ้ำน้ำ ถ้ำลมเย็น ถ้ำค้างคาว ฯลฯ ที่มีความสวยงาม และบางแห่งก็เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมที่เทือกเขา

สมโภชน์พบซากดึกดำบรรพ์หลายชนิด ผังตัวอยู่ในเนื้อหิน เช่น ซากปะการัง ซากไบรโอซัว คดข้าวสาร และหอยชนิดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “หอยบิน” ซึ่งเป็นหอยกาบคู่ขนาดใหญ่ กว้าง 2 เมตร ยาว 6 เมตร อาจเรียกได้ว่าเป็นหอยยักษ์โบราณ จากการศึกษาวิจัยซากดึกดำบรรพ์เหล่านี้ทำให้ทราบว่าหินปูนที่เขาสมโภชน์ ตกตะกอนสะสมตัวในทะเลน้ำตื้น เมื่อประมาณ 230 - 280 ล้านปี

ภาพที่ 40 ถ้ำในพื้นที่ป่าเขาสมโภชน์

ลานหินผุด หรือภาษาเยอรมัน เรียกว่า DECKENKARREN เกิดจากขบวนการกัดกร่อนทางเคมี เริ่มต้นจากการมีรอยเลื่อนตัดผ่านระหว่างเขาสมโภชน์และลานหินผุด ทำให้เขาสมโภชน์ยกตัวขึ้นสูงในขณะที่ลานหินผุดจมตัวลง ผลจากการเคลื่อนตัวของชั้นหินทำให้เกิดรอยแตกมากมาย ลานหินผุดที่ถูกฝังอยู่ใต้ดิน ต่อมาได้รับอิทธิพลจากน้ำฝนและน้ำบาดาล ซึ่งมีสภาพเป็นกรดอ่อน ละลายและกัดเซาะหินปูน ทำให้เกิดสภาพผิว บางบริเวณคล้ายร่องน้ำเก่าไหลผ่าน รูปร่างลักษณะของปุ่มหินปูนเหล่านี้แตกต่างกันออกไป เนื่องจาก อัตราการกัดกร่อนทางเคมีไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบและรอยแตกของหิน ขบวนการกัดกร่อนตามธรรมชาตินี้ ใช้เวลานานหลายชั่วอายุคน หรืออาจจะเกิดขึ้นแต่ยังไม่มียุคเกิดขึ้นบนโลกนี้ ต่อมาภายหลังเมื่อน้ำผิวดินได้ชะล้างเอาดินและเศษวัสดุที่คลุมอยู่เดิมออกไป ทำให้สภาพของลานหินผุดโผล่ให้ชาวโลกได้เห็นความงามตามธรรมชาติ

ภาพที่ 41 สภาพลานหินผุดที่พบในพื้นที่ป่าเขาสมโภชน์

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุ (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3, 2540)

1) วัดและโบราณสถาน จากการศึกษาและสำรวจพบว่า บริเวณเชิงเขาสมโภชน์มีที่ตั้งของวัดต่างๆ ตั้งอยู่รายรอบ 5 แห่ง แต่ละแห่งต่างมีความสำคัญทางด้านโบราณคดีโดยเฉพาะภายในถ้ำของวัดเขาสมโภชน์และวัดถ้ำพรหมโลก ดังนี้

1.1) วัดเขาสมโภชน์

- ตัวถ้ำอยู่ห่างจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300 เมตร ทางขึ้นถ้ำอยู่ทางด้านเหนือของวัดซึ่งมีลักษณะเป็นสวนป่า มีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งทางขึ้นวัดนั้นได้ทำเป็นบันไดคอนกรีต มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่ทั่วไป ทั้งนี้ภายในเป็นถ้ำขนาดใหญ่มี 3 คูหา มีการสร้างเรือนไม้สำหรับพระภิกษุปฏิบัติธรรม บริเวณปากถ้ำพื้นปูด้วยหินอ่อน

ภาพที่ 42 วัดเขาสมโภชน์

- ถ้ำเจดีย์ อยู่ห่างจากถ้ำเขาสมโภชน์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 380 เมตรภายในถ้ำมีหินงอกลักษณะคล้ายเจดีย์ ตามชื่อของถ้ำ
- ถ้ำเพชรอยู่ทางด้านเหนือของถ้ำเจดีย์มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 380 เมตร ภายในถ้ำเป็นพื้นที่หินสูงๆ ต่ำๆ ไม่ราบเรียบ หลักฐานทางโบราณคดีภายในถ้ำพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (Earthen Wear) ลายเชือกทาบวางอยู่บริเวณชอกหินย้อยตอนบนของถ้ำ ลักษณะเป็นภาชนะดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ช่วงยุคโลหะ สันนิษฐานจากหลักฐานที่พบภายในถ้ำว่าไม่เหมาะสมที่จะเป็นที่อยู่อาศัยตามปกติ
- ถ้ำคูหรือถ้ำกระดูก อยู่ด้านเหนือของถ้ำเพชร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 380 เมตร พบหลักฐานโบราณคดีในคูหาของถ้ำเป็นเศษภาชนะแบบก้นกลมลายเชือกทาบเนื้อดิน (Earthen Wear) ภาชนะดินเผาปากบาน มีไหลเป็นสัน เคลือบน้ำดิน (สีแดง) เป็นลักษณะของภาชนะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ช่วงยุคโลหะ พบเศษกระดูกสัตว์จำพวกกวางกระจายอยู่ และกระดูกมนุษย์ชิ้นส่วนของกระดูกสันหลัง กระดูกขี้นยาว (Long Bones) ลักษณะโครงกระดูกไม่ได้ถูกฝัง ไม่พบโบราณวัตถุอื่นใดร่วมด้วยนอกจากกระดูกสัตว์

1.2) วัดถ้ำพรหมโลก อยู่ในพื้นที่หมู่ 6 ต.หนองยายโตะ อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี ตัววัดตั้งอยู่ทางด้านเหนือของเชิงเขาสมโภชน์ ภายในมีถ้ำพรหมโลก (ถ้ำหลวงพ่อใหญ่) อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300 เมตร ทางขึ้นถ้ำอยู่ทางทิศใต้ของวัด ภายในถ้ำเป็นลานกว้างใช้เป็นที่พักประกอบศาสนกิจ มีพระพุทธรูปปางประธานอภัย ปางมารวิชัย และปางสมาธิ ประดิษฐานอยู่ มีการพบหลักฐานทางโบราณคดีอยู่หลายสมัยปะปนกัน

ภาพที่ 43 โบราณวัตถุที่เก็บรักษาไว้ในวัดถ้ำพรหมโลก

เส้นทางศึกษาธรรมชาติในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ปัจจุบันเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นเส้นทางในการท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติ 2 สายคือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติเดินขึ้นสู่ยอดเขาจันทร์ผาและอาศรม และเส้นทางศึกษาธรรมชาติเดินเลียบบายเขา

1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติเดินขึ้นยอดเขาจันทร์ผาและอาศรม

เส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นสู่ยอดเขาจันทร์ผาระยะทาง 5 – 6 กิโลเมตร วัดจุดประสงค์เพื่อศึกษาและท่องเที่ยวเกี่ยวกับนิเวศวิทยาป่าดิบแล้ง ความสัมพันธ์ของภูมิวัฒนธรรม ธรณีวิทยาและโบราณคดี การเกิดน้ำซับ พรรณไม้และชมทิวทัศน์ ในเส้นทางแบ่งเป็นจุดแวะพักและพื้นที่สำคัญด้วยกัน 9 แห่ง ในแต่ละแห่งจะมีระบบนิเวศและอัตลักษณ์ของพื้นที่แตกต่างกัน ดังนี้

- จุดเริ่มต้นเส้นทางเดินท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติระยะทาง 229 เมตร พื้นที่บริเวณนี้เป็นเขาป่าเชิงเขาสมโภชน์มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นป่าไม้เบญจพรรณพันธุ์ไม้สำคัญที่น่าสนใจและควรศึกษาได้แก่ มะกัก มะกา มะกอก มันทู ทองหลางป่า และยอป่า

- จุดที่ 2 และจุดที่ 3 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 419 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นลานหินขนาดใหญ่และมีระบบนิเวศที่พรรณไม้สามารถปรับตัวเจริญเติบโตขึ้นบนลานหินก่อกันเป็นสังคมพืชขนาดใหญ่ โดยพื้นที่ในจุดนี้ควรสงวนไว้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ นอกจากนี้พันธุ์ไม้สำคัญที่น่าสนใจและควรศึกษาได้แก่ ชิงชัน พืพวนน้อย หงส์ขาว ประดู่ พลุช้างต่าง ปีกนกแอ่นและครามป่าดอกขาว เป็นต้น

- จุดที่ 4 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 111 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นที่โล่งและมีระบบนิเวศเป็นสังคมพืชชั้นล่าง พันธุ์ไม้สำคัญที่น่าสนใจและควรศึกษาได้แก่ แมงลักคา สาบเสือและอรพิม เป็นต้น

■ จุดที่ 5 พื้นที่สำหรับท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติดีระยะทาง 428 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นลานหินขนาดใหญ่อยู่เชิงเขา จุดสำคัญของพื้นที่คือ ตาน้ำผุดซึ่งมีน้ำไหลออกมาตลอดปีและแหล่งน้ำซับที่มีน้ำไหลออกมาเช่นกันเหมือนกับตาน้ำผุดแต่มีปริมาณมากกว่า อีกทั้งบริเวณโดยรอบมีลักษณะเป็นแอ่งหินจึงสามารถสร้างฝายขนาดเล็กเสริมเข้าไปช่วยเก็บกักน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งน้ำใช้อุปโภคในที่ทำการส่วนหนึ่งได้นำน้ำจากบริเวณนี้ไปใช้

■ นอกจากนี้สภาพพื้นที่มีความโปร่งและโล่งจึงสามารถมองเห็นทิวทัศน์โดยรอบเขตห้ามล่าฯ ได้เป็นมุมกว้างและไกล นับว่าเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามสามารถพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวสำคัญของพื้นที่ อีกทั้งพื้นที่ในบริเวณนี้เปรียบเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ของป่าดิบแล้ง

■ จุดที่ 6 พื้นที่สำหรับท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติดีระยะทาง 182 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นสังคมป่าดิบแล้ง สัตว์ฐานภูมิประเทศบางแห่งมีลักษณะทางธรณีวิทยาเกิดการยุบตัวของชั้นหินเห็นเป็นหลุมลักษณะใหญ่

■ จุดที่ 7 พื้นที่สำหรับท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติดีระยะทาง 300 เมตร พื้นที่บริเวณนี้ยังมีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นสังคมป่าดิบแล้ง พันธุ์ไม้ที่สามารถพบเห็นได้มากและมีค่าทางเศรษฐกิจคือ ต้นมะค่าโมง ซึ่งบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีต้นมะค่าโมงขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและความหลากหลายด้านอายุของต้นตั้งแต่ฝักไปจนกระทั่งต้นไม้ใหญ่อายุ 50 ปีขึ้นไป

■ จุดที่ 8 พื้นที่สำหรับท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติดีระยะทาง 79 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นป่าดิบแล้งที่สมบูรณ์ จุดสำคัญของบริเวณนี้มี 2 พื้นที่คือ ลานกลางแจ้งสำหรับค้างแรมและตั้งแคมป์ปิกนิกมีสภาพพื้นที่อยู่ท่ามกลางป่าดิบแล้ง พื้นที่ดั้งเดิมเป็นที่ว่างโล่งมีการปรับระดับพื้นที่ให้เรียบสำหรับพระภิกษุที่มาธุดงค์บนเขาสมโภชน์ ปัจจุบันทางเขตห้ามล่าฯ ต้องการพัฒนาพื้นที่เป็นลานประกอบกิจกรรมสาธารณะ บนยอดเขาจันทน์ผา นอกจากนี้พื้นที่สำคัญอีกจุดที่มีความสำคัญและหลากหลายในการท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติคือ ลานอาศรมที่มีสภาพพื้นที่เป็นยอดเขาหินปูนและพื้นผิวไม่เรียบมีเหลี่ยมแหลมคม บริเวณนี้มีระบบนิเวศที่พืชสามารถขึ้นได้ตามซอกหินและเชิงผาอยู่เป็นจำนวนมากโดยพันธุ์ไม้สำคัญคือ ต้นจันทน์ผา อีกทั้งพื้นที่ในจุดนี้ยังเป็นที่ทำเลที่เหมาะสมในการส่องสัตว์ดูเลี้ยงผา

สำหรับเส้นทางขาลงจากเขาจันทน์ผาระหว่างทางไม่มีแหล่งท้องเที่ยวและแหล่งศึกษาธรรมชาติเพราะเป็นหน้าผาสูงชัน แต่ปลายทางเป็นวัดถ้ำพรหมโลกเป็นแหล่งท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติทางนิเวศวิทยา โบราณคดีและธรณีวิทยา

■ จุดที่ 9 พื้นที่สำหรับท้องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติดีวัดถ้ำพรหมโลกภายในวัดมีถ้ำพรหมโลกหรือถ้ำหลวงพ่อก้อยอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 300 เมตรทางขึ้นถ้ำอยู่ทางทิศใต้ของวัด ภายในถ้ำเป็นลานกว้างใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ มีพระพุทธรูปปางประธานอภัย ปางมารวิชัย และปางสมาธิประดิษฐานอยู่ มีการพบหลักฐานทางโบราณคดีอยู่หลายสมัยปะปนกัน ได้แก่

หลักฐานทางโบราณคดี (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3, 2540)

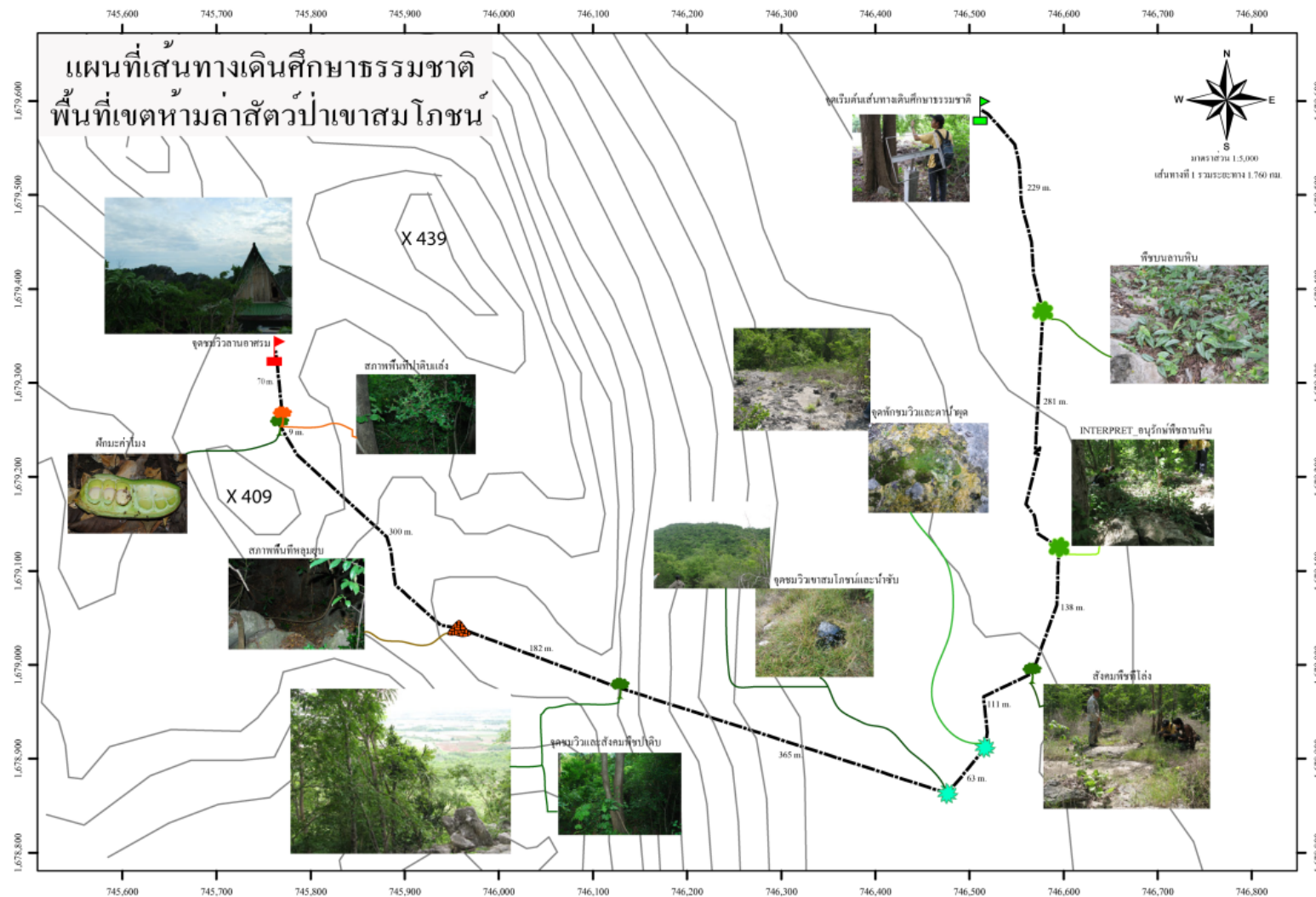
หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ มีดังต่อไปนี้

- 1) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ ขวานหินขัดมีป่าและ ไม่มีป่า ภาชนะดินเผา
- 2) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะ โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ ภาชนะดินเผาปากบานก้นกลม ลาย เชือกทาบ ชิ้นส่วนใบหอกสำริด
- 3) สมัยลพบุรี โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ ไหขนาดใหญ่เคลือบสีเหลืองแกมเขียวมะกอก มีหูหลอก เล็ก ๆ 4 หู
- 4) สมัยอยุธยา โบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ พระพุทธรูปไม้แก่นจันทน์ กระเบื้องกาบกล้วย ชิ้นส่วน ไม้แกะสลัก กังสดาลสำริด คันศร

จากโบราณวัตถุที่พบสามารถสันนิษฐานในขั้นต้นว่า คนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคหินใหม่เคยมาใช้ถ้ำนี้ประกอบกิจกรรม ต่อมาในสมัยยุคโลหะถ้ำแห่งนี้คงถูกใช้เป็นที่พักเวลามาล่าสัตว์บนเขา หรือเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะไม่ได้ใช้ถ้ำเป็นที่อยู่อาศัยอย่างถาวร เนื่องจากการพบ เศษภาชนะดินเผาและขวานสำริดแบบมีบ้อง บริเวณเชิงเขาทางทิศตะวันออกของถ้ำพบว่ามีชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะอาศัยอยู่บนพื้นที่ราบใกล้เชิงเขาและคงขึ้นมาใช้ถ้ำเป็นที่พัก เวลาออกป่าล่าสัตว์ หรือเพื่อประกอบพิธีกรรม ส่วนโบราณวัตถุสมัยอยุธยานั้นเป็นของในสมัยหลัง และเป็นของที่เกี่ยวเนื่องใน พระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก จึงสันนิษฐานว่าถ้ำแห่งนี้คงถูกใช้เป็นที่สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา และเป็นที่บำเพ็ญภาวนาของพระสงฆ์ผู้แสวงหาความสงบ

สำหรับถ้ำที่อยู่ห่างจากถ้ำพรหมโลกไปทางทิศตะวันตกราว 200 เมตร อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ปานกลาง ประมาณ 200 เมตร ปากถ้ำมีห้องโถงกว้างถัดเข้าไปเป็นห้องแคบ ๆ มีหลายคูหาสลับซับซ้อนเดิน ได้ไม่ทั่ว สภาพอากาศภายในถ้ำที่ถัดจากห้องโถงคูหาแรกอับและร้อน มีอากาศผ่านน้อยและมีดินคั่งมีแต่ ห้องโถงปากถ้ำเท่านั้นที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ ส่วนหลักฐานทางโบราณคดีที่พบเป็นโบราณวัตถุ เหมือนกับของที่พบในถ้ำพรหมโลก ได้แก่ ขวานหินขัด เครื่องดินเผา ภาชนะ และเศษภาชนะดินเผา ยกเว้นแต่ พระพุทธรูปและของใช้เนื่องในศาสนา แต่ในสมัยลพบุรีไม่พบที่ถ้ำแห่งนี้ สันนิษฐานว่าถ้ำแห่งนี้คงใช้เป็นที่พัก เวลาออกป่าล่าสัตว์ของคนในยุคก่อนประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับ ถ้ำพรหมโลก

ภาพที่ 44 รายละเอียดของเส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นยอดเขาจันทน์ผาและอาศรม

2) เส้นทางศึกษาธรรมชาติเดินเลียบบายเขา

เส้นทางศึกษาธรรมชาติเดินเลียบบายเขาระยะทาง 1.5 – 2 กิโลเมตร วัดอุประสงค์เพื่อศึกษาและท่องเที่ยวเกี่ยวกับพืชสมุนไพรและระบบนิเวศป่าไม้พลัดใบประเภทป่าเบญจพรรณ ในเส้นทางแบ่งเป็นจุดแวะพักและพื้นที่สำคัญด้วยกัน 13 แห่ง แต่ละแห่งมีระบบนิเวศและอัตลักษณ์ของพื้นที่แตกต่างกัน ดังนี้

- จุดเริ่มต้นเส้นทางเดินท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติ พื้นที่บริเวณนี้เป็นชายป่าเชิงเขาสมโภชน์ มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ สังคมพืชชั้นล่าง ส่วนพันธุ์ไม้สำคัญได้แก่ มะกัก มะกอก ตะแบกเปลือกบาง และปอเลียง ข้าวตอก ข้าวจีเล็ก มั่นนง ส้มกุ้ง ตานขโมยและหนามคนทา เป็นต้น

- จุดที่ 2 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 227 เมตร พื้นที่บริเวณนี้เป็นส่วนหนึ่งในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ การศึกษาลักษณะของเปลือกไม้ที่มีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของพืช พรรณไม้ชนิดต่างๆและสิ่งมีชีวิต

- จุดที่ 3 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 95 เมตร พื้นที่บริเวณนี้เป็นส่วนหนึ่งในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ เถาวัลย์ป่าที่มีคุณค่าและเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอยในการดำรงชีพในป่า

- จุดที่ 4 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 41 เมตร พื้นที่บริเวณนี้เป็นส่วนหนึ่งในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ ต้นพญามือเหล็กที่เป็นสมุนไพรตำรายาพื้นบ้าน อีกทั้งคุณประโยชน์จากต้นยังถูกนำมาใช้เป็นผสมในผลิตภัณฑ์แปรรูปชนิดต่าง ๆ

- จุดที่ 5 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 126 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นลานหินขนาดใหญ่อยู่ในระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ ลานน้ำซับที่มีน้ำซับไหลออกมาจากบนลานหิน ส่วนพันธุ์ไม้สำคัญได้แก่ อ้อยช้าง พุดผาและกาญจนิกา เป็นต้น

- จุดที่ 6 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 89 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นลานหินขนาดใหญ่ พื้นผิวขรุขระที่เกิดจากการกัดเซาะของน้ำฝน ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ สังคมพืชที่ขึ้นบนลานหิน ซึ่งมีพันธุ์ไม้สำคัญได้แก่ จันทน์ผา อ่อนช้าง อรพิม ขี้เหล็กฤาษี กุ่มบก เป็นต้น นอกจากนี้ในพื้นที่ยังเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่เห็นทัศนียภาพรอบๆเขาสมโภชน์ได้กว้างและไกล

- จุดที่ 7 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 11 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นลานหินขนาดใหญ่เรียกว่า ลานจักรพรรดิ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ ลานหินที่มีน้ำผุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ในพื้นที่ยังเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สามารถเห็นทัศนียภาพโดยรอบเขาสมโภชน์ได้กว้างและไกล

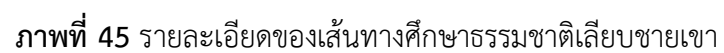
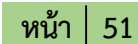
- จุดที่ 8 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีระยะทาง 57 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมเป็นลานหินมีระดับสูงต่ำแตกต่างกันหลายระดับ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ ชากฟอสซิลของสัตว์ทะเลจำพวกหอยและพืชขนาดเล็ก

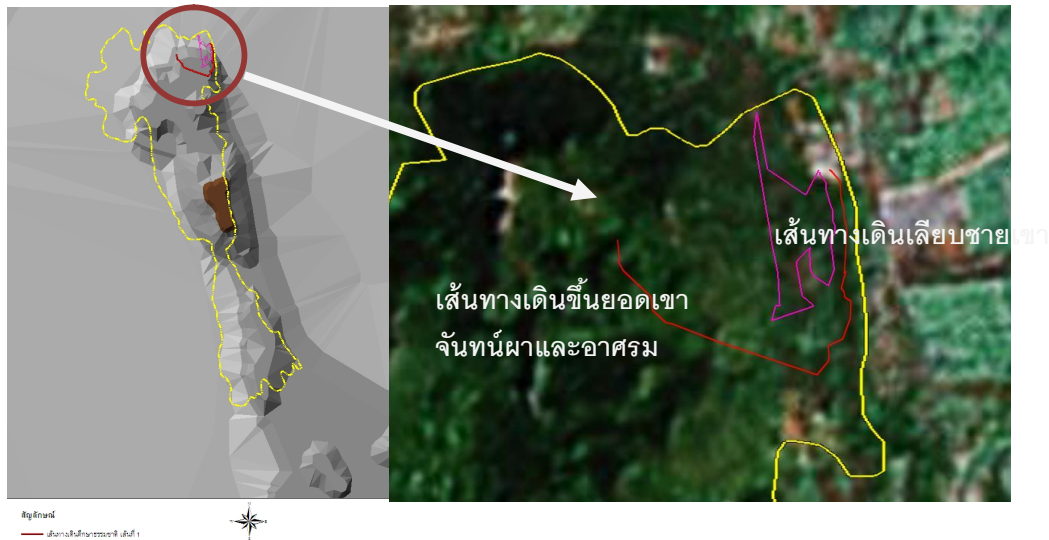

- จุดที่ 9 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาระบบนิเวศมีระยะทาง 18 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมระบบนิเวศป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจและควรศึกษาคือ มีความหลากหลายของพืชสมุนไพรที่มีคุณค่าและมีสรรพคุณทางยาสูง พันธุ์ไม้สำคัญได้แก่ กล้วยหนอนตาย เปราะป่า อัญชันป่า ผักควาย หนามทำลาย ทองหลางป่า เป็นต้น
- จุดที่ 10 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาระบบนิเวศมีระยะทาง 400 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นป่าผลัดใบ ซึ่งมีพันธุ์ไม้สำคัญได้แก่ จั้วป่า มะกอก มะกัก สมอร่อง ตะแบก เปลือกบาง ชิงชัน กระดุกกบ ชะคราม ปอลมปม กระพี้จั่น ชะเงาะ โกงกางน้ำจืดและประดู่ เป็นต้น
- จุดที่ 11 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาระบบนิเวศมีระยะทาง 603 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมมีก้อนหินขนาดใหญ่ขึ้นเป็นระยะและมีระบบนิเวศเป็นป่าเบญจพรรณจุดที่น่าสนใจและควรศึกษาได้แก่ ร่องรอยการกัดเซาะของน้ำฝนที่กระทำกับก้อนหินเป็นการแสดงถึงกระบวนการทางธรรมชาติที่อาจจะส่งผลให้สภาพภูมิประเทศของเขาสมโขชน์ ตามพื้นผิวที่เป็นหินมีเหลี่ยมแหลมคม มีรอยแยกรอยแตก และโพรงน้ำจำนวนมาก นอกจากนี้ระหว่างทางที่ระยะ 284 เมตรจะพบต้นโกงกางน้ำจืดที่ขึ้นแทรกอยู่ในบริเวณนี้
- จุดที่ 12 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาระบบนิเวศมีระยะทาง 291 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นป่าเบญจพรรณ จุดที่น่าสนใจและควรศึกษาได้แก่การ สื่อความหมายถึงการเกิดไฟฟ้า ผลกระทบ การป้องกันและการสร้างแนวกันไฟ เป็นต้น นอกจากนี้ระหว่างทางที่ระยะ 86 เมตรทางเขตห้ามล่ากำหนดให้เป็นลานโล่งสำหรับตั้งแคมป์ไฟสำหรับพักค้างในป่าเขา
- จุดที่ 13 พื้นที่สำหรับท่องเที่ยวและศึกษาระบบนิเวศมีระยะทาง 264 เมตร พื้นที่บริเวณนี้มีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเป็นป่าเบญจพรรณ จุดที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ ลักษณะของสภาพธรณีวิทยาในพื้นที่

ภาพที่ 46 เส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นยอดเขาจันทน์ผาและอาศรม (เส้นสีแดง) และเส้นทางเดินเลียบชายเขา (สีม่วง) ส่วนสีเหลืองเป็นเส้นขอบเขตเขาสมโภชน์

สรุปผลองค์ประกอบทางกายภาพของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและคุณค่าความสำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ถูกซ่อนเร้น ทั้งนี้ด้วยความหลากหลายและคุณค่าความสำคัญดังกล่าวเปรียบเสมือนเป็นมรดกสำคัญของชุมชนที่อุดมไปด้วยปัจจัยการผลิตคือ น้ำ รวมถึงอาหาร วัสดุจากธรรมชาติและร่องรอยทางวัฒนธรรมทำให้เกิดคุณค่าเชิงนิเวศวิทยาป่าไม้ สัตว์ป่า ธรณีวิทยา อุทกวิทยา สังคมศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามฤดูกาลอย่างเป็นระบบอย่างมีพลวัต ภายใต้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างเป็นเครือข่ายวงจรชีวิต ฉะนั้นหากการพัฒนาทางกายภาพเพื่อรักษาระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ให้สามารถดำรงอย่างยั่งยืน จึงควรทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ในปัจจุบันให้มากที่สุด

2.4 สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

ที่ตั้งของสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2558)

น้ำตกวังก้านเหลืองเป็นน้ำตกที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากน้ำตกโดยทั่วไปที่พบเห็นจากแหล่งอื่นๆ เพราะเป็นน้ำตกเกิดขึ้นจากตาน้ำผุดจำนวนหลายจุดที่ผุดขึ้นมากลางลำห้วยเล็กๆ ในบริเวณใกล้เคียงกัน ภายในห้วยมะกอก ซึ่งจากการบอกเล่าของ นายกุ่ย พิกุลขาวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แถบนี้มานานเล่าให้ฟังว่า ในอดีตห้วยมะกอกมีน้ำไหลไม่ตลอดปี ฤดูแล้งจะมีปริมาณน้ำไหลน้อยถึงกับแห้งขอด ในระยะต่อมาเกิดความแห้งแล้งมาก ราษฎรจึงได้พยายามขุดหาน้ำจากลำห้วยในระดับที่ลึกลงไปใต้น้ำมากกว่า 4 เมตร จึงพบว่ามีน้ำไหลซึมออกมาและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับและกลายเป็นแหล่งน้ำผุดขึ้นมา ซึ่งมีน้ำไหลผุดขึ้นมาตลอดปีจวบจนปัจจุบันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 ปี ทั้งนี้จากจุดที่มีน้ำผุดขึ้นมาจะมีน้ำไหลคดเคี้ยวเป็นระยะทางประมาณ 1

กิโลเมตรและไปรวมตัวกันที่แอ่งน้ำ ซึ่งมีลักษณะเป็นวังน้ำคล้ายอ่างเก็บน้ำ โดยมีแนวสันหินปูนวางตัวขวางน้ำในลำห้วย เมื่อน้ำไหลผ่านวังน้ำจึงเกิดน้ำตกที่มีขนาดหน้ากว้างมากกว่า 20 เมตร ไหลลดหลั่นไปตามระดับชั้นความสูงของภูมิประเทศยาวตลอดแนวลำห้วยประมาณ 2.5 - 3 กิโลเมตรจนไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสัก ทางทิศตะวันออกเหนือของอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ในการนี้ที่มาของชื่อน้ำตก วังก้านเหลือง เมื่อสืบค้นลงในรายละเอียดพบว่าในอดีตพื้นที่แห่งนี้มีต้นก้านเหลืองขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน “บ้านวังก้านเหลือง” และ “น้ำตกวังก้านเหลือง” แต่จากการขยายพื้นที่ของราษฎรในอดีตส่งผลให้ต้นก้านเหลืองที่เคยมีอยู่เป็นจำนวนมากได้ถูกตัดโค่นออกไปจึงเหลือต้นก้านเหลืองอยู่จำนวนน้อยในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามยังสามารถพบเห็นต้นก้านเหลืองได้เฉพาะบริเวณริมลำห้วยในพื้นที่สวนรุกขชาติวังก้านเหลืองเท่านั้น

สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2492 เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพรรณไม้ขึ้นอยู่หนาแน่น ได้แก่ ไม้มะค่าโมง คางคกเห็ด เสลา กระบากลัก และติห์มี มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่นานาชนิดเช่น ช้าง เสือ เก้ง และหมูป่า เป็นต้น ต่อมาในระยะหลังมีราษฎรขยายพื้นที่อยู่อาศัยและการทำเกษตรกรรมควบคู่กับการตัดถนนผ่านพื้นที่รองรับการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ในการนี้ปี พ.ศ. 2518 นายนิริญ ขาววิทย์พันธ์ สมาชิกสภาจังหวัดลพบุรี ได้เห็นความสำคัญของน้ำตกแห่งนี้ จึงได้พยายามผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดลพบุรี ด้วยการระดมทุนทรัพย์ส่วนตัว เข้ามาดำเนินการจัดสร้างศาลาพักร้อน จัดทำป้อมยาม ที่กั้นรถ และจัดหาที่นั่งสำหรับพักผ่อนพร้อมกับได้ประสานกับนายพงศ์ ผดุงกลิ่น กำนันตำบล ท่าหลวง กิ่งอำเภอท่าหลวง ในขณะนั้นให้ช่วยเจรจากับชาวบ้าน เพื่อขอที่ดินสำหรับตัดถนนเข้ามายังบริเวณน้ำตก พร้อมกับเสนอโครงการให้จังหวัดลพบุรีพิจารณาปรับปรุงสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง ต่อมาเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2520 นายชวนวัศ สุตลาภา ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี พร้อมคณะได้เดินทางไปตรวจราชการ จึงสั่งให้เร่งปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี โดยการจัดทำเขื่อนกั้นน้ำและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบรองรับการท่องเที่ยว และเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2521 โดยให้อยู่ในความควบคุมดูแลของนายนิริญ ขาววิทย์พันธ์ สมาชิกสภาจังหวัดลพบุรี

ในระยะต่อมาเมื่อเดือน ตุลาคม 2522 กรมป่าไม้จึงได้เข้ามาจัดตั้งพื้นที่บริเวณน้ำตกวังก้านเหลืองเป็น “สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง” เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งสำหรับศึกษาพันธุ์ไม้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

ปัจจุบันสวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลืองหน้าที่ดำเนินงาน ดังนี้

วิสัยทัศน์ : ถิ่นรวมพรรณไม้ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

- 1) รวบรวมพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และที่มีอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ พืชสมุนไพรพรรณไม้ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ในท้องถิ่นนั้น
- 2) เป็นแหล่งศึกษาพันธุ์ไม้สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจโดยทั่วไป

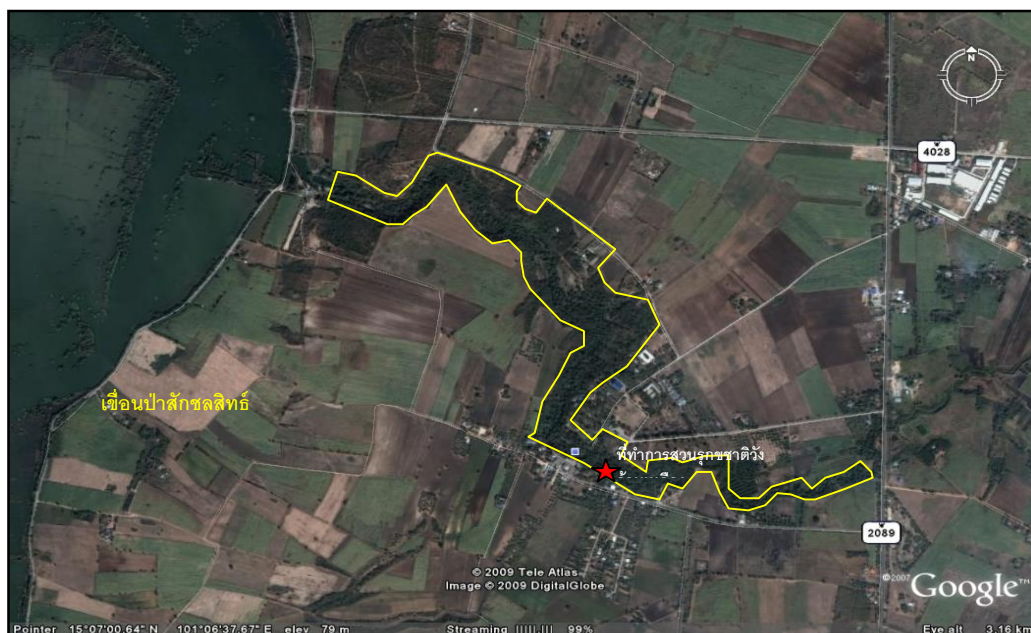

3) เป็นแหล่งบริการและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์และพืชพรรณไม้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป

4) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนโดยทั่วไป รักและหวงแหนป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมั่งคั่ง ประโยชน์ของประเทศไทย และเพื่อเปิดกว้างให้ประชาชนโดยทั่วไป เข้ามาสัมผัสหาความเพลิดเพลินจากธรรมชาติ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนผู้รักและชื่นชมในธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขทางวิชาการ ระเบียบ และกฎหมายของทางราชการ

ที่ตั้งและอาณาเขต

สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 4 ตำบลท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล และหมู่ที่ 1 ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี มีพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 350 ไร่

ภาพที่ 47 ผังบริเวณโดยสังเขปสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง
ที่มา: Google, 2016

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ริมฝั่งลำน้ำของห้วยมะกอก มีความยาวประมาณ 2.5 - 3 กิโลเมตร ด้านลาดของพื้นที่ (Aspect) มีทิศทางของด้านลาดจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตก เป็นผลให้น้ำในลำห้วยมี ทิศทางการไหลจากทางทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกลงสู่แม่น้ำป่าสัก น้ำตกวังก้านเหลืองมีความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยปานกลาง (MSL) 130 เมตร บริเวณด้านเหนือน้ำตกขึ้นไประยะทางประมาณ 1 กิโลเมตรเป็นแหล่งตาน้ำผุดหรือน้ำพุที่มีน้ำซับผุดขึ้นจำนวนหลายจุด ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารของน้ำตกวังก้านเหลือง ปัจจุบันแม้จะเป็นช่วงฤดูแล้งในเดือนมีนาคมและเมษายนของทุกปี น้ำตกวังก้านเหลืองยังคงมีน้ำไหลอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 48 สภาพแวดล้อมโดยรอบสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปบริเวณสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองเป็นภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยตลอดปี 29 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 38 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 14 องศาเซลเซียส มีฝนตกเฉลี่ยปีละประมาณ 1,200 มิลลิเมตรและมีความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยร้อยละ 71 มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว โดยอากาศจะร้อนจัดในเวลากลางวัน และค่อนข้างหนาวเย็นในเวลากลางคืน ฤดูหนาวมีอากาศหนาวและลมพัดแรง

สภาพทางธรณีวิทยา

มีสภาพภูมิประเทศแบบคาร์ส (Karst Topography) ซึ่งมีโครงสร้างทางธรณีวิทยาเป็นหินปูน พื้นที่ตั้งอยู่บนที่ราบคาร์ส สลับกับภูเขาหินปูนลูกโดด ลำห้วยเกือบทั้งหมดมีน้ำไหลมากในฤดูฝน ส่วนหนึ่งมาจากชั้นหินดานที่เป็นหินปูน มีเนื้อพรุนไม่สามารถเก็บน้ำเหนือผิวดินได้ แต่จะไหลซึมเป็นน้ำบาดาลและน้ำซับ และเกิดเป็นน้ำผุดขึ้นในพื้นที่ต่ำลงมาและมีชั้นหินแข็งรองรับ

ภาพที่ 49 ลักษณะการไหลของน้ำบริเวณน้ำตกวังก้านเหลือง
ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2558

สภาพทางปฐพีวิทยา

เป็นดินบริเวณที่ราบตะกอนลุ่มแม่น้ำป่าสัก ชุดดินส่วนใหญ่จะเป็นดินชุดสบปราบ ดินชุดชัยบาดาล และดินชุดลำนารายณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มชุดดินที่เป็นดินร่วนปนเหนียวชั้นหน้าดินตื้น จนถึงปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลางจนถึงค่อนข้างสูงเหมาะสมในการปลูกพืชไร่

ทรัพยากรธรรมชาติ พืช และสัตว์

1) ทรัพยากรธรรมชาติ

สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เป็นน้ำตกขนาดกลางที่มีน้ำไหลตลอดปี น้ำตกวังก้านเหลืองแตกต่างจากน้ำตกโดยทั่วไป กล่าวคือ แหล่งต้นน้ำอยู่กลางลำห้วยที่มีน้ำซับผุดขึ้น แทนที่จะเกิดขึ้นในแหล่งต้นน้ำบนภูเขา ลำธารของน้ำตกจะไหลลัดเลาะมาตามลำห้วยที่ลาดเทปะทะหินผาหินปูนเป็นชั้นๆ เกิดเป็นน้ำตกสลับกว่าชั้นแล้วไหลลงไปบรรจบกับแม่น้ำป่าสัก (เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์) ตลอดพื้นที่ 2 ฝั่งของบริเวณน้ำตกมีต้นไม้ร่มรื่น นับได้ว่าเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 50 ตำแหน่งตาน้ำผุดหรือน้ำพุที่ผุดขึ้นในลำห้วยที่เป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกวังก้านเหลือง
ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2558

ตาน้ำผุด เป็นตาน้ำขนาดใหญ่ที่ผุดขึ้นมาจากใต้ดิน เป็นต้นน้ำของสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง ตั้งอยู่ห่างจากน้ำตก 1,000 เมตร จากการศึกษาลักษณะธรณีวิทยาใต้ดินสันนิษฐานว่าตาน้ำผุดเป็นน้ำใต้ดินที่ไหลออกมาจากรอยแตกเล็กๆ ที่ความลึกจากผิวดินประมาณ 2 เมตร

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เป็นเส้นทางเดินเท้าเพื่อศึกษาพันธุ์ไม้ นักประจักษ์มี 2 เส้นทาง คือ

1) **เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตก - ตาน้ำผุด** มีระยะทางประมาณ 1,200 เมตร เส้นทางเดินจะขนานไปตามลำห้วย (เดินทวนน้ำหรือเดินไปทางทิศตะวันออก) ระหว่างทางจะพบน้ำตกชั้นต่างๆ ลานหินผุด ดงเฟิร์น ดงผักหนาม เป็นต้น ที่ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร จะพบตาน้ำผุดซึ่งเป็นต้นน้ำของน้ำตกวังก้านเหลือง

2) **เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาตีสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง - ลานกางเต็นท์** มีระยะทางประมาณ 800 เมตร เส้นทางเดินจะขนานไปตามลำห้วย (เดินตามน้ำหรือเดินไปทางทิศตะวันตก) ระหว่างทาง

จะพบต้นก้านเหลืองใหญ่ น้ำตกชั้นต่างๆ ที่ระยะประมาณ 700 เมตร จะพบชั้นน้ำตกที่สวยงามเป็นอันดับ 2 ของสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง บริเวณนี้มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ให้บริการนักท่องเที่ยวและยังมีพื้นที่กางเต็นท์ ตั้งค่ายพักแรม

ภาพที่ 51 สภาพเส้นทางศึกษาธรรมชาติสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

2) ทรัพยากรป่าไม้

ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง มีจำนวน 295 ชนิด 130 สกุล 76 วงศ์ แบ่งตามลักษณะวิสัย ได้แก่ ไม้ยืนต้น 147 ชนิด ไม้พุ่ม 64 ชนิด ไม้ล้มลุกและหญ้า 37 ชนิด ไม้เลื้อยและไม้พุ่มทอดเลื้อย 38 ชนิด ไม้น้ำ 9 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นพืชพื้นเมืองในท้องถิ่น 161 ชนิด พืชพื้นเมืองจากแหล่งอื่นในประเทศไทย 44 ชนิด และพืชต่างถิ่น 31 ชนิด พื้นที่ประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ ที่มีพันธุ์ไม้เด่นโดยรวมได้แก่ มะดึก อินทรชิต มะเกลือ ตะโกนา ลำตาควาย สะเดา มะกา เสี้ยวป่า ไผ่รวก และป่าดงดิบชื้นเป็นสังคมพืชย่อยแบบป่าดงดิบชื้นชายน้ำ พันธุ์ไม้เด่นโดยรวม ได้แก่ ก้านเหลือง ประดู่ส้ม สัตตบรรณ มะเดื่อทราง หาด โสกน้ำ มะเดื่ออุทุมพร ดีหมี่ เป็นต้น จากการตรวจสอบสถานภาพพบพืชถิ่นเดียว (Endemic) 5 ชนิด ได้แก่ จำปีสิรินธร (*Magnolia sirindhorniae* Noot.& Chalermglin) โมกราชินี (*Wrightia sirikitiae* Mid.& Santisuk) ลำตาควาย (*Diospyros coetanea* (Craib) Fletcher) อรพิม (*Bauhinia winitii* Craib) และเข้าพรรษา (*Globba winitii* C.H. Wright) พืชที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เป็นอย่างยิ่ง (Critically Endangered : CR) 1 ชนิด คือ กฤษณา (*Aquilaria crassna* Pierre ex Lecomte) พืชที่มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable : VU) 2 ชนิด ได้แก่ จำปีสิรินธร และโมกราชินี พืชหายาก (Rare : R) 2 ชนิด ได้แก่ ลำตาควาย และเข้าพรรษา พืชที่ถูกคุกคาม (Threatened : T) 4 ชนิด คือ หูหมี่ (*Epithema carnosum* Benth.) มะยมป่า (*Ailanthus triphysa* (Dennst.) Alston) อรพิม และกฤษณา ทั้งนี้พืชที่มีสถานภาพและการคุกคามที่พบในพื้นที่ศึกษาเกือบทั้งหมดเป็นพืชที่นำเข้ามาปลูกโดยมีถิ่นกำเนิดจากแหล่งอื่นในประเทศไทย มิได้เป็นพืชในท้องถิ่น ยกเว้น ลำตาควาย และหูหมี่เป็นพืชพื้นเมือง

ภาพที่ 52 สภาพแวดล้อมภายในสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

3) ทรัพยากรสัตว์ป่า

ความหลากหลายของชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและแมลงบริเวณสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองพบพันธุ์สัตว์ป่า และแมลงรวมทั้งสิ้น 130 ชนิด 78 วงศ์ แบ่งตามลักษณะอนุกรมวิธาน ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 7 ชนิด นก 59 ชนิด ปลา 18 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 18 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 5 ชนิด แมลง 23 ชนิด จากการตรวจสอบสถานภาพไม่พบสัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าหายากและใกล้สูญพันธุ์ (Endangered) พบสัตว์ป่าคุ้มครอง ห้ายกฏกระทรวงกำหนดสัตว์ป่าเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้แก่ บ้าง (Cynopcephalus variegates) กระต่ายป่า (Lepus pequensis) กระรอกสามสี (Callosciurus prevostii) กระรอกขาว (Callosciurus finlaysoni) นกปากห่าง (Anastomus oscitans) นกตะขาบทุ่ง (Coracias benghalensis) และ เหี้ย (Varanus salvator) เป็นต้น

สรุป

สิ่งสำคัญในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ความอุดมสมบูรณ์และความเปราะบางทางนิเวศในกรณีป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวข้องต้องไม่มุ่งเน้นผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาด้วยคือ การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แม้ว่าปัจจุบันศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาไม่มากนัก แต่เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญด้านระบบนิเวศในระดับภูมิภาค ดังนั้นในการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสักของจังหวัดลพบุรี ต้องคำนึงถึงการสร้างความรู้ และความเข้าใจถึงความสำคัญของสถานที่ ตลอดจนการรักษาคุณลักษณะและคุณสมบัติเด่นของสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การสร้างที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

บทที่ 3

การทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่

คณะผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่ศึกษา โดยให้มีความสอดคล้องเชิงนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555-2559 และแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560 เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

3.1 ศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่โครงการ

3.1.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

3.1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559

3.1.3 แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560

3.1.4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2

3.1.5 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี

3.2 ศึกษาทบทวนแผนงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี

3.1 ศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่โครงการ

3.1.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย คือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน”

โดยมีเป้าประสงค์ 3 ประการคือ

1) ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้น

2) รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่า และ

คุณค่า

3) สร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555)ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้

แนวทางในการดำเนินยุทธศาสตร์

1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในด้านการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลให้ศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยว ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรค สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดยมีแนวทางในการพัฒนา 3 แนวทาง ดังนี้

- 1.1) พัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว
- 1.2) พัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
- 1.3) สร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวทั่วประเทศ

เพื่อนบ้านและในภูมิภาค

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน การขยายตัวของ การท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในขณะที่ยังการรองรับขยาย ไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม ยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการใช้อย่าง มากเกินไป การกำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทย สามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 แนวทางพัฒนา ดังนี้

- 2.1) พัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ
- 2.2) การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
- 2.3) การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์นี้ มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ความพร้อมของภาคบริการ และการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก และความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาท สำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีบทบาทมากขึ้นในการ ขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

- 3.1) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว
- 3.2) การเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว
- 3.3) การพัฒนามาตรฐานสินค้า และบริการท่องเที่ยว
- 3.4) การป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางแก่นักท่องเที่ยว
- 3.5) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์นี้มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ สร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย โดยการดำเนินการตลาดเชิงรุกเพื่อประมุขสิทธิ์ในการจัดงานระดับโลก/ภูมิภาค เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ จัดงานแสดงต่างๆ (Event) เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไทยผ่านสื่อต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นมีการใช้จ่ายมากขึ้น ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

- 4.1) สร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว
- 4.2) สร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนาระบบสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว
- 4.3) ส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้เข้าประเทศจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ
- 4.4) สร้างกระแสการรับรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการท่องเที่ยว
- 4.5) การสร้างกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย

5) ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์นี้มุ่งเน้นโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และการปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนากลไกในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงานร่วมกันกำหนดภารกิจขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ประกอบด้วย 2 แนวทางหลัก ดังนี้

- 5.1) การสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 5.2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 1.1 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์เป้าประสงค์เป้าหมาย พันธกิจ และยุทธศาสตร์
ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555

3.1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ให้มีความสำคัญกับ

4.1 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผลักดันให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ด้วยการปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเอเชีย แอฟริกา และเศรษฐกิจภายในประเทศ ปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม พัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งครอบคลุมถึงการพัฒนารูปแบบธุรกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์พัฒนาภาคเกษตรบนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตและยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพและยั่งยืน ด้วยการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ สู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4.2 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพย์สินทางปัญญา วิจัยและพัฒนาไปต่อยอด ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน โดยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมที่ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิต ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมให้ทั่วถึงและเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

4.3 การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ เท่าเทียม และเป็นธรรม มุ่งพัฒนาตลาดเงิน และตลาดทุน รวมทั้งกำลังแรงงานให้เอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ พัฒนาระบบการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศให้เชื่อมโยงการขนส่งทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและมาตรฐานสู่สากล สร้างความมั่นคงด้านพลังงานด้วยการส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด พัฒนาพลังงานทางเลือก และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในทุกๆ ระดับ ปฏิรูปกฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ ทางเศรษฐกิจให้เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับ

5.1 การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคต่างๆ มุ่งพัฒนาบริการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล ปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้อง พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดน/เขตเศรษฐกิจชายแดน ตลอดจนเชื่อมโยงระบบการผลิตกับพื้นที่ตอนในของประเทศ

5.2 การพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับอนุภูมิภาค มุ่งพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และการท่องเที่ยว พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งบูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุประโยชน์ร่วมกัน ทั้งด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับ

6.1 การอนุรักษ์ ป่าไม้ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าและเขตอนุรักษ์ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและการจัดการองค์ความรู้ให้เป็นเครื่องมือในการวางแผนและบริหารจัดการ ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการที่ดินและการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เร่งรัดการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ ปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน ส่งเสริมให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ จัดทำแผนแม่บทโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างเป็นระบบ รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ

6.2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรมอย่างบูรณาการ มุ่งส่งเสริมสิทธิและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ปรับปรุงกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ปรับนโยบายการลงทุนภาครัฐให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู ผลักดันให้มีการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและลดการก่อมลพิษ สร้างรายได้จากความหลากหลายทางชีวภาพ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผล รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ

ผังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวเพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งนโยบายรัฐบาล พ.ศ. 2557 ของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา (รัฐบาลไทย, 2558) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินไว้ 11 ด้าน โดยมีนโยบายที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1) นโยบายที่ 4 การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

รัฐบาลจะนำการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ และความเป็นไทยมาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กันดังนี้

- จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญ ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษาทางเลือกไปพร้อมกัน เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้โดยมีความใฝ่รู้และทักษะที่เหมาะสม เป็นคนดีมีคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างสัมมาชีพในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการเหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ

- อนุรักษ์ พัฒนา และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการเรียนรู้ สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดี ในระดับประชาชน ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ

2) นโยบายที่ 6 การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

- ชักจูงให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย โดยพิจารณามาตรการลดผลกระทบจากการประกาศใช้กฎอัยการศึกในบางพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยวในโอกาสแรกที่จะทำได้ และสร้างสิ่งจูงใจและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกื้อกูลต่อบรรยากาศการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวอันมีลักษณะโดดเด่นร่วมกันหรือจัดเป็นกลุ่มได้ เช่น กลุ่มธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสุขภาพ เช่น น้ำพุร้อนธรรมชาติ ทั้งจะให้เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยเน้นการให้ความรู้และเพิ่มมาตรฐานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การควบคุมสินค้าและบริการให้มีคุณภาพราคาเป็นธรรม ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

3) นโยบายที่ 7 การส่งเสริมบทบาทและการใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน

- พัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยทุกระดับ โดยสอดคล้องกับข้อตกลงในการเคลื่อนย้ายในด้านสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่เปิดเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยให้สามารถแข่งขันได้ รวมทั้งสามารถดำเนินธุรกิจร่วมกับผู้ประกอบการในประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อนำไปสู่ความเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานตลาดโลกได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานการผลิตสินค้าหลายชนิดและธุรกิจเกี่ยวเนื่องที่ประเทศไทยได้เข้าไปลงทุนขยายฐานการผลิตในประเทศอื่นในอาเซียนมาเป็นเวลานานแล้ว ตลอดจนกลุ่มการผลิตที่ผู้ประกอบการของไทยเตรียมที่จะขยายฐานการผลิตเพิ่มเติมอีกหลายชนิด ซึ่งช่วยให้ประเทศไทยมีฐานการผลิตสินค้าคุณภาพหลากหลายเพื่อขายในตลาดต่าง ๆ ได้มากขึ้น ทั้งในอาเซียนและในตลาดโลก และเป็นการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรม

- พัฒนาแรงงานของภาคอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งแรงงานวิชาชีพ แรงงานมีทักษะ และแรงงานไม่มีทักษะ โดยการเร่งรัดและขยายผล การใช้ระบบคุณวุฒิวิชาชีพให้รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

เกิดผลในทางปฏิบัติโดยคำนึงถึงความเป็นเอกภาพกับระบบมาตรฐานฝีมือแรงงานและมาตรฐานวิชาชีพใน 8 กลุ่มที่มีข้อตกลงการเปิดเสรีในอาเซียนควบคู่ไปกับการวางแผนด้านการผลิตให้เพียงพอ การยกระดับฝีมือแรงงานในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น การส่งเสริมการพัฒนาระบบการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานเพื่อใช้ในการประเมินค่าจ้างแรงงาน

- เร่งพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายในอนุภูมิภาคและภูมิภาคอาเซียน โดยเร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (GMS) แผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) แผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) แผนความร่วมมือแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาวิชาการและเศรษฐกิจ (BIMSTEC) และแผนแม่บทความเชื่อมโยงในอาเซียนซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้ความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ในอาเซียนสัมฤทธิ์ผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

- ต่อเชื่อมเส้นทางคมนาคมขนส่งและระบบโลจิสติกส์จากฐานการผลิตในชุมชนสู่แหล่งแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งภายในประเทศและเชื่อมโยงกับอาเซียน เพื่อยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการรายย่อยสู่ตลาดที่กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในประเทศและระหว่างประเทศและขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่พื้นที่ต่าง ๆ ภายในประเทศด้วย

- พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยเริ่มจากการพัฒนาด้านการค้าชายแดนและโครงข่ายการคมนาคมขนส่งบริเวณประตูการค้าหลักของประเทศเพื่อรองรับการเชื่อมโยงกระบวนการผลิตและการลงทุนข้ามแดน โดยปรับปรุงโครงข่ายระบบถนน พัฒนาระบบ National Single Window (NSW) และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งสินค้าข้ามแดนอย่างต่อเนื่อง โดยในระยะแรกให้ความสำคัญกับด่านชายแดนที่สำคัญ 6 ด่าน ได้แก่ ปาดังเบซาร์ สะเดา อรัญประเทศ แม่สอด บ้านคลองลึก และบ้านคลองใหญ่ ซึ่งจะทำให้ระบบขนส่งและโลจิสติกส์ สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและรองรับปริมาณการเดินทาง และการขนส่งที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

4) นโยบายที่ 9 การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

- ในระยะเฉพาะหน้า เร่งปกป้อง และฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า โดยให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จัดทำแนวเขตที่ดินของรัฐให้ชัดเจน เร่งรัดกระบวนการพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ โดยนําระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ ปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยและสร้างบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าต้นน้ำและพื้นที่อนุรักษ์ที่มีความสำคัญเชิงนิเวศ กำหนดพื้นที่แนวกันชนและที่ราบเชิงเขาให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การปลูกป่าเพื่อป้องกันภัยพิบัติและป้องกันการบุกรุกป่า ขยายป่าชุมชน และส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่เอกชนเพื่อลดแรงกดดันในการตัดไม้จากป่าธรรมชาติ รวมทั้งผลักดันแนวทางการประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของระบบนิเวศและการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ เช่น โครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เป็นต้น

■ ส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน คำนึงถึงขีดจำกัดและศักยภาพในการฟื้นตัว สร้างโอกาสในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความมั่นคงทางด้านอาหาร สุขอนามัย สนับสนุนวิถีชีวิตของชุมชน และการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งให้การคุ้มครองเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทางชีวภาพ

3.1.3 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555-2559

แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555-2559 มีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยว การกีฬา และนันทนาการ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” และมียุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศทั้งหมด 6 ด้าน โดยประเด็นการฟื้นฟู การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมและการพัฒนาสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ เป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปลอดภัย ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554, หน้า 32-33)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพให้มีการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมและการพัฒนาการพลศึกษา กีฬาขั้นพื้นฐาน กีฬาเพื่อมวลชน นันทนาการ และวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อให้เยาวชนและประชาชนมีสุขภาพและพละานามัยที่แข็งแรง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมและการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษาด้านการพลศึกษา นันทนาการ กีฬา วิทยาศาสตร์การกีฬา และสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมและการพัฒนาการกีฬา และวิทยาศาสตร์การกีฬาอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศและเพื่อการอาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2554) ได้กำหนดเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ การที่แหล่งท่องเที่ยวได้รับการฟื้นฟู และพัฒนาให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และมีการกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว คือ ร้อยละของจำนวนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดที่ได้รับการประเมินคุณภาพด้านการท่องเที่ยว โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 100 ในทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555-2559 นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 มีเป้าประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สมดุล และยั่งยืน สำหรับการกำหนดตัวชี้วัด เป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว คือ ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวเติบโต ไม่ต่ำกว่าอัตราการเติบโตของ GDP โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละอยู่ระหว่าง 7 – 10

ดังนั้น จึงได้กำหนดแผนงาน โครงการสำคัญ ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าประสงค์และตัวชี้วัด เช่น โครงการกำหนดเขตการใช้พื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ โครงการศึกษาและจัดทำมาตรฐานรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวทุกประเภท โครงการสำรวจและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ รวมทั้งส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ และสร้างเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมการกระจายการเดินทางท่องเที่ยว และการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและภูมิภาคเป็นต้น

3.2 การศึกษาทบทวนแผน/ โครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ

3.2.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 ได้การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 อันประกอบไปด้วย ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี และอ่างทอง รวม 4 จังหวัด แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของแต่ละจังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนบน 2 ดังตารางที่ 3.1 (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2, 2557)

ตารางที่ 3.1 แสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของแต่ละจังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนบน 2

จังหวัด	สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ
ชัยนาท	- สวนนกชัยนาท - เขื่อนเจ้าพระยา - วัดธรรมามูลวรวิหาร - วัดพระบรมธาตุวรวิหาร - วัดปากคลองมะขามเฒ่า
ลพบุรี	- แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ - แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา - แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากร การท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ในลักษณะของพิธี งานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง ไร่/สวน พืช ผัก ผลไม้และเหมืองแร่
สิงห์บุรี	- วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มีพุทธลักษณะอันงดงามและมีขนาดใหญ่ อยู่ในเขตตำบลจักรสีห์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี - อนุสาวรีย์วีรชนชาวบ้านบางระจัน เป็นสวนรุกขชาติที่มีอนุสาวรีย์วีรชนผู้นำ 11 คน ที่ได้ต่อสู้กับพม่าจนได้รับชัยชนะถึง 7 ครั้ง และพ่ายแพ้ในครั้งที่ 8 ก่อนกรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่า อยู่ในเขตตำบลบางระจัน อำเภอค่ายบางระจัน - พิพิธภัณฑ์แห่งชาติอินทร์บุรี เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุและสิ่งของสมัยอยุธยาตอนปลาย

จังหวัด	สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ
	สมัยลพบุรี สมัยทวารวดี และสมัยสุโขทัย อยู่ในเขต อำเภออินทร์บุรี - วัดพระปรางค์ชัยสูตร (แหล่งเตาเผาแม่น้ำน้อย) เป็นที่ตั้งของพระปรางค์องค์ใหญ่และภายในบริเวณวัดมีเนินดินขนาดใหญ่เป็นที่ตั้งเตาเครื่องปั้นดินเผาสมัยโบราณ อยู่ในเขตตำบลเชิงกลัด อำเภอบางระจัน - วัดพิภพทองพระอารามหลวง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งปางประทานพร ชื่อพระสุวรรณมงคลมุนี และมีหลวงพ่อแพ เป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง - โบราณสถานบ้านคูเมือง สร้างในสมัยทวารวดี ปัจจุบันเป็นสวนรุกขชาติ อยู่ในเขตตำบลห้วยชัน อำเภออินทร์บุรี - วัดสว่างอารมณ์ เป็นแหล่งเก็บตัวหนังสือที่สมบูรณ์ที่สุด กว่า 300 ตัว อยู่ในเขตตำบลต้นโพธิ์ อำเภอเมืองสิงห์บุรี - รูปปั้นองค์พระอินทร์ เป็นรูปปั้นองค์พระอินทร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่บริเวณศูนย์การค้าฟลายนาว ติดถนนสายเอเชีย อำเภออินทร์บุรี - รูปปั้นองค์พระพรหม ตั้งอยู่บริเวณศูนย์บริการท่องเที่ยวและ OTOP กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2ริมถนนสายเอเชีย อำเภอเมืองสิงห์บุรี - อุทยานแม่ลามหาราชาอนุสรณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและพักผ่อนหย่อนใจ อยู่ในเขตอำเภอบางระจัน
อ่างทอง	- แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน วัดไชยวรวิหาร เป็นที่ประดิษฐานพระมหาพุทธพิมพ์และรูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ พระธาตุเจดีย์ศรีโพธิ์ทอง วัดท่าอิฐบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปปางต่างๆ พระนอนวัดขุนอินทประมูล เป็นพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่ยาวที่สุดในประเทศไทย วัดป่าโมกวรวิหาร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ยาว 22.58 เมตร วัดสี่ร้อย เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางเลไลย์ สูง 21 เมตร วัดต้นสน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสมเด็จพระศรีเมืองทอง วัดเขียน ภายในพระอุโบสถมีภาพฝาผนังสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย วัดท่าสุทธาวาส เป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดม่วง อาคารพระอุโบสถ รายล้อมด้วยสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปดอกบัว วัดสระแก้ว ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอป่าโมก เป็นสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า วัดโพธิ์หอม มีการขุดค้นพบรูปพระพรหมสี่หน้าสองเศียร ศิลปะแบบขอม พระตำหนักคำหยาด เจ้าฟ้า-อุทุมพร ทรงใช้เป็นสถานที่ประทับขณะทรงผนวช อนุสาวรีย์นายดอก นายทองแก้ว ที่ได้ร่วมทำศึกกับกองทัพพม่าในศึกบางระจัน วัดจันทรงษ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์นามว่าหลวงพ่อยก วัดอ่างทองวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี มีพระเจดีย์ทรงระฆังประดับด้วยไม้สัก

จังหวัด	สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ
	อนุสาวรีย์พันท้ายนรสิงห์ อำเภอบำมก เพื่อเป็นที่ระลึกถึงพันท้ายนรสิงห์ บ้านคูเมือง เป็นสถานที่ที่นักโบราณคดีได้ขุดค้นพบซากเมืองโบราณสมัยทวารวดี วัดบ้านพราน ประดิษฐาน “หลวงพ่อไกรทอง” - แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมต่าง ๆ หมู่บ้านจักสานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่และหวาย อยู่ในท้องที่ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง ตึกตาขาววังบ้านบางเสด็จ เป็นโครงการที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หมู่บ้านทำกลอง อยู่ในท้องที่ตำบลเอกราช มีการผลิตและจำหน่ายกลองนานาชาติ อีฐอ่างทอง อยู่ในท้องที่อำเภอบำมก เป็นอิฐโชว์แนวประดับอาคารบ้านเรือน หมู่บ้านจักสานผักตบชวาที่บ้านคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง และที่บ้านอำเภอยะโย ฟาร์มเลี้ยงนกกระจอกเทศ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ หมู่บ้านไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลโคกพุทรา หมู่บ้านการเกษตร เป็นแหล่งผลิตพืชสวนพันธุ์ดี เช่น สวนมะยงชิดใน ต.บางเจ้าฉ่า และสวนกระท้อนพันธุ์ดีในท้องที่ตำบล อังครักษ์ อำเภอโพธิ์ทอง และสวนองุ่นรัตนา - แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ วังปลาวัดข่อย ในท้องที่ตำบลโพธิ์รังนก อำเภอโพธิ์ทอง ค้ำควมแม่ไก่ ที่วัดจันทาราม อำเภอโพธิ์ทอง สวนนกธรรมชาติ ที่วัดรือหว้า ตำบลบ้านพราน อำเภอแสวงหา

นอกจากนี้การจัดทำแผนพัฒนาได้ทำการวิเคราะห์ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 แม้จะมีแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย แต่กลุ่มจังหวัดนี้ยังคงมีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดลพบุรีซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 เป็นเพียงจังหวัดเดียวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเป็นจำนวนมาก (2 ล้านคน) ในขณะที่จังหวัดอื่นๆ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวน้อยกว่า 600,000 คนในปี 2555 อย่างไรก็ตาม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 นั้นมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสินค้าหลักสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โครงสร้างของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 จาก ข้อมูลพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555 ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2

จังหวัด	นักท่องเที่ยว	รายได้	กิจกรรม	แหล่งท่องเที่ยว
	ครั้ง (คน)	ล้านบาท		
ชัยนาท	392,174	499.88	นิเวศ วัฒนธรรม	วัด พิพิธภัณฑสถาน เจ้าพระยา
ลพบุรี	2,787,525	3,760.98	ประวัติศาสตร์ ศาสนา ธรรมชาติ นิเวศ อนุรักษ์	วัด ศาลพระกาฬ พระปรางค์ พิพิธภัณฑสถาน พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
สิงห์บุรี	406,594	544.20	ประวัติศาสตร์ นิเวศ วัฒนธรรม	วัด ชุมชน/เมืองโบราณ แหล่งเตาเผา อุทยาน พิพิธภัณฑสถาน
อ่างทอง	518,293	506.58	ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม	วัด บ้านโบราณ ศูนย์เครื่องประดับ ทำกลอง ตุ๊กตาชาววัง ค้างคาวแม่ไก่
รวม	4,104,586	5,311.64	ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม นิเวศ	

ที่มา: สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2, 2557

จากการศึกษาเบื้องต้นด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 พบว่ามีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นจุดแวะพักคนที่เดินทางไปทางภาคเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และธรรมชาติที่สำคัญ เช่น

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา เช่น เมืองประวัติศาสตร์ โบราณสถาน บางระจัน ชุมชนลาว สถานที่ดูดาว (ลพบุรี) พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ หลุมขุดค้นโป่งมะนาว แหล่งโบราณคดีโบราณสถานของขอม เมืองคาวบอย
- 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ หุบเขาต้วนัน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แม่น้ำน้อย สวนนก

ผลจากการวิเคราะห์ถึงศักยภาพและปัญหา อุปสรรคด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ พันธกิจของกลุ่ม ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดมีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี ดังต่อไปนี้

ตำแหน่งยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2

- 1) เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย เพื่อการบริโภคและจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ
- 2) เป็นแหล่งเกษตรอุตสาหกรรมที่สำคัญ
- 3) มีศักยภาพระบบ Logistics เพื่อลดต้นทุนภาคขนส่งและการผลิต
- 4) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ศาสนา วัฒนธรรม ธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

5) มีแหล่งน้ำและระบบบริหารจัดการน้ำที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคการผลิตและระบบลดภัยพิบัติ

วิสัยทัศน์

“ฐานการผลิตอาหารปลอดภัย ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ทรัพยากรน้ำสมดุลและยั่งยืน”

ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับกระบวนการผลิต การตลาดและระบบ Logistics อาหารปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว ฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (2557) ได้กำหนดเป้าประสงค์ของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

1) รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและกระตุ้นเศรษฐกิจกลุ่มจังหวัด และมีการกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายได้ คือ (1) ร้อยละของของรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 8 ในทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2560 (2) จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ในทุกปี

2) เชื่อมโยงการบริหารจัดการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอย่างเป็นระบบ และมีการกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว คือ จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

3) สินค้าและบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพและได้มาตรฐาน มีตัวชี้วัด เป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายได้ คือ ร้อยละมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 0.1 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2559 และในปี พ.ศ. 2560 โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 0.2

โครงการในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวจากฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน มีดังนี้

1) โครงการพัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตลุ่มน้ำ ในปีงบประมาณ 2558 กิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ดังนี้

1.1) การก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าจำปีสิรินธร ต.ชัยจำปา อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี งบประมาณ 2,000,000 บาท

1.2) ก่อสร้างฝายชะลอน้ำในเขตพื้นที่ป่าจำปีสิรินธร ต.ชัยจำปา อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี งบประมาณ 1,000,000 บาท

2) โครงการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงรุก

3) โครงการส่งเสริมกิจกรรมสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด

4) โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว

5) โครงการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

จากการวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ แล้ว คณะผู้ศึกษาพบว่ามีกล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยตรงอยู่ 3 ประเด็น คือ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มจังหวัด เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
- 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว เน้นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้
- 3) การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากประวัติศาสตร์ และฐานความรู้ของแหล่งท่องเที่ยว

3.1.5 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี

จังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครเพียง 154 กิโลเมตร เส้นทางคมนาคมทางถนนพหลโยธินที่สะดวก ดังนั้นจึงมีโอกาสนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2557 – 2560 (สำนักงานจังหวัดลพบุรี, 2558) คือ

ตำแหน่งยุทธศาสตร์ของจังหวัดลพบุรี

แหล่งผลิตอาหารปลอดภัย และอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่ใหญ่ที่สุดของภาคกลางตอนบน รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน

วิสัยทัศน์

“ฐานการผลิตอาหารปลอดภัย แหล่งผลิตพลังงานทดแทน ท่องเที่ยวอารยธรรม และเมืองแห่งความสุข”

ประเด็นยุทธศาสตร์

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มผลผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัย
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาและส่งเสริมพลังงานทดแทน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาลพบุรีเมืองสะอาดและน่าอยู่ท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 เสริมสร้างความมั่นคงและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

แผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : บริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าประสงค์และตัวชี้วัด:

1) รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และมีการกำหนดตัวชี้วัด เป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายได้ คือ ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 3 ในทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2560

2) จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น ได้มีการกำหนดตัวชี้วัด เป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว คือ จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนา โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ 12 แห่ง

3) จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และมีการกำหนดตัวชี้วัด เป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว คือ ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว โดยมีค่าเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 2 ในทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557-2560 นอกจากนี้ตัวชี้วัดในด้านกิจกรรม คือ จำนวนที่เพิ่มขึ้นของกิจกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ มีค่าเป้าหมายอยู่ที่ 8 กิจกรรม

กลยุทธ์:

- 1) ส่งเสริมการตลาด ประชาสัมพันธ์ และบริการทางการท่องเที่ยว
- 2) พัฒนามูลค่าเพิ่มด้านอาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน และของที่ระลึกสนับสนุนการท่องเที่ยว
- 3) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ
- 4) พัฒนาบุคลากรเครือข่ายและข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว

แผนยุทธศาสตร์จังหวัดลพบุรีได้กล่าวถึงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นประเด็นสำคัญ โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และเพิ่มกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์แผนพัฒนาจังหวัดลพบุรี พ.ศ. 2557 – 2559 แล้ว พบว่ามีแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรีเพียง 2 แห่งเท่านั้น คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา และป่าจำปีสิรินธร ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวของสำนักงานจังหวัดลพบุรีในพื้นที่ที่ศึกษา

ลำดับ	ชื่อกิจกรรมหลัก	งบประมาณ (บาท)
1	พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา อ.ลำสนธิ (พ.ศ. 2557)	3,461,000
2	งานปรับปรุงสปริงเวย์และปรับปรุงภูมิทัศน์ลำห้วยวังเชื่อมทางเข้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ต.กุดตาเพชร อ.ลำสนธิ จ.ลพบุรี (พ.ศ. 2558)	4,000,000
3	พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริป่าจำปีสิรินธร (พ.ศ.2559)	1,500,000
4	ซ่อมสร้างถนนลาดยางสาย บ.ทะเลวังวัด - บ.แก่งผักกูด อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี – บ.ซับจำปา ต.ท่าหลวง อ.ท่าหลวง จ.ลพบุรี (พ.ศ. 2559)	6,700,000
	รวมงบประมาณทั้งสิ้น	15,661,000

ที่มา: สำนักงานจังหวัดลพบุรี, 2558

อย่างไรก็ตามโครงการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอื่น จัดได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น งานด้านสาธารณสุขสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนโดยอำเภอ การพัฒนาฝีมือในการผลิตสินค้าที่ระลึกโดยสำนักงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลซับจำปา องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม องค์การบริหารส่วนตำบลซับตะเคียน และองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม เป็นต้น

โดยภาพรวมของแผนและโครงการดังกล่าวมาข้างต้น มีความเป็นไปได้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี ทั้งในด้านพัฒนาการบริการ การพัฒนาบุคลากร และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 แห่ง หากได้ปฏิบัติตามแผนจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรีสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้มากขึ้น และมีความประทับใจตลอดจนผู้มาเยือนจะเห็นถึงความสำคัญของสถานที่นั้น

บทที่ 4

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งนี้ได้มีการทบทวนวรรณกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก เป็นการนำเสนอแนวคิดด้านภูมิทัศน์เมือง การออกแบบวางผังบริเวณ และการสร้างสำนึกในถิ่นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม นอกจากนี้ได้นำเสนอแนวคิดการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวันทนาการ เพื่อช่วยในการออกแบบและวางผังพื้นที่ให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยและกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

ประเด็นที่สอง แนวคิดความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างการเรียนรู้คุณค่าความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวและสร้างสรรค์กิจกรรมที่เหมาะสมต่อพื้นที่ดังรายละเอียดนำเสนอในข้อที่ 4.1

4.1 ภูมิทัศน์เมือง

องค์ประกอบของภูมิทัศน์เมือง

องค์ประกอบของภูมิทัศน์เมือง คือ ส่วนประกอบย่อยภายในเมืองที่ปรากฏแก่สายตาและทำให้เกิดการรับรู้ภูมิทัศน์เมืองในอดีตที่ผ่านมาได้มีผู้ทำการศึกษและวิเคราะห์แยกองค์ประกอบของเมืองในหลายรูปแบบด้วยกัน (Spreiregen, 1965) ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเภท คือ องค์ประกอบเชิงกายภาพ (Physical) กับองค์ประกอบเชิงนามธรรม (Nonphysical) โดยในแต่ละประเภทสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) องค์ประกอบเชิงกายภาพ (Physical)

- 1.1) เส้นทาง (Route) เป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการมองเห็นภูมิทัศน์เมือง และเป็นตัวกำหนดรูปทรงเมืองที่สำคัญ
- 1.2) รูปแบบและมวลอาหาร
 - 1.2.1) รูปร่าง ขนาด และความหนาแน่นของเมือง (Shape, Size and Density)
 - 1.2.2) กระสวนและลักษณะของเนื้อเมือง (Grain and Texture)
- 1.3) พื้นที่เมืองและพื้นที่ว่าง (Urban Spaces and Open Spaces)
 - 1.3.1) Urban Spaces คือ ที่เว้นว่างของเมืองที่เกิดจากการจัดวางอาคาร ซึ่งโดยทั่วไปเกิดจากรูปด้านหน้าของอาคารและพื้นผิวดิน (Floorscape)
 - 1.3.2) Open Spaces คือ ที่เว้นว่างของเมืองที่เกิดจากการเปิดพื้นที่โล่ง เช่น สวนสาธารณะหรือพื้นที่ป่าล้อมรอบเมืองถูกกำหนดโดย ต้นไม้ ก้อนหินและพื้นดิน (Landscape)
- 1.4) สภาพภูมิประเทศและธรรมชาติ (Landform and Nature)

1.5) รายละเอียดอื่น ๆ (Details) ได้แก่ ป้ายสัญญาณ อุปกรณ์ประกอบถนน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยบอกเล่าเรื่องราวของพื้นที่

2) องค์ประกอบเชิงนามธรรม (Nonphysical)

เป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นเมือง ซึ่งไม่ใช่องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่

2.1) ประวัติศาสตร์และควมมีเอกลักษณ์ของเมือง เช่น ถนนสายเก่าแก่ จัตุรัสกลางเมืองในประเทศทางตะวันตก รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สำคัญ หรือสัญลักษณ์ของเมืองที่สามารถรับรู้และจดจำได้ง่ายในรูปแบบที่หมายตา

2.2) บทบาทหน้าที่ เช่น เมืองหลวงที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง เมืองหลวงระดับภาค เมืองท่าที่สำคัญทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2.3) กิจกรรมที่เด่นชัดและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ตลอดจนเทศกาลประเพณีที่สำคัญ

ภาพที่ 53 เสาชิงช้าสำหรับประกอบพิธีโล้ชิงช้าในศาสนาพราหมณ์

ลักษณะการรับรู้ภูมิทัศน์เมือง

สภาพแวดล้อมเมืองที่ผู้คนสามารถรับรู้ได้นั้น อาจเกิดจากประสาทสัมผัสหลายส่วนประกอบกัน ได้แก่ ทางสายตา ทางเสียง ผิวสัมผัส หรือแม้กระทั่งกลิ่น โดยลักษณะการรับรู้ภูมิทัศน์เมืองในการศึกษานี้จะเน้นการรับรู้สภาพแวดล้อมของเมืองผ่านทางสายตา ซึ่งสามารถแบ่งการรับรู้ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การรับรู้ขณะหยุดนิ่ง (Static) และการรับรู้ขณะเคลื่อนไหว (Dynamic) โดยมีลักษณะของการรับรู้ (Williams, 1954) ดังนี้

1) การรับรู้ขณะหยุดนิ่ง (Static) ได้แก่

1.1) The Panoramas เป็นภาพมุมกว้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับภูมิประเทศ ซึ่งอาจมองลงมาจากที่สูง ช่วยทำให้เห็นองค์ประกอบของเมืองที่เป็นรูปทรง 3 มิติ

1.2) The Skyline เป็นภาพของเมืองที่เน้นระนาบแนวนอน โดยมองจากระดับพื้นดิน ดังนั้นการมีพื้นที่โล่งในระดับที่เหมาะสมแก่การมองจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการรับรู้ประเภทนี้ ทศนียภาพที่แสดงเส้นขอบฟ้าเมืองจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ในเชิงความสูงขององค์ประกอบทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นภายในเมือง

1.3) The Vista เป็นภาพเฉพาะบริเวณของเมือง ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ หนาแน่นการมองไปยังจุดสนใจ จังหวะที่เกิดขึ้นจากการวางขององค์ประกอบเหล่านี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกขณะที่มีการเคลื่อนไหวไปยังจุดสนใจ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.3.1) The Formal Vista คือ แนวมองที่เกิดจากองค์ประกอบที่มีแบบแผนเป็นทางการ เช่น ถนนสายประธานที่เป็นเส้นตรง ต้นไม้ที่เป็นระเบียบ แนวมองประเภทนี้ใช้เน้นความสำคัญแก่จุดสนใจได้อย่างดี เนื่องจากสร้างความชัดเจนแก่ผู้มอง แต่บางครั้งเมืองที่มีโครงข่ายถนนลักษณะตาราง จะทำให้เกิดแนวมองประเภทนี้เหมือนกันหมด จนขาดจุดเด่นที่สำคัญ

1.3.2) The Informal Vista เป็นแนวมองที่เกิดขึ้นเมื่อองค์ประกอบไม่ได้ตั้งอยู่ในแนวแกนเดียวกับจุดสนใจ

2) การรับรู้ขณะเคลื่อนที่ (Dynamic)

ภูมิทัศน์เมืองที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับในขณะเคลื่อนที่ ทำให้ผู้รับรู้ได้สัมผัสความสัมพันธ์ต่อเนื่องของระนาบและที่ว่างโดยรอบ เรียกว่า การมองเป็นลำดับ (Serial Vision) ซึ่งองค์ประกอบเมืองที่ปรากฏในแต่ละภาพจะก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ที่ต่างกันไป และเมื่อนำภาพทั้งหมดมาลำดับต่อเนื่องกันก็จะเกิดเป็นภาพเมืองในจินตนาการของผู้รับรู้ได้

รูปแบบและความหมายของภูมิทัศน์เมือง

รูปแบบของภูมิทัศน์เมือง เป็นผลที่เกิดจากองค์ประกอบทางกายภาพภายในเมืองที่ปรากฏในลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทำให้เมืองสามารถสื่อความหมายทางภูมิทัศน์ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและความหมายของภูมิทัศน์เมืองนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะทำความเข้าใจภาพที่ปรากฏแก่สายตา อันเกิดจากองค์ประกอบที่กล่าวไว้ เนื่องจากการศึกษาและสำรวจภูมิทัศน์เมือง เป็นเสมือนการอ่านภาษาใบ้หรือภาษาภาพ (Mute Signal) โดยอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารระหว่างเมืองและผู้คน มีลักษณะคล้ายกับการอ่านภาษาภาพเพื่อที่จะค้นหาลักษณะเฉพาะของเมืองนั้น ๆ (Gosling, 1996) ซึ่งการศึกษาในหัวข้อนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และประเมินพื้นที่ศึกษาในบทต่อไป

4.2 แนวคิดในการออกแบบวางผังบริเวณ

ด้วยความหมายของการวางผังบริเวณ กล่าวว่า การวางผังบริเวณเป็นศิลปะและวิทยาศาสตร์เพื่อการจัดส่วนต่าง ๆ ของที่ดิน นักวางผังบริเวณเป็นผู้กำหนดรายละเอียดการใช้ที่ดินส่วนต่าง โดยการเลือกวิเคราะห์ที่ดินนั้น ๆ ร่วมกับเจ้าของโครงการหรือลูกค้า ซึ่งเป็นผู้ที่กำหนดความต้องการ ให้กับนักวางผังเป็นผู้จัด นักวางผังบริเวณจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อมโยงความต้องการด้านต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกลมกลืนซึ่งกันและกันกับลักษณะของที่ดิน อาคาร และกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในบริบทนั้น (เดชา บุญค้ำ, 2539) ซึ่งความหมายดังกล่าวต่างมีความหมายทำนองเดียวกันกับความหมายในการวางผังบริเวณของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เช่นกัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2533) แต่ความหมายของ ททท. ได้ขยายความและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการออกแบบผังบริเวณว่าหากไม่มีการปฏิบัติแล้วจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดปัญหาเนื่องจากขาดการจัดแบ่งพื้นที่ในการใช้สอยประกอบกิจกรรมที่ชัดเจน ซึ่งวัตถุประสงค์ในการกำหนดหรือจัดแบ่งเขต

กิจกรรมนั้นจะสามารถป้องกันการรบกวนการใช้สอยกิจกรรมในแต่ละประเภท ป้องกันอันตราย สร้างความสะดวกสบายและการเข้าถึงการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การทำความเข้าใจในความหมายและขอบเขตของการออกแบบผังบริเวณนั้น หากทำการศึกษาความหมายของการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรม (กองโบราณคดี, 2532) เพิ่มเป็นอีกมูลฐานความรู้หนึ่ง สามารถทำให้เกิดความเข้าใจมูลฐานการออกแบบผังบริเวณได้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาด้านภูมิสถาปัตยกรรมเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อจัดระบบ ระเบียบ สร้างความงามและส่งเสริมความสำคัญของ อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในพื้นที่

ฉะนั้นหากการพัฒนาศักยภาพด้านกายภาพและปัจจัยทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวหลักจังหวัดชัยนาท ด้วยการศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิดในการวางผังบริเวณนั้นว่ามีความสำคัญ โดยการวางผังบริเวณและการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในเส้นทางท่องเที่ยวที่ต่างมีแนวคิดที่ต้องการสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์หรือจิตวิญญาณของพื้นที่ (Sense of Place) และยังคงมีบทบาทในการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยว อีกทั้งหากนำแนวคิดที่คำนึงถึงวงจรการหมุนเวียนของสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่ภายใต้สิ่งแวดล้อมให้สามารถเกิดกระบวนการทดแทนได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาที่เรียกว่า Regenerative Design มาใช้โดยมีสาระสำคัญจะต้องเคารพและพึ่งพาวงจรของธรรมชาติในการดำเนินกระบวนการ หลีกเลี่ยงหรือจำกัดการใช้น้ำมันและสารเคมีให้น้อยที่สุดและของเสียต่างๆจะต้องสามารถย่อยสลายกลับคืนสู่ธรรมชาติได้โดยไม่เกินขีดจำกัด (Lyle, 1994, อ้างใน ศนิ วิรัชพันธ์, 2545) ซึ่งการออกแบบเพื่อวางผังแม่บทและผังบริเวณแบบ Regenerative Design เห็นได้ชัดว่าแนวคิดในออกแบบดังกล่าว เป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าและความสำคัญต่อระบบนิเวศนิเวศวิทยา (Eco System) และการเรียนรู้ของกระบวนการ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและหมุนเวียนในธรรมชาติ ตามแนวทางที่มุ่งส่งเสริมให้ระบบนิเวศเกิดการแลกเปลี่ยนและหมุนเวียนพลังงานตามกระบวนการทางธรรมชาติในระบบที่หลากหลายให้มีความสัมพันธ์ เกื้อหนุนซึ่งกันและกันที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์จากลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศและภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ซึ่งหลักการสำหรับนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการผสมผสานแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Design) หลักการปฏิบัติต่อไปนี้ถือว่าแนวทางที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างให้เป็นรูปธรรมคือ (สรรรเสริฐ เนาวสยศรี, 2545)

1) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (Local Participation) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและธรรมชาติอย่างเท่าเทียม เสมอภาคและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน

2) คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ทุก ๆ ด้าน ทั้งในเรื่องของจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรอบ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชื่อมโยงภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบธรรมชาติรวมทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบจากการออกแบบที่มีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ

- 3) มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นรวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาที่คุ้มค่า และหลีกเลี่ยงการเกิดของเสีย
- 4) เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น
- 5) การให้คุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ โดยให้ความเคารพในความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณและองค์ประกอบทุกส่วนทั้งรูปธรรมและนามธรรม
- 6) หากเกิดการพัฒนา ปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ การกระทำเหล่านั้นจะต้องเป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าในระยะยาว ไม่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมและบริบทพื้นที่ การพัฒนาใด ๆ จะต้องไม่สร้างปัญหาตามมาให้คนรุ่นหลังคอยรับผิดชอบแก้ไข
- 7) ทุกภาคภาคที่เกี่ยวข้องทั้งของรัฐและเอกชนจะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคและตั้งอยู่บนหลักการเดียวกัน

ข้อคิดเห็นในการออกแบบและหลักการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ควรตระหนักเสมอว่าการออกแบบใด ๆ ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ครบทุกเรื่อง ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะทำการออกแบบเพื่อเอาชนะหรือพยายามที่จะควบคุมธรรมชาติเกินความเหมาะสม แต่ควรทำการออกแบบที่สอดคล้องกลมกลืนและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและยอมให้ธรรมชาติเป็นผู้ชี้แนะในการออกแบบแทน

จากความหมาย แนวคิดและหลักในการปฏิบัติเบื้องต้นของการวางผังบริเวณให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเห็นได้ชัดว่า การวางผังบริเวณจะต้องทำการสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน โดยผ่านการมีส่วนร่วมของภาคภาคที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ ซึ่งผลงานจะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่อย่างลงตัวและสามารถคงความยั่งยืนให้กับสภาพแวดล้อมได้ ซึ่งแนวคิดและหลักการกว้าง ๆ ในด้านการออกแบบผังบริเวณและการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น หากได้พิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวผ่านการออกแบบผังบริเวณตามเกณฑ์การออกแบบผังบริเวณในแหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นับว่าน่าสนใจและควรทำการพิจารณาประกอบการวางผังให้เกิดความเหมาะสมและนำความยั่งยืนมาสู่แหล่งท่องเที่ยวด้วยปัจจัย ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2533)

1) ปัจจัยทางธรรมชาติ

- 1.1) ภูมิประเทศ พิจารณาถึงของลักษณะของสัณฐานภูมิประเทศ ความลาดชัน ระดับความสูงต่ำ การพังทลายของหน้าดินและลักษณะภูมิประเทศที่มีความพิเศษ
- 1.2) ลักษณะดิน พิจารณาถึงความเหมาะสมในการเพาะปลูกพืช ความสามารถในการรับน้ำหนักการระบายน้ำ การทนต่อการกัดเซาะพังทลายของหน้าดินและเนื้อดิน
- 1.3) พืชพันธุ์ พิจารณาถึงชนิด อายุ ตำแหน่ง ความสวยงาม ความหนาแน่น คุณค่า การเก็บรักษาและบทบาทที่มีต่อธรรมชาติเป็นต้น
- 1.4) ภูมิอากาศ พิจารณาถึงทิศทางแดด ลม ความชื้น อุณหภูมิเพื่อประกอบการออกแบบให้เกิดสภาวะสบาย

- 1.5) สัตว์ท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม พิจารณาถึงการอพยพย้ายถิ่น แหล่งอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตเป็นต้น
- 1.6) ภัยธรรมชาติ พิจารณาถึงน้ำท่วม ไฟป่า ดินถล่ม สัตว์ร้ายและมีพืชต่าง ๆ

2) ปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม

- 2.1) พื้นที่ที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี อาคารหรือสิ่งก่อสร้างเดิมที่มีคุณค่าควรเก็บรักษาและเผยแพร่ให้ความรู้แก่สาธารณะชน
- 2.2) ระบบสาธารณสุขปึกที่เข้าถึงพื้นที่ที่จะมีผลต่อการกำหนดระดับในการพัฒนาพื้นที่
- 2.3) การเข้าถึงพื้นที่เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับเส้นทางสัญจรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและพื้นที่อย่างไร รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- 2.4) ลักษณะการใช้ที่ดินของพื้นที่ที่ต้องการจะพัฒนาและพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงจะต้องไม่ให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน
- 2.5) ข้อบังคับ ข้อกำหนดและพระราชบัญญัติต่าง ๆ

3) ปัจจัยทางทัศนียภาพ

- 3.1) ทิวทัศน์ ที่ว่างและมุมมองที่สวยงาม
- 3.2) บริเวณที่มีลักษณะเด่นและมีความสวยงามตามธรรมชาติ

การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

เมื่อการออกแบบผังบริเวณได้คำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การกำหนดขอบเขตและประเภทของพื้นที่ในการออกแบบวางผังแล้ว การจัดการพื้นที่สำหรับสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ประกอบการออกแบบวางผังบริเวณ โดยสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดขึ้นในพื้นที่ หนึ่งนั้นสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ โดยเรียงลำดับความสำคัญจากสิ่งจำเป็นอันดับแรกไปถึงน้อยที่สุดตามลำดับ (สรรเสรีญเนาวสยศรี, 2545)

- 1) สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติเช่น ทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน ถนน ที่จอดรถ ระบบกำจัดขยะและของเสียและห้องน้ำ
- 2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมาย การทำความเข้าใจและสร้างความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และศึกษาเช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว นิทรรศการ ป้ายสื่อความหมาย
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านความปลอดภัยที่มีต่อการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวเช่น พื้นที่กางเต็นท์ บ้านพัก ระบบน้ำและระบบไฟฟ้าส่องสว่าง
- 4) สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องดูแลพื้นที่เช่น ป้อมยาม ด่านตำรวจ อาคารที่ทำการหรืออาคารสนับสนุนต่าง ๆ

จากแนวคิด แนวทาง หลักในการปฏิบัติและปัจจัยนำมาพิจารณาประกอบการออกแบบ ผังบริเวณข้างต้น เมื่อมองในภาพรวมจะเห็นว่าการออกแบบผังบริเวณจะเป็นการมุ่งเน้นการออกแบบเพื่อจัดวางพื้นที่ใช้สอยให้สอดคล้องกับลักษณะกิจกรรมการใช้สอยในแต่ละพื้นที่ โดยขอบเขตของงานมักจะอยู่ในพื้นที่จำกัด แต่ในการวางผังแม่บทโดยเฉพาะเพื่อการพัฒนาพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์นั้น ขอบเขตของงานที่เกิดขึ้นจะครอบคลุมพื้นที่ในวงกว้างลักษณะของงานจะเป็นการพัฒนาที่มองในภาพรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นการศึกษาถึงแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ นับว่าสำคัญและเป็นมูลฐานความรู้ช่วยชี้แนะให้เกิดการพัฒนาพื้นที่เชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนสืบไป

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับสำนึกในถิ่นที่ (Sense of Place)

ความหมายและความสำคัญของสำนึกในถิ่นที่ (Sense of Place)

“ความรู้สึกต่อเรื่องของสถานที่ จำเป็นอย่างยิ่งและมักจะเกิดกับบุคคลที่เข้าไปใช้สอยในงานสถาปัตยกรรมโดยการรับรู้เป็นสิ่งที่ค่อนข้างลึกซึ้ง โดยเป็นความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับสถานที่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์” (Harvey, 1968: 423)

ความหมายของสำนึกในถิ่นที่ (Sense of Place) มีความแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับสถานที่นั้น ๆ หรือประโยชน์ใช้สอย (Function) ของสถานที่นั้น ๆ ในขณะที่ความรู้สึกสำนึกในถิ่นที่คือการให้ความสำคัญกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความอยู่รอดในสภาพแวดล้อม

ในแนวคิดนั้นนอกจากกล่าวถึงความหมายและคำจำกัดความของสำนึกในถิ่นที่แล้ว ยังเสนอให้เห็นถึงภาพรวมและกระบวนการที่อาจเกิดขึ้นกับตัวงานสถาปัตยกรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในเชิงปรากฏการณ์ได้กล่าวไว้ว่า สำนึก (Sense) นั้นเกิดมาจากกระบวนการทางจิตวิทยาของมนุษย์ คือ เกิดจากส่วนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของจิตใจ พฤติกรรมทั้งหมดจึงเกิดจากความตั้งใจของตัวบุคคล และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากส่วนที่อยู่นอกเหนือการควบคุม อาจเกิดจากจิตใต้สำนึกโดยไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของตัวบุคคลนั้น และอาจแสดงปฏิกิริยาออกมาได้โดยไม่รู้ตัวก็ได้ ที่กล่าวมานั้นเป็นผลของการสร้างความสัมพันธ์คนกับสถานที่ซึ่งสามารถอธิบายสำนึกที่เกิดขึ้นกับสถาปัตยกรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกสำนึกในถิ่นที่

สำนึกในถิ่นที่ของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน นั้นเป็นเพราะมีทั้งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการเหล่านั้นหลายปัจจัยด้วยกัน มีทั้งที่สามารถควบคุมได้และไม่สามารถควบคุมได้ ในฐานะสถาปนิกจึงมองในปัจจัยที่สามารถสร้างแนวโน้มทางจิตสำนึกเป็นสำคัญ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกมี 2 ประเด็นคือ ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

1) ปัจจัยด้านบุคคล

ตัวบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะพฤติกรรมของมนุษย์และลักษณะของตัวบุคคล อันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมเมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบสติปัญญาและอารมณ์ จะเป็นตัวตัดสินว่าควรจะทำปฏิกิริยาใดออกไป ถ้าสติปัญญาควบคุมการปล่อยปฏิกิริยา เราเรียกว่าเป็นการกระทำตามความคิดหรือทำด้วยสมอง แต่ถ้าอารมณ์ควบคุมเรียกว่า เป็นการกระทำตามอารมณ์หรือปล่อยตามใจ นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่า

อารมณ์มีอิทธิพลหรือพลังมากกว่าสติปัญญา ในการสร้างการรับรู้ทางตานี้ก็เป็นที่น่าทึ่งกันว่านักออกแบบนิยมนำมาใช้กับงานสถาปัตยกรรมกันเป็นอย่างมาก แต่ผู้ออกแบบมักลืมไปว่ามนุษย์มีความสามารถรับรู้ทางอื่นได้อีก เช่น ในการออกแบบอาจใช้ต้นไม้ที่มีกลิ่นเข้าใช้งานสถาปัตยกรรมเพื่อให้คนได้รับรู้กลิ่นที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ใช้ หรือแม้กระทั่งการออกแบบพื้นผิวสัมผัสที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ให้ผู้ใช้อยู่ได้สัมผัสทางผิวหนังและรับรู้ได้ถึงความแตกต่างของพื้นที่ เป็นต้น แต่ก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างของความสามารถในการรับรู้ของแต่ละบุคคลดังที่กล่าวมาแล้วด้วย

2) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

นอกจากตัวบุคคลเองแล้วยังมีปัจจัยภายนอกที่สามารถสร้างความแตกต่างของสถานที่ได้ อันเป็นปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ทั้งในแง่ที่อำนวยความสะดวกและผลร้าย โดยที่มนุษย์ไม่มีทางหลีกเลี่ยง แต่ในเชิงสถาปัตยกรรมเราสามารถที่จะทำการออกแบบเพื่อสร้างแนวโน้มของจิตสำนึกและคาดเดาพฤติกรรมที่จะได้ตอบกับงานสถาปัตยกรรม ซึ่งเราอาจจะแบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว เป็นต้น อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมและสำนึกที่จะหาทางต่อสู้และเอาชนะสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น สำหรับการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับการวิเคราะห์ผลที่จะเกิดกับความรู้สึกของบุคคลที่ใช้สอยอาคาร นั้นถือเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณลักษณะเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี โดยสำนึกที่เกิดกับที่ว่างหรือตัวงานสถาปัตยกรรมนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับว่าผู้ออกแบบต้องการให้ผู้ใช้อยู่อาศัยมีการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทางใดบ้าง

เมื่อกล่าวโดยสรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อจิตสำนึกในถิ่นที่นอกจากจะทำการออกแบบให้มีความสอดคล้องกับตัวบุคคลแล้ว สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมก็มีผลต่อการออกแบบเช่นกัน จะทำให้งานสถาปัตยกรรมนั้นเกิดสำนึกในถิ่นที่ของตัวเอง การสร้างสำนึกในถิ่นที่ที่เกิดกับงานสถาปัตยกรรมเป็นการเพิ่มคุณค่าอย่างหนึ่งในงานสถาปัตยกรรมและเป็นการสร้างความต่อเนื่องกลมกลืนกันกับสภาพแวดล้อม

การสร้างความรู้สำนึกในถิ่นที่กับงานสถาปัตยกรรม (Creating Sense of Place)

ศศิธร คล้ายชม (2547) ศึกษาเรื่องการสร้างความรู้สำนึกในถิ่นของมนุษย์ ว่าแต่ละคนมีการลำดับขั้นการรับรู้งานสถาปัตยกรรมแตกต่างกันไปตามแต่พื้นฐานทางกายภาพและวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับระบบการรับรู้ของมนุษย์มักมีปัญหาเกี่ยวกับหลักการ วิธีการที่ไม่แน่นอน ทางด้านแนวความคิดของกระบวนการรับรู้ ส่วนใหญ่ในการศึกษาวิจัยเราจะได้มาจากการสำรวจในแต่ละกรณีไปไม่สามารถนำมาอธิบายทุกกรณีที่ทำการศึกษา ดังนั้นจึงค่อนข้างมีความสำคัญและความแตกต่างระหว่างพื้นที่นั้นจึงค่อนข้างมีความไม่ชัดเจนเท่าที่ควร อาจต้องใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาอธิบายในบางส่วนได้ แนวคิดของการลำดับความสำคัญและความแตกต่างระหว่างพื้นที่นั้นจะเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องมีการสร้าง

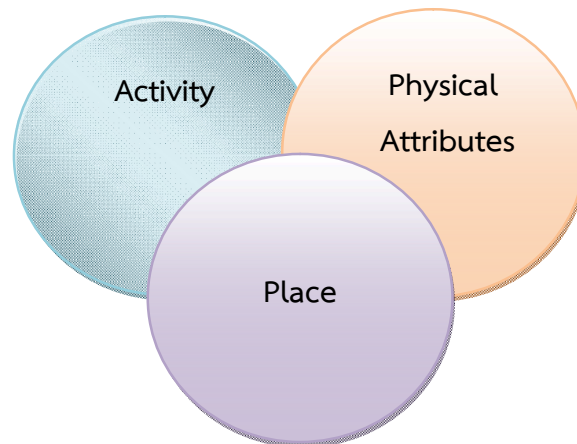

ความสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์การรับรู้ในตัวบุคคล ดังนั้นจึงเกิดคำถามตามมาเกี่ยวกับการสร้างสถานที่ให้สอดคล้องกับกิจกรรมและสามารถทำการโต้ตอบกับบุคคลได้ว่า

- ส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์รูปทรง (Form) ของสถานที่คืออะไร
- วิธีการที่จะแสดงเอกลักษณ์ของสถานที่ที่ชัดเจนที่สุดคืออะไร

จากคำถามดังกล่าวนี้ทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมหรือสถานที่ที่จะรองรับกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งส่วนประกอบของงานสถาปัตยกรรมนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกันที่มีความสัมพันธ์กันคือ

ภาพที่ 54 แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบของสถานที่
ที่มา: Canter, D., 1975

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเราสามารถสร้างความเฉพาะตัวของสถานที่ได้จากการพิจารณาถึงกิจกรรม คุณสมบัติทางกายภาพ และแนวความคิดของสถานที่ ถ้าไม่มีโครงสร้างทางกายภาพระหว่างการออกแบบสถาปัตยกรรม เราอาจจะเริ่มต้นจากการพิจารณาลำดับความสำคัญของกิจกรรมนั้น ๆ ก่อน และนำมาใช้ในการออกแบบได้เช่นกัน สิ่งหนึ่งที่สามารถระบุแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมและรูปแบบทางกายภาพ เช่น พื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัว มักจะแยกออกจากพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะอย่างชัดเจน เป็นต้น นอกจากนี้ถ้าหากลักษณะทางกายภาพมีความเฉพาะตัวก็สามารถแสดงถึงกิจกรรมของสถานที่นั้น ๆ ได้เช่นกันถ้ารูปแบบทางกายภาพมีความเหมาะสมก็จะส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของเมืองในอนาคตด้วย

เมื่อทราบปัจจัยหลักของการสร้างความเฉพาะตัวของสถานที่ให้เกิดความรู้สึกสำนึกในถิ่นที่แล้ว จึงมีคำถามต่อไปว่านำปัจจัยดังกล่าวมาใช้ได้อย่างไรบ้าง โดยขั้นตอนการออกแบบเริ่มจากการออกแบบแนวความคิดรวมของโครงการนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความสอดคล้องกับบริบท จากนั้นทำการออกแบบสถานที่ให้เป็นไปตามแนวความคิดดังกล่าว เมื่อมีการใช้สอยอาคารจริงจึงจะสามารถสะท้อนแนวความคิดพื้นฐานได้ จะเห็นได้ว่าการประเมินแนวความคิดในสถาปัตยกรรมนั้นเกิดขึ้นได้ต่อเนื่อง งานสถาปัตยกรรมได้รับการใช้สอยจริง ทั้งนี้ทั้งนั้นงานสถาปัตยกรรมต้องได้รับการใช้สอยไประยะเวลาหนึ่งจึงจะเกิดกลิ่นอายและบรรยากาศที่สมบูรณ์ ดังเช่นโบราณสถานที่พบเห็นกัน

ทั่วไป จะเห็นได้ว่ามีกลิ่นอายที่แตกต่างไปจากอาคารใหม่ที่ยังไม่ได้รับการใช้งาน เนื่องจากว่าบรรยากาศจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเกิดกิจกรรม

ในปัจจุบันองค์ประกอบที่มีผลต่อสถานที่ที่เห็นได้ชัด มักจะเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติทางกายภาพที่สามารถสื่อความหมายของงานสถาปัตยกรรมได้ โดยคาดว่าสิ่งเหล่านี้จะได้จากการศึกษาวิจัยของผู้ออกแบบที่ค้นหารูปแบบทางสถาปัตยกรรมในแต่ละท้องถิ่นได้ ซึ่งงานสถาปัตยกรรมอาจมีความสัมพันธ์โดยตรงทางด้านจิตวิทยาและกระบวนการทางพฤติกรรมมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวสถาปัตยกรรมกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการออกแบบ มักจะเป็นปัญหาในการออกแบบเสมอมา โดยลักษณะทางกายภาพของงานสถาปัตยกรรมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสิ่งแวดล้อม ในเชิงนามธรรมแล้วโครงสร้างแนวความคิดที่เกิดขึ้นก็ควรมีความอิสระและสอดคล้องกับธรรมชาติโดยรอบ ในขณะเดียวกันคุณสมบัติทางกายภาพที่มีข้อจำกัด เช่น ขนาด น้ำหนัก สี รูปทรง พื้นผิว หรือส่วนประกอบอีกมากมาย แต่การศึกษาก็ควรพยายามที่จะทำการออกแบบให้ข้อจำกัดดังกล่าวมาส่งผลกับการสื่อความหมายงานสถาปัตยกรรมน้อยที่สุด เพราะอาจจะส่งผลในทางลบได้ เช่น การออกแบบงานสถาปัตยกรรมตามความนิยม โดยไม่คำนึงถึงลักษณะวัฒนธรรมในท้องถิ่นและบริบทโดยรอบจนทำให้งานสถาปัตยกรรมไม่มีความชัดเจนในความหมายและประโยชน์ใช้สอยของมัน เป็นต้น

งานสถาปัตยกรรมถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าทางด้านภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยได้เป็นอย่างดี แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถานที่อันมีความหมายอยู่ในตัว มิใช่แค่ที่อยู่อาศัยเท่านั้น บางกรณีอาจเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา งานสถาปัตยกรรมไทยยังเป็นผลงานที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงกลิ่นอายของงานสถาปัตยกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นสำนักในถิ่นที่ ซึ่งเป็นความเฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่นที่สามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ที่ผู้ใช้สอยสามารถรับรู้ได้ถึงความแตกต่างของงานสถาปัตยกรรมและความแตกต่างของสำนักในถิ่นที่ ดังกล่าวมีปัจจัยหลักคือ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และปัจจัยด้านคติความเชื่อ ซึ่งสามารถส่งผลในผู้ใช้สอยอาคารเชื่อมโยงกับสถาปัตยกรรมให้มีความสอดคล้องกับปัจจัยดังกล่าว เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีความหลากหลายทางด้านสถาปัตยกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นลักษณะอาชีพที่หลากหลาย วัสดุที่ใช้ในการปลูกสร้างเรือนที่แตกต่างกันไป นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความแตกต่างกันของความรู้สึกสำนักในถิ่นที่ ไม่ว่าจะเป็น กลิ่น รูปทรง สี สัน ฯลฯ อันเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากปัจจัยดังกล่าว โดยความหลากหลายของจิตวิญญาณและความรู้สึกสำนักในถิ่นที่นั้นทำให้งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีความโดดเด่นควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ทั้งรูปทรงภายนอกและความรู้สึกสำนักในถิ่นที่

4.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2541 โดยให้ความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษ ศัพท์บัญญัตินี้ได้รับ

ความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้ว Ecotourism เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ในวงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนำคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ eco และ tourism คำว่า eco แปลตามรูปศัพท์ว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัย ส่วน tourism แปลว่า การท่องเที่ยว ecotourism จึงแปลว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หมายความว่า การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มีบุคคลหรือองค์กรต่างๆ ให้ความหมาย และคำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและได้รับการอ้างอิงถึงเสมอ ที่สำคัญมีดังนี้

Ceballos Lascurain (1991) เป็นบุคคลแรกแห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Nature Resources – IUCN) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่รบกวนสภาพพื้นที่ธรรมชาติ ทั้งยังก่อให้เกิดความพอใจและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันในพื้นที่แห่งนั้น รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพพื้นที่ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความพร้อมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

Elizabeth Boo (1991) ได้ให้คำนิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อต่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานในชุมชนท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The Ecotourism Society) (1991) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงธรรมชาติ วัฒนธรรม อย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าระบบนิเวศ และยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ"

โดยสรุปก่อนอื่นมีข้อสังเกตจากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมาจากนิยามศัพท์และความหมายของคำ "Ecotourism" นั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานอาชีพ ความเข้าใจ และวัตถุประสงค์ของแต่ละคนหรือองค์กร ซึ่งในภาษาไทยอาจเรียกว่า "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์" แต่ในที่สุดราชบัณฑิตยสถาน ได้พิจารณากำหนดคำศัพท์ Ecotourism ว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ"

ข้อพิจารณาต่อมาคือความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวข้างต้น เกือบทั้งหมดให้การยอมรับว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism) ที่มีลักษณะพิเศษเป็นของตัวเอง และแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น คือ

1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยธรรมชาติเป็นฐาน (Nature - based tourism) เช่น แหล่งท่องเที่ยวประเภท อุทยาน วนอุทยาน เกาะแก่ง และชายทะเล เป็นต้น แต่อาจหมายรวมถึง ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น หากสิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในหรือเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศธรรมชาติ

2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยหรือต่ำ หรือไม่มีผลกระทบต่อวิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ เพราะฉะนั้น การป้องกันและควบคุมผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยว จึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ เช่น ไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยว ไม่สนับสนุนให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเกินความจำเป็น เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูด เป็นต้น

3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส เรียนรู้และเข้าใจ ธรรมชาติและองค์ประกอบธรรมชาติ (รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น) ตลอดจนผลกระทบของมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก เพราะฉะนั้นการจัดระบบบริการข้อมูลและการสื่อความหมายธรรมชาติ รวมทั้งการเพิ่มพูนศักยภาพของมัคคุเทศก์จึงเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้น

4) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการคิด (วางแผน) การทำ (ปฏิบัติหรือดำเนินการ) และการติดตามตรวจสอบประเมินผล ร่วมกับผู้เกี่ยวข้องส่วนอื่นๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน พร้อมได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นด้วยความเหมาะสมเป็นธรรม

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หมายถึง “การเดินทางท่องเที่ยวไปตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ และมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยมีการควบคุมผลกระทบและสร้างบรรยากาศของการศึกษาเรียนรู้ ธรรมชาติแวดล้อม พร้อมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต”

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable-Managed Tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ และไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3) **องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ** เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวแบบสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)

4) **องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม** เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ในการคิดวางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่นทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวแบบที่ชุมชนมีส่วนร่วม (Community Participation-based Tourism)

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศมีความแตกต่างอย่างชัดเจน กับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ไว้) จากลักษณะดังกล่าว มีสิ่งที่ควรทำความเข้าใจเพิ่มเติม ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว หรือไม่เน้นการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถทำได้ทั้งแบบกลุ่มใหญ่ (Mass Tourism) และกลุ่มเล็ก เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยวแต่จำกัดที่

- รูปแบบกิจกรรม
- ขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่

3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่

- มีการจัดการที่ดี
- มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

■ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงตอบสนองได้ทุกกลุ่ม ทุกระดับ และมีรายได้สูงได้เช่นกัน

4) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ความสำคัญในการศึกษา และสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยวลักษณะต่างๆ เช่นนี้ ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural-

based Tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural-based Tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมที่เหมาะสมควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรม ท้องถิ่นควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุด หรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกัน หรือแก้ไขได้ สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยนั้น กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ได้ทำการกำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (10 กิจกรรม) ได้แก่ การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ / เทปเสียงธรรมชาติ ส่องสัตว์ / ดูนก ศึกษา / เที่ยวถ้ำ ศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ล่องเรือศึกษาธรรมชาติ พายเรือแคนู / คายัค / เรือใบ / เรือใบ ดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น และดำน้ำลึก

2) กิจกรรมประเภทชื่นชมธรรมชาติ และตื่นตื้นผจญภัย (9 กิจกรรม) ได้แก่ ชมทิวทัศน์ธรรมชาติ ในบรรยากาศที่สงบ ชีจกรยานตามเส้นทางธรรมชาติ ปีน / ไต่เขา พักแรมด้วยเต็นท์ เล่นเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang Glider) ล่องแพยาง / แพไม้ไผ่ พักผ่อนรับประทานอาหาร เที่ยวหน้าตก เล่นวินด์เซิร์ฟ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในตลาดเฉพาะและผู้ประกอบการต้องมีความพร้อมมากกว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Market) เนื่องจากต้องมีการรักษาสอดคล้องระหว่างการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีทรัพยากรสมบูรณ์ (สร้อยดี อาสาสรรพกิจ, 2542) โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน ทั้งทางด้านการพัฒนาและด้านการตลาด ดังนั้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงมีหลายปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

1) ปัจจัยด้านพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งที่ดึงดูดใจ ซึ่งเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่สิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวขณะที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว (พวงเพชร ธนสิน, 2548) ทั้งนี้ด้านพื้นที่มีปัจจัยที่มีความสำคัญ ได้แก่

1.1) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและความดึงดูดใจ

ความมีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะด้านนิเวศวิทยาและลักษณะเด่นแปลกตาด้านกายภาพ เช่น น้ำตก น้ำพุร้อน ถ้ำ ลากูน เกาะแก่ง หน้าผา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมถึงการใช้วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ (ถ้ามี) ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติ

1.2) ความอุดมสมบูรณ์ของชีวภาพและพันธุ์พืช

สังคมพืชที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายชนิดของพันธุ์พืชสูง ถูกบุกรุกกรบกวนน้อย คงสภาพความเป็นผืนป่าดั้งเดิมพันธุ์ไม้ขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ มีรายงานพบพันธุ์พืชหรือสมุนไพรหายากใกล้สูญพันธุ์หรือพืชที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก

1.3) ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ป่า ปะการัง หรือสัตว์ทะเล

ความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า มีรายงานพบสัตว์หายากสัตว์เฉพาะถิ่นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์หรือสัตว์ที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก และโอกาสที่จะพบเห็นสัตว์ป่าหรือร่องรอยสัตว์ป่า ตามธรรมชาติ

1.4) ความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

ระดับความอ่อนไหวต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศสิ่ง แวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น จากการพัฒนาหรือกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ (พิจารณาความยากของการฟื้นฟูและระยะเวลาที่จะฟื้นฟูเป็นองค์ประกอบด้วย)

1.5) สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว

ประเมินสภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ กระแสลม และการถ่ายเทของกระแสอากาศ ตลอดจนความชื้น ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

1.6) สภาพทัศนียภาพ และความสวยงามของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทัศนียภาพที่มีสุนทรียภาพความงามก่อให้เกิดความประทับใจ เช่น หาดทราย โขดหินสะอาดสวยงาม พื้นที่เหมาะต่อการพักผ่อนและประกอบกิจกรรม

1.7) สภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับกิจกรรม

ศักยภาพของพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมมีความเหมาะสมกับกิจกรรม และเอื้ออำนวยต่อการรองรับการขยายตัวได้ในอนาคต

1.8) ศักยภาพในการเข้าถึง

ความใกล้ - ไกลจากถนนสายหลัก/รองคุณภาพของเส้นทางความสะดวก และปลอดภัยสภาพเส้นทางเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่มีการจัดป้ายบอกทางชัดเจน มียานพาหนะประจำทางโดยมีเวลาที่แน่นอน

2) ปัจจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะมีการใช้พื้นที่ที่มีความเปราะบางโดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติ ประเทศไทยมีการประกาศพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 เพื่อใช้สำหรับการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยระบุว่า “อุทยานแห่งชาติ หมายถึง ที่ดินซึ่งรวมถึงพื้นที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และชายทะเล ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติมีการให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม เพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งศึกษาและความรื่นรมย์ของประชาชนสืบต่อไป” ดังนั้นผู้ประกอบการ ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวควรคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

2.1) ความกลมกลืนและความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกกับสภาพแวดล้อม

มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมตามความจำเป็น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังช่วยป้องกันรักษาทรัพยากร และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้เสื่อมโทรมลง แต่ทั้งนี้ต้องมีความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

2.2) การจัดการขยะ

มีระบบการบริหารจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ซึ่งหากขาดการจัดการขยะ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวแล้วยังส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่า มีสัตว์ป่าที่ป่วยจำนวนมาก เนื่องจากการกินขยะและสิ่งปฏิกูล

2.3) การจัดการคุณภาพเสียง

มีมาตรการในการป้องกันและควบคุมระดับเสียงรบกวนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับแต่ละเขตการจัดการของพื้นที่ หรือกิจกรรมเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2.4) การจัดการคุณภาพน้ำ

มีมาตรการในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ

2.5) การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

มีมาตรการในการควบคุมดูแลรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

2.6) การจัดแบ่งเขตพื้นที่ให้เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Zoning)

มีรูปแบบการจัดแบ่งเขตพื้นที่ออกเป็นเขตต่างๆ ความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่ยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์

2.7) ความคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity)

มีมาตรการในการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว / กิจกรรมอันเหมาะสมสัมพันธ์กับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

2.8) มาตรการในการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

มีการกำหนดมาตรการแผนงานในการดูแลเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและทางวัฒนธรรม

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วม หมายถึง “การให้โอกาสชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภทร่วมดำเนินการ คือ ร่วมวางแผนการจัดการด้วยกันร่วมลงทุนเป็นหุ้นส่วนด้วยกันและได้รับผลประโยชน์ทั้งรายได้และผลกำไรอย่างเสมอภาคกัน” (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544)

3.1) ผลประโยชน์ต่อชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ลักษณะของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมีลักษณะที่สำคัญคือชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยส่งเสริม

ความสามารถในการควบคุม ดูแลและป้องกันผลกระทบด้านลบหรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศวิถีชีวิตวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้อย่างถูกต้อง เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจน วัฒนธรรมอันดีของชุมชน (สินธุ์ สโรบล และอุดร วงษ์ทับทิม, 2546)

3.2) ผลประโยชน์ต่อชุมชนด้านเศรษฐกิจและการกระจายรายได้

ข้อเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวกระแสหลักกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและโอกาสที่ดีอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จะทำให้ชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วม และเมื่อมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและยังคงอยู่ในพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (พจนา สวนศรี, 2541)

3.3) ความตระหนักต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

บริษัทธุรกิจ/ ชุมชน/ องค์กรพื้นที่ และนักท่องเที่ยวทุกฝ่าย เมื่อมีความตระหนักและเข้าใจร่วมกันถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่ จะสามารถก่อให้เกิดจากการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวได้ดี

4) ปัจจัยด้านกิจกรรมเชิงนิเวศ

ศักยภาพในการจัดการกิจกรรมเชิงนิเวศมีความสำคัญเพราะกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ทั้งนี้ วิวัฒน์ชัย บุญยศักดิ์ (2538) ให้ความหมายว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาปรับปรุง จัดการหรือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้น ดังนั้นกิจกรรมที่มีศักยภาพต้องประกอบด้วย

4.1) ประโยชน์และความคุ้มค่าในการเรียนรู้

ความพึงพอใจในคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว และคุณค่าเชิงวิชาการ ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างครบถ้วน

4.2) รูปแบบเนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมายที่เหมาะสม

จัดรูปแบบและวิธีการสื่อความหมายเหมาะสมชัดเจน และมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ความน่าสนใจ มีรูปแบบ และวิธีการสื่อความหมายที่หลากหลาย และเหมาะสม สอดคล้องกับประสบการณ์และความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ตลอดจนมีการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการหรือวิธีการสื่อความหมายอย่างต่อเนื่อง

4.3) ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ (กิจกรรมเชิงนิเวศ)

มีกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่นั้นและมีความเป็นไปได้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หลายประเภท เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกประกอบกิจกรรมตามความสนใจได้มากขึ้น

4.4) กิจกรรมมีความตื่นเต้นและมีความสนุก

กิจกรรมเชิงนิเวศต้องมีความตื่นเต้นเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมและความหลากหลาย มีความจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการ

4.5) ความปลอดภัยของกิจกรรม

กิจกรรมต้องมีความปลอดภัย และมีมาตรฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน เช่น กิจกรรมดำน้ำ ดูปะการัง (น้ำลึก) ต้องปฏิบัติตามกฎของ PADI และกิจกรรมผจญภัยของ Tree Top Adventure Park ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานประเทศฝรั่งเศส XP S 52-902 มีการให้คำแนะนำและข้อกำหนดต่างๆ ในการปฏิบัติตนทุกขั้นตอนของการทำกิจกรรม

5) ปัจจัยด้านบุคลากรด้านนิเวศ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งระบบขาดความแข็งแรง คือ การบริหารจัดการด้านการศึกษาและการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างไม่เป็นระบบทำให้การให้บริการด้านท่องเที่ยววันนั้น ขาดคุณภาพ ความรู้และทักษะการให้บริการด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นมาตรฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนบุคคลและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในระดับชุมชนระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับกลุ่มจังหวัด จึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถแบ่งประเภทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ 3 ประเภท ดังนี้

5.1) สมาชิกในชุมชน เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบ เมื่อสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่สมดุลสวยงาม น่ายุ่ จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนย่อมได้รับผลดีในเชิงเศรษฐกิจไปด้วย

5.2) ผู้มีหน้าที่นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุด มัคคุเทศก์จึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดี การให้คำแนะนำที่ถูกต้องในระหว่างการนำนักท่องเที่ยวออกท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ควรจะแจ้งข้อมูลและทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้กิริยามารยาทที่เรียบร้อยละมุนละม่อม มีการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้และดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

5.3) ผู้ดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นบุคลากรสำคัญที่จะช่วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวโดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดทำแผนการเดินทางและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ข้อมูลทั่วไปประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแนะนำการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชนให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่ ตลอดจนแนะนำข้อควรระวังต่างๆ ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติและตัวนักท่องเที่ยวเอง

6) ปัจจัยด้านราคา

ราคา (Price) หมายถึงคุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงินราคาเป็นส่วนประสมการตลาดตัวที่สองที่เกิดขึ้นมาถัดจากผลิตภัณฑ์ราคาเป็นต้นทุนของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าผลิตภัณฑ์กับราคาผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคาก็จะทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ การเลือกวิธีการตั้งราคาอาจเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีร่วมกันก็ได้

6.1) ราคาเหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภค โดยพิจารณาจากสภาพของผู้บริโภคหรือพฤติกรรมและทัศนคติต่าง ๆ ประกอบ กล่าวคือหากเป็นผู้ที่มีฐานะดีจะกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ในอัตราที่สูง

6.2) ราคาเหมาะสมกับรูปแบบของกิจกรรม โดยพิจารณาจากรูปแบบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ แม้ว่าการผลิตนั้นๆ จะมีต้นทุนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กิจกรรมเชิงนิเวศประเภทเดียวกัน แต่ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ มีการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานที่แตกต่างกันได้

6.3) ราคาเหมาะสมกับสถานที่ โดยพิจารณาจากความสะดวกและความใกล้หรือไกล ซึ่งจะพบได้ทั่วไปถึงการกำหนดราคาที่แตกต่างกัน สถานที่ที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น ฯลฯ

6.4) ราคาเหมาะสมกับช่วงเวลา เช่น อัตราค่าเช่าห้องพักของโรงแรมในช่วงวันธรรมดา (วันอาทิตย์ถึงวันพฤหัสบดี) จะมีอัตราค่าเช่าที่ถูกกว่าวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว

7) ช่องทางการจัดจำหน่ายโปรแกรมท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวและสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นั้น สามารถเปลี่ยนแปลงและเลือกช่องทางการจำหน่ายได้โดยไม่มีกฎหมายตัว ซึ่งจะถูกกำหนดโดยสภาวะตลาด และผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตามช่องทางการจัดจำหน่ายนั้นสามารถแบ่งได้ดังนี้

7.1) จัดจำหน่ายโดยตรงให้กับลูกค้า (Direct Sale) หรือ (B to C-Business To Customer) ช่องทางดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่องทางที่เหมาะสมกับธุรกิจขนาดเล็ก หรือกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมแบบถาวร ผู้ให้บริการหรือสินค้าจะจัดจำหน่ายโดยตรงกับลูกค้า โดยอาจจะใช้เครื่องมือบางอย่าง เช่น Internet หรือ การโฆษณาโดยตรง เป็นต้น สำหรับการจำหน่ายในลักษณะนี้มีจุดเด่น กล่าวคือ สินค้าสามารถขายได้ราคาโดยที่มิต้องเสียค่านายหน้าและผู้ขายสามารถควบคุมระบบการขายได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ช่องทางการจัดจำหน่ายในลักษณะนี้ มีจุดด้อยและข้อจำกัด กล่าวคือ สินค้าหรือบริการจะไม่สามารถขยายตลาดได้อย่างทั่วถึง และอาจจะผูกติดกับกลุ่มลูกค้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป ผู้ประกอบการท่องเที่ยวขนาดเล็ก มักขาดความสามารถในการทำการตลาดโดยตรงไปยังลูกค้าทำให้มักถูกควบคุมราคาโดยตัวกลางจัดจำหน่าย

7.2) จัดจำหน่ายโดยผ่านตัวกลาง หรือ (B to B – Business to Business) การจัดจำหน่ายลักษณะนี้เป็นการจัดจำหน่ายโดยการผ่านตัวกลาง ทั้งในรูปแบบของการค้าปลีก (Retail) และการค้าส่ง (Wholesales) ตัวอย่างเช่น ซื้อบัตรโดยสารของสายการบินไทยได้โดยผ่านบริษัทท่องเที่ยวบริษัทท่องเที่ยวกับสายการบินไทยถือว่าเป็นคู่ค้าทางธุรกิจในรูปแบบ B to B และบริษัทท่องเที่ยวกับลูกค้า ถือว่าเป็นคู่ค้าทางธุรกิจแบบ (B to C) การจัดจำหน่ายในช่องทางดังกล่าวจัดว่าเป็นการจัดจำหน่ายในช่องทางปกติในธุรกิจการ

ท่องเที่ยว ซึ่งมีจุดเด่นและข้อดี กล่าวคือ สามารถขยายฐานการตลาดได้กว้างและลักษณะของลูกค้าแตกต่างกันออกไป ซึ่งถูกต้องตามหลักการตลาดแบบผสมผสาน (Mix Marketing) อย่างไรก็ตาม ข้อด้อยของการจัดจำหน่ายดังกล่าว สำหรับผู้ประกอบการจะต้องเสียส่วนแบ่งค่านายหน้าให้แก่ผู้ขาย อีกทั้งในบางกรณีไม่สามารถควบคุมสภาวะการตลาด หรือตอบโต้คู่แข่งได้ทันที่

7.3) การจัดจำหน่ายโดยการแต่งตั้งตัวแทนจำหน่าย หรือ (B to B to C – Business to Business to Customer) ช่องทางการจัดจำหน่ายในลักษณะนี้นิยมใช้ในกรณีที่ผู้ประกอบการต้องการขยายฐานการตลาดให้กว้างออกไปในประเทศต่างๆ ที่ตนเองไม่มีความชำนาญ หรือไม่มีศักยภาพเพียงพอ ตัวอย่างเช่น สายการบินของประเทศฝรั่งเศส ต้องการเปิดเส้นทางบินมายังประเทศไทย โดยเจ้าของสายการบินไม่ทราบถึงลักษณะการดำเนินธุรกิจในประเทศไทย และยังไม่พร้อมที่จะลงทุนอย่างเต็มรูปแบบในประเทศไทย จึงได้แต่งตั้งตัวแทนขึ้น เพื่อรับผิดชอบในการจัดจำหน่ายและวางแผนการดำเนินงาน ข้อดีของช่องทางดังกล่าว คือ สามารถขยายธุรกิจได้อย่างรวดเร็วและเป็นการทดลองสภาวะตลาดโดยไม่ต้องลงทุน และผูกพันมาก อย่างไรก็ตาม ด้วิธีดังกล่าว จะมีข้อเสียหากผู้ดำเนินธุรกิจที่ได้รับการแต่งตั้งขาดประสบการณ์ และไม่พร้อมจะดำเนินธุรกิจ

8) การส่งเสริมการขายและการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า

กระบวนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งกระบวนการขายโดยบุคคล (Personal Selling) และไม่ใช่บุคคล (Non- Personal Selling) เข้าไปติดต่อลูกค้าเพื่อทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าและบริการขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้สินค้าและบริการเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิต หรือผู้จำหน่ายไปยังผู้บริโภคให้มากที่สุด รวดเร็วที่สุด และมีผลกำไรตามที่ธุรกิจนั้นต้องการ

8.1) การโฆษณา (Advertising)

รูปแบบหรือความคิดในการเสนอขายสินค้าและบริการโดยผ่านสื่อต่างๆ ที่มีใช้ตัวบุคคลเพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการซื้อหรือเพิ่มการใช้สินค้าและบริการของธุรกิจนั้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่เสียค่าใช้จ่ายสูงมาก วิทยุ สามารถส่งข้อมูลไปได้กว้างไกล หนังสือพิมพ์ ให้ข้อมูลรายละเอียด นิตยสาร ให้ข้อมูลเฉพาะแก่กลุ่มเป้าหมาย ป้ายโฆษณา (Billboard) และการโฆษณานอกสถานที่อื่นๆ โฆษณาทางไปรษณีย์หรือจดหมายตรง (Direct Mail)

8.2) การประชาสัมพันธ์ (Public Relations)

การปฏิบัติงานของหน่วยงาน องค์กร สถาบัน บริษัท ในการเผยแพร่ข่าวสาร และดำเนินงานวิธีอื่นๆ อย่างมีแบบแผนการกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์บริการใหม่หรือรูปแบบการให้บริการ เช่น การเผยแพร่ต่อสาธารณชน (Publicity) คือ การตีพิมพ์บทความต่างๆ ของธุรกิจท่องเที่ยวลงในหนังสือพิมพ์ ท้องถิ่นในตลาดนักท่องเที่ยว การจัดทัศนศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนต่างๆ (Community Relations) และการจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษ (Special Event)

8.3) การขายโดยบุคคล

การนำสินค้าและบริการขายตรงไปยังลูกค้าหรือผู้ที่คาดหวังว่าจะเป็นลูกค้าเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวสินค้าและบริการโดยอาศัยพนักงานขาย (Salesman) ซึ่งจะต้องมีความรู้ความสามารถ

ทางด้านทฤษฎี กระบวนการ และเทคนิคการขาย จึงจะสามารถขายสินค้าและบริการให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การไปเยี่ยมเยียนพบปะลูกค้า (Sales Call/Sales Program) การเสนอซื้อขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยว อาทิ Trade Presentation/ Seminar/ Workshop, Travel Mart/ Trade Meet, Trade Show/ Fair Show/ Exhibition

9) เครือข่ายความเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและเอกชน

โครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นจังหวัดกลุ่มจังหวัด และประเทศขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชน และการปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชน ขาดความรู้ด้านการจัดการภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนากลไกในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางในการบูรณาการ การทำงานร่วมกัน และการกำหนดภารกิจ

9.1) อำนวยความสะดวก สนับสนุนช่วยเหลือให้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยวแก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9.2) กระจายอำนาจ และจัดสรรผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อลดความขัดแย้งและสามารถสร้างกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการ สำหรับสภาพและกำลังรองรับของชุมชน และระบบนิเวศในท้องถิ่น

9.3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดตั้ง คณะกรรมการในระดับท้องถิ่นขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการบริหารเป็นรูปธรรมโดยมีภาครัฐ เอกชนชุมชนและประชาสังคมในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

9.4) งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ โอกาสในการได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาต่างๆจาก องค์กรของรัฐเอกชนและการพึ่งพาตนเองทั้งในระดับท้องถิ่น เช่น โอกาสในการของบประมาณสนับสนุน โครงการท่องเที่ยว โอกาสในการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ

10) การส่งเสริมด้านการตลาดของหน่วยงานราชการ

จากแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี 2549 กล่าวว่าตามที่รัฐบาลมี นโยบายให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามากระตุ้น สภาพเศรษฐกิจ ของไทยโดยเร่งด่วนและถือเสมือนเป็นวาระแห่งชาติซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ดำเนินการจัด โครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวรวมถึงการ ขยายกลุ่มตลาดไปยังนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ (Niche Market/Segment) ในการเดินทางให้ครอบคลุมมาก ยิ่งขึ้น ทั้งนี้บทบาทที่สำคัญ ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย เพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นแก่ นักท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกและค่านิยมในการอนุรักษ์ระบบนิเวศตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ เพื่อสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่ง

11) สร้างกระแสการรับรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยการ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไทยผ่านสื่อต่างๆ และ

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างทัศนคติที่ดีในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่องร่วมกับภาคเอกชน ในการจัดทำแพ็คเกจพิเศษเสนอขายนักท่องเที่ยวชาวไทย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทาง นอกจากนี้ทำการประสานงานและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การบินไทย การรถไฟแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศ โดยนำเสนอ Special Offer หรือจัด Promotion สำหรับคนไทย

12) ปัจจัยด้านข้อมูล

จัดทำข้อมูลและรวบรวมข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และจัดเก็บในระบบข้อมูลสารสนเทศรวมถึงการพัฒนาสารสนเทศต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสืบค้นข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านทางเว็บไซต์กลางที่สามารถสืบค้นได้ถึงระดับพื้นที่ให้ทันสมัย สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีรายละเอียดด้านการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติหลายแห่งมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมักตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับที่ทำการอุทยานแห่งชาติแห่งนั้น และมีเจ้าหน้าที่ซึ่งสามารถให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวจึงเป็นสถานที่แห่งแรกในอุทยานแห่งชาติที่นักท่องเที่ยวควรแวะเข้าไปเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติ ส่วนใหญ่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสได้ เช่น น้ำตก ถ้ำ ชายหาด จุดชมทิวทัศน์ เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติหลายแห่งยังจัดทำเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติซึ่งมีระยะทางไม่ไกลนัก แต่นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และความเพลิดเพลินตลอดเส้นทาง มีโอกาสพบเห็นสัตว์และพืชพันธุ์ที่น่าสนใจมากมาย นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น ดูนก ปลูกต้นไม้ เดินป่า ล่องแก่ง ฯลฯ ผู้สนใจควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติมีสีสันและความสนุกสนานเพิ่มขึ้นรวมทั้งยังได้รับความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติมากขึ้นด้วย

13) ปัจจัยด้านนโยบายของหน่วยงานราชการ

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นนโยบายสำคัญที่อาจนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้ ทั้งในทางตรงและทางอ้อมก่อให้เกิดเงินตราที่ใช้หมุนเวียนภายในท้องถิ่นตั้งแต่ต้นน้ำยันถึงปลายน้ำได้ ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญ คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

13.1) เชื่อมโยงบทบาทและภารกิจของหน่วยงานหลักด้านการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ

13.2) การสร้างพันธมิตรหุ้นส่วน หรือเครือข่ายระหว่างภาครัฐและเอกชนให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยการอำนวยความสะดวก การลดขั้นตอนในการทำงาน การระดมทุน การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่จะดำเนินงานร่วมกัน เช่น การส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวต่างประเทศ การแสดงสินค้าและบริการ เป็นต้น

13.3) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง และอำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

13.4) บูรณาการงานด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงาน และการสั่งการในการป้องกันเฝ้าระวังเตือนภัยกับดูแล และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งในกรณีก่อน-หลังเกิดเหตุฉุกเฉินทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว

14) องค์กรที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในทุกระดับระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานในต่างประเทศ ภายในประเทศ ภาครัฐและภาคเอกชนกับผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นมีความสำคัญมาก ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี ต้องอาศัยกรอบแนวคิดการออกแบบภูมิทัศน์ และกลไกการให้ความรู้ ความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญทางของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการอธิบาย ทำให้ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสักมีความสำคัญทั้งในแง่ระบบนิเวศ โบราณคดี วัฒนธรรม วิชาการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญทางด้านสังคม ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่ภาคีที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรับทราบแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตนเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต่อไป

บทที่ 5

ผลการศึกษา

บทนี้จะประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลการศึกษา โดยคณะผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นผลการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้ สถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพและด้านการท่องเที่ยว ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และผลการสำรวจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพและด้านการจัดการท่องเที่ยว

ป่าจำปีสิรินธร

ผลประเมินสภาพปัญหาในการวางแผนแม่บทและผังบริเวณของป่าจำปีสิรินธรและบริเวณโดยรอบที่สัมพันธ์พร้อมวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ทางคณะผู้วิจัยได้ประชุมร่วมกับหน่วยอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนตำบลซับจำปาและป่าจำปีสิรินธร ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2558 เวลา 09.00-12.00 น. ณ อาคารศูนย์เรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าจำปีสิรินธร โดยเริ่มด้วยการนำเสนอสภาพปัญหาต่างๆ ของข้อมูลพื้นที่ทางกายภาพให้ทุกคนรับทราบ พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผลการศึกษา ดังนี้

ปัญหาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติของป่าจำปีสิรินธรและบริเวณโดยรอบ

ป่าจำปีสิรินธร โดยธรรมชาติเป็นป่าที่มีระบบนิเวศตั้งอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีน้ำท่วมขังตลอดปี เนื้อดินมีความหนาแน่นต่ำสามารถดูดซับน้ำได้ดีและสูญเสียน้ำได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวป่าจำปีสิรินธรจึงเปรียบเสมือนเป็นกอนฟองน้ำขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในการดูดซับน้ำและสูญเสียน้ำควบคู่กัน ในอดีตที่ผ่านมาระบบนิเวศทั้งภายในป่าจำปีสิรินธรและระบบนิเวศบริเวณโดยรอบ ต่างเป็นปัจจัยและมีความสัมพันธ์เกี่ยวพันซึ่งกันและกันต่อการจัดสรรน้ำ แต่ปัจจุบันความต้องการของชุมชนโดยรอบป่าจำปีสิรินธรที่พยายามพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรกระจายตัวเพิ่มขึ้น กลับส่งผลให้แนวโน้มการขาดแคลนปริมาณน้ำในป่าจำปีสิรินธรทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สวนทางกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่ชุมชนสามารถผลิตได้ในแต่ละปี ดังนั้นด้วยความจำเป็นในการอนุรักษ์ต้นจำปีสิรินธรให้ดำรงอยู่ในแหล่งกำเนิด ความเร่งด่วนประการสำคัญคือการจัดหาปริมาณน้ำในการหล่อเลี้ยงระบบนิเวศในป่าจำปีสิรินธรให้กลับมาเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำเช่นในอดีต ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรพิจารณาความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพในความเป็นพื้นที่ธรรมชาติของป่าจำปีสิรินธรและแหล่งต้นน้ำของป่าจำปีสิรินธรคือ ท่งเป้งเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสภาพปัญหาทางกายภาพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความเป็นอยู่ของป่าจำปีสิรินธรในเรื่องน้ำ นับเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไขโดยมีความสำคัญในลำดับแรก โดยในที่ประชุมมีมติเห็นพ้องร่วมกันว่าหากการจัดการระบบนิเวศในป่า

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

จำปีสิรินธรไม่มีน้ำจะไม่สามารถจัดการป่าจำปีสิรินธรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพได้ จึงต้องเริ่มที่การหาน้ำและนำน้ำมาหล่อเลี้ยงป่าจำปีสิรินธรก่อนเป็นลำดับแรก

นอกจากนี้ปัญหาสำคัญที่เด่นชัดอีกประการคือ การดำรงอยู่ของต้นจำปีสิรินธรในแหล่งกำเนิดโดยธรรมชาติมีอัตราการงอกของกล้าไม้และเจริญเติบโตจนเป็นต้นไม้ใหญ่มีแนวโน้มของการอยู่รอดในระดับต่ำ ซึ่งผลจากการสำรวจพบต้นจำปีสิรินธรขนาดใหญ่จำนวน 215 - 250 โดยไม่พบต้นจำปีสิรินธรขนาดเล็กที่มีอายุ 1-3 ปี ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธรแต่อย่างใด ซึ่งการขาดช่วงการเจริญเติบโตขึ้นทดแทนต้นจำปีสิรินธรในรุ่นหลังๆ ที่ไม่มีการเกิดขึ้นทดแทนตามธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธร นับเป็นสัญญาณที่ช่วยบ่งชี้แสดงให้เห็นว่า โอกาสให้การสูญพันธุ์ของต้นจำปีสิรินธรในแหล่งกำเนิดมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น

คุณบรรเจิด ถมปัด

หัวหน้าโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชกล่าวต้อนรับ

อ.วิลาศ เทพทากล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการประชุม

เพื่อระดมความคิดเห็นจากภาคีที่เกี่ยวข้องกับป่าจำปีสิรินธร

ปลัดอำเภอท่าหลวงเสนอความคิดเห็นในเรื่องปัญหา
ในด้านการท่องเที่ยวในป่าจำปีสิรินธร

กำนันตำบลซำป่าแสดงความเห็นเรื่องปัญหาน้ำ

ภาพที่ 55 ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว

ภาพที่ 56 ภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่ป่าจำปีสิรินธรและทุ่งเป้ง

ผลจากการระดมความคิดเห็นทำให้ทราบถึงปัญหา ซึ่งต่างมีสาเหตุและที่มาแบบหลายปัจจัย โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีปัจจัยที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัญหาเหล่านี้ คือ

- 1) การขาดแคลนน้ำในป่าจำปีสิรินธรที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
 - ระยะเวลาการไหลของน้ำเข้าและไหลออกในป่ามีระยะเวลานาน
 - เนื้อดินไม่สามารถอุ้มน้ำได้เป็นเวลานาน จึงส่งผลต่อปริมาณน้ำเพื่อหล่อเลี้ยงพืชพรรณในป่าจำปีสิรินธร
 - การเก็บกักน้ำและโครงข่ายการส่งน้ำถูกทำลายตามธรรมชาติ จึงส่งผลต่อปริมาณน้ำในป่าจำปีสิรินธรลดลง
 - ระบบนิเวศภายในและภายนอกป่าจำปีสิรินธรที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของป่าถูกพัฒนาเป็น พื้นที่ทางการเกษตร
 - พื้นที่เว้นว่างระหว่างต้นไม้มีน้อยส่งผลต่อศักยภาพในการหาอาหารของรากและการยึดเกาะของต้นไม้จำปีสิรินธรกับเนื้อดินที่มีระบบรากแบบพุ่มพอนและรากแบบค้ำจุน
 - พื้นที่เว้นว่างเพื่อรับแสงแดดและความชื้นของรังสีดวงอาทิตย์มีพื้นที่น้อย จึงส่งผลต่อการสังเคราะห์แสงและการเจริญเติบโตของกล้าไม้ โดยเฉพาะต้นกล้าจำปีสิรินธร
 - พืชสายพันธุ์อื่นขึ้นเบียดบังและขึ้นแทรกไม้เด่นคือ ต้นจำปีสิรินธร ส่งผลให้ต้นจำปีสิรินธรถูกรบกวนถูกแย่งแร่ธาตุและสารอาหารในดินและถูกบดบังแสงทำให้มีอัตราการเจริญเติบโตและการอยู่รอดต่ำ
 - การขาดน้ำทำให้พลวัตการไหลของน้ำในป่าจำปีสิรินธรไม่สามารถกระจายน้ำหล่อเลี้ยงระบบนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- พื้นที่แหล่งต้นน้ำและพื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติ (Aquifer Recharge Area) ของป่าจำปีสิรินธรได้แก่ทุ่งเป้งและกลุ่มเทือกเขาหินปูนด้านทิศตะวันออกถูกรบกวน จนมีศักยภาพในการเป็นแหล่งต้นน้ำที่คอยสนับสนุนปริมาณน้ำให้ป่าจำปีสิรินธรมีปริมาณลดลง
- ระบบกลไกการบริหารจัดการน้ำและกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่อย่างเป็นระบบ
- ศักยภาพการจัดการทรัพยากรน้ำของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลยังให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มากกว่าความอยู่รอดของระบบนิเวศหรือพื้นที่ธรรมชาติ
- การเข้าถึงและการแสวงหาทรัพยากรน้ำบาดาลในพื้นที่ที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นอิสระปราศจากการควบคุม
- การปกป้องพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติทั้งในป่าจำปีสิรินธรและทุ่งเป้งมีผลในทางปฏิบัติเฉพาะขอบเขตบนผิวดินเท่านั้น แต่ทรัพยากรน้ำที่อยู่ใต้พื้นดินไม่สามารถควบคุมให้เกิดการอนุรักษ์ได้
- ระบบโครงข่ายการส่งน้ำในป่าจำปีสิรินธรทั้งหมด เป็นระบบที่ต้องอาศัยภูมิประเทศที่มีความลาดชันตามธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะพื้นผิว รูปทรง รูปร่างและทิศทางการวางตัวที่แตกต่างกัน ปัจจุบันปัญหาสำคัญในการจัดส่งน้ำให้กระจายไปทั่วป่า คือ เครือข่ายของระบบเส้นทางน้ำมักจะถูกตัดขาดและไม่มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องถึงกัน เนื่องจากลักษณะของร่องน้ำหรือลำธารถูกทำลายและถูกเปลี่ยนแปลงสภาพจากเดิมตลอดเวลา ทั้งจากต้นไม้ใหญ่ที่ล้มทับจนทางน้ำถูกตัดขาด ลักษณะภูมิประเทศที่เคยทำให้น้ำไหลกลับมีสภาพเปลี่ยนไปหรือเศษใบไม้แห้งที่ร่วงลงมาปิดขวางทางน้ำและเปลี่ยนเส้นทางไหลของน้ำ
- ระบบโครงข่ายเส้นทางน้ำโดยรอบป่าจำปีสิรินธรไม่ได้รับการเชื่อมโยงและเชื่อมต่อเป็นโครงข่ายเดียวกันที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน โดยปัญหาสำคัญคือการเชื่อมโยงและการเชื่อมต่อของระบบเครือข่ายถูกตัดขาดเนื่องจากสิ่งก่อสร้างในการจัดการน้ำอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมและเสียหายขาดการบำรุงรักษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เส้นทางน้ำสายที่ 1 คือ เส้นทางห้วยซบกลางเป็นทางน้ำที่ไหลเข้าสู่แนวคูน้ำคันดินของเมืองโบราณซบจำปามีอัตราการไหลของน้ำมากในฤดูฝน เมื่อน้ำไหลเข้าสู่แนวคูน้ำคันดิน น้ำจะถูกเก็บกักเพียงบางส่วนที่ฝายขนาดเล็กทางทิศตะวันออกนอกเมืองโบราณซบจำปา แต่เมื่อน้ำไหลผ่านฝายมุ่งเข้าสู่เมืองโบราณฯ แนวคูน้ำคันดินที่เป็นแหล่งช่วยเก็บกักน้ำและสำรองน้ำในอดีต กลับไม่สามารถช่วยเก็บกักน้ำได้ต้องปล่อยให้ไหลทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งน้ำที่ไหลผ่านนอกเมืองโบราณฯ ยังส่งผลกระทบทำให้พื้นที่ท้ายน้ำเกิดน้ำท่วมขึ้นในพื้นที่เกษตรกรรม

เส้นทางน้ำสายที่ 2 คือ ลำธารสาขาที่ไหลผ่านประตูบังคับน้ำเข้าสู่ฝายและอ่างเก็บน้ำของสภาตำบลซบจำปาและไหลผ่านฝายและอ่างเก็บน้ำของสหกรณ์ก่อนเข้าสู่ป่าจำปีสิรินธร รวมระยะทาง 2.2 กิโลเมตร สภาพปัญหาที่สำคัญคือ ระดับความลาดเอียงของระดับท้องลำธารไม่สามารถทำให้น้ำไหลไปตามแรงโน้มถ่วงได้ อีกทั้งวัชพืชขึ้นกีดขวางทางน้ำทำให้น้ำที่ไหลเข้ามาท่วมเอ่อล้นพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ ส่วนอ่างเก็บน้ำไม่ได้รับการขุดลอกจึงมีตะกอนท้องน้ำไหลมาทับถมในปริมาณมากและวัชพืชขึ้นแทรกทำให้อ่างเก็บน้ำมี

ความตื้นเขินไม่สามารถเก็บกักน้ำ และตัวฝายมีสภาพเสื่อมโทรมมีรอยแตกร้าว วัชพืชขึ้นแทรกทำให้ประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำและควบคุมน้ำมีประสิทธิผลต่ำ

นอกจากนี้ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำห้วยซับใต้ไม่สามารถไหลผ่านออกจากอ่างเก็บน้ำและฝายไปตามลำธารระยะทาง 800 เมตร ที่ไปบรรจบกับเส้นทางน้ำก่อนเข้าฝายและอ่างเก็บน้ำของสหกรณ์ได้ เนื่องจากอ่างเก็บน้ำห้วยซับใต้ไม่มีประตูบังคับน้ำให้น้ำไหลออกจากอ่างเก็บน้ำ ส่วนปัญหาของ ลำธาร คือ ระดับความลาดเอียงของท้องลำธารไม่สามารถทำให้น้ำไหลผ่านไปตามแรงโน้มถ่วงได้ อีกทั้งวัชพืชยังขึ้นกีดขวางทางน้ำ ทั้งนี้จุดที่เชื่อมต่อของเส้นทางน้ำทั้งสองสายยังไม่มีพื้นที่คอยรับน้ำหรือพักน้ำ หากน้ำจากลำธารทั้งสองไหลมารวมกันจะส่งผลทำให้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถควบคุมน้ำและเก็บกักน้ำได้

2) ปัญหาด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกจากการประชุม ทำให้มองเห็นสภาพของปัญหาที่ชัดเจนว่า ระบบฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาและการสื่อความหมายในมิติต่างๆ ของป่าจำปีสิรินธรยังไม่สามารถยกระดับการเรียนรู้และสร้างความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและการเตรียมมาตรการด้านความปลอดภัยในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินด้านสถานและการจัดการยังไม่มีความพร้อมในการวางแผน การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ความรู้และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

3) สภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีขอบเขตกว้างขวางและมีความหนาแน่นของพรรณไม้ นับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงพื้นที่ในกรณีเช่นนี้การดูแลรักษาความปลอดภัย การสื่อความหมายและการสื่อสารยังขาดความพร้อมด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระยะไกลและระบบไร้สายเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

4) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสัญจรและท้องน้ำยังไม่สามารถตอบสนองและรองรับการเข้าถึงของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างด้านเพศ วัยและสมรรถนะทางร่างกายได้อย่างครอบคลุม

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

สภาพปัญหาทางกายภาพของพื้นที่ในปัจจุบันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นป่าที่มีระบบนิเวศแบบป่าดิบแล้ง ป่าทุ่งหญ้า ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณขึ้นเป็นกลุ่มพื้นที่กระจายไปทั่วผืนป่า อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลายชนิด โดยเฉพาะช้าง ตลอดจนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่ของแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำป่าสักและเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ทั้งในระดับน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ซึ่งน้ำใต้ดินสันนิษฐานว่ามีโครงข่ายและปริมาณน้ำสำรองเก็บกักไว้ในชั้นดินและหินในปริมาณมหาศาล เมื่อเป็นเช่นนี้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจึงเปรียบเสมือนเป็นระบบชลประทานขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอนุรักษ์และการเกษตร อย่างไรก็ตามเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาในอดีตเคยเป็นป่าเสื่อมโทรมที่สุดแห่งหนึ่ง แต่หลังจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา พื้นที่นี้ได้รับการฟื้นฟูและคืนสภาพให้เป็นป่าอนุรักษ์ โดยมีสถานะเป็นป่าปิด ห้ามผู้คนภายนอกเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต ประกอบกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นพื้นที่เชิงอนุรักษ์ที่มีบริบทแวดล้อมโดยรอบเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีกิจกรรมการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ตลอดเวลา ดังนั้นการรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

ดูแลรักษาพื้นที่ซึ่งควรปรับบทบาทให้มีความสัมพันธ์กับแนวร่วมภาคประชาสังคมให้มีความสัมพันธ์เพิ่มขึ้น เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกต่อการวางแผนอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ต่อทัศนคติของชุมชนในสังคมให้เป็นแนวป้องกันช่วยในการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูผืนป่าให้คงอยู่ต่อไป

คณะทำงานได้จัดการประชุมเพื่อหาสถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ และการจัดการด้านการท่องเที่ยว ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอลำสนธิ อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี โดยการประชุมเริ่มจากการนำเสนอสภาพปัญหาต่างๆ ของข้อมูลพื้นที่ทางกายภาพและด้านการจัดการการท่องเที่ยวให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้รับทราบ โดยผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ นายอำเภอลำสนธิ ปลัดอำเภอลำสนธิ ท้องถิ่นอำเภอลำสนธิ ประธานกลุ่มโรงเรียนอำเภอลำสนธิ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร ปศุสัตว์อำเภอลำสนธิ ผู้แทนผู้อำนวยการโรงพยาบาลลำสนธิ เจ้าหน้าที่สถานีควบคุมไฟป่าลพบุรี ผู้แทนหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นต้น พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผลการศึกษา

นายอำเภอลำสนธิประธานในการประชุม

อ.วิลาศ เทพทากล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการประชุม

คุณประพันธ์ หีบจันทร์กริ
ผู้แทนหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์ฯซับลังกา

คุณวินัย ธนกุลวีระวงศ์
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร

ภาพที่ 57 ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว

จากผลการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากภาคีที่เกี่ยวข้อง พบว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับระดับและศักยภาพความพร้อมของสภาพแวดล้อมกายภาพในการเป็น แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติมีลักษณะปัญหาเกี่ยวข้องกับศักยภาพความพร้อมในการรองรับต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งศึกษาธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

ปัญหาปัจจัยพื้นฐานในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

- 1) การขาดแคลนน้ำในการรักษาความเป็นแหล่งต้นน้ำ นับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเชิงพื้นที่ เนื่องจากมีระยะเวลาและผลกระทบของปัญหาสร้างความเสียหายแก่ระบบนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยคุณสมบัติและคุณลักษณะของพื้นที่ไม่สามารถเก็บกักน้ำ หนองน้ำและชะลอน้ำให้เกิดปริมาณน้ำสำรองหล่อเลี้ยงระบบนิเวศได้ตลอดปีเนื่องจาก ระยะเวลาการไหลของน้ำเข้าและการไหลออกของน้ำในป่ามีระยะเวลาสั้น
- 2) โครงข่ายการเก็บกักน้ำและการจัดสรรน้ำไม่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมจึงส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรน้ำโดยอิสระที่ปราศจากการอนุรักษ์และพัฒนาระหว่างพื้นที่ทาง ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมให้เกิดความสมดุล
- 3) ระบบฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาและการสื่อความหมายทางธรรมชาติยังไม่สามารถยกระดับ การเรียนรู้เชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 4) การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและการเตรียมมาตรการด้านความปลอดภัยในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน ด้านสถานและการจัดการยังไม่มีความพร้อมในการวางแผน การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ ความรู้และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดเตรียมเส้นทางสัญจรฉุกเฉินรองรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเดินป่าศึกษาธรรมชาติในเส้นทางที่มีระยะห่างจากสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร
- 5) ระบบโครงสร้างพื้นฐานรองรับกิจกรรมนันทนาการที่หลากหลายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การขี่จักรยานศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการดูนก กล้วยไม้ป่าและแหล่งต้นน้ำยังขาดการสนับสนุนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
- 6) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสัญจรและห้องน้ำยังไม่สามารถตอบสนองและรองรับการเข้าถึงของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างด้านเพศ วัยและสมรรถนะทางร่างกายได้อย่างครอบคลุม
- 7) สภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีขอบเขตกว้างขวาง นับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงพื้นที่ในแต่ละส่วน ในกรณีเช่นนี้การดูแลรักษาความปลอดภัย การสื่อความหมายและการสื่อสารยังขาดความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระยะไกลและระบบไร้สายเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์

สภาพปัญหาทางกายภาพของพื้นที่ในปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์เป็นป่าที่มีระบบนิเวศแบบป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณตั้งอยู่ในเทือกเขาหินปูน ซึ่งพื้นผิวมีความสลับซับซ้อนและหลากหลายของรูปร่าง รอยแตก รอยร้าว พื้นผิว ถ้ำและระดับความสูงต่ำ อันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชพันธุ์และสัตว์ป่าหลายชนิด โดยเฉพาะเสียงผา อีกทั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ยังเป็นสถานที่แห่งเดียวในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญ โดยเฉพาะน้ำซับและน้ำบาดาลในระดับต้นและลึก ซึ่งสันนิษฐานว่ามีโครงข่ายและปริมาณน้ำสำรองเก็บกักไว้ในชั้นดินและหินลักษณะดังกล่าวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์จึงเปรียบเสมือนอ่างเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นภูเขาในอดีตเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์เป็นป่าเสื่อมโทรมที่สุดแห่งหนึ่งแต่หลังปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา พื้นที่แห่งนี้ได้รับการฟื้นฟูและคืนสภาพให้เป็นป่าอนุรักษ์ โดยมีแนวร่วมภาคประชาสังคมจากชุมชนโดยรอบเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูผืนป่า อนาคตเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์จึงมีศักยภาพสูงในการเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแถบกลุ่มน้ำป่าสัก

เมื่อเป็นเช่นนี้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์จึงมีนโยบายเปิดตัวต่อสาธารณะชนให้เข้ามาใช้พื้นที่เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเริ่มทำให้มีผู้คนเข้ามาศึกษาและท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้เห็นได้ชัดว่าหน่วยงานภาครัฐได้สะท้อนปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าไม้ที่ขาดแนวร่วมในการเฝ้าระวังรักษารวมถึงการใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างรู้คุณค่า ซึ่งตัวแทนชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมประชุมต่างมีความรู้และความเข้าใจต่อคุณค่าความสำคัญของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของตนได้หลายมิติมากขึ้น นอกจากการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เพื่อการยังชีพ ในการนี้ทาง

ชุมชนเกิดคำถามสำคัญเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ในปัจจุบันและอนาคตที่มีต่อสังคม โดยสาระของคำถามสำคัญเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับโอกาสของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ซึ่งคำถามดังกล่าวส่งผลสะท้อนให้ชุมชนและภาคภาเกิดการพัฒนา ทบทวน วิจัยและวิพากษ์ความเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ในบริบทปัจจุบัน ซึ่งได้ผลสรุปดังนี้ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ไม่อาจแปรเปลี่ยนเป็นป่าชุมชนได้ แต่ความเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์จะสนับสนุนปัจจัยการผลิตคือ น้ำส่วนเกินที่เหลือจากการรักษาและดำรงระบบนิเวศให้แก่ชุมชนในการทำเกษตรกรรมโดยรอบ อีกทั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์จะยอมรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้าไปมีบทบาทส่งเสริมการอนุรักษ์อย่างสร้างสรรค์ผ่านการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆ จากแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คณะทำงานได้จัดการประชุมเพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อม ภายภาคและการจัดการด้านการท่องเที่ยว ในวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยการประชุมเริ่มจากการนำเสนอสภาพปัญหาต่างๆ ของข้อมูลพื้นที่ทางกายภาพและด้านการจัดการการท่องเที่ยวให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ โดยผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชะเตียน รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยายโตะ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผลการศึกษา

คุณสุทธิพงษ์ แกมทับทิม
หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

คุณศักดิ์สิทธิ์ ฐิการนา
รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม

คุณสมทรง ช้างชนะ
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม

คุณชัยพร กลิ่นจันทร์
รพ.สต.ชัยตะเคียนและปราชญ์ท้องถิ่น

ภาพที่ 58 ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว

ผลการระดมความคิดเห็นจากภาคที่เกี่ยวข้องพบว่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งในการเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนทางกายภาพ ดังนี้

- 1) การกำหนดขอบเขตและลักษณะการใช้สอยพื้นที่รองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงขาดความพร้อมในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบให้มีประสิทธิภาพ
- 2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานในการรักษาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติคือ การขาดแคลนน้ำเนื่องจากพื้นที่โดยรอบประสบปัญหาภัยแล้ง โดยมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในแต่ละปีจึงส่งผลกระทบต่อความชุ่มชื้นและความอุดมสมบูรณ์ของปริมาณน้ำสำรองในระดับน้ำซับและน้ำบาดาลมีปริมาณสำรองลดลงโดยไม่สมดุลกับการเติมน้ำตามธรรมชาติเข้าสู่ชั้นดินและหิน ประกอบกับการชะลอการไหลของน้ำผิวดินลงสู่ชั้นดินและหินไม่มีทรัพยากรหรืออุปกรณ์เครื่องมือช่วยในการลดความเร็วและชะลอการไหลของน้ำเช่น อ่างเก็บน้ำขนาดเล็กหรือแอ่งน้ำจึงเกิดการสูญเสียทรัพยากรน้ำ โดยปราศจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งบริเวณโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ยังมีการทำเกษตรกรรมปลูกพืชเชิงเดี่ยวตลอดปีจึงส่งผลกระทบซ้ำเติมให้เกิดการขาดแคลนน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ ซึ่งในปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ยังเป็นพื้นที่ที่กำลังได้รับการฟื้นฟูให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพ หลังจากถูกตัดไม้ทำลายป่าและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่าเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา

ก่อนการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ซึ่งความสามารถในการเป็นพื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติ (Aquifer Recharge Area) อาจจะยังไม่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพในปัจจุบัน

3) พืชอาหารสัตว์มีปริมาณไม่เพียงพอต่อการบริโภคของสัตว์ป่าในพื้นที่ธรรมชาติจึงทำให้พบเห็นสัตว์ป่าหลายชนิดต้องออกหากินนอกถิ่นอาศัยเป็นประจำ โดยเฉพาะบริเวณชายป่าเชิงเขาสมโภชน์จะพบเห็นสัตว์ป่าออกหากินตามพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนโดยรอบ โดยเฉพาะลิง

4) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีศักยภาพ โดยเฉพาะความปลอดภัยในการสัญจรในช่วงมีความลาดชันสูง บางช่วงเป็นร่องน้ำ รอยแตกของแผ่นหินและพื้นผิวไม่เรียบและมีเหลี่ยมแหลมคม นอกจากนี้ตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติยังขาดอุปกรณ์ช่วยจับยึด เมื่อนักท่องเที่ยวลื่นหกล้มจึงทำให้เกิดการบาดเจ็บได้ง่ายและรุนแรง ตลอดจนตามเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติยังขาดการสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้และสร้างความปลอดภัยในการสัญจร โดยเฉพาะความเสี่ยงที่อาจได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษชนิดต่างๆ

5) ระบบฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาและการสื่อความหมายทางธรรมชาติยังไม่สามารถยกระดับการเรียนรู้เชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) ไม่มีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นหลักแหล่งชัดเจนจึงขาดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ

7) ขาดโครงสร้างพื้นฐานรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นศักยภาพหลักของพื้นที่เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ ธรณีวิทยาและอุทกวิทยาแหล่งต้นน้ำ

8) สภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทภูเขาหินปูนจึงมีความเสี่ยงจากการสัญจรและการปีนป่ายทำให้เกิดการลื่นล้มกระแทกหรือพลัดตกจากที่สูงได้ง่าย แต่การจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพเพื่อการสื่อสาร การสื่อความหมาย การป้องกันอุบัติเหตุและการเผชิญเหตุฉุกเฉินในพื้นที่ยังไม่ได้รับการติดตั้งและดำเนินการอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพเช่น เส้นทางสัญจรฉุกเฉินสำหรับการเข้าถึงหรือนำส่งผู้บาดเจ็บไปยังสถานพยาบาล ป้ายแจ้งเตือนอันตราย แนวป้องกันอันตรายจากการพลัดตก สิ่งอำนวยความสะดวกช่วยจับ ยึดและทรงตัว ศูนย์ช่วยเหลือปฐมพยาบาลฉุกเฉินและกล้องวงจรปิด เป็นต้น

9) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสัญจรและห้องน้ำยังไม่สามารถตอบสนองและรองรับการเข้าถึงของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างด้านเพศ วัยและสมรรถนะทางร่างกายได้อย่างครอบคลุม

10) สภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีขอบเขตกว้างขวาง นับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงพื้นที่ ในกรณีเช่นนี้การดูแลรักษาความปลอดภัย การสื่อความหมายและการสื่อสารยังขาดความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระยะไกลและระบบไร้สายเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

โดยสรุปเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์จำเป็นต้องได้รับการวางแผนและดำเนินการพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ให้มีความพร้อมเพื่อดูแลรักษาระบบนิเวศและดำเนินการให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพโดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการดำเนินงานของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ได้ให้ความสำคัญกับการเฝ้า

ระวางและการฟื้นฟูสภาพป่าและระบบนิเวศให้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นป่าต้นน้ำ พื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติและสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ แต่อย่างไรก็ตามเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชนยังเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกและการรักษาความปลอดภัย เช่น เส้นทางสัญจรที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท ที่พักและห้องน้ำที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกเพศ วัยและสมรรถนะทางร่างกาย ขณะเดียวกันการพัฒนาศักยภาพของระบบการจัดการพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความปลอดภัย การสื่อสารและการสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้ให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงนิเวศได้อย่างหลากหลาย

สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

สภาพปัญหาทางกายภาพของพื้นที่ในปัจจุบันของสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

สวนรุกขชาติวังก้านเหลืองจัดเป็นพื้นที่ที่มีการรวบรวมพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร พรรณไม้ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ โดยเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์ไม้สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจโดยทั่วไป อีกทั้งเป็นแหล่งบริการและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ และพืชพรรณไม้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนโดยทั่วไป รักและหวงแหนป่าไม้ ควบคู่กับการเป็นแหล่งนันทนาการสร้างความเพลิดเพลินจากธรรมชาติ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนผู้รักและชื่นชมในธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขทางวิชาการ ระเบียบ และกฎหมายของทางราชการ ในการนี้หัวใจสำคัญของสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง คือ ทรัพยากรน้ำเนื่องจากวังก้านเหลืองเป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นท่ามกลางพื้นที่ราบ ลอนลูกคลื่นริมฝั่ง แม่น้ำป่าสัก โดยศักยภาพโดดเด่นของสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีน้ำใต้ดินและน้ำผิวดินไหลมาบรรจบกันในพื้นที่ จึงเกิดเป็นแหล่งน้ำที่มีความสามารถในการให้น้ำในระดับสูง ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำในพื้นที่ จึงส่งผลให้พื้นที่บริเวณโดยรอบต่อน้ำผุดและน้ำตกวังก้านเหลืองจึงกลายเป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงพืชพรรณที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะลดหลั่นแตกต่างกันในแต่ละระดับชั้นความสูง น้ำที่ไหลผ่านสันฐานภูมิประเทศจึงเกิดเป็นน้ำตกที่มีสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศและภูมิทัศน์สวยงาม

คณะทำงานได้จัดการประชุมเพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านสภาพแวดล้อม กายภาพและการจัดการด้านการท่องเที่ยว ในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมสำนักงานสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี โดยการประชุมเริ่มจากการนำเสนอสภาพปัญหาต่างๆ ของข้อมูลพื้นที่ทางกายภาพและด้านการจัดการการท่องเที่ยวให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ โดยผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ หัวหน้าสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินดำ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินดำ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่โดยรอบสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง ผู้ประกอบการค้าขาย เป็นต้น พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผลการศึกษา

คุณอัมรินทร์ นุ่มดี
หัวหน้าสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

คณะผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการประชุม
เพื่อระดมความคิดเห็นด้านการจัดการท่องเที่ยว

คุณอมรเทพ เพี้ยเอียง
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าดินดำ

นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง

ภาพที่ 59 ประมวลภาพบรรยากาศในการประชุมระดมความคิดเห็นในด้านสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามด้วยพลวัตทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในบริบทปัจจุบัน สวนรุกขชาติวังก้านเหลืองเป็นแหล่งน้ำที่ได้รับการอนุรักษ์ แต่ถูกโอบล้อมและปิดกั้นด้วยพื้นที่เกษตรกรรมเชิงเดี่ยว จึงส่งผลให้การเป็นพื้นที่ธรรมชาติ แหล่งน้ำ น้ำตก แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัญหาปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติ

1) การขาดแคลนทรัพยากรน้ำในการรักษาความเป็นแหล่งน้ำและน้ำตก นับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลเกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างแยกไม่ได้ เนื่องจากความเป็นพื้นที่ธรรมชาติของสวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลืองด้านทรัพยากรน้ำ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรน้ำผิวดินและทรัพยากรน้ำบาดาลจากพื้นที่โดยรอบคอยรับน้ำ ส่งน้ำและกระจายน้ำให้ไหลมาบรรจบรวมกันในพื้นที่ แต่เนื่องจากพื้นที่โดยรอบถูกพัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีอัตราการบริโภคทรัพยากรน้ำในอัตราที่สูง มีความเป็นอิสระในการเข้าถึงและแสวงหาเพื่อการเกษตร ตลอดปีจึงทำให้พื้นที่โดยรอบและพื้นที่ในสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองมีปริมาณสำรองน้ำซับ น้ำบาดาลและน้ำผิวดินลดลง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการขาดแคลนทรัพยากรน้ำดังกล่าว นับเป็นผลกระทบที่ส่งผลต่อพลังการผลิตในระบบเศรษฐกิจการเกษตรและพลวัตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ อีกทั้งสถานการณ์การแย่งทรัพยากรน้ำบาดาลผ่านการขุดเจาะบ่อบาดาลโดยเสรีที่ขาดการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบในการควบคุมและดูแลอย่างเป็นรูปธรรมจึงนำมาซึ่งภาวะคล้ายสงครามแย่งน้ำ นอกจากนี้ผลสืบเนื่องจากความต้องการปัจจัยด้านการผลิตเป็นหลักยังส่งผลให้วัฒนธรรมการรวมกลุ่มเพื่อแบ่งปันและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของสังคมเกษตรกรรมไทยในพื้นที่มีทัศนคติและความเข้มข้นลดลงจนอยู่ในขั้นวิกฤติ

2) เนื่องจากทรัพยากรน้ำในสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองมีการไหลต่อเนื่องลงแม่น้ำป่าสักตามระดับความลาดเอียงของพื้นที่ แต่เนื่องจากน้ำมีปริมาณลดลงการปล่อยให้น้ำไหลไปตามธรรมชาติ โดยไม่พัฒนาพื้นที่ให้มีคุณสมบัติและคุณลักษณะในการเก็บกักน้ำ หนองน้ำและชะลอน้ำให้น้ำสำรองสามารถไหลหล่อเลี้ยงระบบนิเวศได้ตลอดปี นับเป็นปัญหาในบริบทปัจจุบันที่สร้างความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศในสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นการหนองน้ำและชะลอน้ำให้มีการไหลของน้ำหล่อเลี้ยงระบบนิเวศให้มีระยะเวลายาวนานขึ้นจะสามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว

3) โครงข่ายการเก็บกักน้ำและการจัดสรรน้ำของพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองไม่มีการบริหารจัดการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดการน้ำข้ามพรมแดน (Tranboundary) จึงส่งผลให้ปริมาณน้ำสำรองในสวนรุกขชาติสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำบาดาลมีแนวโน้มของปริมาณน้ำสำรองลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองนับเป็นเสมือนมาตรวัดน้ำตามธรรมชาติที่คอยแสดงหรือบ่งชี้สถานการณ์ของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในพื้นที่

4) พื้นที่แหล่งต้นน้ำและพื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติ (Aquifer Recharge Area) ถูกคุกคามและถูกรบกวนการทำหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพลดลง

- 5) โครงการการเก็บกักน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่และบริเวณโดยรอบไม่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมจึงส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรน้ำโดยอิสระที่ปราศจากการอนุรักษ์และพัฒนา ระหว่างพื้นที่ทางธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรม
- 6) ระบบฐานข้อมูลทางนิเวศวิทยาและการสื่อความหมายทางธรรมชาติยังไม่สามารถยกระดับการเรียนรู้เชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 7) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสัญจรและห้องน้ำยังไม่สามารถตอบสนองและรองรับการเข้าถึงของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างด้านเพศ วัยและสมรรถนะทางร่างกายได้อย่างครอบคลุม
- 8) เนื่องจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทน้ำตก การสัญจรในพื้นที่จึงมีความเสี่ยงต่อการลื่นล้มหรือพลัดตกจากที่สูงได้ง่าย แต่การจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพเพื่อการสื่อสาร การสื่อความหมาย การป้องกันอุบัติเหตุและการเผชิญเหตุฉุกเฉินในพื้นที่ยังไม่ได้รับการติดตั้งและดำเนินการอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพเช่น เส้นทางสัญจรฉุกเฉินสำหรับการเข้าถึงหรือนำส่งผู้บาดเจ็บไปยังสถานพยาบาล ป้ายแจ้งเตือนอันตราย แนวป้องกันอันตรายจากการพลัดตก ศูนย์ช่วยเหลือปฐมพยาบาลฉุกเฉินและระบบกล้องวงจรปิด เป็นต้น
- 9) สภาพแวดล้อมในพื้นที่ทางธรรมชาติ ในกรณีเช่นนี้การดูแลรักษาความปลอดภัย การสื่อความหมายและการสื่อสารยังขาดความพร้อมด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระยะไกลและระบบไร้สายเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ

ผลประเมินสถานการณ์ ปัญหาและศักยภาพทางด้านการจัดการท่องเที่ยว

1) ป่าจำปาสรินธร

สภาพปัญหาและศักยภาพทางด้านการจัดการท่องเที่ยว

1) ฐานข้อมูลและการสื่อความหมายในป่าจำปาสรินธร

การใช้สอยที่ดินในป่าจำปาสรินธรถูกกำหนดบทบาทอย่างชัดเจนให้เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช ปัจจุบันการใช้สอยที่ดินในป่าจำปาสรินธรมีกิจกรรมหลัก คือ การใช้เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ ด้วยการเดินศึกษาธรรมชาติไปตามเส้นทางเดินป่ามีโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กยกสูงจากพื้น ๑.๕ เมตร การที่ทางเดินยกพื้นสูงดังกล่าวทำให้สัตว์ป่า พืชพรรณและน้ำสามารถสัญจรและลอดผ่านใต้ทางเดินได้อย่างไม่เป็นอุปสรรค นอกจากนี้การใช้ประโยชน์เพื่อศึกษาธรรมชาติ ยังมีการก่อสร้างอาคารเป็นศาลาเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติจำนวน ๕ หลัง ตั้งอยู่ตามทางเดินศึกษาธรรมชาติเป็นระยะๆ มีขนาดพื้นที่เฉลี่ยหลังละ ๒๐ ตารางเมตร โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ปัจจุบันสภาพปัญหาโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและการสื่อความหมายในการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติได้ดำเนินการสื่อความหมายและนำเสนอในรูปของแผ่นป้ายและการจัดบอร์ดนิทรรศการตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นหลัก แต่ไม่พบการสื่อความหมายองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับป่าจำปาสรินธรในรูปแบบของระบบสารสนเทศประเภทต่างๆ

อย่างแพร่หลายจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการสร้างการตระหนักรู้และจิตสำนึกต่อคุณค่าและความสำคัญของป่า
จำปาสรินธรให้สาธารณะชนทราบอย่างกว้างขวาง

ภาพที่ 60 เส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าจำปาสรินธรที่ปราศจากป้ายเตือนภัยต่างๆ
และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการและทุพพลภาพ

2) ปัญหาด้านความปลอดภัยในป่าจำปาสรินธร

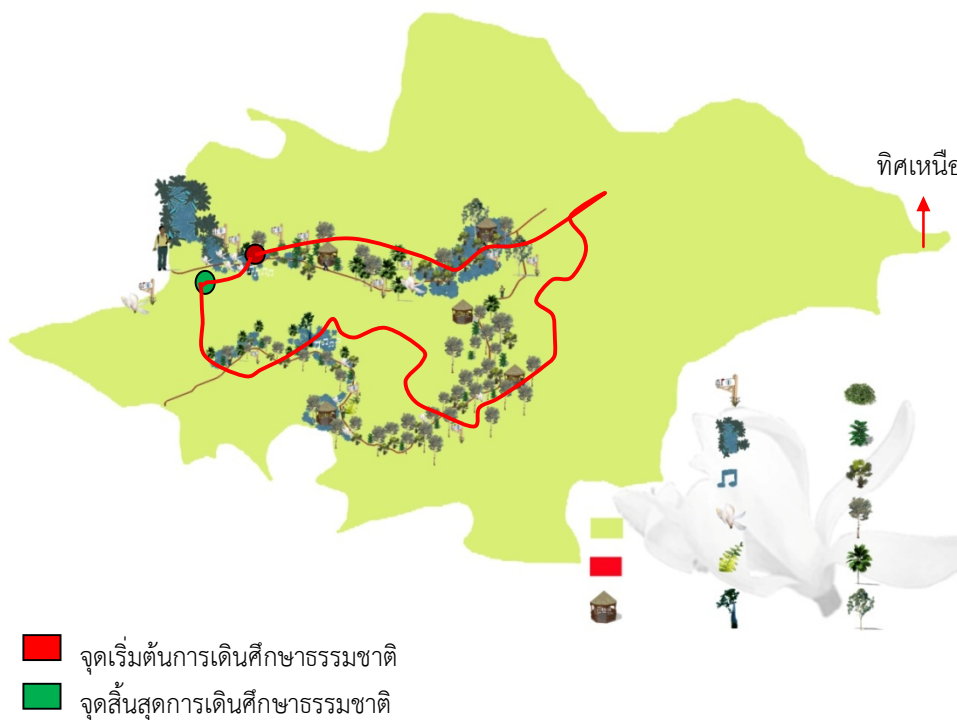
ป่าจำปาสรินธรเป็นป่าไม้ที่มีลักษณะพิเศษคือ เป็นป่าที่มีน้ำผุดขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่จนมีการท่วม
ซังกลายเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ การเจริญเติบโตของพรรณไม้และลักษณะของสังคมพืชจึงมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นและรก
ทึบ แต่บางช่วงก็มีลักษณะเป็นป่าโปร่งหรือพื้นที่บางแห่งเป็นโคลนตม การก่อสร้างและออกแบบเส้นทางเดิน
ศึกษาธรรมชาติจึงมีความคิดเคี้ยวลัดเลาะผ่านสภาพแวดล้อมต่างๆที่น่าสนใจ ลักษณะดังกล่าวแม้จะทำให้
นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงการผจญภัยและได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการเดินศึกษาธรรมชาติ แต่
การรักษาความปลอดภัยทางสายตาบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีทิศทางหลากหลายและแตกต่างไปตามสภาพ
ภูมิประเทศ กลับเป็นอุปสรรคในการรักษาความปลอดภัยเนื่องจากทัศนวิสัยการมองเห็นในป่าที่มีมมมอง
ค่อนข้างแคบและสั้น ตลอดจนการออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่กำหนดจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดให้อยู่ใน
บริเวณใกล้เคียงกัน จึงทำให้ไม่มีทางลัดที่จะเข้าถึงทุกพื้นที่ได้ในเวลาอันสั้น ฉะนั้นหากเกิดอุบัติเหตุการ
ช่วยเหลือจึงอาจเกิดความล่าช้าในการเข้าถึงพื้นที่ภายในเวลาอันรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามด้วยลักษณะพื้นผิว
ของเส้นทางที่มีพื้นผิวค่อนข้างเรียบและแข็งแรง ยังสามารถช่วยให้การเข้าถึงพื้นที่ต่างๆ ตามเส้นทางศึกษา
ธรรมชาติสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้โดยสะดวก นอกจากนี้การที่จุดเริ่มและจุดสิ้นสุดของการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันยังมีข้อดี คือ สามารถทำการตรวจสอบและควบคุมการเข้าและออกของนักท่องเที่ยว
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อเด่นและข้อด้อยในเรื่องความปลอดภัยดังกล่าว เห็นได้ชัดว่าการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ให้คอย
ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ หรือได้รับความช่วยเหลือไม่ทันท่วงที หากเกิดอุบัติเหตุ
ดังนั้นการหาเครื่องมือหรือทรัพยากรเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือเพื่อเตือนภัย สื่อสารและสื่อ
ความหมายในรูปแบบต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญจะสามารถช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุและอันตราย
ภายในป่าได้ ซึ่งข้อความในการสื่อสารเพื่อเตือนให้ระวังอันตรายและเตือนภัยนั้น การนำเสนอด้วยอักษรหรือ

รูปภาพจะต้องสามารถสื่อสารได้กับนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวทุกประเภทด้วยภาษา รูปภาพและเสียงที่ง่ายแก่การทำความเข้าใจ ทั้งในด้านการมองเห็น เสียงและการสัมผัสโดยตรง อีกทั้งการใช้ข้อความในการสื่อสารควรจะใช้ข้อความที่ก่อให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกหรือทำให้เกิดความรู้สึกในการร่วมมือ

3) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

การดำเนินกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยวในป่าจำปีสิรินธร สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองกิจกรรมการท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติในระดับโครงสร้างพื้นฐานคือ เส้นทางเดินเท้ายกพื้นสูง นับว่าเป็นการจัดการในเรื่องการเข้าถึงพื้นที่ การควบคุมและหลีกเลี่ยงการทำลายพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศและพื้นที่อันตรายได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถูกจัดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองให้นักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัยและสมรรถภาพ ด้านการสื่อความหมาย การสร้างความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกการจัดการและการดำเนินการติดตั้งตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธร จึงส่งผลให้ความปลอดภัย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินศึกษาธรรมชาติไม่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการและทุพพลภาพ

ภาพที่ 61 เส้นทางการเดินทางศึกษาระรรมชาติในป่าจำปีสิรินธร

2) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

สภาพปัญหาด้านศักยภาพทางด้านการจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับกิจกรรมการศึกษาทางธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติยังขาดการเตรียมความพร้อมต่อการสื่อสารและการสื่อความหมายด้านความปลอดภัยและการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการเดินป่าและศึกษาธรรมชาติในบริเวณหรือตำแหน่งที่มีความเสี่ยงต่อการสูญจรในพื้นที่ขรุขระ พื้นที่ที่ต่างระดับที่มีความลาดชันสูง การลื่นไถล การหลงทาง แนวโน้มความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษชนิดต่างๆ อันตรายจากการสูญจรเข้าไปในเขตโขลงช้าง ข้อควรระวังและการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับการเดินป่าในสภาพแวดล้อมต่างๆ รวมถึงข้อมูลความรู้ความเข้าใจต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ระหว่างเส้นทางยังขาดอุปกรณ์ช่วยจับยึดในบริเวณที่สำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดการบาดเจ็บและอุบัติเหตุรุนแรง

2) ระบบการสื่อความหมายที่มีอยู่เดิมเสียหาย ไม่เหมาะสมต่อการใช้สอยและ ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมจึงเกิดความเสียหายได้ง่ายและไม่ทนทาน

3) จุดแวะพักและที่พักที่เป็นจุดสำคัญของเส้นทางเดินป่าขาดอัตลักษณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและสถานีสื่อความหมายเพื่อการศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่น สุขา พื้นที่พักผ่อนและระบบการสื่อความหมายเป็นต้น

4) เส้นทางเดินป่าบางช่วงมีเส้นทางพาดผ่านบริเวณที่มีความเปราะบางทางนิเวศ โดยไม่มีเครื่องป้องกันหรือการแจ้งเตือนก่อให้เกิดการทำลายองค์ประกอบของระบบนิเวศที่มีความเปราะบางจนเกิดความเสียหายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

5) เส้นทางเดินป่าบางช่วงเป็นเส้นทางพาดผ่านพื้นที่อันตราย นักท่องเที่ยวไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพที่จะช่วยให้เส้นทางสามารถเดินผ่านหรือเดินหลีกเลี่ยงพื้นที่อันตรายได้อย่างปลอดภัย

6) สืบเนื่องจากการกำหนดบทบาทและสถานะเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาและท่องเที่ยวตามธรรมชาติมีการเข้าถึงที่ยากลำบากและมีระยะทางไกลจากเขตสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา การเตรียมความพร้อมของพื้นที่หรือเส้นทางในการนำส่งและการเข้าถึงโดยอากาศยาน ในกรณีนักท่องเที่ยวเกิดอุบัติเหตุฉุกเฉินยังขาดการเตรียมสถานที่หรือพื้นที่รองรับเหตุในกรณีดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

โดยสรุปเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกากำลังวางแผนและดำเนินการพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ให้มีความพร้อม เพื่อดำเนินการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล ซึ่งเป็นตัวอย่างของการพัฒนาพื้นที่เชิงอนุรักษ์ที่มีเป้าหมายชัดเจนและมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยตลอดระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา โครงสร้างพื้นฐานประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกได้ดำเนินการก่อสร้างและติดตั้งเช่น ทางสัญจร ที่พัก ห้องน้ำ และหอส่องสัตว์ ตลอดจนการจัดระเบียบการใช้พื้นที่ที่มีความเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาศักยภาพของระบบและทรัพยากรที่ช่วยในการจัดการ

ท่องเที่ยวและการเรียนรู้เชิงนิเวศด้านความปลอดภัย การสื่อสารและการสื่อความหมายยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากรและระบบการดำเนินงาน ให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงนิเวศได้อย่างหลากหลาย ปลอดภัย และลดการพึ่งพาจากบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจำนวนมากให้เข้ามาช่วยดำเนินการจัดกิจกรรม

3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

สภาพปัญหาด้านศักยภาพทางด้านการจัดการท่องเที่ยว

- 1) ระบบการสื่อความหมายที่มีอยู่เดิมไม่เหมาะสมต่อการใช้สอยและไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมจึงเกิดความเสียหายได้ง่าย ไม่ทนทานและดูขัดแย้งกับภูมิทัศน์
- 2) จุดแวะพักและที่พักจุดสำคัญของเส้นทางเดินป่าขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการใช้สอยเพื่อการศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สุขา จุดชมวิวทิวทัศน์ หอส่องสัตว์ พื้นที่พักผ่อน ระบบสื่อความหมายเป็นต้น
- 3) เส้นทางเดินป่าบางช่วงมีเส้นทางที่ต้องพาดผ่านพื้นที่ที่มีความเปราะบางของระบบนิเวศ บางครั้งนักท่องเที่ยวพลัดหลงหรือรู้เท่าถึงการณ์เข้าไปเหยียบย่ำพื้นที่หรือบริเวณที่มีความเปราะบางทางนิเวศจนเกิดความเสียหาย
- 4) การเดินป่าศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวยังขาดความหลากหลายของระบบการสื่อความหมาย จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินป่าได้ด้วยตนเอง จะต้องใช้เจ้าหน้าที่เดินนำทาง ตลอดเวลา เมื่อนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากแต่จำนวนเจ้าหน้าที่มีน้อย จึงทำให้โอกาสที่นักท่องเที่ยว จะเข้าไปศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยว ต้องใช้เวลารอคอยนานหรือสูญเสียโอกาส

4) สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

สภาพปัญหาด้านศักยภาพทางด้านการจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับกิจกรรมการศึกษาทางธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- 1) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติดังขาดการเตรียมความพร้อมต่อการสื่อสารและการสื่อความหมายด้านความปลอดภัยและการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการเดินป่าและศึกษาธรรมชาติในบริเวณหรือตำแหน่งที่มีความเสี่ยงต่อการสัญจรในพื้นที่ติดลำน้ำ พื้นที่ขรุขระ พื้นที่ที่ต่างระดับที่มีความลาดชันสูง การลื่นไถล แนวโน้มของความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษชนิดต่างๆ อันตรายจากการสัญจรเข้าใกล้แหล่งน้ำ ข้อควรระวังและการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับการเดินป่าในสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งน้ำผุดและน้ำตก รวมถึงข้อมูลความรู้ความเข้าใจต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่มีความเปราะบางด้านทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ระหว่างเส้นทางยังขาดอุปกรณ์ช่วยจับยึดในบริเวณที่สำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดการบาดเจ็บและอุบัติเหตุรุนแรงจากการพลัดตกน้ำและลื่นหกล้ม
- 2) ระบบการสื่อความหมายที่มีอยู่เดิมเสียหาย ไม่เหมาะสมต่อการใช้สอยและ ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมจึงเกิดความเสียหายได้ง่ายและไม่ทนทาน

3) จุดแวะพักและที่พักที่เป็นจุดสำคัญของเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติขาดอัตลักษณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่สื่อความหมายเพื่อการศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สุขา พื้นที่ที่พักผ่อน และระบบการสื่อความหมาย เป็นต้น

4) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติบางช่วงมีเส้นทางพาดผ่านบริเวณที่มีความเปราะบางทางนิเวศ โดยไม่มีเครื่องป้องกันหรือการแจ้งเตือนก่อให้เกิดการทำลายองค์ประกอบของระบบนิเวศที่มีความเปราะบาง อาจเกิดความเสียหายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

5) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติบางช่วงเป็นเส้นทางพาดผ่านพื้นที่อันตราย เช่น พื้นที่ริมน้ำที่มีน้ำไหลเชี่ยวกราก นักท่องเที่ยวไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพที่จะช่วยป้องกันการพลัดตกน้ำ การพลัดตกจากที่สูงให้เส้นทางสามารถเดินผ่านหรือเดินหลีกเลี่ยงพื้นที่อันตรายได้อย่างปลอดภัย

โดยสรุปสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองได้พบปัญหาในระดับโครงสร้างพื้นฐานในเรื่องของทรัพยากรน้ำ ฐานข้อมูล การสื่อความหมาย สิ่งอำนวยความสะดวกและการสร้างความปลอดภัยในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติที่มีความเป็นระบบเปิดและเป็นแหล่งสันตนาการและนันทนาการขนาดใหญ่จึงทำให้เกิดการเข้าถึงพื้นที่ได้โดยอิสระและไม่สามารถควบคุมหรือจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้เรียนรู้ได้ ดังนั้นความเข้มข้นการเตรียมความพร้อมของระบบฐานข้อมูล การสื่อความหมาย สิ่งอำนวยความสะดวกและการสร้างความปลอดภัยในพื้นที่จะสามารถช่วยให้การจัดการพื้นที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน

2. ผลการประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) และแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรมการท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาและสำรวจตามแบบประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP) ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่งของจังหวัดลพบุรี ได้แก่ ป่าจำปาสรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา โดยจำแนกออกเป็น 4 ด้านตามตัวชี้วัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. ป่าจำปาสรินธร

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวป่าจำปาสรินธร พบว่าป่าจำปาสรินธรมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.02) (รายละเอียดดังตารางที่ 4.1) โดยแยกพิจารณาองค์ประกอบ 4 ด้านดังนี้

1) ด้านทรัพยากร

ป่าจำปาสรินธรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่น ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วไป และมีความเป็นธรรมชาติสูง (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) พืชพรรณมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับสูง เนื่องจากรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

มีการพบพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่หายาก คือ จำปีสิรินธร (*Magnolia sirindhorniae* Noot & Chalermglin) ซึ่งเป็นพืชเฉพาะถิ่นเฉพาะประเทศไทย (Endemic to Thailand) คือมีขึ้นอยู่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้นและมีขึ้นอยู่เฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำหรือในป่าพรุน้ำจืดที่มีน้ำพุไหลผ่านตลอดเวลาสำรวจพบครั้งแรกในป่าพรุน้ำจืดของบ้านซำจำปา ตำบลซำจำปา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปางพบจากสภาพปัญหาภัยแล้งในปัจจุบัน ทำให้ต้นจำปีสิรินธรยืนต้นตายเป็นจำนวนมาก หากเกิดสถานการณ์เช่นนี้อีกอย่างต่อเนื่องอาจทำให้ป่าจำปีที่มีหนึ่งเดียวในโลกจะตายและสูญพันธุ์ในที่สุด (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) สัตว์ป่าที่สามารถพบเห็นได้ง่ายในป่าจำปีสิรินธร ได้แก่ กระรอก งูเขียวหางไหม้ ตัวเงินตัวทอง และนกหลากหลายชนิด (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ภายในป่าจำปีสิรินธร ค่อนข้างสวยงาม และมีความร่มรื่น (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.25) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวป่าจำปีสิรินธร พบว่าพื้นที่มีศักยภาพปานกลางนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่เดินทางมาเป็นหมู่คณะ กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่ อากาศถ่ายเทได้ดี นักท่องเที่ยวจะรู้สึกเย็นสบายขณะประกอบกิจกรรม (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3)

2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย

สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานภายในแหล่งท่องเที่ยวมีความกลมกลืนต่อสภาพแวดล้อม (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานส่วนใหญ่มีคุณภาพ แต่ยังมีจำนวนไม่เพียงพอสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ห้องสุขา ยังไม่มีศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สำหรับให้ข้อมูลต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล นักท่องเที่ยวขณะประกอบกิจกรรม แต่ยังไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากบุคลากรมีจำนวนน้อย (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) การให้บริการต่างๆ ยังขาดการจัดแบ่งหน้าที่ในแต่ละส่วนงาน เนื่องจากมีจำนวนบุคลากรค่อนข้างน้อย (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) มีระบบป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ภายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ แต่บางส่วนของป้ายเสียหาย ชำรุด ขาดการดูแลบำรุงรักษา (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.25)

3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม

มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่สำหรับการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว แต่ยังไม่ชัดเจนบางครั้งไม่สามารถควบคุมกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) ภายในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีมาตรการในการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1) ยังไม่มีมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ปัญหาภัยแล้งที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของต้นจำปีสิรินธร (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1) การจัดการขยะและของเสีย พบว่ามีอุปกรณ์รองรับขยะและของเสีย แต่ยังไม่เพียงพอกับปริมาณของขยะและของเสียที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่มีกลุ่มนักเรียนนักศึกษาเข้ามาประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาความสะอาด ตลอดจนป้ายรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาความสะอาด (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนในการประชุมรับฟังความคิดเห็นร่วมกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น และความต้องการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) ชุมชนได้รับประโยชน์บางส่วนจากการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ การหารายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

ตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) บริเวณป่าจำปาสิริริน

ด้านทรัพยากร	W	R	W x R	หมายเหตุ
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	3	3	9	NT/AT/ET
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	3	3	9	ET
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	3	3	9	ET
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3	2.25	6.75	NT/AT/ET
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	3	2	6	NT/ET
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3	-	-	NT
9. การได้พึ่งพาตนเอง	3	-	-	AT
10. โอกาสในการได้รับประสบการณ์ท้าทายและตื่นเต้น	3	-	-	AT
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	21	19.25	57.75	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	57.75 / 21			= 2.75
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริการและการสื่อความหมาย	W	R	W x R	หมายเหตุ
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	2	6	NT/AT/ET
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	-	-	NT/AT
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย	3	2	6	NT/AT/ET
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3	2	6	NT/AT/ET
15. คุณภาพในการให้บริการ	3	2	6	NT/AT/ET
16. รูปแบบเนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	3	1.25	3.75	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	15	9.25	27.75	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	27.75 / 15			= 1.85
ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	3	2	6	NT/AT/ET
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)	3	1	3	NT/AT/ET
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม	3	1	3	NT/AT/ET
20. การจัดการขยะและของเสีย	3	2	6	NT/AT/ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	12	6	18	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	18 / 12			= 1.5

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3	2	6	ET
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3	2	6	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma (R \times W)$)	6	4	12	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma (R \times W) / \Sigma W$)	12 / 6			= 2
ระดับศักยภาพ	2.02			

หมายเหตุ พิสัย 1.00 – 1.66 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีต่ำ (L)

พิสัย 1.67 – 2.33 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่ปานกลาง (M)

พิสัย 2.34 – 3.00 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีสูง (H)

2. สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง พบว่าสวนรุกขชาติวังก้านเหลืองมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.04) (รายละเอียดดังตารางที่ 4.2) โดยแยกพิจารณาองค์ประกอบ 4 ด้านดังนี้

1) ด้านทรัพยากร

สวนรุกขชาติสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น มีคุณค่าทางธรรมชาติมีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทั้งพันธุ์ไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและพันธุ์ไม้ที่ปลูกขึ้น ได้แก่ ต้นก้านเหลือง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง สัตบรรณ จำปาป่า ปรงู เขยตาย กระเบา กลัก ฮ่อง โสภน้ำ ฯลฯ รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น กิจกรรมเล่นน้ำตก กิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติและศึกษาพันธุ์ไม้ สภาพภูมิอากาศถ่ายเทสะดวกเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว

2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย

แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งก่อสร้างพื้นฐานในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม แต่ยังไม่สามารถส่งเสริมคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้ สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่ไม่มีคุณภาพ ขาดการบำรุงรักษา (มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1) ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล มีการติดตั้งป้ายเตือนในบริเวณที่มีโอกาสเกิดอันตรายแต่จำนวนป้ายยังไม่ทั่วถึง (มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2) ส่วนการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีชัดเจนมากนักเช่นการบริการด้านข้อมูลข่าวสารการนำเดินชมภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นต้น (มีค่าคะแนนเท่ากับ 2) ด้านรูปแบบเนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมาย มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายอยู่บ้าง แต่ขาดความน่าสนใจ เพราะการออกแบบและจัดทำไม่หลากหลาย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม

แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ให้เหมาะสมต่อทรัพยากรธรรมชาติ (Zoning) แต่ยังไม่มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมอย่างชัดเจน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1) และในด้านการจัดการขยะและของเสียพบว่ายังไม่มีการจัดการขยะ อุปกรณ์รองรับขยะและของเสียยังไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนยังไม่มี การเข้าร่วมดำเนินการในการตัดสินใจกับการจัดการการท่องเที่ยวแต่มีโอกาสด้านการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) ชุมชนมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เช่น ขายสินค้า ร้านอาหาร (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

ตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP)
บริเวณสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

ด้านทรัพยากร	W	R	W x R	หมายเหตุ
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	3	2	6	NT/AT/ET
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	3	2	6	ET
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	3	2.5	7.5	ET
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3	2	6	NT/AT/ET
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	3	2	6	NT/AT/ET
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	3	2	6	NT/ET
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3	-	-	NT
9. การได้พึ่งพาตนเอง	3	-	-	AT
10. โอกาสในการได้รับประสบการณ์ท้าทายและตื่นเต้น	3	-	-	AT
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	21	15.5	46.5	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	46.5 / 21			= 2.21
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริการและการสื่อความหมาย	W	R	W x R	หมายเหตุ
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	1.5	4.5	NT/AT/ET
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	-	-	NT/AT
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย	3	1	3	NT/AT/ET
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3	2	6	NT/AT/ET
15. คุณภาพในการให้บริการ	3	2	6	NT/AT/ET
16. รูปแบบเนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	3	2	6	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	15	8.5	25.5	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	25.5 / 15			= 1.7
ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	3	3	9	NT/AT/ET
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)	3	1	3	NT/AT/ET
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม	3	2	6	NT/AT/ET
20. การจัดการขยะและของเสีย	3	2	6	NT/AT/ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	12	8	24	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	24 / 12			= 2
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	W	R	W x R	หมายเหตุ
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3	2.5	7.5	ET
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3	2	6	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	6	4.5	13.5	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	13.5 / 6			= 2.25
ระดับศักยภาพ	2.04			

หมายเหตุ พิสัย 1.00 – 1.66 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีต่ำ (L)

พิสัย 1.67 – 2.33 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีปานกลาง (M)

พิสัย 2.34 – 3.00 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีสูง (H)

3. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ พบว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.16) (รายละเอียดดังตารางที่ 4.3) โดยแยกพิจารณาองค์ประกอบ 4 ด้านดังนี้

1) ด้านทรัพยากร

แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น มีคุณค่าทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ลักษณะทั่วไปเป็นเทือกเขาคดเขี้ยวมีถ้ำและหน้าผาจำนวนมาก มีที่ราบในหุบเขา 2 แห่ง และที่ราบบนเขา 1 แห่งมีแหล่งน้ำซับกระจายอยู่ทั่วไป จึงเป็นป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญมากนอกจากนี้ภายในบริเวณเขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าเขาสมโภชน์มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะที่วัดถ้ำพรหมโลกค้นพบขวานหินตัด ยุคสมัยหินตอนปลาย อายุราว 3,000 ปีใบหอกสำริดภาชนะดินเผาในยุคโลหะ อายุประมาณ 2,500 ปีพระพุทธรูปสลักด้วยไม้สมัยอยุธยาตอนปลาย หรือ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอายุราวพุทธศตวรรษที่ 23-24 (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) มีความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าไม้ 2 ลักษณะ คือ ป่าดิบแล้งขึ้นปกคลุมตามหุบเขาและป่าเบญจพรรณตามเชิงเขาและที่ราบเชิงเขา มีพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์ปรากฏอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ รongเท้านารี เหลืองปรางจีน (*Paphiopedilum concolor* (Lindl.) Pfitzer) โมกเหลือง (*Wrightia viridiflora* Kerr) นอกจากนี้ ภายในแหล่งท่องเที่ยวยังมีโอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่าสูง เช่น หมีควาย ค่างแว่น ลิง ค่างคาว เม่น หมาจิ้งจอก เสือปลา เสือไฟ แมวป่า ไก่ฟ้า ไก่ป่า กระรอกหลากสี นกกินปลี นกปรอดหัวจุก นกตีทอง และนกชนิดต่างๆ อีกมากมายโดยเฉพาะการพบเลี้ยงผา ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวน (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในระดับปานกลาง ต่อการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมหลักคือ กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ แต่แหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จัก ทำให้ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวจำนวนน้อยมาก แหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันมีสภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ และการประกอบกิจกรรมของนักเรียน นักศึกษาในท้องถิ่น (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) สภาพภูมิอากาศภายในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสมต่อการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3)

2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย

สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานและสิ่งก่อสร้างต่างๆ มีความกลมกลืนและเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) สิ่งอำนวยความสะดวกมีจำนวนค่อนข้างน้อย และขาดการบำรุงรักษา (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.5) การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินภายในแหล่งท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัย และการติดตั้งป้ายเตือนในบริเวณที่มีโอกาสเกิดอันตราย แต่ยังมีจำนวนไม่ทั่วถึง (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) คุณภาพในการให้บริการ พบว่าเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย บางครั้งการประสานงานด้านต่างๆ อาจไม่สะดวกเท่าที่ควร (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) การสื่อความหมายภายในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะใช้เจ้าหน้าที่ในการบรรยายเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนการสื่อความหมายแบบไม่ใช้คน เช่น ป้ายสื่อความหมายต่างๆ ยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย การออกแบบไม่น่าสนใจ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ภายในแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning) อย่างชัดเจน เนื่องจากมีสถานภาพเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) ยังไม่มีมาตรการการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก แต่แต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในชุมชนละแวกใกล้เคียง (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1) มีมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวน้อย มีการติดตั้งป้ายแนะนำ ข้อควรปฏิบัติ และระเบียบข้อบังคับแต่ยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) มีการจัดอุปกรณ์รองรับขยะและของเสีย ยังไม่มีระบบเก็บแยกชนิดขยะหรือมีการนำกลับมาใช้ใหม่ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมเป็นตัวแทนเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนได้รับประโยชน์บ้างจากการท่องเที่ยว เนื่องจากการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2)

ตารางที่ 4.3 ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP)

บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ด้านทรัพยากร	W	R	W × R	หมายเหตุ
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	3	2	6	NT/AT/ET
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	3	3	9	ET
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	3	3	9	ET
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3	3	9	NT/AT/ET
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	3	2.5	7.5	NT/ET
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3	-	-	NT
9. การได้พึ่งพาตนเอง	3	-	-	AT
10. โอกาสในการได้รับประสบการณ์ท้าทายและตื่นเต้น	3	-	-	AT
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	21	19.5	55.5	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	55.5 / 21			=2.64
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริการและการสื่อความหมาย	W	R	W × R	หมายเหตุ
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	2.5	7.5	NT/AT/ET
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	-	-	NT/AT
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย	3	1.5	4.5	NT/AT/ET
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3	2	6	NT/AT/ET
15. คุณภาพในการให้บริการ	3	2	6	NT/AT/ET
16. รูปแบบเนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	3	2	6	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	15	10	30	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	30 / 15			= 2
ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน	W	R	W × R	หมายเหตุ
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	3	3	9	NT/AT/ET
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)	3	1	3	NT/AT/ET
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม	3	2	6	NT/AT/ET
20. การจัดการขยะและของเสีย	3	2	6	NT/AT/ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	12	8	24	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	24 / 12			=2
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	W	R	W × R	หมายเหตุ
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3	2	6	ET
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3	2	6	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	6	4	12	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	12 / 6			= 2
ระดับศักยภาพ	2.16			

หมายเหตุ พิสัย 1.00 – 1.66 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีต่ำ (L)

พิสัย 1.67 – 2.33 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีปานกลาง (M)

พิสัย 2.34 – 3.00 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีสูง (H)

4. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา พบว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 2.67) (รายละเอียดดังตารางที่ 4.4) โดยแยกพิจารณาองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านทรัพยากร

แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น และมีคุณค่าทางธรรมชาติ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) มีความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าไม้ 2 ลักษณะ คือ ป่าดิบแล้งขึ้นปกคลุมตามหุบเขาและป่าเบญจพรรณตามเชิงเขาและที่ราบเชิงเขา มีโอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่าสูง เช่น หมีควาย ค่างแว่น ลิง ค้างคาว เม่น หมาจิ้งจอก เสือปลา เสือไฟ แมวป่า ไก่ฟ้า ไก่ป่า กระรอกหลากสี นกกินปลี นกปรอดหัวจุก นกตีทอง และนกชนิดต่างๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะการพบเลี้ยงผา ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวน (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวยังเป็นสถานที่ดำเนินโครงการคืนช้างสู่ธรรมชาติโดยร่วมมือกับมูลนิธิคืนช้างสู่ธรรมชาติตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ทักษะนิภาพและสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ แต่ยังไม่โดดเด่นมากนัก (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่ เช่น กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมเล่นน้ำตก (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามสภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ 2-3 ประเภท (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสมต่อการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3)

2) ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย

สิ่งอำนวยความสะดวกมีความกลมกลืนและเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย ส่วนใหญ่สิ่งอำนวยความสะดวกมีคุณภาพ แต่ไม่สามารถรองรับการใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด ในกรณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เช่น ที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขา (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2) การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินภายในแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีการจัดอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ และมีเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมด้านความปลอดภัย (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) มีการจัดการด้านการบริการไว้เป็นอย่างดี มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารและการบริการพื้นฐานที่จำเป็น สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) มีการจัดการด้านการสื่อความหมายโดยใช้คนและไม่ใช้คน โดยเฉพาะการสื่อความหมายโดยใช้คน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัยและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตลอดกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนการสื่อความหมายแบบไม่ใช้คน เช่น ป้ายสื่อความหมายต่างๆ ยังมีอยู่จำนวนน้อย และขาดการดูแลรักษา (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5)

3) ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม

แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning) เนื่องจากสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) มีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC) แต่ยังขาดมาตรการในการควบคุมที่ชัดเจนและยังไม่เข้มงวด (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) มีการตรวจสอบทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ ตลอดจนการกำหนดมาตรการในการป้องกันรักษาทรัพยากรอย่างเหมาะสม การติดตั้งป้ายแนะนำและประชาสัมพันธ์ถึงข้อควรปฏิบัติและระเบียบข้อบังคับภายในพื้นที่ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3) มีอุปกรณ์สำหรับรองรับขยะและของเสีย แต่ยังไม่เพียงพอ และยังไม่มียุทธศาสตร์การคัดแยกขยะ (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5)

4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5) นอกจากนี้ ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เช่น การเข้ารับ-ส่งนักท่องเที่ยว การขายอาหาร (มีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3)

ตารางที่ 4.4 ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP)
บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ด้านทรัพยากร	W	R	W × R	หมายเหตุ
1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและดึงดูดใจ	3	2.5	7.5	NT/AT/ET
2. ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ	3	2	6	ET
3. โอกาสในการพบเห็นสัตว์ป่า	3	3	9	ET
4. ทัศนียภาพและสภาพภูมิทัศน์ของทรัพยากรท่องเที่ยว	3	2.5	7.5	NT/AT/ET
5. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสัมพันธ์กับสภาพพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
6. ความหลากหลายของกิจกรรม	3	2	6	NT/ET
7. สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับพื้นที่	3	3	9	NT/AT/ET
8. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3	-	-	NT
9. การได้พึ่งพาตนเอง	3	-	-	AT
10. โอกาสในการได้รับประสบการณ์ท้าทายและตื่นเต้น	3	-	-	AT
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	21	18	54	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	54 / 21			=2.57
ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริการและการสื่อความหมาย	W	R	W × R	หมายเหตุ
11. ความกลมกลืนของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	2.5	7.5	NT/AT/ET
12. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก	3	-	-	NT/AT
13. คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านประโยชน์ใช้สอย	3	2	6	NT/AT/ET
14. การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	3	3	9	NT/AT/ET
15. คุณภาพในการให้บริการ	3	3	9	NT/AT/ET
16. รูปแบบเนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมาย	3	2.5	7.5	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	15	13	39	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	39 / 15			=2.6
ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน	W	R	W × R	หมายเหตุ
17. การจัดแบ่งเขตพื้นที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว (Zoning)	3	3	9	NT/AT/ET
18. การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรม (CC)	3	2.5	7.5	NT/AT/ET
19. มาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม	3	3	9	NT/AT/ET
20. การจัดการขยะและของเสีย	3	2.5	7.5	NT/AT/ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	12	11	33	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	33 / 12			=2.75
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	W	R	W × R	หมายเหตุ
21. โอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว	3	2.5	7.5	ET
22. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์	3	3	9	ET
ระดับคะแนนรวม ($\Sigma W, \Sigma R, \Sigma(R \times W)$)	6	5.5	16.5	
ระดับคะแนนเฉลี่ย ($\Sigma(R \times W) / \Sigma W$)	16.5 / 6			= 2.75
ระดับศักยภาพ	2.67			

หมายเหตุ พิสัย 1.00 – 1.66 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีต่ำ (L)

พิสัย 1.67 – 2.33 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีปานกลาง (M)

พิสัย 2.34 – 3.00 หมายถึงศักยภาพด้านพื้นที่มีสูง (H)

ตารางที่ 4.5 สรุปการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ด้าน ทรัพยากร	ด้านการจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก	ด้านการจัดการ ผลกระทบ สิ่งแวดล้อม	ด้านการมี ส่วนร่วม ของชุมชน	ระดับ ศักยภาพ	ศักยภาพ ด้านพื้นที่
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซับลังกา	2.57	2.6	2.75	2.75	2.67	H
เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์	2.64	2	2	2	2.16	M
สวนรุกขชาติ วังก้านเหลือง	2.21	1.7	2	2.25	2.04	M
ป่าจำปาสรินธร	2.75	1.85	1.5	2	2.02	M

จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่งของจังหวัดลพบุรี ได้แก่ ป่าจำปาสรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ตามแบบประเมินศักยภาพตามแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ENTSP) พบว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกามีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับสูง (ค่าระดับศักยภาพเท่ากับ 2.67) รองลงมา ได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ (ค่าระดับศักยภาพเท่ากับ 2.16) สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง (ค่าระดับศักยภาพเท่ากับ 2.04) และป่าจำปาสรินธร (ค่าระดับศักยภาพเท่ากับ 2.02) มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลาง ตามลำดับ

ผลการประเมินศักยภาพตามแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่งของจังหวัดลพบุรี ได้แก่ ป่าจำปาสรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ตามแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดย กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีขั้นตอนในการประเมินดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ ป่าจำปาสรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นพื้นที่ที่เป็นไปตามข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย

- เป็นพื้นที่ธรรมชาติหรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

ดังนั้นพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง สามารถเข้าสู่การประเมินในขั้นตอนที่ 2 คือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้ง 4 แห่ง เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามลำดับดังนี้

1. ป่าจำปาสรินธร

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าจำปาสรินธร

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40	29.5
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	10	10
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	10	7.5
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	10	2
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10	10
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	20	7.25
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว	5	3
2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว	5	1
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	5	3.25
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	5	0
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	20	8
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	5	0
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	5	0
3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	5	5
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน	5	3
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	20	14
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	10	10
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	10	4
รวม	100	58.75

ผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของป่าจำปีสิรินธรเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกดัชนีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าป่าจำปีสิรินธรได้คะแนนเฉลี่ย 58.75 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลาง หรือได้สัญลักษณ์ ★ ★

2. สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

ตารางที่ 4.7 แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40	30.67
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	10	8
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	10	6
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	10	10
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10	6.67
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	20	8.34
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว	5	2
2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว	5	3.67
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	5	2.67
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	5	0
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	20	5.33
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	5	1
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	5	1
3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	5	2.33
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน	5	1
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	20	12.67
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	10	8.67
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	10	4
รวม	100	57.01

ผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกดัชนีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าสวนรุกขชาติ

วังก้านเหลือง ได้คะแนนเฉลี่ย 57.01 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลางหรือได้สัญลักษณ์ ★ ★

3. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

ตารางที่ 4.8 แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40	29
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	10	7.5
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	10	7
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	10	4.5
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10	10
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	20	6
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว	5	3
2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว	5	0
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	5	3
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	5	0
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	20	5.75
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	5	0.5
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	5	0
3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	5	3.25
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน	5	2
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	20	7.5
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	10	6
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	10	1.5
รวม	100	48.25

ผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกดัชนีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ได้คะแนนเฉลี่ย 48.25 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับต่ำ หรือได้สัญลักษณ์ ★

4. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ตารางที่ 4.9 แสดงผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40	30.01
1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	10	6.67
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	10	8
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	10	5.34
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10	10
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	20	17
2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว	5	5
2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว	5	3
2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	5	4
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	5	5
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	20	13.68
3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	5	4
3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	5	3.34
3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	5	4
3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน	5	2.34
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	20	13.34
4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	10	8
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	10	5.34
รวม	100	74.03

ผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกดัชนีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ได้คะแนนเฉลี่ย 74.03 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับดีมาก หรือได้สัญลักษณ์ ★★★★★

ตารางที่ 4.10 แสดงสรุปการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 แห่ง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา	74.03	ดีมาก	★★★★
ป่าจำปาสรีนธร	58.75	ปานกลาง	★★
สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง	57.01	ปานกลาง	★★
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์	48.25	ต่ำ	★

จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่งของจังหวัดลพบุรี ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ป่าจำปาสรีนธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ตามแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา (ค่าคะแนน 74.03) มีมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับดีมาก รองลงมา คือ ป่าจำปาสรีนธร (ค่าคะแนน 58.75) สวนรุกขชาติสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง (ค่าคะแนน 57.01) มีมาตรฐานในระดับปานกลาง และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ (ค่าคะแนน 48.25) มีมาตรฐานในระดับต่ำ ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้ง 4 แห่ง จากการใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Evaluation of Tourism Potential : ENTSP) และแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากร ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย ด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อม/ภูมิทัศน์/ชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงให้เห็นว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกามีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่น หลากหลาย ตลอดจนมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นระบบ และเป็นมาตรฐานมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

3. ผลการสำรวจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม จำนวน 310 ชุด โดยแบ่งจำนวนการเก็บแบบสอบถามจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ ป่าจำปาสรีนธร เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ พร้อมทั้งคณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสแกนรอยนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรม (Tracking) ซึ่งเป็นเทคนิคการสังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง เพื่อรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น สำหรับการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวทำในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม 2558 ทำการวิเคราะห์แบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รายละเอียดการวิเคราะห์แบบสอบถามนักท่องเที่ยว มีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 310 คน เป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 50.00) ด้านอายุอยู่ในช่วง 15 – 24 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 31.29) รองลงมาอายุ 25 – 34 ปี (ร้อยละ 24.84) ด้านวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 47.41) รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 27.42) ด้านอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 29.68) รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 17.74) และข้าราชการ (ร้อยละ 13.87) ด้านรายได้ พบว่า เป็นผู้ที่ยังไม่มีรายได้มากที่สุด (ร้อยละ 27.42) รองลงมาได้รายได้ 10,001 – 15,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 17.10) และมีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 15.48) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคกลาง (ร้อยละ 64.19) รองลงมาเป็นกรุงเทพฯ (ร้อยละ 22.90) และพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นรถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 54.84) และรองลงมาเป็นรถบัส (ร้อยละ 26.77) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 แสดงข้อมูลสถานภาพทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	155	50.00
หญิง	155	50.00
รวม	310	100.00
2. อายุ		
15 – 24 ปี	97	31.29
25 – 34 ปี	77	24.84
35 – 44 ปี	70	22.58
45 – 54 ปี	46	14.84
55 – 64 ปี	20	6.45
รวม	310	100.00

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
3. วุฒิกการศึกษา		
ประถมศึกษา	33	10.65
มัธยมศึกษา	85	27.42
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	33	10.65
ปริญญาตรี	147	47.41
ปริญญาโท	12	3.87
รวม	310	100.00
4. อาชีพ		
ข้าราชการ	43	13.87
ธุรกิจส่วนตัว	55	17.74
ลูกจ้างของราชการ	16	5.16
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	16	5.16
พนักงานเอกชน	34	10.97
แม่บ้าน	7	2.26
เกษตรกร	20	6.45
รับจ้างทั่วไป	22	7.10
นักเรียน/นักศึกษา	92	29.68
ว่างงาน	5	1.61
รวม	310	100.00
5. รายได้		
ไม่มีรายได้	85	27.42
น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน	20	6.45
5,001 – 10,000 บาท/เดือน	48	15.48
10,001 – 15,000 บาท/เดือน	53	17.10
15,001 – 20,000 บาท/เดือน	43	13.87
20,001 – 30,000 บาท/เดือน	41	13.23
มากกว่า 30,000 บาท/เดือน	20	6.45
รวม	310	100.00

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
6. เดินทางมาจาก		
กรุงเทพฯ	71	22.90
ภาคกลาง	199	64.19
ภาคเหนือ	9	2.90
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21	6.76
ภาคใต้	5	1.61
ภาคตะวันออก	5	1.61
รวม	310	100.00
7. พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยว		
รถยนต์ส่วนตัว	170	54.84
รถตู้ปรับอากาศ	29	9.35
รถบัส	83	26.77
รถจักรยานยนต์	26	8.39
รถรับจ้างสาธารณะ	2	0.65
รวม	310	100.00

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งนี้ (ร้อยละ 68.71) ส่วนผู้ที่เคยมา (ร้อยละ 31.29) ส่วนใหญ่เคยมา 2 – 3 ครั้ง (ร้อยละ 10.00) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว 1 – 6 ชั่วโมง (ร้อยละ 57.42) รองลงมาใช้เวลาท่องเที่ยว 1 วัน หรือค้างคืน (ร้อยละ 26.13)

เป้าหมายที่มาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งใจมาเที่ยวที่นี้แห่งเดียว (ร้อยละ 57.10) รองลงมาเป็นตั้งใจมาเที่ยวที่แห่งนี้เป้าหมายหลัก แต่จะแวะเที่ยวที่อื่นด้วย (ร้อยละ 27.42)

ประเภทกลุ่มในการเดินทาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อน (ร้อยละ 48.39) รองลงมาเดินทางมากับกลุ่มครอบครัว (ร้อยละ 28.71) และมีบางกลุ่มที่เดินทางมากับสถานศึกษาหรือหน่วยงานเพื่อทำกิจกรรม (ร้อยละ 10.0)

การพักค้างแรมในแหล่งท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้าง (ร้อยละ 69.68) ส่วนผู้ที่พักค้าง (ร้อยละ 30.32) ส่วนใหญ่จะพักค้างเป็นเวลา 1 คืน (ร้อยละ 25.81)

วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้ พบว่านักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 อันดับแรกคือ ศึกษาเรียนรู้และสัมผัสธรรมชาติ (ร้อยละ 58.39) ได้พักผ่อนหย่อนใจในแหล่งธรรมชาติ (ร้อยละ 38.39) และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนสนิท (ร้อยละ 21.29) ตามลำดับ

กิจกรรมนันทนาการที่เข้าร่วมในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้ พบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมมากที่สุด 5 อันดับแรกคือ ชมวิว (ร้อยละ 54.84) เดินป่า (ร้อยละ 52.90) ศึกษาธรรมชาติ (ร้อยละ 50.65) ถ่ายภาพ (ร้อยละ 45.81) และเล่นน้ำตก (ร้อยละ 33.23) ตามลำดับ

สื่อที่ชักชวนให้มาแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้ พบว่าสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลและเดินทางมาท่องเที่ยว 3 อันดับแรกคือ อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 51.94) เคยเดินทางมาก่อน (ร้อยละ 21.29) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ร้อยละ 15.16) ตามลำดับ

สำหรับความต้องการจะกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีก พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีต้องการที่จะกลับมาเยือนอีก (ร้อยละ 80.00) ดังแสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.12 และความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ และสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวพัฒนา แสดงดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. เคยมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งนี้		
ไม่เคย	213	68.71
เคยมา	97	31.29
1 ครั้ง	(24)	(7.74)
2 – 3 ครั้ง	(31)	(10.00)
4 – 5 ครั้ง	(11)	(3.55)
มากกว่า 5 ครั้งขึ้นไป	(9)	(2.90)
ไม่ระบุ	(22)	(7.10)
รวม	310	100.00
2. ระยะเวลาที่เข้าเที่ยวชม		
1 - 6 ชั่วโมง	178	57.42
6 – 12 ชั่วโมง	46	14.84
1 วัน/ค้างคืน	81	26.13
มากกว่า 1 คืน	5	1.61
รวม	310	100.00

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ข้อมูลการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
3. เป้าหมายที่มาแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้		
ตั้งใจมาเที่ยวที่นี่แห่งเดียว	177	57.10
ตั้งใจมาเที่ยวที่แห่งนี้เป็นเป้าหมายหลัก แต่จะแวะเที่ยวที่อื่นด้วย	85	27.42
แค่ผ่านมาแวะพัก แล้วจะไปเที่ยวที่อื่นต่อ	41	13.23
ไม่ใช่ (ทัศนศึกษา, เข้าค่ายทำกิจกรรม)	7	2.26
รวม	310	100.00
4. ประเภทกลุ่มในการเดินทางครั้งนี้		
กลุ่มเพื่อน	150	48.39
เดินทางมากับบริษัททัวร์	9	2.90
กลุ่มครอบครัว	89	28.71
เดินทางมาคนเดียว	6	1.94
กลุ่มผสมระหว่างครอบครัวและเพื่อน	25	8.06
อื่นๆ (โครงการของสถานศึกษา, หน่วยงาน)	31	10.00
รวม	310	100.00
5. พักค้างแรมในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้		
ไม่ค้าง	216	69.68
พักค้างแรม	94	30.32
1 คืน	(80)	(25.81)
2 คืน	(13)	(4.19)
3 คืน	(1)	(0.32)
รวม	310	100.00
6. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้		
(เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ศึกษาเรียนรู้และสัมผัสธรรมชาติ	181	58.39
ได้พักผ่อนหย่อนใจในแหล่งธรรมชาติ	119	38.39
มีโอกาสนักปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนสนิท	66	21.29
ผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน	65	20.97
ทำกิจกรรมใช้เวลาว่างร่วมกับครอบครัว	58	18.71
ได้ผจญภัย เสี่ยงภัยและท้าทายความสามารถ	32	10.32
หลีกเลี่ยงความวุ่นวาย/แสวงหาความสงบ	29	9.35
อื่นๆ	2	0.65

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ข้อมูลการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
7. กิจกรรมนันทนาการที่เข้าร่วมในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวใน ครั้งนี้ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ชมวิว	170	54.84
เดินป่า	164	52.90
ศึกษาธรรมชาติ	157	50.65
ถ่ายภาพ	142	45.81
เล่นน้ำตก	103	33.23
พักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ	63	20.32
ปีนเขา/ไต่เขา	33	10.65
ดูนก	17	5.48
ปิกนิก	14	4.52
ตั้งแคมป์พักแรม	14	4.52
ปั่นจักรยาน	14	4.52
ส่องสัตว์	11	3.55
ชมถ้ำ	5	1.61
ดูผีเสื้อ	3	0.97
อื่นๆ	5	1.61
8. สื่อที่ชักชวนให้มาแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้		
อินเทอร์เน็ต	161	51.94
เคยเดินทางมาก่อน	66	21.29
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	47	15.16
สื่อสิ่งพิมพ์	33	10.65
ศูนย์บริการการท่องเที่ยว	29	9.35
วิทยุ/โทรทัศน์	21	6.77
แผ่นพับ	15	4.84
อื่นๆ	28	9.03
9. ความต้องการจะกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีก		
ต้องการ	248	80.00
ไม่แน่ใจ	59	19.03
ไม่ต้องการ	3	0.97
รวม	310	100.00

ตารางที่ 4.13 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลที่นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้
และสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวพัฒนา

รายการความคิดเห็น

1. เหตุผลที่นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้

- อยู่ใกล้ การเดินทางสะดวก
- น้ำตกสวย สะอาด เล่นน้ำ
- เป็นแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม บรรยากาศดี ร่มรื่น
- เจ้าหน้าที่ต้อนรับดี พ่อค้าแม่ค้าในแหล่งท่องเที่ยวต้อนรับดี
- เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประโยชน์
- ประทับใจกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ
- ได้ความสนุกสนาน ความรู้ และประสบการณ์

2. สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่นักท่องเที่ยวต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้พัฒนา

- มีห้องน้ำเพิ่มขึ้น
- การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น
- ที่พักรับรองนักท่องเที่ยว
- มีบ้านพักนักท่องเที่ยวสำหรับตั้งแคมป์หรือพักค้างคืน
- มีร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายของฝาก ของที่ระลึก เพิ่มขึ้น
- จุดถ่ายภาพ
- ไฟแสงสว่างระหว่างเส้นทางเดิน
- มีมัคคุเทศก์น้อย
- มีเส้นทางจักรยานศึกษาธรรมชาติ
- จัดระเบียบร้านค้าบริเวณน้ำตกให้เป็นระเบียบ
- มีสัญญาณโทรศัพท์ครอบคลุมทั่วถึงทุกเครือข่าย

3. ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การศึกษาความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาถึงความพึงพอใจและความต้องการของแหล่งท่องเที่ยวใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้ผลการศึกษาของแต่ละด้านดังนี้

3.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอันดับแรกคือ ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.91$) รองลงมาเป็น ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.75$) และสิ่งที่พึงพอใจอันดับสุดท้าย คือ ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้ำ ภูเขา ($\bar{X} = 3.42$)

สำหรับสิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการในด้านแหล่งท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคือ ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.27$) รองลงมาเป็น ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.25$) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ ด้านแหล่งท่องเที่ยว

ด้านแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ			ระดับความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว	3.75	0.70	มาก	4.19	0.68	มาก
2. ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้ำ ภูเขา	3.42	0.97	ปานกลาง	4.05	0.77	มาก
3. ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว	3.91	0.68	มาก	4.27	0.63	มาก
4. ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	3.59	0.89	มาก	4.25	0.63	มาก
ภาพรวม	3.67	0.64	มาก	4.19	0.53	มาก

3.2 ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอันดับแรกคือ เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร ($\bar{X} = 3.79$) รองลงมาเป็น เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสะอาด รวดเร็ว ($\bar{X} = 3.78$) และสิ่งที่พึงพอใจอันดับสุดท้ายคือ เจ้าหน้าที่มีความสามารถถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 3.70$)

สำหรับสิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการในด้านบุคลากรผู้ให้บริการเป็นอันดับแรกคือ เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร ($\bar{X} = 4.17$) รองลงมาเป็น เจ้าหน้าที่มีความสามารถถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 4.16$) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ

ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ	ระดับความพึงพอใจ			ระดับความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร	3.79	0.79	มาก	4.17	0.59	มาก
2. เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสะอาด รวดเร็ว	3.78	0.80	มาก	4.15	0.60	มาก
3. เจ้าหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ	3.75	0.84	มาก	4.15	0.61	มาก
4. เจ้าหน้าที่มีความสามารถถ่ายทอดความรู้	3.70	0.86	มาก	4.16	0.66	มาก
ภาพรวม	3.75	0.74	มาก	4.16	0.52	มาก

3.3 ด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว สิ่งนี้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอันดับแรกคือ การบริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.51$) รองลงมาเป็น ข้อมูลเกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้ สัตว์ป่า ($\bar{X} = 3.46$) และสิ่งที่พึงพอใจอันดับสุดท้ายคือ ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.26$)

สำหรับสิ่งนี้นักท่องเที่ยวมีความต้องการในด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคือ การบริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมาเป็น ข้อมูลเกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้ สัตว์ป่า ($\bar{X} = 4.08$) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

ด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ			ระดับความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	3.51	0.96	มาก	4.12	0.66	มาก
2. ข้อมูลเกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้ สัตว์ป่า	3.46	1.03	ปานกลาง	4.08	0.68	มาก
3. ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่น	3.26	1.13	ปานกลาง	3.96	0.77	มาก
ภาพรวม	3.41	0.98	ปานกลาง	4.06	0.62	มาก

3.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งนี้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอันดับแรกคือ สภาพของการอนุรักษ์และบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.62$) รองลงมาเป็น การจัดสถานที่เพื่อใช้พักผ่อนหย่อนใจบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ความสะอาด/สวยงาม, การตกแต่งด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ, การดูแลความปลอดภัย, การให้ข้อมูล-ความรู้, สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน) ($\bar{X} = 3.54$) และสิ่งที่พึงพอใจอันดับสุดท้ายคือ ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ/ราคาเหมาะสม/ความสะอาด/คุณภาพอาหาร ($\bar{X} = 3.25$)

สำหรับสิ่งนี้นักท่องเที่ยวมีความต้องการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอันดับแรกคือ สภาพของการอนุรักษ์และบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.16$) รองลงมาเป็น การจัดสถานที่เพื่อใช้พักผ่อนหย่อนใจบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ความสะอาด/สวยงาม, การตกแต่งด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ, การดูแลความปลอดภัย, การให้ข้อมูล-ความรู้, สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน) ($\bar{X} = 4.14$) และสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์เครื่องใช้ และความสะอาดของบ้านพัก ($\bar{X} = 4.13$) ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความพึงพอใจ			ระดับความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก/ปลอดภัย/มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน	3.37	1.10	ปานกลาง	4.07	0.70	มาก
2. มีสถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสมปลอดภัย	3.50	0.90	มาก	4.03	0.63	มาก
3. มีห้องน้ำ-ห้องสุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน	3.44	0.86	ปานกลาง	4.00	0.67	มาก
4. ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ/ราคาเหมาะสม/ความสะอาด/คุณภาพอาหาร	3.25	0.93	ปานกลาง	3.99	0.67	มาก
5. การสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น ป้าย/สัญลักษณ์ การให้ความรู้ เอกสารแผ่นพับ	3.33	0.94	ปานกลาง	4.00	0.72	มาก
6. สาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า, น้ำดื่ม/น้ำใช้) มีคุณภาพ ใช้การได้ดี	3.46	0.78	ปานกลาง	4.03	0.66	มาก
7. การจัดสถานที่เพื่อใช้พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณแหล่งท่องเที่ยว (ความสะอาด/สวยงาม, การตกแต่งด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ, การดูแลความปลอดภัย, การให้ข้อมูล-ความรู้, สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน)	3.54	0.81	มาก	4.14	0.66	มาก
8. สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์เครื่องใช้และความสะอาดของบ้านพัก	3.53	0.86	มาก	4.13	0.67	มาก
9. สภาพของการอนุรักษ์และบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว	3.62	0.81	มาก	4.16	0.72	มาก
ภาพรวม	3.45	0.72	ปานกลาง	4.06	0.53	มาก

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ย, S.D. = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

โดยสรุปแล้วพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำป่าสัก เพื่อการศึกษาเรียนรู้และสัมผัสธรรมชาติ พักผ่อนหย่อนใจในแหล่งธรรมชาติ และได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเพียงไม่นาน ดังนั้นควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวให้มีจุดเด่น ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ และการสื่อความหมายให้ข้อมูลความรู้แก่นักท่องเที่ยว การให้ความรู้จะทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากเป็นการให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนานขึ้น เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชนในพื้นที่แล้ว ยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

การนำเสนอข้อมูลและผลการศึกษาในบทที่ 6 คณะผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์สภาพการณ์ของปัญหาโดยสรุปภายในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ซึ่งแบ่งปัญหาสำคัญออกเป็น 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ปัญหาการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทางธรรมชาติ 2) ปัญหาด้านการสื่อความหมายรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ปัญหาด้านการสัญจรในพื้นที่เพื่อรองรับความปลอดภัย และ 4) ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทางธรรมชาติ

ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นและอัตลักษณ์ทางนิเวศ โดยเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของกลุ่มน้ำป่าสัก สภาพแวดล้อมในพื้นที่ทั้ง 4 แห่งตั้งอยู่ในเขตเทือกเขาหินปูนบนที่ราบลอนลูกคลื่น สภาพทางธรณีสัณฐานมีความสามารถในการเก็บกักน้ำในชั้นดินและหินอันเป็นพื้นที่เติมน้ำทางธรรมชาติ (Aquifer Recharge Zone) จึงส่งผลให้ภายในพื้นที่และบริเวณโดยรอบเป็นแหล่งน้ำซับและแหล่งน้ำบาดาลที่มีทรัพยากรน้ำตลอดปี แต่ในปัจจุบันความต้องการด้านทรัพยากรน้ำและการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนโดยรอบได้กระจายตัวปิดล้อมพื้นที่จนทำให้ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นเสมือนเกาะกลางมหาสมุทร ลักษณะดังกล่าวส่งผลให้การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ทางนิเวศเพื่อดำรงความเป็นพื้นที่ธรรมชาติไม่สามารรถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากทรัพยากรน้ำซับและน้ำบาดาลอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดูแลรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติทั้ง 4 แห่งมีปัญหาในเรื่องการจัดสรรน้ำระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน ซึ่งปริมาณน้ำที่ไหลเข้าและปริมาณน้ำหมุนเวียนในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกามีปริมาณลดลงจนส่งผลให้พืชพันธุ์และสัตว์ล้วนตกอยู่ในภาวะการขาดแคลนน้ำที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้นในแต่ละปี อันเป็นผลที่มีทิศทางสวนกลับกันกับผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนที่ผลิตได้เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี โดยเป็นที่น่าสนใจว่าป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นแหล่งต้นน้ำที่มีตาน้ำกระจายตัวอยู่เป็นจำนวนมาก แต่กลับไม่สามารถให้น้ำเพื่อหล่อเลี้ยงระบบนิเวศได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาลงในรายละเอียดจะเห็นได้ชัดว่าน้ำซับและน้ำบาดาลที่ไม่มีขอบเขตการไหลของน้ำและการเก็บกักน้ำระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ และพื้นที่เกษตรกรรมเป็นผลให้การใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อตอบสนองการผลิตภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกพืชเชิงเดี่ยวขาดการควบคุมทิศทางการจัดสรรทรัพยากรน้ำ โดยไม่มีการบริหารจัดการน้ำในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เกิดความสมดุล

ระหว่างพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม ซึ่งในกรณีเช่นนี้การกำหนดขอบเขตพื้นที่เชิงอนุรักษ์ที่ครอบคลุมเฉพาะเขตแดนบนพื้นที่เป็นมาตรการหรือกฎระเบียบที่ไม่อาจตอบสนองกับปัญหาการรบกวนและการคุกคามความเป็นพื้นที่ธรรมชาติเช่นในกรณีของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

นอกจากนี้ปัญหาการรบกวนและการคุกคามความเป็นพื้นที่ธรรมชาติยังมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติ (Aquifer Recharge Zone) และพื้นที่ต้นน้ำของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ซึ่งยังไม่ได้รับการกำหนดขอบเขตให้เป็นพื้นที่เชิงอนุรักษ์รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายห้ามบุกรุกอย่างเข้มข้นจึงส่งผลปริมาณน้ำที่ไหลเข้าป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกามีปริมาณน้ำลดลงทั้งในส่วนของน้ำผิวดินและน้ำบาดาล นอกจากนี้หากวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ทั้ง 4 แห่งจะพบว่าการชะลอน้ำ การหน่วงน้ำและการกระจายน้ำควรได้รับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานตามเนินดิน แอ่งน้ำและร่องน้ำเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการไหลของน้ำให้มีทิศทางการกระจายไปทั่วพื้นที่ ตลอดจนการควบคุมอัตราการไหลของน้ำควรรักษาอัตราการไหลให้อยู่ในระดับต่ำ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดความชุ่มชื้นเพื่อสำรองน้ำผิวดินไว้หล่อเลี้ยงระบบนิเวศได้ตลอด ซึ่งในกรณีของป่าจำปีสิรินธรและสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง อาจกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมควรได้รับการจัดการให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งต้องการปริมาณน้ำหล่อเลี้ยงในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ในการนี้โครงข่ายของเส้นทางน้ำและแหล่งน้ำสนับสนุนน้ำต้นทุนให้กับป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกานับว่ามีความสำคัญที่ควรได้รับการดูแลรักษา พื้นฟูเชื่อมโยงและเชื่อมต่ออย่างเป็นเครือข่ายให้มีสภาพใช้งานได้ดี มีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจนบนพื้นฐานที่ไม่สร้างความขัดแย้ง และทับซ้อนกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎร

สำหรับปัญหาประการสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการรักษาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา คือ เครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ยังไม่สามารถจัดตั้งและส่งเสริมการสร้างกลไกขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำชุมชน (Water Community Management) และการจัดการน้ำข้ามเขตแดน (Transboundary) ระหว่างของพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมได้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ซึ่งการดำเนินงานเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทางธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยการกำหนดมาตรการระเบียบข้อบังคับ ข้อตกลงหรือกฎเกณฑ์ของชุมชน ด้านความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรให้สอดคล้องรองรับกับความต้องการทางนิเวศของพื้นที่ทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ควรดำเนินการเพื่อรักษาระบบนิเวศของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาในปัจจุบัน

นอกจากนี้ปัญหาดำรงอยู่ของต้นจำปีสิรินธรในแหล่งกำเนิดโดยธรรมชาติ ซึ่งมีอัตราการงอกของกล้าไม้และการเจริญเติบโตจนเป็นต้นไม้ใหญ่มีแนวโน้มของการอยู่รอดในระดับต่ำ ซึ่งผลจากการสำรวจพบต้นจำปีสิรินธรขนาดใหญ่จำนวน 500 - 512 ต้น (บรรเจิด ถมปัด, 2559) โดยไม่พบต้นจำปีสิรินธรขนาดเล็กที่มีอายุ 1-3 ปี ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธรแต่อย่างใด ซึ่งการขาดช่วงการเจริญเติบโตขึ้นทดแทนต้น

จำปีสิรินธรในรุ่นหลังๆ ที่ไม่มีการเกิดขึ้นทดแทนตามธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธร นับเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ให้เห็นว่าโอกาสในการสูญพันธุ์ของต้นจำปีสิรินธรในแหล่งกำเนิดมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น โดยปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ความเป็นพื้นที่ธรรมชาติของป่าจำปีสิรินธรให้มีความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจำเป็นต้องมีเป้าหมายการดำเนินงานให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าการชื่นชมและการรับรู้ถึงความสำคัญของป่าจำปีสิรินธรเพียงด้านเดียว

จากผลการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา สามารถสรุปผลในแต่ละประเด็นตามรายละเอียด ดังนี้

1. แหล่งต้นน้ำสำคัญของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา กำลังถูกรบกวนการทำหน้าที่ในการเป็นพื้นที่ต้นน้ำ และพื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติ (Aquifer Recharge Area)

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาขาดการจัดตั้งและส่งเสริมการสร้างและขับเคลื่อนกลไกการบริหารจัดการน้ำชุมชน (Water Community Management) และการจัดการน้ำข้ามเขตแดน (Transboundary) ให้เกิดสมดุลระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม

3. การชะลอน้ำหน่วงน้ำและการเก็บกักน้ำในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานช่วยการจัดสรรน้ำในพื้นที่ให้เกิดการกระจายตัวอย่างทั่วถึง

4. โครงข่ายเส้นทางน้ำและแหล่งน้ำสนับสนุนน้ำต้นทุนให้กับป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาขาดการดูแลรักษา พื้นฟูเชื่อมโยงและเชื่อมต่ออย่างเป็นเครือข่ายให้มีสภาพใช้งานได้ดี มีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจน โดยไม่ขัดแย้งกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎร

5. ผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกายังขาดแผนการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดความมั่นคงเรื่องน้ำ (Water Security) อย่างเป็นระบบ

6. การจัดการความรู้ของชุมชน ด้านการจัดการน้ำไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำชุมชนระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน

7. การใช้มาตรการด้านสิ่งก่อสร้างช่วยบริหารจัดการน้ำ โดยเฉพาะการจัดสรรน้ำทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกายังขาดศักยภาพที่เหมาะสมในการเก็บกักน้ำ ส่งน้ำ หน่วงน้ำและกระจายน้ำอย่างเป็นระบบ และมีความเป็นองค์รวม

2. ปัญหาด้านการสื่อความหมายรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปาจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เมื่อพิจารณาในบริบทของสถานะการเป็นแหล่งนันทนาการและแหล่งเรียนรู้พบว่า พื้นที่ทั้ง 4 แห่งต่างมีทรัพยากรของระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ต่อการเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ทางธรรมชาติของท้องถิ่น แหล่งนันทนาการ แหล่งเรียนรู้และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Places) ซึ่งศักยภาพดังกล่าว นับว่าเป็นแนวทางสำคัญต่อการสร้างความชัดเจนและขยายกรอบความเข้าใจให้เกิดทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพเชิงพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มอย่างมีอัตลักษณ์ คอยสร้างผลผลิตและทำการผลิตซ้ำ (Reproduction) บนเงื่อนไขความเป็นไปได้ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล แต่อย่างไรก็ตามในภาพรวมของปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการสื่อความหมายเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่พบว่า การสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aspects) ของสภาพแวดล้อมกายภาพในฐานะที่มีบทบาทต่อการแสดงออกของภาษายังขาดการสื่อความหมายและขาดความหลากหลายในการสื่อความหมาย เช่น การสื่อความหมายด้านการใช้สอยของพื้นที่หรือสถานที่ การสื่อความหมายระบบคุณค่าที่ยึดถือ การสื่อความหมายด้านความปลอดภัย การสร้างแรงบันดาลใจ การเรียนรู้ การแสดงความรู้สึกและการแสดงออกของเอกลักษณ์เชิงพื้นที่

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการสื่อความหมาย ด้านเนื้อหาเชิงบรรยาย ได้แก่ เนื้อหาเรื่องระบบนิเวศวิทยา พรรณไม้เด่น สภาพทางธรณีวิทยา น้ำและแหล่งน้ำ คุณค่าความสำคัญของป่าความสัมพันธ์ของระบบนิเวศกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และการปลูกจิตสำนึกในการร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันทางผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการบริหารจัดการปาจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ยังเน้นการสื่อความหมายด้วยการนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการแจ้งให้ทราบหรือสร้างการรับรู้เชิงข้อมูลมากกว่าการสื่อความหมายให้เกิดแง่คิดหรือแนวคิดในการร่วมลงมืออนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ทางธรรมชาติให้อยู่ร่วมกับชุมชนให้เกิดความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการสื่อความหมายเพื่อแจ้งให้ทราบหรือสร้างการรับรู้ดังกล่าวตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นผลอย่างชัดเจนว่าชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถรับรู้ข้อเท็จจริงเชิงคุณค่าความสำคัญของระบบนิเวศในปาจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา แต่ผลดังกล่าวกลับไม่สามารถยกระดับการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมให้อยู่ร่วมกับพื้นที่ธรรมชาติได้อย่างสมดุล อีกทั้งเป็นที่น่าสนใจว่ากิจกรรมและเวทีการปรึกษาหารือเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การกำหนดมาตรการหรือกฎเกณฑ์การใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อหล่อเลี้ยงพื้นที่ธรรมชาติดังไม่สามารถก่อรูป จัดตั้งและดำเนินงานที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างชัดเจน ตลอดจนการสื่อความหมายเพื่อยกระดับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติยังขาดความต่อเนื่องและการดำเนินงานให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นการสื่อความหมายเพื่อสร้างสำนึกและการตระหนักรู้ที่มีความน่าสนใจและการดึงดูดให้สังคมมองเห็นคุณประโยชน์ในการรักษาพื้นที่ทางธรรมชาติให้อยู่ร่วมกับชุมชนอย่างสมดุล ยั่งยืนและเกิดความเป็น

ธรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการทบทวนเพื่อแก้ไขเนื้อหาและรายละเอียดการสื่อความหมายใหม่ นับเป็นงานสำคัญเร่งด่วนที่ควรปรับปรุงและปรับเปลี่ยนเนื้อหาการสื่อความหมาย แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของการศึกษาพันธุ์สัตว์ป่าฉบับปัจจุบันเป็นกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจและแตกต่างออกไปในเรื่องของการสื่อความหมายเชิงคุณค่าความสำคัญและความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมธรรมชาติในฐานะ "การเป็นบ้านของช้างและป่าต้นน้ำแห่งลุ่มน้ำป่าสัก" ซึ่งการสื่อความหมายดังกล่าวสามารถสร้างผลกระทบก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการร่วมลงมืออนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ทางธรรมชาติจากภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำฝายชะลอน้ำตามลำน้ำสายย่อยมากกว่า 300 ฝาย การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม การปล่อยช้างคืนสู่ป่า และการสร้างแหล่งน้ำและแหล่งอาหารให้สัตว์ป่าในพื้นที่ ย่อมสะท้อนให้เห็นผลอย่างชัดเจนว่าการสื่อความหมายด้วยรูปแบบเนื้อหาที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนและแสดงเอกลักษณ์เชิงพื้นที่ที่น่าสนใจและดึงดูดให้สังคมเกิดการตระหนักรู้ต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนในสังคม นับว่ามีความสำคัญและเป็นพลังที่สามารถขับเคลื่อนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้รายละเอียดของเนื้อหาเชิงสัญลักษณ์และข้อความในการสื่อความหมายเพื่อแนะนำ ตักเตือน ข้อห้าม และ ข้อปฏิบัติ เช่น ป้ายบอกจุดทางเข้า ทางออกหรือทางแยก ป้ายบอกระยะทาง ป้ายบอกทิศทาง ป้ายแสดงขอบเขตพื้นที่เปราะบางทางนิเวศ ป้ายเตือนระวังอันตราย ป้ายแสดงกิจกรรมที่สามารถทำได้ ป้ายบอกข้อมูลในการเดินศึกษาธรรมชาติ ป้ายแสดงข้อควรปฏิบัติในการเดินป่าและป้ายบอกข้อมูลในกรณีที่นักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บหรือเกิดอุบัติเหตุ จากการสำรวจพื้นที่ในปัจจุบันของป่าจำปาสรีนธร สวนรุกชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจะไม่พบรูปแบบการสื่อความหมายที่สอดคล้องเหมาะสมกับการใช้สอยในแต่ละวัตถุประสงค์ ตลอดจนป้ายสื่อความหมายที่มีอยู่เดิมยังขาดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องและไม่ทนทานต่อสภาพภูมิอากาศจึงเกิดความเสียหายทรุดโทรมจนไม่สามารถนำไปใช้เผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้

3. ปัญหาด้านการสัญจรในพื้นที่เพื่อรองรับความปลอดภัย

การมองปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพื้นที่เพื่อรองรับความปลอดภัย เมื่อทำการสำรวจศักยภาพและปัญหาเชิงพื้นที่พบว่า การจัดเตรียมเส้นทางสัญจรในการประกอบกิจกรรมประเภทต่างๆ ภายในป่าจำปาสรีนธร สวนรุกชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาต่างได้รับการพัฒนาอย่างเป็นลำดับจนสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ทั้ง 4 แห่งเกิดการเข้าถึงและการสัญจรที่สะดวกสบายและเหมาะสมกับการใช้สอย แต่อย่างไรก็ตามการจัดเตรียมเส้นทางสัญจรไว้รองรับเหตุฉุกเฉินในกรณีที่นักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บหรือเกิดอันตรายยังไม่พบการจัดเตรียมเส้นทางสัญจรที่มีความชัดเจนและการจัดทำอย่างเป็นระบบ ตลอดจนขาดการวางแผนและการซ้อมรับมือกับเหตุการณ์ในกรณีฉุกเฉิน จากการสำรวจปัญหาและศักยภาพดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่จะใช้เส้นทางสัญจรเพื่อรองรับความปลอดภัยในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินตามเส้นทางสำรวจลาดตระเวนป่า เส้นทางเดินป่าหรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งเส้นทางสัญจรดังกล่าวล้วนถูกออกแบบมาให้เกิดการเข้าถึงไปยังแหล่งที่มีทรัพยากรสำคัญและมีทิศทางและรูปแบบสอดคล้องไปกับสภาพแวดล้อมและภูมิสถานเป็นหลัก แต่ลักษณะเส้นทาง

ระยะทางและทิศทางของเส้นทางสัญจรเพื่อรองรับความปลอดภัยในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินควรมีระยะทางที่สั้นสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวกและเชื่อมโยงเชื่อมต่อกับเส้นทางสำรวจลาดตระเวน เส้นทางเดินป่าหรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้เป็นระบบเครือข่ายเดียวกัน ซึ่งการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมกายภาพของเส้นทางฉุกเฉินในป่าจำปาสิรินคร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ยังขาดความพร้อมและการเตรียมการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ

4. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัญหาและศักยภาพของสภาพแวดล้อมกายภาพที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของป่าจำปาสิรินคร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) อันเป็นแนวคิดสำคัญที่เปิดโอกาสให้บุคคลและกลุ่มบุคคลในสังคมที่มีความแตกต่างด้านเพศ วัยและสมรรถภาพทางร่างกายให้สามารถเข้าถึง ประกอบกิจกรรมและใช้บริการสถานที่ต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งการออกแบบเพื่อมวลชนหรือการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) จากการสำรวจสภาพแวดล้อมกายภาพในพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง ยังไม่พบการจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมตามแนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล ด้านการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการนี้แนวคิดการออกแบบเพื่อคนทั้งมวลนับเป็นการจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพให้มีความสัมพันธ์ตอบสนองการดำเนินกิจกรรมประเภทต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้สอยหรือนักท่องเที่ยว ในการนี้หากสภาพแวดล้อมกายภาพไม่อาจตอบสนองความสะดวกสบายตามความต้องการและความจำเป็นอย่างเหมาะสมในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวและเรียนรู้ทางนิเวศ ศักยภาพของป่าจำปาสิรินคร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวและการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติที่มีคุณภาพ ซึ่งจะกลายเป็นเงื่อนไขและข้อจำกัดสำคัญต่อการตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากผู้ใช้สอยหรือนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทต่างมีความต้องการและความจำเป็นไม่เหมือนกัน รวมถึงมีความแตกต่างกันในการดำรงชีพและทักษะการใช้ชีวิต ดังนั้นสภาพแวดล้อมกายภาพจึงควรตอบสนองการใช้งาน (Functional) ได้อย่างคุ้มค่าและมีความสมประโยชน์สอดคล้องและครอบคลุมนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท เช่น ผู้พิการทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก เยาวชน สตรีมีครรภ์หรือผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก เป็นต้น

ในการนี้การออกแบบเพื่อมวลชนล้วนมีความสัมพันธ์กับผู้ใช้สอยหรือนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเข้าถึงพื้นที่และสถานที่ ตลอดจนสามารถใช้สอยสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับความปลอดภัย (Safety) การป้องกันอันตราย (Error Tolerance) ความเสมอภาคในการใช้สอย (Fairness) การใช้สอยที่มีความยืดหยุ่นต่อการใช้งาน (Flexibility) สอดคล้องความเหมาะสมกับลักษณะของผู้ใช้สอยแต่ละประเภท การสื่อสารมีความเรียบง่าย (Simplicity) กระชับ ชัดเจน และทำความเข้าใจได้ง่าย (Understanding) เครื่องมือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก (Physical Effort) ควรใช้งานง่าย ออกแรงแต่น้อยและสะดวกสบายต่อการใช้สอย ตลอดจนการจัดเตรียมขนาดของพื้นที่และที่ว่าง

(Area Requirement and Space) ต้องมีความเหมาะสมกับผู้ใช้อยู่แต่ละประเภทให้เกิดการใช้งานที่สะดวกสบาย (เว็บทำสำหรับคนพิการ, 2557) แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกสบายตามแนวคิดการออกแบบเพื่อมวลชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมกายภาพในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ได้แก่ สวน ลานโล่งกว้าง ร้านค้า ที่จอดรถนะประเภทต่างๆ ห้องน้ำสาธารณะ ถนน เส้นทางขึ้นจักรยาน ทางเดินเท้า เส้นทางออกกำลังกาย จุดชมทิวทัศน์ พื้นที่นันทนาการต่างๆ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกประกอบการใช้สอย เช่น ป้ายสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ ป้ายสัญญาณ ป้ายข้อความทั่วไป ป้ายคำเตือน ป้ายข้อควรระวัง ป้ายขอแนะนำ ป้ายข้อบังคับ ป้ายข้อห้าม ป้ายกฎระเบียบ ป้ายรายละเอียดชี้แจง รวมถึงสถานที่ให้บริการน้ำดื่ม ม้านั่งพักผ่อน จุดแวะพัก ที่พักคอย ป้ายรอรถประจำทาง ไฟส่องสว่าง กล้องวงจรปิด รั้วหรือแผงกั้นป้องกันอันตราย กระเบื้องนำทางคนตาบอด (Braille Block) ทางลาด (Ramp) ราวจับช่วยพยุงตัว และจุดบริการ Wi-fi ควรได้รับการปรับปรุงและจัดทำให้มีปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพเชิงพื้นที่ของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพในฐานะการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การรักษาความเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติให้อยู่รอดอยู่ท่ามกลางวงล้อมของพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน ประเด็นสำคัญคือ การจัดสรรทรัพยากรน้ำอย่างไรให้เกิดความสมดุลและมีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตลอดจนประเด็นด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยในพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกตามแนวคิดการออกแบบเพื่อมวลชนจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า พื้นที่ทั้ง 4 แห่งยังขาดการจัดหาและติดตั้งระบบการสื่อความหมาย เส้นทางสัญจรเพื่อรองรับเหตุฉุกเฉินและสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้นการยกระดับการพัฒนาป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงควรพิจารณาประเด็นดังกล่าวให้มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การรักษาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติเพื่อดำรงความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในบริบทเชิงพื้นที่ของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการระดมความคิดเห็น สัมภาษณ์สภาพพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดูแลและรับผิดชอบพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง ต่างตอกย้ำทางความคิดและเห็นพ้องร่วมกันว่าปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทางธรรมชาติที่ตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมของพื้นที่เกษตรกรรม ต่างมีสาเหตุมาจากการช่วงชิงการใช้ทรัพยากรน้ำโดยอิสระที่ขาดการควบคุมและดูแลให้เกิดความสมดุลระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่

เกษตรกรรมและชุมชนจึงเป็นผลให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในการหล่อเลี้ยงระบบนิเวศ ลักษณะดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ผ่านความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายด้วยการตระหนักถึงความรับผิดชอบและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นมรดกของชุมชนโดยปราศจากการนำกฎหมายมาบังคับใช้ ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะเช่นนี้แนวคิดในการบริหารจัดการน้ำควรส่งเสริมให้เกิดการจัดการน้ำแบบพึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันเองในชุมชนให้สอดคล้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นตามศักยภาพเชิงพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านน้ำ

วัตถุประสงค์

1. รักษาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติให้อยู่ร่วมกับพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนอย่างยั่งยืน
2. เสริมสร้างความมั่นคงด้านน้ำ (Water Security) ให้กับระบบนิเวศ
3. เพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำชุมชนเชิงบูรณาการ อย่างเป็นองค์รวม (Holistic) และเป็นระบบ (Systematic)

เป้าหมายและตัวชี้วัด

1. ดำเนินนโยบาย แผนงานและโครงการการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรม ร่วมกัน
2. เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่แหล่งต้นน้ำและพื้นที่ที่มีความสามารถในการฟื้นฟูระบบนิเวศได้ด้วยตนเอง (Resilience Area)
3. เพิ่มพื้นที่เติมน้ำทางธรรมชาติ (Aquifer Recharge Zone) และปริมาณน้ำในระบบนิเวศ
4. รักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ
5. การบริหารจัดการน้ำชุมชนได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากันเองในชุมชนและภายนอกชุมชน

แนวทางการพัฒนา

1. การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติให้ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

ดำเนินการปกป้องและคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ที่ครอบคลุมทั้งพืช สัตว์และจุลินทรีย์ โดยเฉพาะต้นจำปีสิรินธรและพันธุ์ไม้เฉพาะถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมจากการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักเป็นแม่ข่าย ตลอดจนการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบบูรณาการร่วมกับการจัดการสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built Environment) ทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมสาขาต่างๆ เช่น วิศวกรรมโยธาและวิศวกรรมชลประทานร่วมกับการจัดการน้ำชุมชน นอกจากนี้ควรจัดทำระบบฐานข้อมูลพืช สัตว์และจุลินทรีย์ในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาวิจัย และพัฒนารูปแบบแหล่งท่องเที่ยว

ให้มีความถูกต้องอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ

2. การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและการบริหารจัดการน้ำตามศักยภาพเชิงพื้นที่หรือการจัดการน้ำชุมชน

ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศในป่าจำปาสรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ผ่านการจัดทำฐานข้อมูลระบบนิเวศ การติดตามและเฝ้าระวังพลวัตการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ควบคู่กับการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นองค์ความรู้แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ตลอดจนนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศร่วมกับการทำเกษตรกรรม

3. เร่งรัดการวางแผนและพัฒนาแนวทางการจัดการน้ำชุมชนให้เกิดความมั่นคงด้านน้ำ

สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผนยุทธศาสตร์ นโยบายแผนแม่บท และโครงการด้านการจัดการน้ำชุมชนภายใต้แนวคิดการสร้างความมั่นคงด้านน้ำ (Water Security) ซึ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ (Ecology Conservation) การจัดการน้ำข้ามพรมแดน (Transboundary) การเชื่อมโยงและเชื่อมต่อระบบโครงข่ายลำน้ำและแหล่งน้ำ (Interconnected) การจัดการน้ำแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependencies) การแบ่งปันทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม (Water Sharing) และการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับและกติกาการใช้ทรัพยากรน้ำ

4. ประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านการจัดการน้ำในพื้นที่ธรรมชาติ

นำกระบวนการและเครื่องมือการประเมินผลด้านการบริหารจัดการน้ำภายใต้แนวคิดการสร้างความมั่นคงด้านน้ำมาตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานการจัดการน้ำเพื่อฟื้นฟูและดูแลรักษาระบบนิเวศทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อให้เกิดการตัดสินใจต่อทิศทางและแนวทางการพัฒนาการจัดการน้ำในพื้นที่ธรรมชาติร่วมกับพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน

5. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชุมชน

รวบรวมและเร่งรัดการจัดตั้งกลุ่มองค์กรหรือสถาบันการจัดการน้ำชุมชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับการทำเกษตรกรรม พร้อมแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรหรือสถาบันการจัดการน้ำชุมชนในพื้นที่แห่งอื่นๆให้เกิดเป็นเครือข่ายการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้านเงินทุน องค์ความรู้ เทคโนโลยีและแรงงาน ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลในกลุ่มองค์กรหรือสถาบันการจัดการน้ำชุมชนในพื้นที่ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและความมั่นคงด้านน้ำ

6. ส่งเสริมการจัดตั้งและดำเนินงานขององค์กรหรือสถาบันการบริหารจัดการน้ำชุมชนในพื้นที่

ก่อตั้งกลุ่มองค์กรหรือสถาบันการบริหารจัดการน้ำชุมชนให้มีความชัดเจนและมีความชอบธรรมในการดำเนินงาน ควบคู่กับการสร้างกฎระเบียบและกลไกการจัดการน้ำชุมชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมให้เกิดความสมดุลและเป็นธรรมแก่ภาคีทุกฝ่าย

7. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายของระบบน้ำและธนาคารน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

การใช้มาตรการด้านสิ่งก่อสร้างช่วยปรับปรุง พื้นฟูและขยายขีดความสามารถของระบบเครือข่ายเส้นทางน้ำ แหล่งน้ำและธนาคารน้ำที่มีอยู่เดิมและดำเนินก่อสร้างใหม่ให้เป็นโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นเพื่อสนับสนุนการผลิตภาคเกษตรกรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน

แผนงานหรือโครงการ

จากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์การรักษาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติเพื่อดำรงความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศจึงได้กำหนดโครงการขึ้นมาเพื่อดำเนินงานในภาคปฏิบัติให้ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาความเป็นพื้นที่ธรรมชาติ ให้อยู่คู่กับชุมชนด้วยความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ ดังนี้

1. โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูความเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติ

จากผลกระทบการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในระบบนิเวศ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการช่วงใช้ทรัพยากรน้ำซับและน้ำบาดาลเพื่อการผลิตภาคเกษตรกรรมที่ไม่สมดุลกับการรักษาระบบนิเวศจึงส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่เป็นอัตลักษณ์ของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาต่างได้รับผลกระทบเกิดความเสียหายและความเสื่อมโทรมจนไม่สามารถปรับตัวและฟื้นฟูได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจุดมุ่งหมายหลักของโครงการนี้คือ การปลูกป่าและสร้างระบบนิเวศทางธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ที่จะนำไปใช้ทางเศรษฐกิจให้มีความหลากหลายของพรรณไม้และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น ขึ้นมาทดแทนพื้นที่ป่าที่มีความเสียหายและความเสื่อมโทรม เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ของพื้นที่ในแต่ละปี ควบคู่กับการส่งเสริมให้พื้นที่ทางธรรมชาติได้รับการปกป้องและลดความเสี่ยงที่จะเกิดไฟป่า โดยเร่งจัดหาทรัพยากรน้ำบาดาลที่ระดับความลึกไม่ต่ำกว่า 100 เมตรขึ้นช่วยหล่อเลี้ยงระบบนิเวศในหน้าแล้ง พร้อมกับพัฒนาและปรับปรุงระบบเครือข่ายทางน้ำและแหล่งน้ำรองรับปริมาณน้ำท่าในฤดูมรสุม และสร้างแนวกันไฟในพื้นที่ธรรมชาติให้กระจายตัวทั่วถึงทุกพื้นที่ อีกทั้งความจำเป็นเร่งด่วนควรดำเนินการลดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของพืชประจำถิ่นเช่น ต้นจำปีสิรินธรที่ต้องดำเนินการปลูกทดแทนเพิ่มเติมลงในพื้นที่ธรรมชาติและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นจำปีสิรินธร นอกจากนี้การปลูกพันธุ์ไม้ที่เป็นพืชอาหาร

สัตว์ประเภทต่างๆและการสร้างแหล่งอาหารเทียมของสัตว์ป่าจะต้องมีส่วนเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการ

กรอบระยะเวลาการดำเนินงาน : ช่วง 4 ปีแรกของแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยสภาพัฒน์ฯ แห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564)

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก : องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริป้าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา และสำนักงานจังหวัดลพบุรี

2. โครงการการบริหารจัดการน้ำชุมชนเพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี

จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นเด่นชัดว่า ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทางธรรมชาติในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาต่างมีปัจจัยร่วมที่คล้ายคลึงกันได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากรน้ำในการหล่อเลี้ยงระบบนิเวศที่เพียงพอและเหมาะสม และหากพิจารณาลงในรายละเอียดจะเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนว่า การเข้าถึงทรัพยากรน้ำและการจัดสรรน้ำนอกฤดูมรสุมเพื่อหล่อเลี้ยงระบบนิเวศ นับเป็นโจทย์สำคัญในการบริหารจัดการน้ำร่วมระหว่างพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรม ในการนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำเพื่อหล่อเลี้ยงระบบนิเวศทั้งในฤดูมรสุมและนอกฤดูมรสุม แนวคิดการจัดการน้ำชุมชนจึงเป็นการตอบโจทย์ของปัญหาที่มองเห็นความสำคัญของการจัดการน้ำแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายให้เกิดความมั่นคงด้านน้ำในท้องถิ่น เนื่องจากสภาพปัญหาที่ผ่านมาในรอบ 20 ปี การขยายพื้นที่เกษตรกรรมเชิงเดี่ยวรอบพื้นที่ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวางจึงมีการช่วงใช้ทรัพยากรน้ำบาดาลในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงอย่างอิสระที่ปราศจากการควบคุมให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมกับการรักษาความอยู่รอดของระบบนิเวศ ดังนั้นโครงการการบริหารจัดการน้ำชุมชนเพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรมใน ลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี โดยพิจารณาการดำเนินโครงการในแต่ละกิจกรรมให้ครอบคลุมองค์ประกอบของปัญหาด้านการจัดการน้ำ ซึ่งแบ่งออกเป็นกิจกรรมแต่ละประเภทดังนี้

- การวางแผนงานเชิงบูรณาการ ด้านการบริหารจัดการน้ำชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ระหว่างพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติให้เกิดความสมดุล สร้างความมั่นคงด้านน้ำ (Water Security) อย่างเป็นระบบ

- การจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเพื่อส่งเสริมให้ภาคีภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับศักยภาพเชิงพื้นที่ และการแบ่งปันทรัพยากรน้ำอย่าง

เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายได้แก่ การจัดทำหลักสูตรและคู่มือการจัดการน้ำชุมชน การทำแผนที่น้ำชุมชนและการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านการบริหารจัดการน้ำชุมชน

- การฟื้นฟูและปกป้องแหล่งต้นน้ำสำคัญของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาที่กำลังถูกรบกวนการทำหน้าที่ในการเป็นพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่เติมน้ำตามธรรมชาติ (Aquifer Recharge Zone)

- การเข้าถึงและแสวงหาแหล่งทรัพยากรน้ำบาดาลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์หล่อเลี้ยงระบบนิเวศในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกานอกอุทยาน

- ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายและขับเคลื่อนกลไกการบริหารจัดการน้ำชุมชน (Water Community Management) ในด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศ (Ecology Conservation) การจัดการน้ำข้ามพรมแดน (Transboundary) การเชื่อมโยงและเชื่อมต่อระบบโครงข่ายลำน้ำและแหล่งน้ำ (Interconnected) การแบ่งปันทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรม (Water Sharing) และการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับและกติกาการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดสมดุลระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนโดยรอบป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

- การฟื้นฟู การเชื่อมโยง การเชื่อมต่อและพัฒนาโครงข่ายเส้นทางน้ำและแหล่งน้ำต้นทุนทั้งน้ำผิวดินและน้ำบาดาลสนับสนุนการหล่อเลี้ยงระบบนิเวศทั้งภายในและภายนอกป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาให้มีสภาพพร้อมการใช้งาน มีขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจนและไม่ขัดแย้งกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎร

- การจัดสรรน้ำภายในและภายนอกพื้นที่ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา โดยการใช้มาตรการด้านสิ่งก่อสร้างช่วยบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเก็บกักน้ำ การส่งน้ำ การหน่วงน้ำและการกระจายน้ำอย่างเป็นระบบและมีความเป็นองค์รวม

กรอบระยะเวลาการดำเนินงาน : ช่วง 4 ปีแรกของแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยสภาพัฒน์ฯ แห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564)

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก : องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาและสำนักงานจังหวัดลพบุรี

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี

ด้วยศักยภาพเชิงพื้นที่ของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาในการเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติและเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของลุ่มน้ำป่าสัก ซึ่งในบริบทปัจจุบันพื้นที่ทั้ง 4 แห่งยังคงมีศักยภาพที่โดดเด่นและมีอัตลักษณ์ ได้แก่ การเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ทางธรรมชาติของท้องถิ่น แหล่งนันทนาการ แหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศและวัฒนธรรมและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Places) ซึ่งมีคุณค่าความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยบทบาทการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ส่งผลให้เกิดจำนวนนักท่องเที่ยวหลากหลายช่วงอายุ เพศและสมรรถภาพทางร่างกายเข้ามาประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวพักผ่อนและเรียนรู้ในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นประจำตลอดปี ซึ่งการปรับตัวและการพัฒนาระบบบริหารจัดการภายในพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง ให้มีพันธกิจรองรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้และแหล่งนันทนาการเชิงนิเวศที่มีคุณภาพจึงเป็นหน้าที่ความสำคัญของพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง ในฐานะการเป็นตัวแทนหรือสื่อกลางเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและสำนึกให้ปัจเจกบุคคลและสังคมมีความรับผิดชอบต่อการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ในการนี้การให้ข้อมูล ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง สอดคล้องและเหมาะสมกับการรับรู้ในแต่ละช่วงของวัย เพศและสมรรถนะทางร่างกายของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการให้บริการของสถานที่จะต้องมีความปลอดภัยและความสะดวกสบายที่เหมาะสมและได้มาตรฐานสากล

ดังนั้นการจัดเตรียมความพร้อมของสถานที่ การยกระดับมาตรฐานและการเพิ่มประสิทธิภาพของสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและความสะดวกสบายให้ตอบสนองนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเพศ วัยและสมรรถนะทางร่างกายที่เข้ามาใช้บริการจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการป่าจำปีสิรินธร สวนรุกชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาควรดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อขยายขีดความสามารถการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงวัย เพศและสมรรถนะทางร่างกาย
3. สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
4. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความปลอดภัยและความสะดวกสบาย

เป้าหมายและตัวชี้วัด

1. สัดส่วนผู้ได้รับความพึงพอใจจากการสื่อความหมาย ความปลอดภัยและความสะดวกสบายของสถานที่ที่มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแต่ละปี
2. สัดส่วนป้ายสื่อความหมายและเครื่องมือช่วยสื่อความหมายมีปริมาณและคุณภาพเหมาะสมกับจำนวนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ
3. สัดส่วนผู้ได้รับบาดเจ็บหรือประสบอุบัติเหตุมีจำนวนลดลง รวมถึงหากมีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือประสบอุบัติเหตุจะได้รับการช่วยเหลือและการรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมายรองรับแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ

เป้าหมายสำคัญของแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การใช้ป้ายและวัสดุอุปกรณ์ในระบบการสื่อความหมายทางธรรมชาติที่มีความแข็งแรง มั่นคง สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและมีความน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

2. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ

มุ่งเน้นการสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริการภายใต้แนวคิด " การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) " ในเส้นทางสัญจร ที่จอดรถ ศูนย์บริการข้อมูล เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ลานกิจกรรม ที่พัก ป้ายประเภทต่างๆ ห้องน้ำ เส้นทางซิกเกียรียน เส้นทางออกกำลังกาย จุดชมทิวทัศน์ ป้ายสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ ป้ายสัญญาณ ป้ายข้อความทั่วไป ป้ายคำเตือน ป้ายข้อควรระวัง ป้ายขอแนะนำ ป้ายข้อบังคับ ป้ายข้อห้าม ป้ายกฎระเบียบ ป้ายรายละเอียดชี้แจง สถานที่ให้บริการน้ำดื่ม ม้านั่งพักผ่อน จุดแวะพัก ที่พักคอย ไฟส่องสว่าง กล้องวงจรปิด รั้วหรือแผงกั้นป้องกันอันตราย กระเบื้องนำทางคนตาบอด (Braille Block) ทางลาด (Ramp) ราวจับช่วยพยุงตัวและจุดบริการ 와이파이 (Wi-fi) เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์ได้สะดวกสบายและปลอดภัย รวมถึงการควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ให้ได้รับบาดเจ็บหรืออันตราย

3. พัฒนาและปรับปรุงเครือข่ายเส้นทางสัญจรให้เกิดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศป้องกันการเข้าถึงพื้นที่เปราะบางทางธรรมชาติ พร้อมเชื่อมโยงและเชื่อมต่อกับเส้นทางฉุกเฉินในกรณีรับส่งผู้บาดเจ็บหรือผู้ได้รับอุบัติเหตุไปยังสถานพยาบาลอย่างปลอดภัย

มุ่งเน้นการฟื้นฟูและปรับปรุงเส้นทางสัญจรประเภทต่างๆ ที่มีอยู่เดิมและสร้างขึ้นใหม่ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การใช้สอยในแต่ละประเภท รวมถึงการเชื่อมโยงและเชื่อมต่อระบบเส้นทางสัญจรทุกประเภทให้เป็นระบบเครือข่ายการสัญจรเอื้ออำนวยให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

4. นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยรักษาความปลอดภัย เฝ้าระวังเหตุร้าย และป้องปรามการเกิดอาชญากรรม

ส่งเสริมและสนับสนุนเครื่องมือและความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่ให้เจ้าหน้าที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนนักท่องเที่ยวสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวในพื้นที่ได้รับความสะดวกสบายและความปลอดภัย

แผนงานหรือโครงการ

จากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ "การเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมกายภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี" ได้กำหนดโครงการขึ้นมาเพื่อดำเนินงานในภาคปฏิบัติให้ป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความปลอดภัยและความสะดวกสบาย ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญ ดังนี้

1. โครงการการสื่อความหมายเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยว

เป็นการดำเนินงานเพื่อสร้างโอกาสและขยายช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้ การสัญจรท่องเที่ยว การควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกและการช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน โดยครอบคลุมนักท่องเที่ยวทุกเพศ วัย สมรรถนะทางร่างกาย และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการมองเห็น การได้ยินและการเดิน โดยแบ่งออกเป็นกิจกรรมย่อยแต่ละประเภท ดังนี้

- ปรับปรุงและพัฒนาศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวและเรียนรู้ทางธรรมชาติจำนวน 4 แห่งในพื้นที่รับผิดชอบของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

ภาพที่ 62 รูปแบบของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ

- ติดตั้งระบบป้ายสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศได้แก่ ป้ายสื่อความหมายสถานที่และแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ป้ายแผนที่ ป้ายเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ป้ายสื่อความหมายจะต้องผลิตมาจากวัสดุที่มีความคงทนถาวรมีความทนทานต่อสภาพอากาศที่มีความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศสูง วัสดุแต่ละชิ้นที่ประกอบกันขึ้นเมื่อมองในภาพรวมจะต้องดูกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อีกทั้งวัสดุที่ใช้ทำป้ายสื่อความหมายจะต้องสามารถแยกชิ้นส่วนหรือถอดประกอบได้เพื่อความสะดวกในการทำความสะดวกและเมื่อเวลาเสียหายจากกิ่งไม้หักโค่นหล่นทับจะได้เปลี่ยนชิ้นส่วนซ่อมแซมได้ง่าย สำหรับเนื้อหาในการสื่อความหมายทางธรรมชาติควรจะเน้นเนื้อหาด้วยรูปภาพที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ทั้งภาพ ข้อความ เสียงและการสัมผัสโดยตรง สื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจและกระตุ้นจิตสำนึกในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติครอบคลุมนักท่องเที่ยวทุกเพศ วัย สมรรถนะทางร่างกายและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการมองเห็น การได้ยินและการเดิน

ภาพที่ 63 รูปแบบป้ายสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้เชิงนิเวศที่ตอบสนองนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มเพศ วัย สมรรถนะทางร่างกายและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการมองเห็น การได้ยิน และการเดิน

- จัดทำฐานข้อมูลการเรียนรู้และการท่องเที่ยวของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ตลอดจนการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชื่อมโยงในเขตลุ่มน้ำป่าสัก
- จัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
- กิจกรรมอบรมและถ่ายทอดความรู้ให้เจ้าหน้าที่ในป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเป็นนักสื่อความหมายและมัคคุเทศก์เฉพาะถิ่น

กรอบระยะเวลาการดำเนินงาน : ช่วง 4 ปีแรกของแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยสภาพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564)

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก : องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริป่าจำปีสิรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาและสำนักงานจังหวัดลพบุรี

2. โครงการปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางสัญจรและห้องน้ำให้เกิดความปลอดภัยและความสะดวกสบายรองรับการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นการดำเนินงานที่มุ่งปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางสัญจรและห้องน้ำตามแนวคิดการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design) ให้ตอบสนองผู้ใช้สอยหรือนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทที่มีความต้องการและความจำเป็นไม่เหมือนกัน รวมถึงมีความแตกต่างกันในการดำรงชีพและทักษะการใช้ชีวิต เช่น ผู้พิการทุพพลภาพประเภทต่างๆ ผู้สูงอายุ เยาวชนหรือผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการใช้สอย (Functional) ความปลอดภัย (Safety) การป้องกันอันตราย (Error Tolerance) ความเสมอภาคในการใช้สอย (Fairness) การใช้สอยที่มีความยืดหยุ่นต่อการใช้งาน (Flexibility) สอดคล้องความเหมาะสมกับลักษณะของผู้ใช้สอยแต่ละประเภท การสื่อสารมีความเรียบง่าย (Simplicity) กระชับ ชัดเจน และทำความเข้าใจได้ง่าย (Understanding) เครื่องมือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก (Physical Effort) ควรใช้งานง่าย ออกแรงแต่น้อยและสะดวกสบายต่อการใช้สอย ตลอดจนการจัดเตรียมขนาดของพื้นที่และที่ว่าง (Area Requirement and Space) ต้องมีความเหมาะสมกับผู้ใช้สอยแต่ละประเภทให้เกิดการใช้งานที่สะดวกสบาย (เว็บทำสำหรับคนพิการ, 2557) นอกจากนี้เส้นทางสัญจรและห้องน้ำควรคำนึงถึงการติดตั้งและเลือกใช้อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการจับ ยึดและโหนที่เหมาะสมกับเด็ก ผู้สูงอายุและผู้พิการให้เกิดความปลอดภัยในการใช้งาน (เว็บทำสำหรับคนพิการ, 2557)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนช่วยในการสัญจรตามเส้นทางจะต้องมีราวกันตก สิ่งจับยึด โหนและสื่อสัญลักษณ์นำทาง การเชื่อมโยงพื้นที่ใช้สอยที่มีความต่างระดับจำเป็นต้องใช้ทางลาด (Ramp) บันได (Stair) และสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนช่วยในการเดิน ซึ่งในกรณีของผู้พิการ ผู้สูงอายุ

และเยาวชนมักจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการก้าวขึ้น - ลงเพื่อเปลี่ยนระดับความสูงของพื้นที่ด้วยบันได (Stair) ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ดังนั้นการใช้ทางลาด (Ramp) และสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนช่วยในการเดินจึงเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยในการสัญจรเพื่อเปลี่ยนระดับความสูงในแต่ละพื้นที่

ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- ติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจรหลักด้วยระบบพลังงานแสงอาทิตย์
- ก่อสร้างและขยายจำนวนห้องน้ำให้รองรับอัตราการใช้งานสูงสุด
- ปรับปรุงห้องน้ำให้มีลักษณะการใช้งานถูกต้องตามหลักการออกแบบเพื่อมวลชน
- ก่อสร้างและเพิ่มจำนวนห้องน้ำคนพิการพร้อมอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก
- ปรับปรุงเส้นทางสัญจรที่มีความลาดชันต่างระดับและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุให้มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกช่วยจับยึด โหน สีสัญลักษณ์นำทางและราวป้องกันการพลัดตกจากที่สูง
- ติดตั้งระบบอุปกรณ์ส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ภาพที่ 64 รูปแบบการติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างตามเส้นทางสัญจรหลักด้วยระบบพลังงานแสงอาทิตย์

ภาพที่ 65 รูปแบบศาลาพักผ่อนตามเส้นทางสัญจรและป้ายสื่อความหมาย

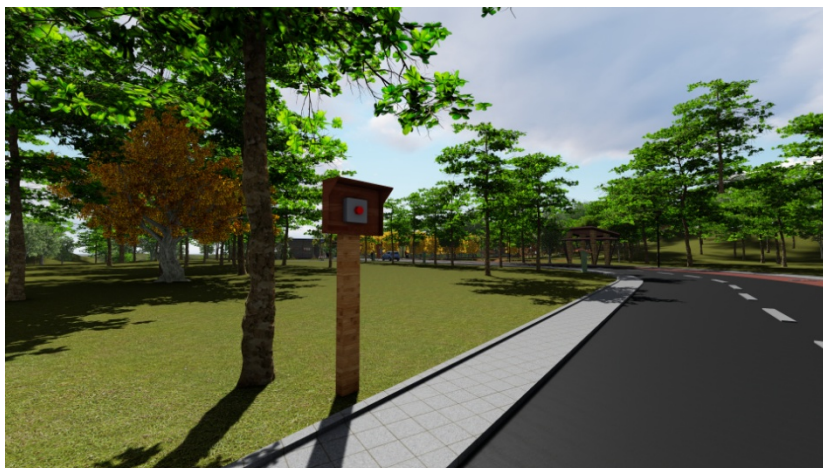

ภาพที่ 66 รูปแบบของห้องน้ำที่ได้รับการออกแบบให้มีการใช้งานถูกต้องตามหลักการออกแบบเพื่อมวลชน (Universal Design)

ภาพที่ 67 เส้นทางสัญจรที่มีความลาดชันต่างระดับและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุติดตั้งให้มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกช่วยการสัญจรและจับยึด

ภาพที่ 68 อุปกรณ์ส่งสัญญาณขอความช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

3. โครงการพัฒนาระบบเส้นทางสัญจรภายในแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้

เป็นการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายทางสัญจรให้เกิดการเข้าถึง การกระจายตัว การติดตามและการอพยพเคลื่อนย้ายมวลชนให้เกิดความปลอดภัยและบริหารความเสี่ยงใน กรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การฟื้นฟูเส้นทางที่เสื่อมโทรม และการตัดเส้นทางใหม่ ดังนี้

- การวางแผนระบบเส้นทางสัญจรเชิงบูรณาการและบริหารความเสี่ยงในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน
- ฟื้นฟูและบูรณะถนนและเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพพร้อมใช้งาน
- ตัดถนน เส้นทางฉุกเฉินและเส้นทางศึกษาธรรมชาติขึ้นใหม่เพื่อเชื่อมโยงและเชื่อมต่อกับเครือข่ายเส้นทางสัญจรที่มีอยู่เดิม

ภาพที่ 69 ถนนและเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีอยู่เดิมปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพพร้อมใช้งาน

4. โครงการติดตั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่

เป็นโครงการที่มุ่งหวังให้เกิดการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทเชิงพื้นที่ของผู้ใช้สอย (Appropriate Technology) ให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้สอยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การรักษาความปลอดภัยและการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยต่างๆ ดังนี้

- ติดตั้งระบบรักษาความปลอดภัยระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) ในป่าจำปาสีรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
- ติดตั้งระบบบริการสัญญาณวิทยุ (Wi-Fi) ให้ครอบคลุมพื้นที่การใช้สอยกิจกรรมหลักในป่าจำปาสีรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
- ติดตั้งระบบ QR Code เพื่อการสื่อความหมายเรียนรู้เชิงนิเวศและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 70 อาคารศูนย์กลางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยบริหารจัดการพื้นที่

กรอบระยะเวลาการดำเนินงาน : ช่วง 4 ปีแรกของแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดย สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564)

หน่วยงานรับผิดชอบหลัก : องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริป่าจำปาสีรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา และสำนักงานจังหวัดลพบุรี

บทที่ 7

แผนงานและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

7.1 ความนำ

การดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดลพบุรี ได้ดำเนินการศึกษาด้วยการเก็บข้อมูลจากการทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ รวมทั้งการใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจ และสังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่ที่ทำการศึกษา สำหรับกรอบแนวคิดในการศึกษา คณะผู้ศึกษาเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแผนหรือโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี 4 ได้แก่ ป่าจำปาสรินธร สวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นคณะผู้ศึกษานำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดลพบุรี

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 4 กลุ่ม คือ

1. กลยุทธ์ที่ 1 การเร่งรัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย
2. กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว
4. กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว

ในแต่ละกลยุทธ์ได้ทำการแบ่งเป็นโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พร้อมรายละเอียด ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การเร่งรัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย**วิธีดำเนินการ**

1) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นศึกษาพัฒนาการการก่อตั้งและทบทวนแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินการสำรวจสภาพแวดล้อมกายภาพ ควบคู่กับการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมุมมองของคนในพื้นที่เป็นเจ้าของพื้นที่และมุมมองของนักท่องเที่ยวในฐานะคนนอกพื้นที่ ทั้งในระดับบุคคลและหมู่คณะต่อศักยภาพ จุดแข็งและจุดอ่อนเชิงกายภาพ รวมถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรูที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของจังหวัดลพบุรี

3) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นรวบรวมข้อมูล แยกประเภท จัดหมวดหมู่ข้อมูลและสังเคราะห์สรุปผลศักยภาพ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งเรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นดำเนินการวางแผนฟื้นฟูและพัฒนาสิ่งแวดล้อมกายภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมนำเสนอแนวคิด (Conceptual Design) เพื่อประชาสัมพันธ์แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมกายภาพรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศกับส่วนราชการ ภาคเอกชน และประชาสังคม

5) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี และภาคีที่เกี่ยวข้อง สรุปผลจากศึกษาและการประชาสัมพันธ์เพื่อกำหนดลักษณะแนวทางการใช้สอยพื้นที่ ขอบเขตการดำเนินงานที่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินงานก่อสร้างและตอบสนองการใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

6) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบดำเนินการและจัดทำแบบรูปรายการ รายการประกอบแบบและบัญชีแสดงปริมาณวัสดุและแรงงานพร้อมราคาค่าก่อสร้าง

7) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี และภาคีที่เกี่ยวข้องนำแบบรูปรายการ รายการประกอบแบบและบัญชีแสดงปริมาณวัสดุ และแรงงานพร้อมราคาค่าก่อสร้าง จัดทำการประกวดราคาหาผู้รับจ้างดำเนินงานก่อสร้าง

8) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรีและภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินการควบคุมงานก่อสร้างจนแล้วเสร็จและรับมอบงานก่อสร้าง

9) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรีดำเนินงานดูแลรักษาและซ่อมบำรุงสภาพแวดล้อมกายภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 1.1 ฟื้นฟูและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

1) ยกกระดับมาตรฐานของสิ่งแวดล้อมกายภาพตอบสนองการใช้ประโยชน์และสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

2) สร้างแหล่งเรียนรู้ขยายโอกาสการศึกษาด้านทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและประเทศชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของจังหวัดลพบุรีและภูมิภาคภาคกลางตอนบน

2) ประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรงและทางอ้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ

โครงการที่ 1 การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

งบประมาณค่าก่อสร้าง 20,000,000 บาท (ยี่สิบล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมสำหรับการรองรับการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมของนักท่องเที่ยว
- 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการส่งเสริมให้มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

โครงการที่ 2 พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและถนนไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดการเข้าถึงอย่างสะดวกและปลอดภัย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและถนนไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดการเข้าถึงอย่างสะดวกและปลอดภัย

งบประมาณค่าก่อสร้าง 20,000,000 บาท (ยี่สิบล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายและปลอดภัย ในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีเครือข่ายทางสัญจรไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงต่างๆ อย่างสะดวกสบายและปลอดภัย

โครงการที่ 3 พัฒนาและปรับปรุงห้องน้ำ-ห้องสุขาภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

- 1) ขยายจำนวนห้องน้ำชาย ห้องน้ำหญิง และห้องน้ำคนพิการให้มีความสามารถในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ
- 2) เพิ่มโอกาสการเข้าถึงห้องน้ำสาธารณะหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการพื้นที่เกิดความเชื่อมโยงโดยตรงกับที่จอดรถ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว/ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวและร้านค้าขายอาหาร เครื่องดื่มและสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 3) ยกระดับมาตรฐานสุขลักษณะภายในห้องน้ำและการใช้ประโยชน์ตอบสนองกลุ่มผู้ใช้สอยแต่ละประเภท

งบประมาณค่าก่อสร้าง 4,000,000 บาท (สี่ล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้สอยห้องน้ำได้รับความสบาย การเข้าถึงที่สะดวก มีความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ
2. ห้องน้ำมีปริมาณเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และอยู่ในปริมาณที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถดูแล และบำรุงรักษาได้

โครงการที่4พัฒนาและปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

- 1) ขยายโอกาสและเพิ่มช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี

2) สร้างพื้นที่การเข้าถึงและเชื่อมโยงผู้ส่งสาร ผู้รับสาร เนื้อหาการสื่อสารและช่องทางการรับ-ส่งสาร
ตอบสนองการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

งบประมาณค่าก่อสร้าง 8,000,000 บาท (แปดล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักท่องเที่ยวมีพื้นที่ส่วนกลางในการรับ-ส่งข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่เป็นประโยชน์ประกอบการตัดสินใจวางแผนเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง
- 2) เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว

โครงการที่ 5 พัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ขายอาหาร เครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์ชุมชน

วัตถุประสงค์

- 1) จัดหาปัจจัยทางการตลาดด้านสถานที่ (Place) รองรับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) เพิ่มพื้นที่พักผ่อนอิริยาบถและพื้นที่นันทนาการเป็นองค์ประกอบส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3) สร้างพื้นที่จัดหารายได้และพื้นที่กระจายรายได้ลงสู่ชุมชน

งบประมาณค่าก่อสร้าง 5,000,000 บาท (ห้าล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักท่องเที่ยวมีพื้นที่พักผ่อนอิริยาบถและพื้นที่นันทนาการระหว่างการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) ชุมชนมีพื้นที่ส่วนกลางในการเพิ่มโอกาสและขยายช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 3) เกิดการสร้างรายได้และการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน

โครงการที่ 6 ติดตั้งระบบรักษาความปลอดภัยขณะประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

เพื่อเฝ้าระวังอุบัติเหตุ เหตุร้ายและการก่ออาชญากรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

งบประมาณค่าก่อสร้าง 2,000,000 บาท (สองล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถป้องกันอุบัติเหตุ เหตุร้าย และการก่ออาชญากรรมกับนักท่องเที่ยว

โครงการที่ 7 ติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบป้ายสื่อความหมายเพื่อการสัญจรภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

1) สร้างโอกาสและขยายช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการสัญจรภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือการสัญจรของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการมองเห็น การได้ยินและการเดิน

งบประมาณค่าก่อสร้าง 2,000,000 บาท (สองล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดการสัญจรภายในพื้นที่บนฐานความปลอดภัยและการให้ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนและเป็นระบบ
- 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถช่วยบริหารจัดการข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์และการสัญจรของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ด้อยโอกาสทางการมองเห็น การได้ยินและการเดินเท้า

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 2.1 การสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 1 การจัดทำและติดตั้งป้ายสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสำรวจ จัดทำ และกำหนดจุดที่ติดตั้งป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) เพื่อศึกษาข้อมูลในการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความรู้ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ
- 3) เพื่อจัดทำและติดตั้งป้ายสื่อความหมายให้เพียงพอและเหมาะสม

วิธีดำเนินการ

- 1) สำรวจและจัดทำแผนที่ กำหนดที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ศึกษาข้อมูลคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ออกแบบ และจัดทำป้าย โดยมีสัญลักษณ์ที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
- 4) ติดตั้งป้ายตามจุดที่กำหนด
- 5) ติดตามตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมในการติดตั้งป้ายสื่อความหมาย

งบประมาณค่าก่อสร้าง 10,000,000 บาท (สิบล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่ง

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีข้อมูลในการสื่อความหมายที่เหมาะสม เพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

โครงการที่ 2 การจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรีให้เป็นหมวดหมู่ และจัดทำเป็นฐานข้อมูลในรูปของเว็บไซต์
- 2) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีก่อนการเดินทาง
- 3) เพื่อเป็นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการ

- 1) สำรวจแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรีที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมจัดทำรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) จัดทำฐานข้อมูลลงสู่ระบบเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรี
- 3) จัดทำวีดิทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรี ผ่านสื่อและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว
- 4) ปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความถูกต้องทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

งบประมาณในการดำเนินการ 10,000,000 บาท (สิบล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี
สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

ประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีระบบฐานข้อมูลที่เป็นสากล นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการข้อมูลที่ทันสมัย เพื่อช่วยในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรี

โครงการที่ 3 การจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูล สถานที่ กิจกรรม และเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ของจังหวัดลพบุรี
- 2) เพื่อเผยแพร่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงของจังหวัดลพบุรีให้นักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี และสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ร่วมกันคัดเลือกเนื้อหาที่จะจัดทำในเอกสารเผยแพร่ เช่น ข้อมูลพื้นฐาน กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว สถานที่ติดต่อ และเบอร์โทรศัพท์ ฯลฯ
- 2) ดำเนินการจัดซื้อหรือจัดจ้างผลิตเอกสารท่องเที่ยว ตามเนื้อหาที่ได้ออกแบบเรียบร้อยแล้ว
- 3) นำเอกสารไปเผยแพร่ตามแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป่าจำปาสรินธร เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ และสวนรุกขชาติวังก้านเหลือง เป็นต้น
- 4) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเอกสารเผยแพร่

งบประมาณในการดำเนินการ 4,000,000 บาท (สี่ล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี
ประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี
สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีอย่างครบวงจร
- 2) นักท่องเที่ยวกระจายตัวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่างๆ ในจังหวัดลพบุรี

โครงการที่ 4 การจัดทำระบบโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี เพื่อช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวและโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
- 2) เพื่อให้ผู้ประกอบการบรรยายการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกมากขึ้น
- 3) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรีต่อนักท่องเที่ยว
- 4) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรีให้เพิ่มมากขึ้น

วิธีดำเนินการ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี และสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ร่วมกันทำรายการท่องเที่ยวของจังหวัด
- 2) จัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้
- 3) ส่งรายการท่องเที่ยวให้กับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว
- 4) ประสานงานความร่วมมือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รายการท่องเที่ยว
- 5) ติดตามและประเมินผลโครงการเพื่อปรับให้มีความเหมาะสมตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

งบประมาณในการดำเนินการ 5,000,000 บาท (ห้าล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

ประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

มีนักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีเพิ่มมากขึ้น

แผนงานที่ 2.2 การส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาด

โครงการที่ 1 การสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
- 2) เพื่อเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังจังหวัดลพบุรีมากขึ้น
- 3) เพื่อสร้างเอกลักษณ์และชื่อเสียงของสถานที่และจังหวัดลพบุรีเป็นที่รู้จักมากขึ้น

วิธีดำเนินการ

- 1) จังหวัดลพบุรีแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมในโครงการสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว
- 2) คณะกรรมการและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ร่วมประชุมเพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการฯ
- 3) จัดทำการวิจัยเพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของจังหวัดลพบุรี
- 4) สร้างความตระหนักและจิตสำนึกให้ประชาชนชาวลพบุรี เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญของภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัด ช่วยกันรักษาและเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
- 5) รมรณรงค์ให้มีการนำอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นไปใช้ในการประกอบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของจังหวัด
- 6) เผยแพร่ภาพลักษณ์สู่สาธารณชนผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

งบประมาณในการดำเนินการ 2,000,000 บาท (สองล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

ประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี

สื่อมวลชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) จังหวัดลพบุรีเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- 2) มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ และเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรีมากขึ้น

โครงการที่ 2 การเชิญชวนสื่อมวลชนและนักเขียนมาเยือนจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนและนักเขียนได้เดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงของจังหวัดลพบุรี
- 2) เพื่อให้สื่อมวลชนและนักเขียนมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี ทั้งในรูปทัศนียภาพและงานเขียน

วิธีดำเนินการ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ร่วมกับสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี และสมาคมท่องเที่ยวจังหวัดเป็นเจ้าภาพเชิญสื่อมวลชนและนักเขียน
- 2) จัดสัมมนาเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี
- 3) นำสื่อมวลชนชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญภายในจังหวัด
- 4) ขอความร่วมมือสื่อมวลชนและนักเขียนในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี

งบประมาณในการดำเนินการ 1,500,000 บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี
สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี
ประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีได้รับการกล่าวถึงด้านการท่องเที่ยวในรูปของข่าวสารข้อมูลทางโทรทัศน์และวารสารด้านการท่องเที่ยว
- 2) มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดลพบุรีเพิ่มมากขึ้น

โครงการที่ 3 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั่วประเทศ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั่วประเทศ
- 2) เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลยุทธ์ เที่ยวหัวใจใหม่ เมืองไทยยั่งยืน ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 3) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการ เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี ร่วมกับสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 2) สำนักงานลพบุรี และสมาคมท่องเที่ยวจังหวัดประจวบหรือเพื่อดำเนินโครงการ
- 3) เชิญชวนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวจากทั่วประเทศเข้ามาเยี่ยมชมจังหวัดลพบุรี
- 4) จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงของจังหวัดลพบุรี
- 5) นำผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยว ระยะเวลา 2-3 วัน
- 6) จัดทำความตกลงร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว
- 7) จัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดต่าง ๆ

งบประมาณในการดำเนินการ 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี
สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวจากทั่วประเทศได้เรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเดินทางชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี
- 2) มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดลพบุรีเพิ่มมากขึ้นจากโครงการดังกล่าว

โครงการที่ 4 การจัดทำสปอร์ตโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีและข้อมูลการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
- 2) เพื่อทำการผลิตสปอร์ตโฆษณาของจังหวัดลพบุรีที่หน่วยงานของจังหวัดสามารถนำไปใช้ได้

วิธีดำเนินการ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี ออกแบบเนื้อหาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดเพื่อนำไปเปิด
- 2) จัดจ้างทำสปอร์ตโฆษณาแนะนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัด มีเนื้อหาตามที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรีได้กำหนด
- 3) ดำเนินการเปิดสปอร์ตในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัด
- 4) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานสปอร์ตเผยแพร่ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาเพิ่มเติม

งบประมาณในการดำเนินการ 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

ประชาสัมพันธ์จังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี
- 2) จังหวัดลพบุรีมีสปอร์ตของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่สำคัญ เพื่อสำหรับเปิดในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

แผนงานที่ 3.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมขี่จักรยานชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสำรวจและจัดเส้นทางจักรยานชมแหล่งธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม
- 2) เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สภาพเป็นธรรมชาติมากที่สุด
- 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวขี่จักรยานชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้น่าสนใจ เกิดรายได้เสริมแก่ชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

- 1) สำรวจ กำหนดเส้นทาง และทำการออกแบบการสื่อความหมายตามเส้นทางจักรยาน
- 2) จัดจ้างเพื่อการพัฒนาเส้นทางจักรยาน
- 3) กำหนดเส้นทางจักรยานในการชมแหล่งธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม
- 4) จัดทำป้ายสื่อความหมายและติดตั้ง ตามจุดที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ
- 5) ผู้สนใจจัดหาจักรยานมาให้บริการเช่า
- 6) พัฒนาบ้านเรือน ร้านค้าที่เส้นทางจักรยานผ่าน จัดบริการเสริมด้านการท่องเที่ยว
- 7) ตรวจสอบและปรับปรุงเส้นทางจักรยานอย่างต่อเนื่อง

งบประมาณในการดำเนินการ 4,000,000 บาท (สี่ล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 แห่ง

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

ชุมชนท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีเป็นที่รู้จักจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น
- 2) มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ และเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรีเพิ่มมากขึ้น

โครงการที่ 2 การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาและกำหนดวิธีการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) เพื่อประเมินขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3) เพื่อประเมินผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการที่มีต่อสภาพพื้นที่และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวภายใต้ภาวะการณ์ของการท่องเที่ยวปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 4) เพื่อสร้างระบบติดตามประเมินผลการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวเพื่อแสดงผลภาวะวิกฤติของการใช้ประโยชน์ที่เกินขีดความสามารถในการรองรับได้อย่างต่อเนื่อง
- 5) เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยวและเกิดประโยชน์สูงสุด (Optimal Use) โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการดำเนินงาน

เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวและทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแห่ง และทำการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการ

วิธีดำเนินการ

- 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวได้แก่จำนวนนักท่องเที่ยวภูมิหลังและลักษณะของนักท่องเที่ยวรูปแบบกิจกรรมและการใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต
- 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวประเภทของกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- 3) รวบรวมทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับได้ระดับของการเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้และการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการจัดการพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแห่ง
- 4) กำหนดปัจจัยที่ใช้วิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการมาตรฐานตัวชี้วัดที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพสำหรับตัวชี้วัดพิจารณาจากปัจจัยที่บ่งบอกหรือสะท้อนปัญหาที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อปริมาณนักท่องเที่ยวพร้อมระบุรายละเอียดวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการ
- 5) ประเมินระดับขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการประเมินเฉพาะระดับขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) ซึ่งหมายถึงระดับนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ขนาดพื้นที่และ/หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสามารถรองรับ

การใช้ประโยชน์โดยยังสามารถเอื้อให้เกิดกิจกรรมนันทนาการตามต้องการได้

6) จัดทำระบบติดตามข้อมูลโดยเก็บข้อมูลที่ใช้ในการติดตามผลด้านขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่เพื่อใช้ในการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวและผลกระทบที่ใช้ชี้วัดขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการ

7) ประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

8) เสนอแนวทางและมาตรการในการลดและป้องกันผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากผลในข้อ 7) และแผนการจัดการเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวสิ่งอำนวยความสะดวกและอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยจัดลำดับความสำคัญของแผนและกิจกรรมต่างๆให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

9) จัดการฝึกอบรมและคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมและติดตามข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

งบประมาณในการดำเนินการ 4,000,000 บาท (สี่ล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบระดับขีดความสามารถสูงสุดในการรองรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ทราบถึงผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพพื้นที่และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวภายใต้ภาวะการณ์ของการท่องเที่ยวปัจจุบัน

3) ทราบปริมาณและ/หรือพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันว่าก่อให้เกิดผลกระทบจนเกินขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์แล้วหรือไม่

4) แนวทางและมาตรการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ และเกิดประโยชน์สูงสุดโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 3 การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานงานวิจัยและพัฒนา จังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) ใช้งานวิจัยนำการแก้ปัญหาและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีผ่านปัจเจกบุคคลและกลุ่มคณะ
- 2) ส่งเสริมการจัดการความรู้ในระดับปัจเจกและกลุ่มคณะด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี
- 3) สร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 4) เพื่อนำผลจากการศึกษาวิจัยไปกำหนดเป็นแผน หรือนโยบายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จมากขึ้น

วิธีดำเนินการ

- 1) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
- 2) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมร่วมกันกำหนดข้อกำหนดการศึกษา (TOR)
- 3) พิจารณาคัดเลือกข้อเสนอ เพื่อให้ดำเนินการศึกษาวิจัย
- 4) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า
- 5) หน่วยงานภาครัฐให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยและติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานวิจัย ควบคู่กับการพิจารณาเสนอแนะให้นักวิจัยปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการวิจัยให้เกิดความถูกต้อง เหมาะสมและมีความสมบูรณ์ตามข้อเท็จจริงและหลักวิชาการ
- 6) นำข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติตามลำดับความสำคัญ โดยปรับใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม
- 7) ตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

งบประมาณในการดำเนินการ 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี

สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาวิจัยที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางการส่งเสริม พัฒนา และบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากฐานการศึกษาที่มีระบบและเป็นระเบียบแบบแผนตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากล เพื่อให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรีประสบความสำเร็จในการดำเนินการมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนงานที่ 4.1 พัฒนาความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

วัตถุประสงค์

- 1) เพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรบุคคลในระดับปัจเจกและชุมชนตอบสนองการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) ผลิตกุศลกรที่มีความรู้ ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดลพบุรีเกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญ
- 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดลพบุรีสามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายทางการตลาดสังคม และวัฒนธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
- 3) ทรัพยากรท้องถิ่นเชิงนามธรรมและรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกนำมาใช้พัฒนาสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน

โครงการที่1 จัดทำหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

- 1) รวบรวมมูลฐานความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) สังเคราะห์มูลฐานความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นตำราส่วนกลางที่เหมาะสมสำหรับประชาชนท้องถิ่น เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ

วิธีดำเนินการ

- 1) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาบทเรียนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละประเภท
- 3) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องนำเนื้อหาบทเรียนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิสายการท่องเที่ยวศึกษาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และความเหมาะสมของเนื้อหาหลักสูตร ควบคุมกับให้

ผู้ทรงคุณวุฒิสายการศึกษาตรวจสอบการนำเสนอเนื้อหาหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล

4) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องนำหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปทดสอบถ่ายทอดความรู้พร้อมประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละประเภท

5) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีสรุปเนื้อหาและปรับปรุงหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพร้อมเผยแพร่เป็นชุดความรู้ของท้องถิ่น

ขอบเขตงานของโครงการ : หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับประชาชนท้องถิ่น เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ

งบประมาณการดำเนินงาน 500,000 บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) จังหวัดลพบุรีมีชุดความรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ และถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) จังหวัดลพบุรีมีความพร้อมในการจัดการความรู้ตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โครงการที่ 2 ฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

1) ถ่ายทอดความรู้และฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ปรับทัศนคติ ฐานความรู้และความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนท้องถิ่น เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ

วิธีดำเนินการ

1) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

2) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องรับสมัครผู้เข้ารับการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

3) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

4) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องผลักดันและติดตามผลการดำเนินงานตามบทบาทของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการตอบสนองการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ขอบเขตงานของโครงการ : การฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ พร้อมการศึกษาดูงานในประเทศ หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนครั้งละ 20 คน จำนวน 6 รุ่น รวม 120 คน

งบประมาณการดำเนินงาน 1,500,000 บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ประชาชนท้องถิ่น เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรีมีทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้องตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากล

2) ประชาชนท้องถิ่น เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรีมีฐานความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานและสร้างสรรค์สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความหลากหลายและความน่าสนใจดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท

โครงการที่ 3 ฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มผู้นำหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- 1) ถ่ายทอดความรู้และฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 2) ปรับทัศนคติ ฐานความรู้และความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มผู้นำหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการ

- 1) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 2) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องรับสมัครผู้เข้ารับการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 3) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ พร้อมศึกษาดูงานในประเทศที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 4) สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องผลักดันและติดตามผลการดำเนินงานและบทบาทของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ขอบเขตงานของโครงการ : การฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ พร้อมการศึกษาดูงานในประเทศ หลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ครั้งละ 20 คน จำนวน 2 รุ่น รวม 40 คน

งบประมาณการดำเนินงาน 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) กลุ่มผู้นำหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรีมีทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้องตามหลักวิชาการและมาตรฐานสากล
- 2) กลุ่มผู้นำที่เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ประชาชน เยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จังหวัดลพบุรีสามารถคิดเชิงระบบ (System thinking) เพื่อกำหนดและพัฒนายุทธศาสตร์ นโยบายและแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการและการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

โครงการที่ 4 การสัมมนาทางวิชาการและแสดงนิทรรศการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

วัตถุประสงค์

- 1) สร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับประเทศ
- 2) ส่งเสริมการจัดการความรู้ของภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดลพบุรีกับพันธมิตรทางการท่องเที่ยวในระดับประเทศ

วิธีดำเนินการ

- 1) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นจัดทำและขออนุมัติโครงการ
- 2) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
- 3) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นประสานงานและเตรียมงานจัดการสัมมนา
- 4) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นดำเนินงานสัมมนา
- 5) หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นสรุปและประเมินผลการสัมมนา

ขอบเขตงานของโครงการ : การประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จำนวน 3 ครั้งครั้งละ 2 วัน จำนวนผู้เข้าร่วม 300 คน

งบประมาณการดำเนินงาน 700,000 บาท (เจ็ดแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี

หน่วยงานรับผิดชอบรอง

สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลพบุรี

สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ศักยภาพของบุคลากร จังหวัดลพบุรีมีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้น ตามหลักวิชาการ มาตรฐานสากลและสอดคล้องกับตลาดท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน

บริบทปัจจุบัน

- 2) จังหวัดลพบุรีเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศในระดับประเทศ

โครงการที่ 5 การสร้างชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้พื้นฐานในการบริการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น
- 2) เพื่อสร้างศักยภาพให้คนในท้องถิ่นมีงานทำและมีรายได้มากขึ้น
- 3) เพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้แก่ชุมชน

วิธีดำเนินการ

- 1) จัดทำหลักสูตรการอบรมเพื่อเป็นผู้นำเที่ยว เป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น และหลักสูตรการเป็นผู้นำเที่ยวที่ดี
- 2) รับสมัครผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรละ 2 ครั้ง ต่อ 1 ปี
- 3) ฝึกอบรมตามหลักสูตรและมอบวุฒิบัตร
- 4) บริหารจัดการให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมได้เป็นผู้นำเที่ยวในท้องถิ่น
- 5) ติดตามผล และทำการฝึกอบรมเพิ่มเติมเป็นระยะ

งบประมาณการดำเนินงาน 800,000 บาท (แปดแสนบาทถ้วน)

หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี
สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

หน่วยงานที่รับผิดชอบรอง

องค์การบริหารส่วนตำบล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีมีผู้นำเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ
- 2) นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว และมีความรู้ในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น

แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 4 แห่ง ของจังหวัดลพบุรีรวม 108,000,000 บาท

แผนงาน/โครงการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	หน่วยงานหลัก	ปี พ.ศ.			งบประมาณ (บาท)	ความพร้อมในการดำเนินงาน
			60	61	62		
กลยุทธ์ที่ 1 การเร่งรัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย							
แผนงานที่ 1.1 ฟื้นฟูและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ							
1. โครงการ การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		อบจ.ลพบุรี	✓			20,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
2. โครงการ พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและถนนไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดการเข้าถึงอย่างสะดวกและปลอดภัย		อบจ.ลพบุรี	✓			20,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
3. โครงการ พัฒนาและปรับปรุงห้องน้ำ-ห้องสุขาภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ห้องน้ำสาธารณะชาย-หญิงและคนพิการ จำนวนรวมไม่น้อยกว่า 60ห้อง	อบจ.ลพบุรี	✓			4,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

แผนงาน/โครงการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	หน่วยงานหลัก	ปี พ.ศ.			งบประมาณ (บาท)	ความพร้อมในการดำเนินงาน
			60	61	62		
แผนงานที่ 1.1 พัฒนาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ							
4.โครงการ พัฒนาและปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน 4 แห่ง	อบจ.ลพบุรี	✓			8,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง -เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
5.โครงการ พัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ขายอาหาร เครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์ชุมชน	พื้นที่ร้าน ค้าขาย อาหาร เครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์ชุมชนจำนวนรวมไม่น้อยกว่า 2000 ตารางเมตร	อบจ.ลพบุรี	✓			5,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง -เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
6.โครงการ ติดตั้งระบบรักษาความปลอดภัยขณะประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	กล้องวงจรปิด	อบจ.ลพบุรี	✓			2,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง -เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
7.โครงการ ติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบป้ายสื่อความหมายเพื่อการสัญจรภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		อบจ.ลพบุรี	✓			2,000,000	- แบบรูปรายการและรายการประกอบแบบ - สถานที่ก่อสร้าง -ระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนงานก่อสร้าง - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
			รวม			61,000,000	

แผนงาน/โครงการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	หน่วยงานหลัก	ปี พ.ศ.			งบประมาณ (บาท)	ความพร้อมใน การดำเนินงาน
			60	61	62		
กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ							
2.1 แผนงานการสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ							
1.โครงการการจัดทำและติดตั้งป้ายสื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		อบจ.ลพบุรี	✓			10,000,000	
2.โครงการการจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี		อบจ.ลพบุรี	✓			10,000,000	
3.โครงการการจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี		อบจ.ลพบุรี	✓			4,000,000	
4.โครงการการจัดทำระบบโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี เพื่อช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว		อบจ.ลพบุรี	✓			5,000,000	
			รวม			29,000,000	

แผนงาน/โครงการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	หน่วยงานหลัก	ปี พ.ศ.			งบประมาณ (บาท)	ความพร้อมใน การดำเนินงาน
			60	61	62		
แผนงานที่ 2.2 การส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาด							
1. การสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี	ตราสินค้า (Branding) ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี	อบจ.ลพบุรี		✓		2,000,000	
2. การเชิญชวนสื่อมวลชนและนักเขียนมาเยือนจังหวัดลพบุรี	การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีทั้งในรูปแบบวีดิทัศน์และงานเขียน	อบจ.ลพบุรี ทกจ. ลพบุรี ททท. ลพบุรี สมาคมท่องเที่ยว	✓			1,500,000	
3.การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั่วประเทศ	พันธมิตรทางการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว	อบจ.ลพบุรี ทกจ. ลพบุรี ททท. ลพบุรี สมาคมท่องเที่ยว		✓		1,000,000	
4. การจัดทำสปอร์ตโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรี	สปอร์ตของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อเปิดในกิจกรรมการท่องเที่ยว	อบจ.ลพบุรี ทกจ.ลพบุรี ททท. ลพบุรี ปชส. ลพบุรี	✓			500,000	
			รวม			5,000,000	

แผนงาน/โครงการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	หน่วยงานหลัก	ปี พ.ศ.			งบประมาณ (บาท)	ความพร้อมใน การดำเนินงาน
			60	61	62		
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว							
3.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ							
1.การส่งเสริมกิจกรรมขี่จักรยานชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลพบุรี	เส้นทางจักรยานชมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	อบจ.ลพบุรี อบต. ทกจ. ลพบุรี แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชนท้องถิ่น	✓			4,000,000	
2.การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	- มีฐานข้อมูลด้านขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	อบจ. ลพบุรี แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	✓			4,000,000	
3. การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานงานวิจัยและพัฒนา จังหวัดลพบุรี	การศึกษาวิจัยที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางการส่งเสริม พัฒนา และบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลพบุรีให้มีคุณภาพ	อบจ. ลพบุรี ทกจ. ลพบุรี พศจ. ลพบุรี สวจ. ลพบุรี สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี สถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา	✓			500,000	
			รวม			8,500,000	

แผนงาน/โครงการ	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	หน่วยงานหลัก	ปี พ.ศ.			งบประมาณ (บาท)	ความพร้อมในการ ดำเนินงาน
			60	61	62		
กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ							
4.1 แผนงานพัฒนาความสามารถของทรัพยากรบุคคลด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน							
1. จัดทำหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	หลักสูตรการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	สถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา และ สพจ. ลพบุรี	✓			500,000	
2. ฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ผู้อบรมมีความรู้ และทักษะ ในการจัดการท่องเที่ยว	สถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ทกจ. ลพบุรี	✓			1,500,000	
3. ฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ ด้านการ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ผู้อบรมมีความรู้ และมีทักษะ ในการจัดการท่องเที่ยว	อบจ.ลพบุรี และสยผจ. ลพบุรี	✓			1,000,000	
4. การสัมมนาทางวิชาการและแสดงนิทรรศการด้าน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	ผู้เข้ารับการสัมมนา เกิด การจัดการความรู้ และมี ทักษะในการจัดการ ท่องเที่ยว จำนวน 300 คน	อบจ. ลพบุรี สถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา และ สพจ. ลพบุรี		✓		700,000	
5. การสร้างชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้พื้นฐานในการ บริการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ภาคีเครือข่ายท้องถิ่น จำนวน 100 คน	อบจ. ลพบุรี สถาบันการศึกษา และ ทกจ.ลพบุรี	✓	✓	✓	800,000	
			รวม			4,500,000	

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. 2558. สถิตินักท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี พ.ศ. 2554 [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www2.tat.or.th>. เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2558.
- กรมแผนที่ทหาร. 2558. แผนที่อำเภอท่าหลวง. กรุงเทพฯ :กระทรวงกลาโหม. (อัดสำเนา).
- _____. 2558. แผนที่อำเภอลำสนธิ. กรุงเทพฯ :กระทรวงกลาโหม. (อัดสำเนา).
- _____. 2558. สันฐานภูมิประเทศสามมิติป่าพุเจ้าปีสิรินธร อำเภอท่าหลวง. กรุงเทพฯ :กระทรวงกลาโหม. (อัดสำเนา).
- _____. 2558. สันฐานภูมิประเทศสามมิติเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอท่าหลวง. กรุงเทพฯ :กระทรวงกลาโหม. (อัดสำเนา).
- _____. 2558. สันฐานภูมิประเทศสามมิติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา อำเภอลำสนธิ. กรุงเทพฯ :กระทรวงกลาโหม. (อัดสำเนา).
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2552. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา. สระบุรี : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี. (อัดสำเนา)
- _____. 2558. สวนรุกขชาติน้ำตกวังก้านเหลือง. สระบุรี : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี. (อัดสำเนา)
- กองโบราณคดี. 2532. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2554. ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ : มปท.
- _____. 2555. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ : มปท.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2533. คู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทอ่างเก็บน้ำ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรมคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิษฐา สมร่างและคณะ. 2551. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา. 2552. ช้างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาจากมูลนิธิช้างสู่ธรรมชาติ. สระบุรี : สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี. (อัดสำเนา)

- เดชา บุญค้ำ. 2539. การวางผังบริเวณ Site Planning. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม.
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์ศรีณย์ จันทรชุ่ม และคณะ. 2551. ความหลากหลายและนิเวศวิทยาของพืชในป่าจำปีสิรินธร จังหวัด
ลพบุรี. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พจนา สวนศรี. 2541. การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พวงเพชร ธนสิน. 2548. การประยุกต์ใช้เทคนิคและวิธีทางภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ
เวียงท่ากานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพียงใจ เจียรวิชัยกุล. 2551. การประเมินมูลค่าของป่าไม้ในเขตพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขา
สมโภชน์เพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ . 2544. ท่องเที่ยวยั่งยืน (ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ :
อนุสาร อสท.
- รัฐบาลไทย. 2558. คำแถลงของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภา
นิติบัญญัติแห่งชาติ วันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557 [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.thaigov.go.th/th/policy-statment.html>. เข้าถึงเมื่อ 1 มิถุนายน 2558.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. 2538. ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อแหล่งท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ 8
เล่มที่ 2. หน้า 42 – 45.
- ศนิ วิรัชพันธ์. 2545. เอกสารประกอบการสอนวิชา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา
- ศศิธร คล้ายชม. 2547. สำนักในถิ่นที่: กรณีศึกษาการออกแบบตึกแถวเมืองพระนครศรีอยุธยา.
สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเจตน์ จันทวัฒน์. 2540. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์. กรุงเทพฯ (อัดสำเนา).
- สร้อยดี อาสาสรรพกิจ. 2542. การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำ
เที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สินธุ์ สโรบล และอุดร วงษ์ทับทิม. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่
ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 327 หน้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม
แห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2548. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรสรเสริญ เนาวสัยศรี. 2545. การออกแบบวางผังบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน
พื้นที่เขาจอมเพิง อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานจังหวัดลพบุรี. 2558. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลพบุรี. ลพบุรี : กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนา
จังหวัด. (อัดสำเนา).

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2. 2557. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด
ภาคกลางตอนบน 2 [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.osmcentral-n2.moi.go.th/>. เข้าถึงเมื่อ
12 มิถุนายน 2557.

Boo, Elizabeth. 1990. **Ecotourism: The Potential and Pitfalls**. Vol. 1 and 2. World
Wildlife Fund. Washington, D.C. 72 pp.

Canter, D. 1975. **The Psychology of Place**. London: The Architectural Press Ltd.

Ceballos-Lasculain, Hector. 1988. **The future of Ecotourism**. Mexico Journal 17(1): 13-14.

Harvey, C. 1968. **The Restoration of a Sense of Place**. Toronto: Ekistics.

Google Earth. 2556. ภาพถ่ายทางอากาศจังหวัดลพบุรี [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://earth.google.com>. เข้าถึงเมื่อ 5 กรกฎาคม 2558.

Gosling, D. 1996. **Gordon Cullen: Visions of Urban Design**. London: Academy Editions.

Spreiregen, D. 1965. **Urban Design: The Aesthetics of Towns and Cities**. New York:
Mcgraw Hill.

The Ecotourism Society. 1991. **The Ecotourism's definition**. The Ecotourism Society
Newsletter. (Spring):1.

Williams, S. 1954. **Urban Aesthetics: An Approach to the Study of the Aesthetic
Characteristics of Cities**.

สัมภาษณ์

นายบรรเจิด ถมปัต. 15 ธันวาคม 2559. หัวหน้าโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชป่าจำปาสรีนธร จังหวัดลพบุรี.

